NUMISMATICKÝ ČASOPIS ČESKOSLOVENSKÝ.

(REVUE NUMISMATIQUE TCHÉCOSLOVAQUE.)

VYDÁVÁ NUMISMATICKÁ SPOLEČNOST ČESKOSLOVENSKÁ V PRAZE
S PODPOROU MINISTERSTVA ŠKOLSTVÍ A NÁRODNÍ OSVĚTY
A ČESKÉ AKADEMIE VĚD A UMĚNÍ V PRAZE.

ROČNÍK VI. (1930).

REDAKTOR:

Dr. GUSTAV SKALSKÝ.

REDAKČNÍ RADA:

Prof. Dr. JOSEF DOBIÁŠ, Dr. VIKTOR KATZ, Dr. ANTONÍN MASTNÝ,
Dr. EM. NOHEJLOVÁ a docent Dr. JOSEF SCHRÁNIL.

S 8 TABULKAMI.

V PRAZE.

NÁKLADEM NUMISMATICKÉ SPOLEČNOSTI ČESKOSLOVENSKÉ V PRAZE.

1930.

Tiskem Aloisa Wiesnera v Praze, knihtiskaře České Akademie věd a umění a Českého vysokého učení technického v Praze.

OBSAH

Strana

ČLÁNKY:

Josef Dobiáš, Dva poklady římských denárů z Balkánu ..... 1—9
Josef Štolba, Soupis nálezů antických mincí na Kolínsku a starodávné obchodní cesty okresem kolínským ..... 10—28
Gustav Skálský-Josef Schránil, Nález českých denárů a sekaného stříbra z prvních let 11. století ..... 29—50
W. Haupt, Literární záznamy o královských brakteátech z hornolužických nálezů ..... 51—62
Viktor Katz, Ještě kontramarky na pražských groších ..... 63—74
C. O. Castelin, Ke chronologii bílých peněz Vladislava II. ..... 75—94
Emanuela Nohejlová, Poznámky o ražbách pražské mincovny ..... 95—102
Viktor Katz, Několik málo známých českých mincí ..... 103—110
Viktor Katz, Medaile na pražských zvonech zvonaře Tomáše Jaroše .... 111—116

MISCELLANEA:

Josef Dobiáš, Římské mince nalezené v Trenčíně a v jeho okolí ..... 117—119
Gustav Skalský, Poznámky k nálezu mančickému ..... 119—121
Viktor Katz, Norimberský jeton českého krále ..... 121—122
Viktor Katz, Jeton Pavla Kristiána z Koldína a Šimona Proxena ze Sudetu 122—123
Frant. Papoušek, Příspěvek k dějinám mincování knížat-biskupů a arcibiskupů olomouckých v Kroměříži ..... 123—124
Jos. Vyvlečka, Intronisační medaile knížete-biskupa Jakuba Arnošta hrab. z Liechtenšteina ..... 125—126
A. R., Papierové peniaze ..... 126—131

NÁLEZY:

Stanislav Hlobil, Nález grošů v Morkovicích ..... 131—136
Jindřich Teisinger, Pošumavský nález pražských grošů Vladislava II. .. 136—140
K. Turnwald, Nález grošů v Jesenici 141
K. Turnwald, Nález v České Lípě ..... 141—142
K. Turnwald, Nález grošů v Kardašově Řečici 142
K. Turnwald, Nález Miličínský ..... 142—143
K. Turnwald, Nález ve Štičí u Kamenice n. L. ..... 143—144
C. O. Castelin, Dva nálezy mincí z okresu Ledeč n. S. ..... 144—147
Drobnější nálezy ..... 147—148

LITERATURA:

George F. Hill, L'Art dans les monnaies Grecques *(Jan Květ)* ..... 148—149
Josef Dobiáš, Expeditio germanica secunda et tertia *(C. O. Castelin)* ... 149—150
F. F. Kraus, Die Münzen Odovacars u. des Ostgotenreiches in Italien *(Josef Schránil)* 150
JUDr. Josef Ječný, Vývoj českého mincovnictví. — *Dr. Viktor Katz,* Tisíc let české vládní mince *(Em. Nohejlová)* ..... 150—151

Strana

Gustav Skalský, Denár knížete Václava Svatého a počátky českého mincovnictví *(J. Schránil)* ..... 151—153
H. Buchenau-B. Pick, Der Bracteatenfund von Gotha *(Gustav Skalský)*. 153—154
Wilhelm Jesse, Der Wendische Münzverein *(Gustav Skalský)* ..... 154—156
Emanuela Nohejlová, Z příběhů pražské mincovny *(Stanislav Vávra)* ... 156—157
Dr. Max Bernhart a *Kurt Roll*, Die Münzen und Medaillen des Erzstiftes Salzburg *(Viktor Katz)* 158
Georg Habich, Die deutschen Schaumünzen des XVI. Jahrhunderts, I. díl *(Viktor Katz)* ..... 158—160
L. Domečka, Obchodní cesty na Hradecku v době předhistorické *(E. N.)*. 160
Gustav Skalský, Denáry se jménem Biagoty a Emmy *(Em. Nohejlová)* .. 160—161
W. Haupt, Lausitzer Fundstelen antiker Münzen *(Ský.)* 161
Secondina L. Cesano, La sfinge sulle monete antiche e sull' anello-sigillo di Augusto;
táž, Tipi monetali etruschi;
táž, La figura di Roma sulle monete romane;
táž, Ripostiglio di aurei imperiali rinvenuto a Roma *(Jos. Dobiáš)*... 161—162
Fr. Dworschak, Die numismatischen Denkmale des Türkenjahres 1529 *(Viktor Katz)* 162
Otto Tornau, Die Münzgeschichte der Grafschaft Mansfeld während der .. Kipperzeit *(Viktor Katz)* 163
Busso Peus, Das Geld- u. Münzwesen der Stadt Münster i. W. *(Viktor Katz)* 163
VÝTAHY Z ČASOPISŮ ..... 163—176
MUSEA — SBÍRKY — VÝSTAVY — ZPRÁVY SPOLKOVÉ A J. — NOVÉ RAŽBY — NUMISMATICKÝ TRH — ZPRÁVY OSOBNÍ ... 176—182
VĚSTNÍK NUMISMATICKÉ SPOLEČNOSTI ČESKOSLOVENSKÉ V PRAZE ..... 183—200
RÉSUMÉ ..... 201—216

UKAZATEL K TABULKÁM:

Tabulka I. ..... 29— 50
Tabulka II. č. 1—18 ..... 75— 94
Tabulka II. č. 19—31 ..... 1— 9
Tabulka III. ..... 63— 74
Tabulka IV. ..... 95—102
Tabulka V. a VI. ..... 103—110
Tabulka VII. ..... 111—116
Tabulka VIII. ..... 125—126

JOSEF DOBIÁŠ:

DVA POKLADY ŘÍMSKÝCH DENÁRŮ Z BALKÁNU.

I.

(Tab. II.)

Národní museum v Praze koupilo loni malý poklad 124 stříbrných denárů, o jehož provenienci podal zprostředkovatel koupě dvojí zprávu. Podle jedné byl poklad nalezen na podzim 1928 při práci na vinici u osady Mezdra u Sofie, podle druhé byl vyorán poblíž města Vratca (na severním svahu západního Balkánu, asi 58 *km* vzdušné čáry na sever od Sofie, asi na poloviční cestě odtud k Dunaji). Obojí zprávu lze patrně sloučiti v ten smysl, že nález byl učiněn u Mezdry, která leží jen asi 14 *km* na jihovýchod od svého krajského města Vratca. V těchto místech je nález římských mincí z doby císařské tím přirozenější, že Mezdra leží na římské silnici, která, běžíc údolím řeky Iskru, spojovala města Serdiku (Sofii) s Oeskem (Oescus, nyní Gigen) na Dunaji. Existenci římské osady v těchto místech dosvědčují dva římské nápisy, nalezené „v římských zříceninách" u Mezdry, z nichž jeden pochází z dob vlády císaře Severa Alexandra (222—235).[1])

O okolnostech nálezu se nedalo zjistiti nic jiného, nežli že mince byly nalezeny v železném hrníčku, údaj, o jehož hodnověrnosti svědčí naprostý nedostatek měděnky a oxydace na denárech. Lze tedy pokládat za hodnověrnou i zprávu, že nález byl Národnímu museu prodán nedotčený, úplný. Že sotva byl před prodejem probírán od nějakého odborníka, ať už badatele či obchodníka, o tom svědčí kromě nerušenosti chronologické řady mincí již to, že z něho nebyl odstraněn velmi vzácný denár Marka Aurelia, Coh. 161 (následujícího seznamu čís. 79). [Tab. II, čís. 26.]

Mezderský poklad, který právě touto svou neporušeností je mezi balkánskými nálezy vzácnou výjimkou, protože většina jich vědeckému zpracování zpravidla unikne,[2]) obsahuje v chronologickém pořádku tyto denáry:

[1]) [H. a K.] Škorpilové, Antičeski nadpisi izъ razni krajšta na Bъlgarija. Sbornikъ za narodni umotvorenija, nauka i knižnina IV (1891), str. 154, č. 20 a Antike Inschriften aus Bulgarien. Archaeologisch-epigraphische Mittheilungen aus Oesterreich-Ungarn XV (1892), str. 205 n., č. 70 a 71. Datovaný nápis odtud přetiskl R. Cagnat, Inscriptiones graecae ad res romanas pertinentes I. Paris 1911, str. 190, č. 559 a podle nového otisku Ernst Kalinka, Antike Denkmäler in Bulgarien. Schriften der Balkankommission. Antiq. Abt. IV. Wien 1906, sl. 54 n., č. 54. Nedaleko na severovýchod od Mezdry byl mezi Bodinicemi a Dolní Kremenou nalezen milník s latinským nápisem z let 317—324. Corpus inscriptionum latinarum III. 12521.

[2]) Poslední, pokud vím, v úplnosti zachovaný nález římských denárů z Bulharska popsal N. A. Muschmow, Münzfunde aus Bulgarien I. Ein Fund römischer Silberdenare. Numismatische Zeitschrift LI, N. F. XI (1918), str. 43—51 s dodatkem W. Kubitschka, Zum Denarfund aus Nordbulgarien. Tamtéž, str. 42. Pravidelné zprávy o nálezech mincí v Bulharsku podává N. A. Mušmov od roku 1921 v článcích Kolektivni nachodki na moneti v Izvestija na bъlgarskija archeologičeski institutъ (Bulletin de l'Institut archéologique bulgare).

Čís.	Císař	Rub	Rok	Váha v *g*	Publikace
1	Vitellius	*libertas restituta*	69	3·34	Cohen I.² 47; Mattingly-Sydenham I. 225, 18.
2	Titus	*tr p IX imp XV cos VIII p p*	80	3·32	Coh. 321; M.-S. II. 119, 27.
3	Domitianus	*tr pot cos VIII p p*	82	3·336	Coh. 597; M.-S. II. 156, 24.
4	,,	Pallas. *imp XXI cos XV cens p p p*	90/1	3·27	Coh. 263; M.-S. II. 172, 155.
5	Traianus	Victoria. *p m tr p cos. IIII. p. p*	101/2	3·313	Coh. 241; M.-S. II. 248, 59.
6	,,	Roma. *cos V p p s p q r optimo princ*	103-111	3·33	Coh. 69; M.-S. II. 252, 116.
7	,,	Fortuna. *cos V p p s p q r optimo princ*	103-111	3·356	Coh. 87; M.-S. II. 252, 122.
8	,,	Pax. *cos. VI p p s p q r*	114-117	3·256	Coh. 106; M.-S. II. 265, 301.
9	Hadrianus	*hilar p r ‖ p m tr p cos III*	119-122	3·213	Coh. 815; M.-S. II. 355, 126.
10	,,	Pallas. *p m tr p cos III*	,,	3·273	Coh. 1063; M. S. II. 349, 69.
11	,,	Victoria. *p m tr cos III*	,,	3·216	Coh. 1131; M.-S. II. 352, 101.
12	,,	*moneta aug*	134-138	3·176	Coh. 963; M.-S. II. 369, 256.
13	,,	*restitutori hispaniae*	,,	3·137	Coh. 1270; M.-S. II. 377, 326.
14	,,	*salus aug*	,,	3·133	Coh. 1329; M.-S. II. 371, 268.
15	,,	*salus aug*	,,	3·476	Coh. 1335; M.-S. II. 371, 267.
16	,,	*victoria aug*	,,	3·239	Coh. 1454; M.-S. II. 372, 282.
*17	L. Aelius	*concord trib pot cos II*	137	3·212	Coh. 10 var.; M.-S. II. 393, 443.
18	,,	Pietas. *tr pot cos II*	,,	3·027	Coh. 53; M.-S. II. 392, 432.
19	Antoninus Pius	Libertas. *tr pot cos II*	139	3·353	Cohen 861.
20	,,	Modius. *tr pot cos II*	,,	3·06	Cohen 874.
21	,,	*concordia aug*	140-143	3·317	Cohen 135.
22	M. Aurelius	*pietas aug*	,,	3·21	Cohen 451.

Čís.	Císař	Rub	Rok	Váha v *g*	Publikace
23	Antoninus Pius	*lib IIII tr pot cos IIII*	145	3·002	Cohen 490.
24	,,	Aequitas. *cos IIII*	145-161	3·418	Cohen 228.
25	,,	Liberalitas. *tr pot cos IIII*	,,	3·089	Cohen 939.
26	,,	Salus. *cos IIII*	148	3·17	Cohen 280.
27	M. Aurelius	*clem tr pot III cos II*	149	2·632	Cohen 19.
28	Antoninus Pius	Salus. *cos IIII*	,,	3·197	Cohen 281.
29	,,	Abundantia. *cos IIII*	,,	3·617	Cohen 284.
30	,,	*pietas ‖ tr pot XIIII cos IIII*	152	3·457	Cohen 617.
31	,,	Vesta. *cos IIII*	155	2·704	Cohen 201.
32	,,	Abundantia. *tr pot XIX cos IIII*	156	3·504	Cohen 983.
33	,,	Abundantia. *tr pot XIX cos IIII*	,,	3·374	Cohen 985.
34	,,	Ceres. *tr pot XX cos IIII*	157	3·25	Cohen 1006.
35	M. Aurelius	*tr. pot XI cos II*	,,	3·468	Cohen 721.
36				3·489	
*37	Antoninus Pius	*vota suscep decenn III cos IIII*	159/160	3·162	Cohen 1117 var.
38	,,	*fortuna cos IIII*	160	3·642	Cohen 383.
39	,,	*paci aug cos IIII*	,,	3·478	Cohen 573.
40	,,	*fortuna cos IIII*	161	3·292	Cohen 384.
41	,,	*consecratio*	,,	3·165	Cohen 155.
*42	,,	*consecratio*	,,	3·2	Cohen 164 var.
43				3·322	
44	,,	*divo pio*	,,	3·432	Cohen 357.
45	Faustina st.	*aed div faustinae*	po 141	3·47	Cohen 1.
46	,,	*aeternitas*	,,	3·316	Cohen 26.
47	,,	*aeternitas*	,,	3·368	Cohen 32.
48				3·397	
*49	,,	*aeternitas*	,,	3·366	—
50	,,	Ceres. *augusta*	,,	3·452	Cohen 96.
51	,,	Ceres. *augusta*	,,	3·268	Cohen 104.
52	,,	*ceres*	,,	3·34	Cohen 136.
53	,,	*consecratio*	,,	2·606	Cohen 166.
54	M. Aurelius	*prov deor tr p XVI cos III*	162	3·26	Cohen 518.
55	,,	*concord aug tr p XVII cos III*	163	3·389	Cohen 37.

Čís.	Císař	Rub	Rok	Váha v *g*	Publikace
56	M. Aurelius	*concord aug tr p XVII cos III*	163	3·28	Cohen 39.
57	L. Verus	*prov deor tr p III cos II*	,,	3·24 3·27	Cohen 156.
60				3·38 3·47	
61	M. Aurelius	Pallas. *tr p XVIII cos III*	164	3·343	Cohen 847.
62	,,	,,	,,	3·457	Cohen 848.
63	,,	Abundantia. *p m tr p XIX imp III cos III*	165	3·39	Cohen 484.
64	,,	*pietas aug tr p XX cos III*	166	3·496	Cohen 464.
65	,,	Aequitas. *tr p XXI imp IIII cos III*	167	3·419	Cohen 882.
*66	L. Verus	Victoria. *tr p VIII imp IIII cos III*	168	3·404	—
*67	Lucilla	*concordia*		3·26	Cohen 6 var.
68	,,	*diana lucifera*		3·371	Cohen 14.
69	,,	*pudicitia*		3·384	Cohen 60.
70	M. Aurelius	Salus. *cos III*	170	3·418	Cohen 139.
71	,,	*saluti aug cos III*	,,	3·573	Cohen 546.
72	,,	*vict aug cos III*	,,	3·315	Cohen 979.
73	,,	Salus. *cos III*	171	3·371	Cohen 140.
74	,,	*vota sol decenn cos III*	,,	3·423	Cohen 1031.
75	,,	*imp VI cos III*	173	3·077	Cohen 297.
76	,,	*imp VI cos III*	,,	2·67	Cohen 305.
77	,,	*relig aug imp VI cos III*[3])	174	3·148	Cohen 537.
78	,,	Victoria. *tr p XXIX imp VIII cos III*	175	2·953	Cohen 923.
79	,,	*de germ ‖ tr p XXX imp VIII cos III p p*	176	3·371	Cohen 161.
80	,,	Victoria. *tr p XXXI imp VIII cos III p p*	177	3·115	Cohen 949.
*81	Commodus	Roma. *cos p p*	,,	3·495	Coh. 64 var. (?)
82	M. Aurelius	Salus. *tr p XXXII imp VIIII cos III p p*	178	3·67	Cohen 954.
83	,,	Salus. *tr p XXXIII imp VIIII cos III p p*	179	3·294	Cohen 965.
84	,,	Mars. *tr p XXXIII imp X cos III p p*	,,	3·428	Cohen 970.
85	,,	*consecratio*	180	2·884	Cohen 82.
86	Faustina ml.	*. augusti pii fil.*		3·761	Cohen 15.

[3]) *imp VIII* u Cohena III.[2] 55 je chyba tisková.

Čís.	Císař	Rub	Rok	Váha v *g*	Publikace
87	Faustina ml.	*ceres*		3·099	Cohen 35.
88	,,	*fecund augustae*		3·462	Cohen 95.
89	,,	*fecunditas*		2·959	Cohen 99.
90	,,	*iuno*		3·23	Cohen 120.
91				3·372	
92	,,	*iunoni reginae*		3·346	Cohen 139.
*93	,,	*laetitia*		3·31	Cohen 148 var.
94	,,	*venus*		3·244	Cohen 266.
95	,,	*venus genetrix*		3·22	Cohen 280.
96	,,	*consecratio*	po 175	3·34	Cohen 70.
97	,,	*consecratio*	,,	3·12	Cohen 71.
98	Commodus	Fortuna. *tr p V imp III cos II p p*	180	3·32	Cohen 779.
99	,,	Providentia. *tr p VI imp IIII cos III p p*	181	3·408	Cohen 804.
100	,,	*lib aug V tr p VII imp IIII cos III p p*	182	3·489	Cohen 311.
*101	,,	Pax. *tr p VII imp IIII cos III p p*	,,	3·56	Cohen 831 var.
102	,,	Salus. *tr p VII imp V cos III p p*	,,	2·489	Cohen 845.
103	,,	Mars. *p m tr p VIIII imp VI cos IIII p p*	184	3·125	Cohen 427.
*104	,,	,,	,,	2·685	Cohen 427 var.
105	,,	Victoria. *p m tr p VIIII imp VI cos IIII p p*	,,	3·129	Cohen 438.
106	,,	Pax. *tr p VIIII imp VI cos IIII p p*	,,	2·493	Cohen 928.
107	,,	Pax. *p m tr p X imp VII cos IIII p p*	185	2·708	Cohen 479.
108	,,	Juppiter. *p m tr p XI imp VII cos V p p*	186	2·86	Cohen 486.
109	,,	Commodus. *p m tr p XI imp VII cos V p p*	,,	2·936	Cohen 505.
110	,,	*pater senat p m tr p XII imp VIII cos V p p*	187	2·663	Cohen 397.
111	,,	*public fel p m tr p XII imp VIII cos V p p*	,,	3·19	Cohen 646.
112	,,	Aequitas. *p m tr p XIII imp VIII cos V p p*	188	3·117	Cohen 538.
113	,,	Commodus. *p m tr p XV imp VIII cos VI*	190	2·834	Cohen 555 *bis*.
114	,,	*min aug p m tr p XVI cos VI*	191	3·237	Cohen 358.
115	,,	Pietas. *p m tr p XVII imp VIII cos VII p p*	192	3·838	Cohen 574.
116	Crispina	*concordia*		2·95	Cohen 8.
117				3·507	

Čís.	Císař	Rub	Rok	Váha v *g*	Publikace
118	Crispina	*dis genitalibus*		3·16	Cohen 16.
119	,,	*iuno*		3·248	Cohen 21.
120	,,	*venus*		3·204	Cohen 35.
121	,,	*venus felix*		2·7	Cohen 42.
122	Septimius Severus	*fid[ei le]g tr p cos*	193	3·493	Cohen 146.
*123	,,	*vict aug. tr p cos*	,,	3·179	Cohen 682 var.
*124	barbarská napodobenina denáru Commodova			2·726	

Nové varianty a inedita k Cohenovi, 2. vyd.[4])

Č. 17. *Av.* L AELIVS CAESAR. *Neoděné* poprsí vpravo.
Rev. CONCORD (exergue). TR POT COS II. Concordia sedící vlevo, držící v pravici pateru a levicí se opírající o roh hojnosti [Tab. II, čís.20].

Č. 37. *Av.* . . . . . NVS AVG PI ‖ VS P P TR P XX . . . Ověnčená hlava vpravo.
Rev. VOTA SVSCEP ‖ DECENN III ‖ COS IIII (exergue). Zahalený císař, stojící vlevo, pravicí obětující nad trojnožkou, v levici držící svitek. [Tab. II, čís. 21].
Číslo tribunské moci na líci není jisté. Za druhou X zbývá místo jen pro jedinou písmenu.

Č. 42. *Av.* DIVVS ANTONINVS. *Oděné* poprsí.
Rev. CONSECRATIO. Čtyřpatrová hranice. [Tab. II, čís. 22].

Č. 49. *Av.* DIVA AVG FAVSTINA. Poprsí vpravo.
Rev. AETER NITAS. Stojící zahalená Aeternitas z předu, s tváří obrácenou *v pravo*, v pravici držící kužel (?), v levici žezlo. [Tab. II, čís. 23.]

Č. 66. *Av.* L VERVS AVG ARM PARTH MAX. Ověnčená hlava vpravo.
Rev. TR P VIII IMP IIII COS III. Victoria kráčející vpravo, držící v pravici věnec, v levici palmovou ratolest. [Tab. II, čís. 24.]
Cohen III². 200 n., čís. 313 zná tuto minci jen ve zlatě, s chybným datem IMP III místo IMP IIII.

Č. 67. *Av.* LVCILLAE AVG ANTONINI AVG F. Poprsí vpravo.
Rev. CONCORDIA. Concordia sedící vpravo, držící v pravici pateru, levicí se opírající o sošku Naděje. *(Bez rohu hojnosti pod křeslem.)* [Tab. II, čís. 25.]

[4]) Dodatky k Cohenovi² jsou roztříštěny v takovém množství publikací v Praze nepřístupných, že není vyloučeno, že některý z typů tu uvedených již publikován byl. Někde může běžeti i o rozdíl zaviněný nepřesností Cohenova popisu.

Č. 81. *Av.* L AVREL COMMODVS AVG. Jinošské ověnčené poprsí vpravo, oděné *(bez brnění)*.[5])
Rev. COS P P. Stojící Roma ve vojenském odění vlevo, držící v pravici Victorii, v levici oštěp. [Tab. II, čís. 28.]

Č. 93. *Av.* FAVSTINA AVGVSTA. Oděné poprsí s diadémem vpravo.
Rev. LAETITIA. Stojící Laetitia *vpravo*, držící v levici věnec, v pravici žezlo. [Tab. II, čís. 27.]

Č. 101. *Av.* M ANTONINVS COMMODVS AVG. Ověnčená hlava vpravo.
Rev. TR P VII IMP IIII COS III P P. Stojící Felicitas vlevo, držící v pravici caduceus, v levici žezlo. [Tab. II, čís. 29.]

Č. 104. *Av.* M COMM ANTO NINVS PIVS BRIT. Ověnčená hlava v pravo.
Rev. P M TR P VIIII IMP VI COS IIII P P. Stojící Mars vpravo, držící v pravici oštěp, levicí se opírající o štít. [Tab. II, čís. 30.]

Č. 123. *Av.* IMP CAE L SEP SE V PERT AVG. Ověnčená hlava vpravo.
Rev. VICT AVG TR P COS. Victoria kráčející vlevo, držící v pravé ruce věnec, v levici palmovou ratolest. [Tab. II, čís. 31.]
Cohen IV² čís. 682 má na líci L SE SEV.

Č. 124. Barbarská napodobenina Commodova denáru čís. 809. Z nápisu na líci lze čísti v pravé půli ODVƧ AVC. Na rubu Aequitas hledící vlevo, s váhami v pravé a s rohem hojnosti v levé ruce. Z opisu T P IIII COƧ III P P. [Tab. II, čís. 19.]

Že se mezderský poklad počíná teprv Vitelliem, není náhoda ani snad výjimka. Poklady římských denárů z doby císařské, zakopané po vládě Neronově, neobsahují *pravidelně* denárů ražených před mincovní reformou tohoto císaře,[6]) který někdy r. 63/64 po prvé zlehčil váhu denáru,

[5]) Tuto variantu uvádím jen s reservou. Cohenovo „buste drapé et curassé" znamená obyčejně poprsí s rouchem, pod nímž jest na rameni viděti kovové deštičky pancíře. Na našem denáru nelze s bezpečností říci, běží-li na pravém rameni o draperii látky či o tyto deštičky.

[6]) Th. Mommsen, Geschichte des röm. Münzwesens. Berlin 1860, str. 772 nn. Z nejnovějších nálezů srov. na př. nález od Skoplje, který popsal Wilhelm Kubitschek, Ein Denarfund aus der Gegend von Usküb (Albanien). Numismatische Zeitschrift XLI, N. F. I (1908), str. 37 nn., tři nálezy (dva z Říma, jeden ze Syrie), o kterých pojednala Lorenzina Cesano, Nuovi ripostigli di denari di argento dell' Impero romano. Atti e memorie dell' Istituto italiano di numismatica V (1925), str. 57 nn., a nový poklad z let 68—185/191, našemu velmi podobný, který přišel letos do prodeje v Berlíně u fy Rob. Ball Nachf. (Münze und Medaille VI. 17) a pocházel podle nespolehlivé a nedostatečné informace zprostředkovatelovy odněkud z Rumunska.

dávaje raziti z jedné libry 96 kusů místo 84, jak tomu bylo dříve. Přirozeným následkem tohoto opatření bylo, že starší, těžší denáry (v theorii 3·90 *g* místo pozdějších 3·41 *g*), byly staženy z oběhu a roztaveny.

I nepatrný počet denárů až do Traiana v našem nálezu lze vyložit opatřením tohoto císaře, který dal kolem roku 110 roztaviti starší mince (ovšem, pokud je dovedl stáhnouti z oběhu).[7]) Celkovou ustáleností váhy denáru (ovšem jen theoretickou) v II. století si lze vysvětliti, že vlády všech čtyř Antoninů jsou zastoupeny celkem úměrně počtu let jejich vlády. Připočteme-li k mincím jednotlivých císařů i ražení jejich žen, dojdeme k těmto číslům:

Antoninus Pius	(22)	a Faustina st.	(9)	31 denárů
Marcus Aurelius	(27)	a Faustina ml.	(12)	39 „
Lucius Verus	(5)	a Lucilla	(3)	8 „
Commodus	(19)	a Crispina	(6)	25 „

Nejmladší mince v tomto nálezu jsou jediné 2 denáry Septimia Severa v něm obsažené, které titul *tr(ibunicia) p(otestate) cos.* datuje do samého počátku jeho vlády, mezi 13. duben a 9. prosinec 193, a nápis na reversu druhé, *Vict(oria) Aug(usti)*, pravděpodobně do doby po jeho zdolání odporu v Římě výpravou, kterou nedávno nalezený nápis nazývá *expeditio felicissima urbica*.[8]) Nejsou ovšem vyloučena ani vítězství, kterých dobyl Severus nad svým konkurentem Pescenniem Nigrem ještě před konečným svým vítězstvím nad ním u Issu r. 194.[9]) Protože, jak ukazuje husté zastoupení let vlády Markovy a Commodovy denáry našeho nálezu, nelze u posledního ze zastoupených císařů očekávati nějakou mezeru v řadě let, zvlášť hledíme-li k hojnosti Severova ražení z roku 194, byl náš poklad — za předpokladu, ovšem velmi pravděpodobného, že se zachoval celý — zakopán na samém konci roku 193 nebo nejpozději počátkem roku 194.

Obyčejně se příčina ukrytí pokladu hledá v událostech politických, především válečných, a naopak se zjištěných dat uschování pokladu užívá pro rozhojnění dat z dějin politických. Často se však zapomíná, že schování peněz může mít mnoho příčin, které s politikou a veřejnými poměry nemají co dělat. Kdyby bylo *nutné* spojovat zakopání pokladu u Mezdry s událostmi veřejnými, bylo by lze pomýšlet na zmatky, které zavládly v nynějším Bulharsku (Moesii) po smrti Pertinakově, když Septimius Severus, kterého provolaly 13. dubna 193 pannonské legie v Carnuntě

[7]) Cassius Dión LXVIII. 15, 3 (III. 201 Boissevain): Τό τε νόμισμα πᾶν τὸ ἐξίτηλον συνεχώνευσε.

[8]) René Cagnat, La carrière du chevalier romain Rossius Vitulus. Académie des inscriptions et belles-lettres. Comptes rendus 1914, str. 132 nn. = Inscriptions latines d'Afrique. Par R. Cagnat et Alfr. Merlin. Paris 1923, str. 132 n. (č. 455). O Severově výpravě na Řím srov. Joh. Hasebroek, Untersuchungen zur Geschichte des Kaisers Septimius Severus. Heidelberg 1921, str. 29—41.

[9]) Srov. Joh. Hasebroek na uv. m., str. 50 nn. a 153.

císařem, byv uznán ode všech čtyř legií moeských,[10]) táhl v létě t. r. proti svému konkurentovi Pescenniu Nigrovi, který, ovládaje Byzantion, ohrožoval z Thrákie i sousedící Moesii.[11])

Poklad od Mezdry je charakteristický zachovalostí jednotlivých mincí. Až na nejstarší kusy, které byly patrně dosti dlouho v oběhu, je převažující většina denárů zachována velmi dobře, ba o většině lze říci, že činí takřka dojem mincí vyšlých právě z mincovny. Běží tedy o poklad penízů, stahovaných z oběhu asi od dob vlády císaře Antonina Pia, které se tedy nějakých 50 let skoro vůbec nedostaly do oběhu. Proč, o tom by bylo lze pronášeti jen domněnky.

Oporou jedné takové domněnky by mohla být *váha* jednotlivých mincí. V mezderském pokladu nalézáme totiž nápadné množství (28) denárů nadnormálně těžkých (č. 15, 24, 29, 30, 32, 35, 36, 38, 39, 44, 45, 50, 60, 62, 64, 65, 70, 71, 74, 81, 82, 84, 86, 88, 100, 101, 115, 122). Jejich váha převyšuje ve třech případech 3.6 *g* (č. 29, 38, 82), ba dosahuje jednou 3.761 *g* (č. 86) a jednou dokonce 3.838 *g* (č. 115). S výkladem, že při našem pokladu běží o mince, stahované z oběhu pro jejich velikou tíži, však nestačíme, poněvadž se v něm vyskytují i mince abnormálně lehké: 18 denárů váží méně nežli 3 *g* (č. 27, 31, 53, 76, 78, 85, 89, 102, 104, 106—110, 113, 116, 121, 124), z nich pak 2 (č. 102 a 106) klesají dokonce pod 2.5 *g*. Pro metrologii jsou vůbec výsledky vážení našich denárů, jejichž skoro nedotčená zachovalost z nich činí studijní materiál právě po této stránce velmi cenný, velmi málo povzbuzující. S jakými rozdíly ve váze jednotlivých denárů téhož panovníka se musí počítati, ukazují nejlépe rozdíly ve váze denárů Commodových, stejně dokonale zachovaných. Mezi č. 102 s váhou 2.489 *g* a čís. 115, vážícím 3.838 *g*, je rozdíl nemenší nežli 1.349 *g*., t. j. více nežli 35% váhy. Existují však Commodovy denáry ještě lehčí. Váhou 2.14 *g*, zjištěnou u jednoho z nich,[12]) roste rozdíl proti nejtěžšímu jeho denáru z nálezu mezderského na 1.698 *g*, tedy na víc než 44%.

Lze tedy pokládati za vyloučeno, že by byl při ražení stříbrných mincí v době císařské býval vážen každý střížek zvlášť; dbalo se patrně jen toho, aby z určité váhy kovu bylo raženo předepsané množství penízů, aniž se hledělo k váze jednotlivých kusů. I tak ukazují váhy Commodových denárů v našem nálezu, jak jejich průměrná váha poklesla proti dobám starším.

[10]) Důkazem jsou mince Septimia Severa s jménem *leg. I. Ital.*, *leg. IV. Flav.*, *leg. VII. Claud.* a *leg. XI. Claud.* (Cohen IV². 31, čís. 255, 257, 264, 266 a 268).

[11]) Vita Nigri 5, 6: *Et Pescennius quidem veniente ad orientem Severo Graeciam, Thracias, Macedoniam interfectis multis inlustribus viris tuebat*; Vita Severi 8, 12: *Miserat sane legionem quae Graeciam Thraciamque praeciperet, ne eas Pescennius occuparet. Perinthum etiam Niger volens occupare, plurimos de exercitu interfecit.*

[12]) Th. Mommsen, Geschichte des röm. Münzwesens, str. 757 pozn. 60.

JOSEF ŠTOLBA:

SOUPIS NÁLEZŮ ANTICKÝCH MINCÍ NA KOLÍNSKU A STARODÁVNÉ OBCHODNÍ CESTY OKRESEM KOLÍNSKÝM.*)

Literatura: J. Schránil, Soupis nálezů antických mincí v Čechách, P. A. XXVIII., 1916, str. 126 n.
J. Hellich, Nové nálezy římských mincí na Poděbradsku, P. A. XXVIII., 1916, str. 7 n.
J. K. Hraše, Zemské stezky, strážnice a brány v Čechách, N. Město n./M. 1885.
K. Čermák, Zemské cesty z Moravy do Čech, Musejník Čáslavský I., 1913, str. 14 až 20.
J. Schránil, Nálezy antických mincí v Čechách a význam jejich pro datování (s mapou), NČČ I., 1925, str. 23 n.
J. Ječný, Antické mince na českém jihozápadě, NČČ II.,1926, str. 8—20.
Jos. Tůma, Kolínsko a Kouřimsko, II. a III., Kolín 1915.

Zkratky: Bab. = Babelon, Description historique et chronologique des monnaies de la republique romaine vulgairement appélées monnaies consulaires, Paris 1885.
Coh. = Cohen: Description historique des Médailles Impériales, Paris 1880 2me édition.
Wind. = Collection Ernst Prinz zu Windischgraetz, sv. V. a VI., Vídeň 1889.
Sab. = Sabatier, Monnaies byzantines, Paris 1862.

Při systematickém archeologickém výzkumu kolínského okresu nashromáždil MUDr. Fr. Dvořák, obv. lékař v Červených Pečkách, a v praehistorických sbírkách musea kolínského uložil 251 antických mincí s ověřenými nalezišti. Mimo to má museum ještě dalších 61 ražeb antických, pocházejících ze sbírek reál. gymnasia, jejichž naleziště dnes již nelze zjistiti, ač jde pravděpodobně o mince, nalezené žáky v nedalekém okolí Kolína.

Když jsem četl výše uvedené práce Schránilovy a J. Hellichovy a prohlížel mapky nalezišť, shledal jsem, že není žádný z nálezů našich dosud publikován a že soupis i mapka vykazuje na Kolínsku mnoho prázdných míst. Abych doplnil tyto mezery, předkládám soupis antických mincí, nalezených na Kolínsku, podle nalezišť.

*) Děkuji p. Dr. *V. Katzovi*, který mně dal první informace, p. Dr. *G. Skalskému* za rady při určování mincí a při sepsání této stati vůbec a p. Dr. *Dvořákovi* za přehled výzkumů na Kolínsku z doby římské. Zvláště pak jsem díky zavázán p. *C. O. Castelinovi*, který s nevšední ochotou opatřil všechny mince daty podle Cohena a Babelona a mince těžko určitelné zařadil.

Bylany:

V osadě Bylany u Č. Brodu byl nalezen na poli p. Homolky stříbrný denár Philippa otce (244/249). — Av.: IMP M IVL PHILIPPVS AVG; rev.: ANNONA AVGG stojící v l. s klasy a rohem hojnosti. Coh.: 32, Wind.: 2124.

Na poli pana Slavíka v r. 1924: velký bronz (sestertius) snad Commodův (180/192), valně sešlý, nečitelný.

Bořetice:

Zde byl nalezen v roce 1910 na poli pana Vika římský střední bronz otřený a nečitelný, snad Hadrianův (117/138).

Bychory:

V roce 1917 byl nalezen u „panského lesa" stříbrný denár cís. Tiberia (14/37). — Av.: TI CAESAR DIVI AVG F AVGVSTVS; rev.: PONTIF — MAXIM, Livie sedící na trůně v pr. Coh.: 16, Wind.: 603.

Druhý nález v oblasti zvané „ve Lhotkách" (r. 1907) jest stříbrný denár Faustiny ml. († 175). — Av.: DIVA FAVSTINA PIA; rev.: CONSECRATIO, páv jdoucí v pr. Coh.: 71, Wind.: 1267.

Červené Pečky:

V sadě u osady, zvaném „Ohrada", nalezen v r. 1912 bronzový peníz: Macedonia, Kassandros (316—297). — Av.: Hlava Hérakleova v pr.; rev.: Jezdec v pr. KA Σ ΣAN . . . Wind.: V., 881.

V zahradě p. Pokorného v r. 1906 velký bronz cís. Claudia I. (41/54) — Av.: TI·CLAVDIVS CAESAR AVG·P·M·T·R·P·IMP·P·P; rev.: Věnec: EXSC—PP OB CIVES—SERVATOS. Coh.: 38. (Kontramarka: NCAPR).

Třetím nálezem učiněným v této obci v r. 1906 jest stříbrná mince římská rodiny Postumia (77 př. Kr.), C. Postumius, monogram: Ta neb At. — Av.: Hlava Diany; rev.: Běžící pes v pr. C POSTVMI. Bab.: 9, Wind.: 300.

Na poli, „u Bojiště" zvaném, byl vyorán v r. 1917 malý bronz málo čitelný buď císaře Valenta (364/378) nebo spíše Theodosia (379/395).

Červený Hrádek:

V lese „Hradeckém" zvaném nalezeno u myslivny r. 1919 prý přes 20 bronzových mincí římských. Z těchto zachránil a našemu museu věnoval p. min. rada Jos. Tůma tyto:

Střední bronz Maximiana Herc. (286/305). — Av.: IMP C M A MAXIMIANVS PF AVG; rev.: CONCORDIA—MILITVM, dvě postavy — císař a Jupiter — podávají sobě ruce, uprostřed Viktorie, $\frac{\Gamma}{\text{A L E}}$, mincovna Alexandria. Coh.: 54, Wind.: 2948.

Střední bronz Constantia II. (335/361). — Av.: D N CONSTANTIVS P F AVG; rev.: FEL TEMP REPARATIO, postava mající v levé ruce ptáka Fénixe. $\frac{\text{A}}{\text{BSIS}}$, mincovna Siscia. Coh.: 35. Střední bronz téhož. — Av.: nečitelný; rev.: Jezdec na koni v pravo — zajatec. Coh.: ?

Střední bronz Constantina Vel. (306/337). — Av.: CONSTANTINVS P F AVG; rev.: SOLI INVICTO COMITI, postava v pr., v ruce kouli. $\frac{\text{T | F}}{\text{P? T R}}$, mincovna Treveri. Coh.: 525, Wind.: 6292.

Střední bronz Licinia otce (307/324). — Av.: IMP C VAL LICIN LICINIVS PFAVG; rev.: IOVI CONSERVATORI, postava v levo v ruce Viktorii, $\frac{\mid N}{\Gamma}$, mincovna Nicomedia. Coh.: 70.
S M N

Střední bronz byzantský, špatně zachovaný. — Av.: IVSTI—NVSSP. Barbarský? Malý bronz Juliana II. (361/363). — Av.: FL CL IVLIA . . . . . ; rev.: V pr. kráčející císař se zajatcem. Coh.: 82 (?).

Dobřichov:

Na „Pichoře" u hřbitova objeveny v r. 1911 dva velké bronzy Julie Mamaey († 235). — Av.: IVLIA MAMAEA AVG; rev.: VESTA, Vesta stojící v levo Coh.: 81, Wind.: 1995. — Av.: IVLIA MAMAEA AVGVSTA; rev.: VESTA—S.— postava v levo — C. Coh.: 83, Wind: 2002.

Hradiško:

Na poli p. Douši nalezeny dvě antické mince, a to r. 1908 stříbrný denár rodiny Papiria. M. Papirius Carbo (139 př. K.). — Av.:

Hlava Romy; rev.: Jupiter na čtyřspřeží $\frac{\text{CARB}}{\text{ROMA}}$. Bab.: 9, Wind.: 110.

R. 1910 pak malý bronz Constantina Vel. — Av.: DNCONSTANTINVS P F AVG;

rev.: Čtyřspřeží, $\overline{\text{SMANI}}$, mincovna Antiochia. Coh.: 760, Wind.: 4390.

Hranice:

Kolínské museum má ve svých sbírkách dva menší nálezy z této obce, vždy po čtyřech mincích.

První nález, učiněný r. 1912 na panském poli zvaném „V granátech", obsahuje:

Dva stříbrné denáry Traiana Decia (249/251). — Av.: IMP C M Q TRAIANVS DECIVS AVG; rev.: ADVENTVS AVG, císař na koni v pr. Coh.: 6, Wind.: 2195 (?).

Bronz buď Constantia II. (335/361) nebo Constantia Galla (351/354). — Av.: Opis nečitelný; rev.: FEL TEMP REPARATIO, vojín protíná kopím zajatce. Coh.: ?

Střední byzant. bronz Justina II. (565/578). — Av.: Dvě postavy s křížem v ruce; rev.:

$\begin{matrix} A & + & \\ N & M & \text{Ч1} \\ N & \overline{B} & \\ O & \overline{CON} & 11 \end{matrix}$

V druhém nálezu, učiněném v oblasti zvané „Za mostem" v r. 1917, byl:

Velký bronz Trajanův (98/117). Av.: IMP CAES NERVAE TRAIANO AVG GER DAC P M TR P V COS P P; rev.: S·P·Q·R·OPTIMO·PRINCIPI — S, stojící Fortuna v levo, — C. Coh.: 406, Wind.: 958.

Velký bronz téhož císaře. — Av.: IMP CAES NERVA TRAIAN AVG GERM P M; rev: TR POT — COS II, S — stojící žena v levo — C. Coh.: 613.

Střední bronz Hadrianův 117/138 po Kr. — Av.: HADRIANVS AVGVSTVS; rev.: FORTVNA — AVG S— Fortuna — C. Coh.: 776.

Střední bronz Maximiana Herc. (286/305). — Av.: IMP C MAXIMIANVS PF AVG; rev.: SACRA MONETA AVGG ET CAESS NOSTR, $\frac{\mid V}{A\ Q\ S}$, minc. Aquileia. Coh.: 503, Wind.: 4480.

Chvátliny:

V této osadě se vyskytly dva nálezy. Při stavbě školy v r. 1916 objeven:

velký bronz Faustiny matky († 141 po Kr.). Av.: DIVA AVGVSTA FAVSTINA Coh.: 275; rev.: VENERI AVGVSTAE S—C. Coh.: 282.

V Dolních Chvátlinách na poli „u lesíka" pak nalezeny:

Bronz Colonia Nemausus (Augustus — Agrippa). Av.: Dvě ověnčené hlavy caesarů proti sobě; rev.: COL — palma — NEM — krokodil. Coh.: 10, Wind.: 595.

Malá stříbrná mince města Abdér v Thrákii. — Av.: hlava v čtyřúhelníku; rev.: Gryf ležící v levo.

Střední bronz Paflagonia — Amastris. — Av.: asi Mithras, okolo perlový kroužek; rev.: Sedící žena v l. Asi Wind.: 1406.

Kolín město:

Z přímé blízkosti města jsou dosud známy tři nálezy.

První, z roku 1902, učiněný u „plynárny", obsahoval dva střední bronzy Constantia II. (335/361). — 1. Av.: FL IVL — CONSTANTIVS NOB C; rev.: PRO VIDENTIAE CAES, $\frac{\text{brána}}{\text{N S}}$, Coh. 167.

2. týž avers; rev.: PROVIDENTIAE CAESS, $\frac{\text{brána}}{\text{S M H }\Delta}$, mincovna Heraclea. Coh.: 167, Wind.: 4952.

V druhém nálezu roku 1907 na poli „U spolkového cukrovaru" bylo čtrnáct mincí:

Střední bronz Hadrianův (117/138). — Av.: . . . . . HADRIANVS-AVGVSTVS; rev.: CLEMENTIA. . . . . Coh.: 228, Wind.: 1062 (?).

Střední bronz Antonina Pia (138/161). — Av.: Hlava císaře v pr.; rev.: Postava a u nohou koule, opis nečitelný.

Dva střední tlusté bronzy Diocletiana (284/305). — Av.: B Δ I·KΛHTIAN· C CЄB; rev.: nečitelný.

Maximianus Herc. (286/305). — Av.: . . . . MAΞIMIANOC . . . .; rev.: nečitelný.

Malý bronz Constantina Vel. (306/337). — Av.: CONSTANTINVS - MAX AVG; rev.: GLORIA - EXERCITVS, $\frac{\text{dva vojíni uprostřed žerď!}}{\text{A. S. . . . .}}$ Coh.: 251.

Dva střední bronzy téhož císaře — Av.: CONSTANTINVS - AVG; rev.: PROVIDENTIAE AVGG, $\frac{\text{brána}}{\text{S M K }\Delta}$, mincovna Kyzikos. Coh.: 454, Wind.: 5089.

Malý bronz Constantův (337/340). — Av.: CONSTANS P F AVG.; rev.: VICTORIAE DD AVGG Q NN., dvě Viktorie proti sobě stojící, $\overline{\text{A S I S}}$, mincovna Siscia. Coh.: 176, Wind.: 5785. —

Dva malé bronzy Constantina II. (337/340). — Av.: CONSTANTINVS NOBC; rev.: GLORIA EXERCITVS, dva vojíni, mezi nimiž dvě insignie, S M H., na druhém A S I S. První z mincovny Heraclee, druhý z mincovny Siscie. Coh.: 122.

Malý bronz Constantia II. (337/361). — Av.: DN CONSTANTIVS PF AVG.; rev.: SPES REI PVBLICE, $\frac{\text{vojín v levo,}}{\text{S M T S }\Gamma}$, mincovna Thessalonica. Coh.: 188.

Dva malé bronzy Constantia Galla (351/354). — Av.: DN CONSTANTIVS

IVN NOB C; rev.: FEL TEMP REPARATIO, vojín v pr. vraždící zajatce, A Q P, mincovna Aquilea. Coh.: 10, Wind.: 4559.

Malý bronz Valentův (364/378). — Av.: D N VALENS P F AVG; rev.: GLORIAROMANORVM, vojín v pravo, u jehož nohou zajatec, A S I S C, mincovna Siscia. Coh.: 12.

Třetí nález byl učiněn při regulaci Labe mezi Kolínem a Starým Kolínem na jaře r. 1928. Obsahoval:

Střední bronz Maximiana Her. (286/305). — Av.: IMP C M A MAXIMIANVS P F AVG; rev.: GENIO POPVLI ROMANI, postava muže v levo, v pravé ruce roh hojnosti, v levé věnec, H T E, mincovna Heracleia. Coh.: 184 Wind.: 4871.

Střední bronz Magnentiův (350/353). — Av.: D N MAGNENTIVS P F AVG; rev.: VICTORIAE DD NN AVG ET CAES, dvě Victorie drží štít s nápisem: VOT - V - MVLT - X, T R P, mincovna Treviri. Coh.: 68.

Konečně jeden velmi sešlý střední bronz, podle hlavy na aversu snad Probův (276/282).

Libodřice:

Při stavbě školy v r. 1925 byl v této osadě nalezen

stříbrný denár císaře Commoda (180/192). — Av.: COMMODVS ANTONINVS AVG; rev.: LIB AVG IIII TR P VI IMP IIII Cos III P P, ženská postava v levo. Coh.: 307.

Lošánky:

Na poli „U křížku" byl v r. 1921 vyorán střední bronz císaře Claudia (41/54). — Av.: TI CLAVDIVS CAESAR AVG PM TR POT XXIII; rev.: CONSTANTIAE AVGVSTI S—C Coh.: 14, Wind.: 637.

Lžovice:

Na hradišti ve Lžovicích u Lab. Týnice objevil p. ředitel Kremla malý bronz Constantina II. (317/337). — Av.: CONSTANTINVS NOB CAES; rev.: $\frac{\text{VO—TIS—V}}{\text{Q A}}$, mincovna Arelate. Coh.: 35.

Nebovidy:

U obce této jsou velice zhusta objevovány sídlištní jámy a i pohřebiště z doby římské, v nichž se vyskytly i mince.

1. Na „Panském pozemku" nalezena r. 1906 stříbrná mince Marka Aurelia (161/180). — Av.: hlava: ARMEN; rev.: žena sedící v levo. Coh.: 7.

2. R. 1921 byly z jara při pracích v zahradě p. Hrušky objeveny:

Střední bronz Octaviana Augusta (27 př.—14 po Kr.). — Av.: .... S AVGVSTVS; rev.: $\frac{\text{S—oltář—C}}{\text{PROVIDENT}}$, Coh.: 228, Wind.: 581.

Střední bronz Claudiův (41/54). — Av.: TI CLAVDIVS CAESAR AVG PM TR IMP PP; rev.: CONSTANTIAE—AVGVSTI, S—C, postava vojína v levo. Coh.: 14, Wind.: 637.

Velký bronz Neronův (54/68). — Av.: NERO CLAVDIVS CAESAR AVG GER....; rev.: DECVRSIO, postava jezdce na koni v pr. Coh.: 92 (?).

Stříbrný denár téhož. — Av.: NERO CAESAR; rev.: VESTA — chrám. Coh.: 335.

Velký bronz Hadrianův (117/138). — Av.: HADRIANVS AVGVSTVS COS. III; rev.: S— postava ženy z předu — C. Coh.: ?

3. R. 1906 bylo „Na písečníku" pana Faltise při dobývání písku vyhrabáno sedm římských mincí, a to:

Střední bronz císaře Nervy (96/98). — Av.: IMP NERVA CAES AVG P M TR P COS IIII ...; rev.: FORTVNA—AVGVST, S—Fortuna v levo — C. Coh.: 61, Wind.: 909.

Stříbrný denár Hadrianův (117/138). — Av.: HADRIANVS AVGVSTVS; rev.: COS III INDVLGENTIA AVG PP Coh.: 854.

Střední bronz Antonina Pia (138/161). — Av.: ANTONINVS PIVS PP TR P XV; rev.: COS IIII S—, postava ženy z předu —C Coh.: 268.

Stříbrný denár téhož císaře — Av.: ANTONINVS PIVS PP TR P COS III; rev.: GENIVS—POP—ROMANI. Coh.: 405, Wind.: 1142.

Velký bronz téhož. — Av.: ANTONINVS AVG PIVS PP TR P COS III; rev.: APOLLINI—AVGVSTO, S— postava v levo s lyrou a věncem —C. Coh.: 62, Wind.: 1145.

Velký bronz Marka Aurelia (161/180). — Av.: IMP CAES M AVREL ANTONINVS AVG PM; rev.: CONCORDIA—AVGVSTO R TR P XV— $\frac{\text{S C}}{\text{COS III}}$, Marcus Aur. a Luc. Verus podávají sobě ruce. Coh.: 54, Wind.: 1310.

Stříbrný denár Elagabalův (211/222). — Av.: IMP ANTONINVS AVG; rev.: P M TR PII COS II PP, sedící Fortuna. Coh.: 147, Wind.: 1803.

4. Nález jest opět ze zahrady p. Hrušky, a to:

Velký bronz Caligulův (37/41). — Av.: CAES · DIVI · AVG · PRON · AVG · P · M · TR · P IIII · PP.; rev.: VESTA — sedící v levo, S—C. Coh.: 29, Wind.: 657 (?).

5. V r. 1910 byl na poli pana Kučery nalezen stříbrný peníz rep. římské. M. Porcius Cato (101 před Kr.). — Av.: M CATO; rev.: VICTRIX. Bab.: 7, Wind.: 176.

6. V r. 1922 byly v zahradě p. Beneše odkryty dva otřelé malé bronzy, dále malý bronz Arcadiův (359/408). — Av.: DN ARCADIVS...; rev.: GLORIA REI PVBLICAE, brána, $\frac{\Gamma\,|}{\text{T}\epsilon\text{S}}$, Wind.: 12 a dva malé bronzy Honoriovy (395/423) — Av.: málo čitelný; rev.: GLORIA ROMANORVM, tři postavy vojínů. Coh.: 28..

Miskovice pod Velkou Vysokou:

V roce 1911 byl nalezen na poli u této obce

solidus Anastasia I. (491—518). — Av.: DN · ANASTASIVS—PP · AVG.; rev.: VICTORIA—AVGGG, Victoria s křížem v levo, $\frac{*\,|}{\text{CONOB}}$, jako Wind.: 57 a Sab.: 1, VIII., 25, jenže místo PF— má PP a na rubu hvězdičku v levo.

Nová Ves:

Z okolí této osady byly zachráněny nálezy tři, a to na polích „U trati" a v nevelké vzdálenosti jeden na poli „U hřbitova".

První nález u trati z r. 1912 obsahoval:

Velký bronz Vitelliův (69 př. Kr.). — Av: A VITELLIVS GERM IMP AVG PM TRP; rev.: LVITELL CENS II, císař sedící na trůně, v předu pět postav Coh.: 53.

Stříbrný denár Faustiny ml. († 175 po Kr.). — Av.: FAVSTINA AVGVSTA; rev.: FECVND AVGVSTAE, Fecunditas stojící, na rukou nese dvě malé dívky, dole rovněž dvě malá děvčátka. Coh.: 95.

Stříbrný denár Philippa otce (244/249). — Av.: IMP M IVL PHILIPPVS AVG; rev.: PAX—AETERNA, spěchá v levo. Coh.: 103, Wind.: 2119.

V druhém nálezu „U trati" z r. 1924 byly:

Dva velké bronzy Gordiana Pia (238—244). — Av.: IMP GORDIANUS PIVS FEL AVG; rev.: PM S COL VIM, postava ženy, u nohou býk a lev, A N IIII. Coh.: 420.

Av.: IMP GORDIANVS PIVS — FEL AVG; rev.: jako mince předešlá, jen A N III. Coh.: 418.

Stříbrný denár téhož. — Av.: IMP GORDIANVS PIVS PF AVG; rev.: FORTVNA REDVX, sedící Fortuna v levo. Coh.: 98, Wind.: 2083

Stříbrný denár téhož. — Av.: jako předch.; rev.: P M TR P V COS..., postava císaře v pr., v ruce koule. Coh.: 266.

Nález na poli u hřbitova r. 1921 obsahoval:

Velký bronz Tiberiův (14/37). — Av.: TI CAESAR AVGVST F IMPERATV; rev.: PONTIFEX TRIBVN POTESTATE XII S—C. Coh.: 27, Wind.: 599.

Dva bronzy menší Claudia I. (41—54). — Av.: TI CLAVDIVS CAESAR AVG PMTR PIMP; rev.: LIBERTAS—AVGVSTI S—C—, postava ženy v pr. Coh.: 47, Wind.: 638.

Plaňany:

V roce 1921 v místě zvaném „Za Dobřichovem" byly nalezeny tyto tři římské střed. bronzy:

1. Maximina I. (235/238). — Av.: IMP MAXIMINVS PIVS AVG; rev.: SALVS sedící v levo a krmící hada. AVGVS. Coh.: 89, Wind.: 2012.
2. Galeria Maximiana (305/311). — Av.: GAL MAXIMIANVS PF AVG; rev.: GENIO AVGVSTI, postava císaře v l. u oltáře, S M T S., mincovna Thessalonica. Coh.: 43, Wind.: 6162.
3. Domitianův (81/96). Nečitelný.

Pňov:

V blízkosti této osady jsou velká pohřebiště a sídliště z doby římské, při nichž na poli zvaném „V doubici" a v lukách „U Nouzovského potoku" i v osadě samé se vyskytly tyto tři nálezy:

1. Na poli „V doubici" objeveny v r. 1908:

Stříbrný peníz dórské osady Apollonie v Illyrii. — Av.: Kráva s telete-

tem v levo, ΞΕΝΟΚΛΗΣ; rev.: $\frac{PH}{IAX}\left|\frac{NOΣ}{\quad}\right|\frac{ΔΙΔ}{\quad}$. (Ca 229—100 př. Kr.)

Stříbrný denár Caracallův (197/217). — Av.: ANTONINVS PIVS AVG; rev.: PONTIF—TRP XIII COS III, sedící Fortuna. Coh.: 493.

2. V lukách „U Nouzovského potoka" nalezeny v r. 1905:

Velký bronz Agrippův († 12 př. Kr). — Av.: M · AGRIPPA · L · F · COS III; rev.: Neptun v levo mezi S—C. Coh.: 3.

Velký bronz Neronův (54/68). — Av.: NERO CLAVD CAESAR AVG GER P M TR P IMP P; rev.: S—SPQR, okřídlená postava v levo, — C. Coh.: 293.

Velký bronz císaře Galby (68/69). — Av.: IMP SER GALBA AVG...; rev.: LIBERTAS—PVBLICA S— v levo stojící Libertas—C. Coh.: 124.

Dva střední bronzy Vespasianovy (69/79). — Av.: IMP CAESAR VESP AVG COS VII; rev.: S— Spes stojící v levo — C. Coh.: 457.

3. V osadě samé se vyskytl

malý bronz málo znatelný buď Constantina II nebo Constantia II. rev.: FEL TEMP REPARATIO Coh.: ?

Polepy:

Na poli p. Vebra byl nalezen v r. 1912

bronz císaře Domitiana (81/96). — Av.: IMP CAES DOMIT AVG GERM COS XVII CENS PER PP; rev.: VIRTVTI—AVGVSTI,S — postava ženy v pr. — C. Coh.: 661.

Radboř:

V obci bylo několik nálezů, z nichž se p. Dr. Dvořákovi podařilo zachrániti pro kolínské praehistorické sbírky tři, a to:

1. z roku 1908 nález na polích „U nádraží"

stříbrný antoninian Philippa otce (244/249). — Av.: IMP M IVL PHILIPPVS AVG; rev.: ROMAE—AETERNAE, v levo sedící žena. Coh.: 165, Wind.: 2133.

2. z r. 1912 na poli „U rybníku":

stříbrný denár Domitianův (81/96). — Av.: IMP CAES DOMITIANVS... PM..; rev.: SALVTI—AVGVST Coh.: 412 (subaeratus).

3. z r. 1923 v týchž místech:

střed. bronz Marka Aurelia (161/180). — Av.: AVRELIVS CAESAR AVG PII F COS...; rev.: TR POT VII COS II S—C, Salus. Coh.: 670.

střed. bronz Faustiny ml. († 175). — Av.: FAVSTINA—AVGVSTA; rev.: legenda nečitelná, postava v levo, málo znatelná. Coh.: ?

Radim:

Na poli „Na šancích" (staré hradiště) byly v r. 1909 nalezeny tyto tři římské mince:

1. stříbrný denár Gaia Julia Caesara († 44 př. Kr.). — Av.: Slon drtící hada, CAESAR; rev.: bohoslužebné nářadí. Bab.: 9, Coh.: 49.
2. Bronz Caligulův (37/41). — Av.: C CAESAR AVG GERMANICVS PON M TR POT; rev.: VESTA, sedící Vesta se žezlem, S—C. Coh.: 29.
3. Bronz Probův (276/282), ražba města Alexandrie. — Av.: Hlava císaře; rev.: postava L△.

Sány:

U osady byl v r. 1914 vyorán

střed. bronz cís. Domitiana (81/96). — Av.: IMP CAES DOMIT AVG GERM COS ... VII; rev.: FORTVNA—S— postava Fortuny v levo —C—AVGVSTI. Coh.: 126.

Štítary:

Mezi Kolínem a blízkou vsí Štítary na poli zvaném „U vodárny" byl nalezen

střední bronz Philippa otce (244/249). — Av.: IMP M IVL PHILIPPVS AVG; rev.: SALVS AVG, Salus krmí hada, S—C. Coh.: 206, Wind.: 2106?

Velím:

Z obce této jsou v museu kolínském uschovány tři nálezy:

1. Na poli p. Váši nalezeny v roce 1918:

Stříbrný denár Hadrianův (117/138). — Av.: HADRIANVS—AVG COS III PP; rev.: PIETAS—AVG. Coh.: 1037, Wind.: 1079.

Stříbrný denár Septimia Severa (193/211). — Av.: SEVERVS PIVS AVG; rev.: PMTRP XIIII COS III PP. Coh.: 476, Wind.: 1612.

Stříbrný denár císaře Caracally (197/217). — Av.: ANTONINVS PIVS AVG BRIT; rev.: P M TRP XIIII COS III PP. Coh.: 190.

Stříbrný denár Antonina Pia (138/161). — Av.: ANTONINVS AVG PIVS P MT RP XII COS IIII; rev.: Fortuna s rohem hojnosti. Coh.: 252.

Nález z r. 1922 za Glasrovou továrnou na cukrovinky obsahoval:

Střední bronz Hadrianův (117/138). — Av.: leg. nečitelná; rev.: Liberalitas v pr.? Aequitas? s rohem hojnosti. Coh.: ?

Stříbrný denár Septimia Severa (193/211). — Av.: L SEPT SEV PERT AVG IMP VIII; rev.: HERCVLI DEFENS, Hercules podepřen o kyj. Coh.: 210.

Střední bronz Gordiana Pia (238/244 po Kr.). — Av.: IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG; rev.: MARS—PROPVGNAT, S— Mars spěchá v pravo— C. Coh.: 158, Wind.: 2097.

3. V nálezu učiněném v cihelně p. Součka v r. 1923 byly:

Stříbrný denár Domitianův (81/96). — Av.: CAESAR AVG F DOMITIANVS; rev.: Jezdec v pravo, COS V. Coh.: 49.

Stříbrný denár Trajanův (98/117). — Av.: IMP CAES NERVA TRAIAN AVG GERM; rev.: PONT MAX TR POT COS II, Pax v levo. Coh: 292, Wind.: 292.

Velký bronz Hadrianův (117/138). — Av.: IMP CAES TRAIAN HADRIANVS AVG; rev.: PMTRP . . ., S— postava ženy v levo, — C. Coh.: ?

Veltruby:

Na poli „Za školou" byl v r. 1925 nalezen:

velký bronz Maximiana Herc. (286/305). — Av.: IMP C MA MAXIMIANVS PF AVG; rev.: GENIO—POPVLI—ROMANI, postava Fortuny, mincovna Kyzikos. Coh.: 184, Wind.: 5057. $\frac{\text{K}\epsilon}{}$

Starý Kolín:

Z okolí Starého Kolína, ležícího na staré stezce brněnské, známe čtyři nálezy drobné a jeden hromadný v úplně zachované římské nádobce ze IV. stol. po Kr., uložené v měst. museu kolínském. V nálezu tom jsou římské mince od stříbrných denárů konsulárních až po mince císaře Honoria (395—423) z pěti století, mezi nimiž jest jediná mince osadní.[1])

1. První nález byl objeven v r. 1916 „na Baště" a obsahoval:

Stříbrný denár Faustiny starší († 141 po Kr.). — Av.: DIVA - FAVSTINA; rev.: AETERNITAS v levo držící v ruce zeměkouli. Coh.: 32, Wind: 1239.

Velký bronz téže. — Av.: DIVA AVGVSTA FAVS . . . . .; rev.: AETERNITAS, S. C. sedící Aeternitas. Coh.: 12, Wind.: 1250.

Střední bronz Faustiny ml. († 175 po Kr.). — Av.: FAVSTINA AVGVSTA; rev.: IVNO—S— postava ženy v levo — C. Coh.: 123.

2. Nález na poli p. Civína v r. 1917 přinesl:

Střední bronz Gordiana III. Pia (238/244). — Av.: IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG; rev.: FELICITAS-TEMPORVM S— Felicitas v levo — C. Coh.: 82.

3. „Na baštách" na poli p. Skokana bylo v r. 1921 vyoráno šest bronzů a jeden stříbrný denár, a to:

Střední bronz Alexandra Severa (222/235). — Av.: ALEXANDER PIVS AVG; rev: Spes s květinou, levou rukou šat nadnášející. Coh.: 547 (?).

[1]) Pozn. redakce: Zaznamenáváme svůj podiv nad tímto nálezem, který jest jedním z mála nálezů tak velikého časového rozpětí (mince konsulární až cís. Honoria), třebaže jest naprosto ověřený.

Střední tlustý bronz Maximiana Herc. (286/305). — Av.: AK MOVA MAΞIMIANOC . . . . .; rev.: $\frac{\text{B}}{|}$ = 2. rok.

Jeden střed. bronz, pravděpodobně Gordiana III. Pia (238/244), málo znatelný. Dva velké bronzy úplně nečitelné.

Střední bronz Hadrianův (117/138). — Av.: HADRIANVS AVG COS III PP; rev.: v levo stojící Felicitas podává v pravo stojícímu císaři ruku. Coh.: 629 ?

Stříbrný antoninian Gordiana III. Pia (238/244). — Av.. IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG; rev.: FORT REDVX, sedící Fortuna, u trůnu kolo. Coh.: 97, Wind.: 2068.

„Na baště" byl v roce 1917 vyorán

malý bronz Arcadiův (395/408). — Av.: DN ARCA . . . .; rev.: CONCOR . . . . .; kříž značka $\frac{\text{S. M. . .}}{}$

Hromadný nález učiněný v r. 1917 v „Borcích":

Stříbrný denár rod. Sergia. Marcus Sergius Silus (104 př. Kr.). — Av. Hlava Romy. $\frac{\text{ROMA}|\text{X}}{}$; rev.: Jezdec v levo, $\frac{\text{M}\cdot\text{SERGI}}{\text{SILVS}}$. Bab. 1., Wind.: 173.

Stříbrný denár rod. Calpurnia. L. Calpurnius Piso frugi (89 před Kr.). — Av.: Hlava Apollinova v pr.; rev.: Jezdec, L · PISO . FRVG. Bab.: II, Wind.: 220.

Stříbrný denár rod. Clodia. P. Clodius M. F. Turrinus (43 před Kr.). — Av.: Hlava Apollinova v pr., lyra; rev.: P. CLODIVS · M · F., stojící Diana držíc v ruce dvě pochodně. Bab.: 15, Wind.: 391.

Stříbrný denár Vespasianův (69/79). — Av.: IMP CAES VESP AVG COS III; rev.: VICTORIA AVGVSTI, v pravo sloup. Coh.: 618.

Denár Domitianův (81/96). — Av.: IMP CAES DOMIT AVG GERM P M TR P VII; rev.: COS X IIII LVD SAEC FEC, postava zpředu Coh.: 76.

Malý bronz Traianův (98/117). — Av.: IMP CAES NERVA TRAIAN AVG . . . . . ;rev.: vlčice. Coh.: 338.

Stříbrný denár Hadrianův (117/138). — Av.: HADRIANVS AVG COS III PP; rev.: FORTVNAE REDVCI, Fortuna sedící v levo. Coh. 782.

Střední bronz Faustiny st. (+ 141 po Kr.). — Av.: DIVA FAVSTINA, rev.: AETERNITAS, S—C. Coh.: 43.

Střední bronz Marka Aurelia (161/180). — Av.: těžko čitelný; rev.: TR: POT VIII COS II, S—C. Viktoria v levo, držící v ruce palmu. Coh.: 671.

Týž, ražba řecká.

Střední bronz Septimia Severa (193/211). — Av.: SEVERVS PIVS AVG rev.: VICT PART MAX., Victoria · Coh.: 744.

Týž, střední bronz. — Av.: hlava vpr., leg. nečitelná; rv.: $\frac{\overset{\circ}{\cdot}\ \overset{\circ}{\cdot}\ \overset{\circ}{\cdot}}{\text{NI}|\text{K}|\text{AI}|\text{E}}$, $\frac{}{\Omega\,\text{N}}$

město Nikaia v Malé Asii. Jako Wind.: 1426.

Stříbrný denár Alexandra Severa (222/235). — Av.: IMP ALEXANDER PIVS AVG; rev.: IOVI PROPVGNATORI. Coh.: 76, Wind.: 1977.

Stříbrný denár téhož. — Av.: týž; rev: PAX AVG Coh.: 187, Wind.: 1922.

Malý bronz Gordiana III. Pia (238/244). — Av.: ΓΟΡΔΙΑΝΟCC; rev.: $\frac{\text{K—V—A—N}}{\Omega\,\text{N}}$, město Kyane?

Stříbrný antoninian Traiana Decia (249/251). — Av.: IMP C M Q TRAIAN VS DECIVS AVG; rev.: ABVNDATIA AVG, prázdnící roh hojnosti. Coh.: 2, Wind.: 2194.

Stříbrný antoninian Hostilianův († 251 po Kr.) — Av.: . . . .OSTIL MES QVINTVS AVG; rev.: ROM AETERNAE AVG. Coh.: 51 (však „HOST").

Stříbrný antoninian Treboniana Galla (251/254). — Av.: IMP CAE C VIB TREB GALLVS AVG; rev.: PIETAS—AVG. Coh.: 84, Wind.: 2236.

Stříbrný antoninian Volusianův (251/254). — Av.: IMP CC VIB VOLVSIANVS AVG; rev.: FELICITAS PVBL v levo, roh hojnosti. Coh.: 32, Wind.: 2252.

Stříbrný antoninian Valerianův († 260 po Kr.). — Av.: . . . .VALERIANVS PF AVG; rev.: VICT PART, postava císaře v levo, zvedající klečící ženu. Coh.: 255.

Střední bronz Gallienův (253/268). — Av.: GALLIENVS AVG; rev.: APPOL. LINI—CONS—AVG, Kentaur s lukem a šípem. Coh.: 73, Wind.: 2343.

Dva střední bronzy téhož . — Av.: GALLIENVS AVG; rev.: PAX—AVG, postava v levo. Coh.: 746.

Střední bronz téhož. — Av.: GALLIENVS . . . .; rev.: postava v levo, leg. nečitelná Coh.: (?)

Stříbrná mince téhož. — Av.: GALLIENVS AVG—; rev.: úplně nečitelný.

Stříbrný antoninian Saloniny, manž. Galienovy (254/268). — Av.: SALONINA A . . . . . ; rev.: Sotva znatelná postava ženy v levo. Coh.: 60, Wind.: 2352 (?)

Střední bronz Postumův (255/267). — Av.: nečitelný; rev.: HERC DEVSO . . . . . , postava Hercula s kyjem. Coh.: 95.

Střední bronz Claudia II. Gothica (268/270). — Av.: IMP C CLAVDIVS AVG; rev.: PROVIDENT—AVG XII. Coh.: 230, Wind.: 2409.

Dva střední bronzy téhož až na IMP CLAVDIVS . . . . nečitelné.

Střední bronz Florianův (do r. 276 po Kr.). — Av.: IMP FLORIANVS AVG; rev.: CONCORDIA MILITVM, dvě postavy proti sobě, $\overline{T}$, mincovna Kyzikos. Coh.: 11, Wind.: 5011.

Střední bronz Aurelianův (270/275). — Av.: IMP AVRELIANVS AVG; rev.: IOVI—CONSER . . . Aurelianus a Jupiter $\overline{PT}$. Coh.: 105, Wind.: 5551.

Střední bronz Marka Aur. Proba (276/282). — Av.: VIRTVS PROBI AVG; rev.: IOVI CONSERVAT, dvě postavy císařů, podávající sobě ruce; $\overline{VXXT}$, mincovna Tarraco. Coh.: 317.

Střední bronz Marka Aur. Carina (283/285). — Av.: IMP CARINVS PF AVG; rev.: FELICIT PVBLICA, mincovna Tarraco. Coh.: 24.

Střední bronz téhož; — Av.: Týž jako předch.; rev.: nečitelný.

Střední bronz Maximiana Herc. (386/305). — Av. a rev. nečitelný.

Střední bronz Maximina Dazy (305/313). — Av.: . . . . . MAXIMIN . . . . . ; rev.: GENIO—AVGVSTI, $\frac{\mid \Gamma}{S \cdot M \cdot N \cdot}$, mincovna Nikomédeia. Coh.: 28, Wind. 5387.

Malý bronz Licinia otce (307/324). — Av.: IMP LICINVS AVG; rev.: IOVI CONSERVATORI AVG, Jupiter stojící vpr., drží v ruce Viktorii, dole palmová ratolest, $\frac{\mid N}{S\ M\ N}$, mincovna Nikomédeia. Coh.: 116.

Malý bronz Licinia ml. (317/326). — Av.: DN VAL LICIN LICINIVS NOB C.; rev.: IOVI CONSERVATORI, vlevo orel a zajatec, $\frac{\mid \overset{\times}{\text{II}}\ \Gamma}{S\ M\ H\ B}$, mincovna Hérakleia. Coh.: 21.

Čtyři malé bronzy Constantina Vel. (306/337). — Av.: CONSTANTINV

AVG; rev.: PROVIDENTIAE AVG, brána a dvě třínožky*, $\overline{T\ S\ I\ S}$, $\overline{\Gamma\ S\ I\ S\smile}$, mincovna Siscia. Coh.: 454.

Čtyři malé bronzy Constanta. — Av.: DN CONST . . . . PF AVG; rev.: ve věnci: VOT XX MVLT XXX — $\overline{S\ M\ K}$, mincovna Kyzikos. Coh.: ?

Střední bronz Helenin († 302 po Kr.). — Av.: FL HELENA AVGVSTA; rev.: SECVRITAS REI PVBLICE. Helena, v ruce palmu, T S I S⌣, minc. Siscia. Coh.: 12, jako Wind.: 5725.

Dále tyto mince Constantia II. (337/36!):

3 malé bronzy těžko čitelné.

1 malý bronz — Av.: FL IVL CONSTANTIVS NOB . . . .; rev.: GLORIA EXERCITVS, dva vojíni proti sobě, $\overline{A\ S\ I\ S.}$ minc. Siscia. Coh.: 104.

1 malý bronz. — Av.: DN FL CONSTANTIVS NOB CAES; rev.: FEL TEMP REPARATIO, vojín poráží jezdce, SMNS., minc. Nikomédeia. Coh.: 45.

Dva malé bronzy. — Av.: a rev.: jako předešlý. $\overline{C\ O\ N\ S\ A}$ a druhý $\overline{C\ O\ N\ S\ I}$, minc. Constantinopolis. Coh.: 45.

Sedm malých bronzů. — Av. a rev. týž, $\overline{A\ S\ I\ R\ M}$, minc. Sirmium.

Jeden střed. bronz. — Av.: DN CONSTANTIVS P F AVG; rev.: FEL TEMP REPARATIO $\overline{ALE\Delta}$, minc. Alexandria. Coh.: 50, Wind.: 4107.

Jeden střední bronz, av. a rev.: týž, $\overline{T\ S\ \Gamma}$, minc. Thessalonica. Coh.: 50.

Jeden střední bronz, av. a rev.: týž, $\frac{\Gamma \mid}{S\ M\ N\ A}$, minc. Hérakleia. Coh.: 46, Wind.: 4958.

Jeden malý bronz Constantina II. (337/340). — Av.: CONSTANTINVS . . .; rev.: GLORIA EXERCITVS, insignie mezi dvěma vojíny. Minc. značka nečitelná. Coh.: 244.

Dva malé bronzy Constantovy (337/340). — Av.: DN CONSTANS PF AVG; rev.: VOT XX MVLT XXX, ve věnci, $\overline{S\ M\ K}$, minc. Kyzikos. Coh.: 197.

Bronzy Constantia Galla (351/354).

Osmnáct malých bronzů. Av.: FLCL CONSTANTIVS NOB CAES.; rev.: FEL TEMP REPARATIO. Devět se značkou $\overline{B\ S\ I\ R\ M}$, minc. Sirmium, jeden se značkou $\overline{A\ Q\ S}$, minc. Aquileia, šest se znač. $\overline{A\ S\ I\ S}$ a dva se zn., $\overline{\Gamma\ S\ I\ S}$, minc Siscia. Coh.: 11. a 14.

Čtyři malé bronzy. Av. a rev. týž se značkou $\overline{S\ M\ N\ \Gamma}$, minc. Nikomédeia. Cch.: 45.

Dva malé bronzy se značkou $\overline{C\ O\ N\ S\ A}$, minc. Constantinopolis.

Tři malé bronzy se značkou $\overline{B\ S\ I\ R\ M}$, minc. Sirmium. Coh.: 7.

Jeden malý bronz těžko čitelný, pravděpodobně také Constantia Galla.

Jeden malý bronz Juliana Apostaty (355/363). — Av.: DN FL CL IVLIANVS PF AVG; rev.: FEL TEMP REPARATIO, vojín vraždí padlého jezdce, $\overline{S\ M\ K\ A}$, minc. Kyzikos. Coh.: 16.

Jeden střední bronz téhož. — Av.: DN FL CL IVLIANVS PF C.; rev.: ve věnci: VOT—X—MVLT—XX, $\overline{\diagdown A\ S\ I\ S \diagup}$, minc. Siscia. Coh.: 150, Wind.: 5878.

Dva malé bronzy Valentiniana I. (364/375). — Av.: DN VALENTINIANVS PF AVG; rev.: GLORIA—ROMANORVM, $\frac{D \mid}{R \mid}$ $\frac{\quad}{A\ S\ I\ S\ C\ \Delta}$ a $\frac{N \mid *}{\quad \mid P}$ $\frac{\quad}{B\ S\ I\ S\ C}$, minc. Siscia. Coh.: 12.

Dva malé bronzy téhož. — Av.: týž; rev.: SECVRITAS REI PVBLICAE, Victoria, $\frac{D \mid}{A\ S\ I\ S\ C}$, mincovna Siscia. Coh. 37.

Tři malé bronzy Valentovy (364/378). — Av.: DN VALENS PF AVG; rev.: GLORIA ROMANORVM, postava vlekoucí zajatce v pr., dva se značkou $\overline{A\ S\ I\ S\ C}$, mincovna Siscia (Wind.: 5893), třetí bez značky. Coh.: 11.

Čtyři malé bronzy téhož. — Av.: DN VALENS PF AVG; rev.: SECVRITAS—REI PVBLICAE, jeden bronz se značkou $\frac{\ast \mid}{\Gamma \mid M}{A\ S\ I\ S\ C}$, dva se značkou $\frac{K \mid}{P \mid Q}{S\ I\ S\ C}$, minc. Siscia, jeden se značkou $\overline{T\ E\ S \cdot A}$, minc. Thessalonica. Coh.: 47.

Tři malé bronzy téhož. — Av. týž; rev.: GLORIA—ROMANORVM, $\frac{\mid R}{B\ S\ I\ S\ C}$, minc. Siscia. Coh.: 11.

Jeden malý bronz Valentiniana II. (388/392). — Av.: DN VALENTINIANVS PF AVG; rev.: GLORIA ROMANORVM, značka $\frac{\mid R}{B\ S\ I\ S\ C}$, minc. Siscia. Coh.: 12.

Jeden malý bronz Gratianův (367—383). — Av.: DN GRATIANVS PF AVG; rev.: GLORIA—ROMANORVM, $\frac{\mid R}{B\ S\ I\ S\ C}$, minc Siscia. Coh.: 23.

Jeden střední bronz téhož. — Av.: jako předch.; rev.: REPARATIO REI P . . ., značka $\overline{CON}$, minc. Constantinopolis. Coh.: 30.

Střední bronz Arcadiův (395/408). — Av.: ARCADIVS —; rev.: GLORIA—ROMANORVM, postava císaře vpr., v ruce koule, $\frac{\mid \times}{S\ M\ H\ A}$, minc. Hérakleia. Coh.: ?

Jeden malý bronz téhož. — Av.: DN ARCADIVS PF AVG; rev.: CONCORDIA AVGG, císař sedící vlevo drží v ruce Victorii, mincovní značka nečitelná. Coh.: ?

Jeden malý bronz téhož. — Av.: DN ARCA . . .; rev.: SALVS REI PVBLICAE, postava vlekoucí zajatce vlevo. Značka P.

Střední bronz císaře Honoria (395/423). — Av.: DN HON . . .; rev.: GLORIA ROMANORVM, značka $\frac{\mid \times}{S\ M\ H\ A}$, minc. Hérakleia. Coh.: 20.

Jeden malý bronz téhož. — Av.: DN . HONO——IVS PF AVG, VIRTVS . . . AVGVSTORVM, císař věnčen Viktorií, $\overline{S\ M\ K\ A}$, minc. Kyzikos. Coh.: 56.

Malý bronz Constantinopole. — Av.: CONSTANTINOPOLI; rev.: GLORIA EXERCITVS — insignie mezi dvěma vojíny, $\overline{S\ M\ H\ \Delta}$, minc. Hérakleia. Coh.: 4.

Dva malé bronzy, z nichž jeden snad Constantův (Coh.: 197?), druhý úplně nečitelný. Dále dva střední bronzy rovněž nečitelné a zlomky ze tří bronzů a stříbrných denárů.

Celkem obsahoval tento nález 142 mince.

DODATEK.

Římské mince získané během r. 1928 a 1929 z nalezišť při regulaci Labe od dělníků. Většina nalezena při bagrování na úseku Kolín—Starý Kolín a na špičce ostrova Hořejšího.

Claudius (41/54): střední bronz, LIBERTAS—AVGVSTA, S—C, Coh.: 47.
Nero (54/68): střední bronz, MAC—AVG, S—C, Coh.: 127.
Domitian (81/94): střední bronz, FORTVNAE AVGVSTI, S—C, Coh.: 122.
Traian (98/117): střední bronz, SENATVS . . ., S—C, Coh.: pravděp. 355.
střední bronz, SPQR OPTIMO PRINCIP, S—C, Coh.: 384.
denár, PONT MAX TR POT COS II, Coh.: 292.
denár, SPQR OPTIMO PRINCIPI, Coh.: 467.
Antoninus Pius (138/61): střední bronz, FELICITAS AVG, S—C, Coh.: 367.
M. Aurelius (161/79): střední bronz, IMP VI COS III, S—C, Coh.: 249.
Traianus Decius (249/51): střední bronz, DACIA, S—C, Coh.: pravděp. 18.
Victorinus (265/67): malý bronz, SALVS AVG, Coh.: 118.
Claudius (268/270): malý bronz, CONSECRATIO, Coh.: 52.
Tetricus (268/270): malý bronz, PAX AVG, Coh.: 95.
Diocletian (284/305): malý bronz, z Alexandrie, L?
Maximianus Herc. (286/305): střední bronz, opis nečitelný.
Constantinus I. (306/337): střední bronz, MARTI PATRI PROPVGNATORI $\frac{\mid A}{P\ T\ R}$ Coh.: 368.
Magnentius (350/353): střední bronz, FEL TEMP REPARATIO, $\overline{T\ R\ S}$, Coh.: 12.
malý bronz, VICTORIAE DD NN AVGG ET CAESS Coh.: 68.
malý bronz, opis neurč.

Dále byly nalezeny: 2 barbarské napodobeniny císaře Tetrica (268/70), 1 bronzová neurčená, 1 subaeratus neurčený.

Směr starých obchodních cest na Kolínsku určují především důležitá naleziště sídlišť a pohřebišť z doby římské. Pan Dr. Dvořák podal mně pro tuto stať tento souhrn svých výzkumů z této doby:

Provinciálně římská kultura v širším okolí kolínském, do nedávné doby zastoupená třemi rozsáhlými pohřebišti na „Pičhoře", na „Třebické" u Dobřichova, na „Doubici" u Pňova a několika sídlišti, byla zjištěna v posledních letech na více místech: do druhé polovice I. století po Kr. možno klásti pohřebiště s žárovými hroby, které bylo prokopáno na „Zádušním poli" u Nebovid. — Nádoby i bronzové předměty jsou zde velice starobylých forem a zejména tři nádoby z hrobu čís. 3., dvě bronzové sponky, bronzová kování pasu a zlomek bronzového náhrdelníku připomínají ještě pozdní latènské, resp. stradonické předměty. V nejmladších hrobech nebovidských nalezené nádoby jsou meandrem zdobené a jsou as současné s nejstaršími hroby na Pičhoře. Dvě nebovidské popelnice značně připomínají známé pohárky plaňanské (v Národním museu) a jsou as časově blízké popelnici z *ojedinělého* žárového hrobu hlízovského. Znamenité pohřebiště, prokopané u Dobřichova „Na Pičhoře", jest známo každému archeologu a zde jest jen nutno se zmíniti o novém nálezu u Ratenic (okr. Poděbrady), o zlomcích bronzových předmětů ze starších nálezů v městě Kolíně, o bronzech radovesických, o žárovém hrobu v Bylanech u Č.

Brodu a o ojedinělém žárovém hrobě (bojovníka), odkrytém na pozemku velkostatkáře p. inž. Vraného v Třebešicích (pol. okres Kutná Hora), které též dlužno klásti do období pičhorského. Sídliště téže doby zjištěna na poli pod „Pičhorou" v cihelně pana Macháčka v Dobřichově, na „Kosovu" u Pňova a v Ratenicích. — Na pohřebišti na „Třebické" u Dobřichova, prokopaném řed. Vaňkem a prof. Píčem, byly nalezeny při pokusném kopání, v roce 1924 podniknutém, další tři žárové hroby, které se tvarem nádob i obsahem úplně shodují s ostatním, co bylo v této lokalitě před lety nalezeno, a které jsou as posledním zbytkem bohatého obsahu znamenitého tohoto pohřebiště. — Pozdnímu období provinciálně římské kultury náleží pohřebiště na „Doubici" u Pňova, rozrušené hroby v písečníku p. Skokana v Nebovidech, sídliště prozkoumaná „Nad pilou" u Nebovid a velmi pozdní žárové hroby radimské. Téže době připisuji i ojedinělý nález kostěného hřebenu v Miskovicích (okr. Kutná Hora). V hliněné nádobce, z velmi pozdní doby provinciálně římské, objeven byl hromadný nález mincí antických u Starého Kolína (v museu kolínském).

Sledujeme-li tato naleziště sídlišť a hrobů provenience římské, jakož i všechna naleziště mincí antických dříve uvedených, shledáme nesporně správným názor vyslovený J. Hellichem (v P. A. r. 1916, str. 7), „že mince římské nejsou libovolně roztroušeny, nýbrž že byly uloženy v zem v jistých směrech, které spojují jednotlivé osady s kulturou římskou. Není pochybnosti, že nálezy těchto mincí označují starodávné obchodní cesty".

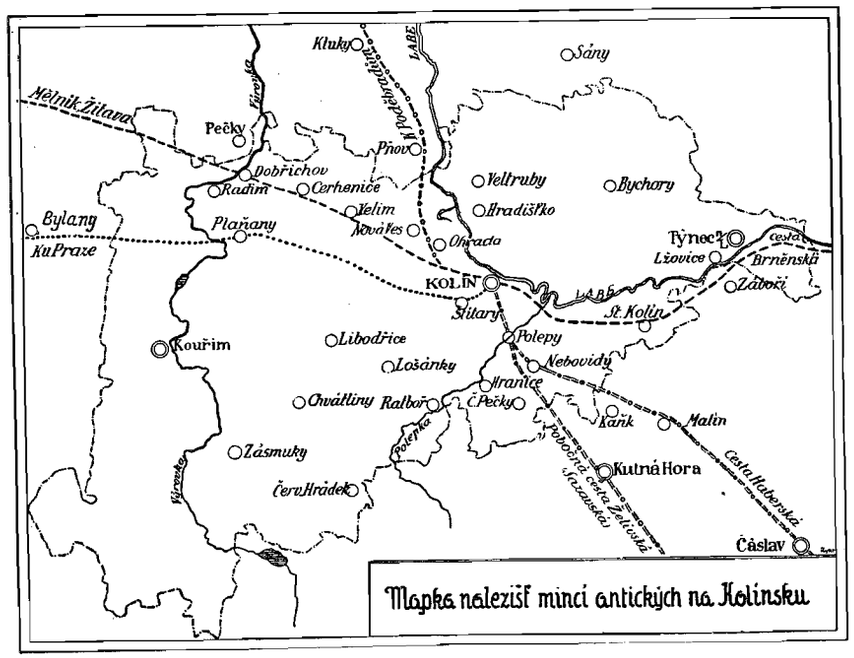

V Musejníku čáslavském (roč. I., 1923, str. 14 a n.) popisuje K. Čermák podle nalezišť praehistorických i nalezišť mincí antických „Zemské cesty z Moravy do Čech" a v NČČ roč. I. a II. jsou uveřejněny články J. Schránila a J. Ječného o nálezech mincí římských z oblasti celých Čech a z Čech západních. Náš materiál nás poučuje, že nálezy na Kolínsku spojují úplně cesty, popsané těmito badateli, zejména Čáslavskem a Poděbradskem přes Kolínsko.

K. Čermák popisuje především cestu haberskou, jdoucí z Moravy přes Habry — G. Jeníkov — Čáslav a přes Malín ke Kaňku. Zde se spojuje tato cesta s našimi nálezy Nebovidy — Polepy — Kolín, kde splývá se starou „cestou brněnskou", t. j. Brno—Vys. Mýto—Pardubice—Přelouč—Kolín—Velím—Dobřichov—Poříčany—Mochov a spěchá přes Mělník do Žitavy (Viz J. K. Hraše: Zemské stezky).

Druhá Čermákem stopovaná cesta jest cesta želivská, vedoucí přes Světlou—Ledeč—Č. Janovice—Přítoky a pokračující u nás přes Plaňany—Červené Pečky k Nebovidům do Kolína.

„Brněnská cesta", která jest u nás doložena nálezem mincí z Lžovic u L. Týnice, hromadným nálezem starokolínským, třemi dalšími nálezy starokolínskými a pak nálezy u Kolína samého, se rozděluje za Kolínem v cesty dvě. První vede od Kolína přes Novou Ves—Velím—Dobřichov—Poříčany, druhá přes Kolín—Plaňany—Č. Brod—Ouvaly do Prahy.

V Kolíně samém jsou dvě naleziště mincí antických, a to u plynárny (361 po Kr.), druhý u spol. cukrovaru, a to patnáct bronzů v rozpětí 200 let. V Pam. arch. XXVIII. jest registrován také nález byzantského solidu Theodosia II. (408/450), učiněný r. 1890 u Ohrady. Sem nutno zařaditi i nález hradištský, novovesský a velímský. Od Nové Vsi a Velímě směrem severním jest pohřebiště původu římského, zvané „pňovské", odkud máme nálezy tři.

Od Nové Vsi odbočila asi cesta brněnská k brodu přes Labe u Poděbrad (hromadný nález u Kluku, popsaný J. Hellichem v P. A. XXVIII.) a odtud přes Nymburk — Ml. Boleslav — Vrchlabí do Vratislavě (Hraše, Mapa zemských stezek v král. českém). V Schránilově soupise jsou registrovány na této cestě nálezy Cerhenky, Radím, Pečky, Milčice. Cesta Kolín—Plaňany—Č. Brod (u nás „cesta Královská" zvaná) jest doložena našimi nálezy ve Štítarech—Libodřicích a v Bylanech, Schránilem pak jsou uvedeny starší nálezy v Plaňanech a v Č. Brodě. — „Haberskou" cestu, vstupující u Gruntů pod Kaňkem do okresu kolínského a sbíhající se u Nebovid s pobočí „cestou Želivskou" (jinak Sázavskou), doprovázejí u nás nálezy v Červených Pečkách a Nebovidech a další čtyři nálezy (pro želivskou) Vysoká—Bořetice—Radboř (rozpětí 98—527 po Kr.).

S cestou posledně uvedenou souvisí také nálezy, registrované v díle „Kolínsko a Kouřimsko" (II. a III. díl), kde Jos. Tůma zaznamenává jako naleziště řím. mincí obce: Kouřim, Bukačov u Staré Kouřimě, Dolní

Chvátliny, Chotusice, Dobřichov, Cerhenice, Plaňany, Třebovle a Novou Ves. — Důležitý jest nález radbořský, v tomto díle zaznamenaný; v nádobce byla nalezena mince Maximina (235/238) a Gordiana III. (238/244), které jsou v majetku p. J. Růžičky.

Museum kouřimské má ve svých sbírkách dvě mince římské, stříbrný denár Antonina Pia, nalezený r. 1926 na Staré Kouřimi, a bronzovou, málo čitelnou, nalezenou r. 1928 v okresní školce. — Měšťanská škola v Kouřimi chová tři mince, které byly vesměs nalezeny ve Staré Kouřimi a vždy ojediněle, stříbrný denár Vespasianův (69/79 po Kr.), av.: IMP TITVS CAES VESPASIANVS AVG; rev: .... MAX AV ... COS. —; stříbrný denár Hadrianův (117/138), av.: HADRIANVS-AVG; rev.: Postava v levo, legenda nečitelná; střední bronz Licinia otce (307/324), av.: IMP LICINIVS PF AVG; rev: GENIO POP ROM., postava v levo $\frac{T \mid F}{A \; T \; R}$ minc. Treviri. Wind.: 6264. Tyto poslední dva nálezy kouřimské, musejní i školní, dosud registrovány nebyly. — Kromě těchto nálezů jest v soukromé sbírce p. MUDra. K. Legera v Kolíně střední bronz Commodův (180/192), nalezený v r. 1909—10 ve Velími v „Krechtách" u cukrovaru. — Ze soupisu našich mincí antických (viz připojenou přehledovou tabulku a mapku) vidíme, že se kryjí všechny nám dosud známé cesty a stezky s nálezy mincí a pohřebišť i sídlišť doby římské. Proto lze tvrditi, že Kolín byl starým, důležitým střediskem obchodním a že Přemysl II. právě na křižovatce starých, dávno užívaných cest obchodních zbudoval v první pol. XIII. stol. město královské.

Na počátku článku jsem uvedl, že přišlo ze sbírek gymnasiálních do kolínského musea něco římských mincí bez určitých nalezišť, které však podle tradice byly nalezeny na Kolínsku a byly do sbírek odevzdány žáky. Mince ty nejsou čištěny a nesou vesměs stopy země a oxydace. Jest jich celkem 61 kusů, a to:

Konsulární stříbr. denár rodiny Caecilia-C. Caecilius Metellus Pius Scipio (48/46 před Kr., Wind.: 357, Bab.: 47); dva střední bronzy Tiberiovy (14—37); jeden střední bronz Claudia Tiberia Drusa (41/54 po Kr.); stříbrný denár Neronův (54/68 po Kr., Wind.: 682); střední bronz Vespasianův (69/79 po Kr.); střední bronz Domitianův (81/96); velký bronz Traianův (98/117, jako Wind.: 989) a stříbrný denár téhož (Wind.: 935); dva velké bronzy Hadrianovy (117/138); stříbrný denár Faustiny starší († 141); stříbrný denár Antonina Pia (138/161, Wind.: 1219); stříbrný denár Lucia Vera (161/169); velký bronz Marka Aurelia (161/180); stříbrný denár Commodův (180/192, Wind.: 1500); stříbrný denár Julie Domny (187/217); stříbr. denár Sept. Severa (193/211, Wind.:1601); stříbrný denár Caracallův (211/217, Wind.: 1677); stříbrný denár Elagabalův (217/222, Wind.: 1822); stříbrný denár Alexandra Severa (222/235, Wind.: 1977); střední bronz Philippaotce (244/249); stříbrný antoninian Philippa ml. († 249); stříbrný antoninian P. Licinia Valeriana (253/258, Wind.: 2264); střední bronz Probův (276/282, Wind.: 5015 (?)); tři střední bronzy Maximiana Herc. (295/305, Wind.: 2948); střední bronz Crispův (315); střední bronz Constantina Vel. (306/337, Wind.: 5335); střední bronz Constantina ml. II. (337/349, Wind.: 6939); jeden střední a jeden malý bronz Constantia II. (335/361, Wind.: 5849) a tři malé bronzy téhož (Wind.: 5833) a ještě jeden malý bronz, málo znatelný; dva střední bronzy a jeden malý Constantovy (337/340); jeden střední a jeden malý bronz Valentiniana II. (375/392); střední bronz Gratianův (367/383); střední bronz Theodosiův (379/395, Wind.: 4823); dva střední byzant. bronzy Justinovy (518/527, Wind.: 67); střední bronz Justinia a Sofie (565/578). — Dále 13 bronzů koloniálních a tři bronzy byzantské, silně poškozené a otřelé a proto neurčitelné.

Soupis antických mincí s ověřeným nalezištěm, uložených v museu kolínském.

	Kusů Stříbro:	Bronz:
Makedonia—Kassandros, 316—297 př. Kr.	—	1
Konsulární římské až do II. stol. př. Kr.	6	—
Osadní ..	2	—
C. Julius Caesar, † 44 př. Kr.	1	—
Oct. Augustus, 30 př. — 14 po Kr.	—	2
Agrippa, † 12 př. Kr.	—	1
Tiberius, 14—37 po Kr.	1	—
Caligula, 37—41 po Kr.	—	3
Claudius I., 41—54	—	5
Nero, 54—68	1	2
Galba, 68—69	—	1
Otho, 69	—	1
Vitellius, 69	—	1
Vespasianus, 69—79	3	—
Domitianus, 81—96	2	4
Nerva, 96—98	—	1
Traianus, 98—117	1	2
Hadrianus, 117—138	3	6
Antoninus Pius, 138—161	2	3
Faustina starší, † 141	1	2
Marcus Aurelius, 161—180	1	5
Faustina mladší, † 175	3	1
Commodus, 178—192	1	1
Septimius Severus, 193—211	4	2
Caracalla, 211—217	2	—
Elagabalus, 217—222	1	—
Alexander Severus, 222—235	—	1
Maximinus I., 235—238	—	1
Julia Mamaea, † 235	—	2
Gordianus III., † 238—244	3	6
Philippus pater, 244—249	4	—
Traianus Decius, 249—251	2	—
Hostilianus, † 251	1	—

Trebonianus Gallus, 251—254	1	—
Volusianus, † 254	1	—
Valerianus, † 260	1	—
Gallienus, 253—268	1	4
Salonina, 254—268	1	—
Postumus, 255—267	1	1
Claudius II., 268—270	—	3
Florianus, do r. 276	—	1
Aurelianus, 270—275	—	1
Probus, 276—282	—	2
M. Aur. Carinus, 283—285	1	1
Diocletianus, 284—305	—	2
Maximianus Herc., 286—305	—	6
Constantius Chlor., 285—306	—	2
Helena, † 328	—	1
Galer. Maximianus, 305—311	—	1
Maximinus II., Daza, 305—313	—	1
Licinius pater, 307—324	—	2
,, filius, 317—326	—	1
Constantinopolis	—	2
Constantinus I. 307—337	—	13
Constantinus II., 337—340	—	22
Constans, 337—350	—	4
Constantius II., 335/361	—	5
Constantius Gallus, 351—354	—	27
Julianus, 355—363	—	4
Valentinianus I., 364—375	—	4
Valens, 364—383	—	13
Gratianus, 367—383	—	2
Valentinianus II., 375—392	—	1
Arcadius, 395—408	—	4
Honorius, 395—423	—	4
Justinus II., 565—578	—	1
Celkem	52	189
		241
Anastasius, 491—518, zlatý solidus		1
nečitelných a zlomků		9
celkem		251 kusů

GUSTAV SKALSKÝ — JOSEF SCHRÁNIL:

NÁLEZ ČESKÝCH DENÁRŮ A SEKANÉHO STŘÍBRA Z PRVNÍCH LET II. STOLETÍ.

(Tab. I.)

I.

V prosinci r. 1928 byl učiněn blíže vsi Chodovlic u města Třebenic, o níž jest nejstarší zmínka r. 1228, kdy náležela klášteru sv. Jiří, při kopání trativodu na poli pana Josefa Tendlera asi 5 *m* pod mezí v hloubce $^3/_4$ *m* nález asi 160 českých denárů, stříbrných šperků a dvou stříbrných tyčinek, z nichž majetník daroval 155 mincí, všechny šperky a menší tyčinku Paříkovu museu v Třebenicích. Denáry byly patrně uschovány v pytlíčku, poněvadž nebylo stop po nádobce. Po obšírné zprávě správce Paříkova musea, pana učitele Jindřicha Vopálky, zaslané Národnímu museu v Praze, mohl býti nález prozkoumán nejdříve na místě, při čemž pořízeny fotografie a odlitky.[1]) Laskavostí výboru Občanské besedy v Třebenicích, vlastnice Paříkova musea, zvláště jejího předsedy, pana Josefa Péče, byly pak všechny mince, darované uvedenému ústavu, zapůjčeny k důkladnému studiu do Národního musea v Praze. Mimo to jsem shlédl dvě mince, náležející našemu typu 9. a 11., u původního majetníka nálezu. Několik málo mincí, prý asi 3—5 kusů, jím prý darovaných jinam, nemohl jsem bohužel zjistiti. I když toho třeba litovati, poněvadž mohl býti mezi nimi typ nový, dosud neznámý, lze považovati 155 denárů zde zkoumaných a popsaných za nález takřka úplný, poněvadž by několik scházejících kusů sotva něčeho měnilo na celkové jeho struktuře a povaze. Jest mu tedy třeba věnovati zvýšenou pozornost.

Budiž podotknuto hned zde, že jest velmi obtížné, ba dnes nemožné, při nálezu, obsahujícím dlouhou poměrně řadu druhů mincí z velmi krátké doby a ještě k tomu z bouřlivých let na počátku 11. věku, v nichž otěže vlády přecházely několikrát z jedněch rukou do druhých, stanoviti bezpečně časovou posloupnost jednotlivých typů. Pro snažší přehlednost shrnul jsem proto na př. typy, které lze s jistotou přiděliti Boleslavovi III. a Vladivojovi v jedno, ač dvojí vláda prvního z nich předpokládá ovšem i dvojí údobí mincování, a položil jsem na konec mince, jejichž vřadění působí dnes obtíže příliš veliké. Posloužíme zajisté budoucímu badání lépe, nepředstíráme-li jistoty, které není, a nesestavíme-li na základě domněnek chronologickou řadu, kterou mohou nové nálezy snadno zvrátiti. Připomínám ještě, že všechny hlavní typy, a to vždy typ vůdčí, jsou

[1]) Platné služby při tom prokázal pan lékárník Frant. Trenkvic, jemuž zde za to upřímně děkuji.

vyobrazeny na I. tabulce v pořadu, jak jej zachovává popis. Jen u typu 11. jest vyobrazen teprve denár 11f z důvodů, které vyplývají z dalšího výkladu.

Boleslav III.

1. Líc. Stejnoramenný kříž, v jehož čtyřech koutech po poraženém křížku s tečkou uprostřed.
Opis začíná trochu v pr. ✕VCSVΛ⊐TVOB
Rub. Stejnoramenný kříž, v jehož 1., 2. a 4. koutě kroužek, ve 3. tři kuličky do trojúhelníku položené.
Opis. ✕PPΛVTM⊐TVE
19 *mm*, 0·888 *g*, 0·400, 1 k.[2])

1 a. Líc jako 1.
Opis začíná trochu v pr. ✕VƆ ∾VΛ⊐TOϴ
Rub s opisem z téhož kolku jako 1.
19 *mm*, 0·725 *g*, 0·400, 1 k.

2. Líc. Stejnoramenný kříž, v jehož 1. a 3. koutě po kroužku, ve 2. a 4. po poraženém křížku s tečkou uprostřed.
Opis začíná trochu v pr. ✕VƆ∽VΛ⊐TVOϴ
Rub. Stejnoramenný kříž, v jehož 1. a 3. koutě kroužek, ve 2. a 4. tři kuličky do trojúhelníku položené.
Opis začíná trochu v pr. ✕PPΛVTM⊐TVE
19 *mm*, 0·82 *g*, 0·400, 7 k., ražených týmž párem kolků.

2 a. Líc jako 2.
Opis začíná trochu v l. ✕VƆ ∽VΛV⊐TVOϴ
Rub s opisem z téhož kolku jako 2.
19 *mm*, 0·833 *g*, 0·400, 3 k., ražené týmž párem kolků.

3. Líc. Stejnoramenný kříž, v jehož 1. koutě tři hřeby z téhož bodu vycházející, ve 2. a 4. kroužek, ve 3. tři kuličky do trojúhelníku položené.
Opis račína trochu v pr. BoTEITΛVƧDΛ
Rub. Stejnoramenný kříž, v jehož 1. koutě tři hřeby z téhož bodu vycházející, ve 2. tři klíny špičkami spojené, ve 3. tři kuličky do trojúhelníku položené, ve 4. kroužek.

---

[2]) První číslo znamená průměrnou velikost, druhé váhu, třetí jakost mince. Bylo-li více mincí jednoho typu, byla váha stanovena průměrně ze všech kusů dobře zachovaných. Zkoušku jakosti, přirozeně jen přibližnou, provedl s nevšední ochotou Hlavní puncovní úřad v Praze, jehož správě vzdávám uctivý dík. — Obvodky a okrajky jsou na všech mincích hladké. Neuvádím jich proto v popise při každém čísle. — Neodpovídají-li v popise tvary některých písmen a ozdob přesně skutečnosti, jest to proto, poněvadž nemohly býti včas zhotoveny typy, kterých nelze někdy vystihnouti určitým písmenem a tvarem.

Opis. ✕BoTEITΛVƧDV
19 *mm*, 0·788 *g*, 0·420, 3 k., ražené týmž párem kolků. Hnězdno(?), Chráštany.[3])
Fiala, tab. V., č. 11, Smolík, tab. VI., č. 131,[4]) avšak s jinými opisy.

3 a. Líc jako 3.
Opis. ·BoTEITΛVƧDΛ
Rub jako 3.
Opis ✕ BoTEITΛ·VDV
19 *mm*, 0·836 *g*, 0·420, 7 k., z nichž vždy po 2 z téhož páru razidel; avšak ruby všech 7 kusů jsou zhotoveny týmž kolkem.

3 b. Líc jako 3.
Opis začíná trochu v l. ·BoTEITΛ·..ƧDΛ
Rub s opisem jako 3 a.
19 *mm*, 0·69 *g*, 0·400, 1 k. nalomený.

3 c. Líc s opisem jako 3 a.
Rub jako 3.
Opis ✕ ϴoTEITΛVDV
19 *mm*, 0·842 *g*, 0·420, 1 k.

3 d. Líc s opisem jako 3.
Rub jako 3.
Opis začíná trochu v l. ✕ BoTEITΛVR
19 *mm*, 0·827 *g*, 0·300, 1 k.

3 e. Líc jako 3.
Opis. ·ϴoTEITΛ·VƧƆΛ.
Rub jako 3.
Opis. ✕·BoTEITΛVƧ DV
18·5 *mm*, 1·1 *g*, 0·600, 1 k.

3 f. Líc jako 3.
Opis. ·BoTEITΛ·VƧ·ƆΛ
Rub s opisem z téhož razidla jako rub 3 d.
20 *mm*, 0·94 *g*, 0·600, 1 k.

3 g. Líc jako 3.
Opis. BoTEITΛ·VƧƆRΛ

---

[3]) *Fiala*, České denáry, str. 261, č. 388, *Smolík*, Nález denarů v Chráštanech u Českého Brodu, Rozpr. České akademie, tř. I., r. VI., č. 3, typ č. 6. Fiala přiděluje ten denár Boleslavovi Chrabrému, Smolík společné vládě Boleslava II. a Boleslava III.

[4]) *Fiala*, České denáry, V Praze 1897, *Smolík*, Denary Boleslava I., Boleslava II., Boleslava III. a Vladivoje, Rozpr. České akademie, tř. I., r. VII., č. 2, kde jsou odkazy na starší literaturu.

Rub s opisem jako 14 a.
18 *mm*, 0·758 *g*, 0·400, 1 k.

3 h. Líc jako 3.
Opis. ? BoTEIΤΛV . . .
Rub jako 3.
Opis. ? BoTEIΤ . VD . .
19 *mm*, 0·777 *g*, 0·300, 1 k.

3 j. Líc jako 3.
Opis začíná trochu v pr. ΛϘGT IΤΛVSoB
Rub jako 3.
Opis začíná trochu v pr. ✢ BoTEIΤΛ · VSDV
18 *mm*, 0·848 *g*, 0·400, 3 k., ražené týmž párem kolků.

Boleslav III. anebo Vladivoj?

4. Líc. Meč s pleknem k pr. straně obráceným mezi dvěma rovnoběžnými latinskými kříži, jejichž ramena jsou zakončena kuličkami.
Opis. BILΛDIVCoV
Rub. Stejnoramenný kříž, v jehož 1., 2. a 4. koutě kroužek, ve 3. tři kuličky do trojúhelníku položené; rub tedy jako rub 1.
Opis začíná trochu v pr. MIϘ⊐AVHATC
19 *mm*, 0·827 *g*, 0·750, 1 k.

4 a. Líc jako 4.
Opis. BILΛoDVCoV
Rub jako 4.
Opis začíná dole na poč. 2. pol. mince. MATCHVAId
18·5 *mm*, 0·745 *g*, 0·450, 1 k.

Vladivoj.

5. Líc. Stejnoramenný kříž, v jehož prvních třech koutech po třech křížkách s tečkou uprostřed, ve 4. kroužek.
Opis. ✢VLΛDIVoVDV
Rub. Stejnoramenný kříž, v jehož prvních třech koutech po kroužku, ve 4. poloviční kroužek tvaru podkovy.
Opis. N⋀AHAAIAC9
19 *mm*, 1·288 *g*, 0·600, 1 k.

6. Líc. Stejnoramenný kříž, v jehož 1. a 3. koutě kroužek, ve 2. tři kuličky do trojúhelníku položené, ve 4. poražený křížek.
Opis. ✕VLVDIVoIDV

Rub. Stejnoramenný kříž, v jehož prvních třech koutech po kroužku, ve 4. tři hřeby z téhož bodu vycházející.
Opis začíná trochu v l. MIIAPΛHAϘ
18·5 *mm*, 0·8 *g*, 0·750, 3 k., ražené týmž párem kolků.
Fiala, tab. V., č. 1., Smolík, tab. VIII., č. 175, avšak s jinými opisy.[5])

6 a. Líc s opisem z téhož razidla jako 6.
Rub jako 6.
Opis začíná trochu v l. MIIΓIPARΛA
18·5 *mm*, 0·768 *g*, 0·400, 5 k., ražených týmž párem kolků.

6 b. Líc s opisem z téhož razidla jako 6.
Rub jako 6.
Opis začíná v pr. MIIΓ⊏DPAH⅂
19 *mm*, 0·79 *g*, 0·500, 2 k., ražené týmž párem kolků.

6 c. Líc s opisem z téhož razidla jako 6.
Rub. Opis začíná v l. MIILITPPAGA
19 *mm*, 0·8 *g*, 0·400, 2 k., ražené týmž párem kolků.

6 d. Líc s opisem z téhož razidla jako 6.
Rub jako 6.
Opis začíná v pr. MDAΛ⊏PACA
18·5 *mm*, 0·767 *g*, 0·600, 1 k.

6 e. Líc jako 6.
Opis. ✕VLΛDIVoIDVR
Rub jako 6.
Opis začíná v pr. MIILETAPPAGA
18 *mm*, 1·04 *g*, 0·850, 1 k.

6 f. Líc jako 6.
Opis. ✕ΛCΓIoICV . .
Rub jako 6.
Opis začíná v l. MIΛLTAPΛ . .
18 *mm*, 0·86 *g*, 0·300, 1 k.

7. Líc. Stejnoramenný kříž, v jehož čtyřech koutech vždy tři hřeby z téhož bodu vycházející.
Opis. ⊣ I DVIoD . VICIΛ
Rub. Stejnoramenný kříž, v jehož 1. koutě tři kuličky do trojúhelníku položené, ve třech ostatních po kroužku; rub tedy jako rub 1., ozdoby v koutech kříže však v jiném pořadí.

---

[5]) Fiala, l. c., str. 257, udává mylně, že se ten denár nacházel v nálezech jarocińském a u Althöfchen.

Opis. ·:MⅅΞΛH ·· IVⅅ
20 *mm*, 0·784 *g*, 0·400, 1 k.

7 a. Líc jako 7.
Opis. ⊣ Ξ DVoD . VIⅅΛ[6])
Rub jako 7.
Opis. NIΛ⊏M ·· ⅅ . ΛV
18 *mm*, 0·783 *g*, 0·600, 1 k.

8. Líc. Stejnoramenný kříž, v jehož 1. a 3. koutě tři hřeby z téhož bodu vycházející, ve 2. a 4. po kuličce.
Opis. ⨯DVAV⨯AV⨯VIIV
Rub. Stejnoramenný kříž, v jehož 1., 3. a 4. koutě kroužek, ve 2. tři kuličky do trojúhelníku položené; rub tedy jako rub 1. a 7., ozdoby v koutech kříže však v jiném pořadí.
Opis. ⨯oVPAVPAVDVИA
19 *mm*, 1·078 *g*, 0·550, 1 k.
Jarociń, č. 9, Ciechanow, č. 100, Leissower Mühle, č. 84,[7]) Chřáštany, č. 18.
Fiala, tab. V., č. 6, Smolík, tab. VIII., č. 181 s částečně jinými opisy.

8 a. Líc jako 8.
Opis. ⨯DVAV⨯AV⨯VH
Rub jako 8.
Opis. ⨯oVPAVAVⅅИA
18 *mm*, 0·735 *g*, 0·750, 1 k.

8 b. Líc jako 8.
Opis. ⊏V⊏ıı +oI—Λ\⅂
Rub jako 8.
Opis začíná trochu v pr. +VoVV⊏ИΛ'W
18 *mm*, 0·66 *g*, 0·750, 1 k.

9. Líc. Stejnoramenný kříž, v jehož 1. a 3. koutě kroužek, ve 2. kulička, ve 4. tři hřeby z téhož bodu vycházející.
Opis. +IΛΓVDIΛoID
Rub. Stejnoramenný kříž, v jehož 1., 2. a 4. koutě po kuličce, ve 3. kroužek.
Opis začíná trochu v pr. ⨯PPƆIVITHADV
18 *mm*, 0·773 *g*, 0·600, 1 k.

[6]) Lícní kolek je však až na předposlední písmeno zřejmě týž jak č. 7. Jde tedy o razidlo vyspravované.

[7]) *Jażdzewski*, Wykopalisko Jaroćinskie, Poznań 1879, *Menadier*, Deutsche Münzen IV., str. 163 n., *Bahrfeldt*, Der Silberfund von Leissower Mühle, Berlin 1896.

Olšany?[8]) Rummelsburg, č. 81.[9])
Fiala, tab. V., č. 4, Smolík, tab. VIII., č. 173.

9 a. Líc s opisem jako 9.
Rub jako 9.
Opis začíná v pr. +PPIVITHACVƀ
19 *mm*, 0·835 *g*, 0·300, 3 k., ražené týmž párem kolků.

9 b. Týž typ, avšak líc je rubem a obráceně.
Líc jako rub 9.
Opis začíná dole. ⊣⊏ⅅVoⅅIVD · Λ
Rub jako líc 9.
Opis začíná v l. MId⊏ΛVIIIΛ⊏
18·5 *mm*, 0·82 *g*, 0·800, 7 k., ražených týmž párem kolků.[10])

9 c. Líc jako 9 b.
Opis začíná trochu v l. ƀΞΓΛoIΛ⅃ⅅV
Rub jako 9 b.
Opis začíná dole MIⅅ⊏ΛVHΛ⊏
18 *mm*, 0·665 *g*, 0·700, 1 k.[11])

10. Líc. Stejnoramenný kříž, v jehož 1. koutě kroužek, v ostatních po kuličce.
Opis. ⊣⊏ⅅVoⅅIVΓ · Λ
Rub. Tři břevna, vycházející v témže úhlu ze společného bodu, mezi nimi tři smyčky, nad každou z nich tři kuličky.
Opis. ⨯Λ II⊣IV+V+Iꟼ
19 *mm*, 0·76 *g*, 0·300, 2 k., ražené týmž párem kolků.

Mezivládí?

11. Líc s opisem z téhož razidla jako rub 10.
Rub. Stejnoramenný kříž, v jehož prvních třech koutech po třech kuličkách do trojúhelníku položených, ve 4. tři hřeby z téhož bodu vycházející.

[8]) Srv. *Smolík*, str. 116. č. 527. *Fiala* udává na str. 160, že blíže Olšan byl nalezen Vladivojův denár, vyobrazený na tab. V., č. 2, v popisné části svého díla na str. 257, č. 358 zase, že se tam objevil denár, vyobrazený na téže tab., č. 3.

[9]) *Dannenberg*, Der Münzfund von Rummelsburg, Berl. Bl. f. Münz-, Siegel- u. Wappenk. I., str. 13 n., přiděluje chybně denár toho typu Boleslavovi III.

[10]) Nepatrné odchylky v opisech vysvětlíme snadno vyspravením opotřebovaných razidel.

[11]) Tato mince by mohla náležeti jako 4. typ našeho nálezu podle opisu na líci na první anebo druhé rozhraní vlády Boleslava III. a Vladivoje. Poněvadž se však celým svým rázem těsně přimyká k předcházejícím denárům Vladivojovým, ponechal jsem ji na konci této řady. Bude o ní řeč později.

Opis. ✕ CII·VΛ·· I · ✕CI✕Λ
19 *mm*, 0·817 *g*, 0·300, 8 k., ražených týmž párem kolků.

11 a. Líc jako 11.
Opis začíná trochu v pr. · ✢VoIIVVT⊐ ◂|▸IO⊐
Rub. ✢ · ▴ CITΛV⊐✕ΓΧΛ
19 *mm*, 0·8 *g*, 0·350, 27 k., ražených týmž párem kolků.[12])

11 b. Líc s opisem ze stejného razidla jako 11 a.
Rub s opisem ze stejného razidla jako 11.
18·5 *mm*, 0·75 *g*, 0·500, 7 k., ražených týmž párem kolků.

11 c. Líc s opisem ze stejného razidla jako 11 a.
Rub jako 11.
Opis začíná v l. ✕ IC · I ⊦VΛ⊐ΛΛ✢Λ
19 *mm*, 0·775 *g*, 0·300, 7 k., ražených týmž párem kolků.

11 d. Líc jako 11.
Opis. ⋃TIϘ✢ΛoHTIV
Rub jako 11.
Opis. ✢ΛTUTVITH oΛ
19 *mm*, 0·7 *g*, 0·400, 18 k., ražených týmž párem kolků.

11 e. Líc jako 11.
Opis. ⊐VoTΛ · ΠOV⊐⊐
Rub s opisem z téhož razidla jako 11 d.
19 *mm*, 0·95 *g*, 0·420, 5 k., ražených týmž párem kolků.

11 f. Líc jako 11.
Opis začíná trochu v pr. ✢TVTVEHVERCV
Rub jako 11. ✢VƆREHTVTVES
19 *mm*, 0·848 *g*, 0·500, 1 k.
Donebauer, č. 188,[13]) avšak s poněkud odlišnými opisy.

11 g. Líc jako 11.
Opis. ✢VƆЯƎVHƎVTVT
Rub s opisem z téhož razidla jako 11 f.
18·5 *mm*, 0·718 *g*, 0·300, 1 k.

11 h. Líc jako 11.
Opis začíná trochu v pr. ✢VƆRƎVHƧƎTVT

[12]) Nepatrné odchylky v opisech vysvětlují se opět vyspravováním razidel. Totéž platí také o jiných typech, zastoupených větším počtem mincí.
[13]) **Fiala**, Beschreibung der Sammlung böhm. Münzen u. Med. des Max Donebauer, Prag 1889.

Rub jako 11.
Opis. ✢ SƎVTV . THϘƎЯCV
19 *mm*, 0·87 *g*, 0·600, 1 k.

11 j. Líc jako 11.
Opis. ✢VƆRƎVHRƎTVT
Rub jako 11.
Opis. ✢SƎVTVTH ϘƎЯCV
19·5 *mm*, 0·964 *g*, 0·800, 1 k.

11 k. Líc jako 11.
Opis. ✢VƆRƎVHRƎVTVT
Rub jako 11.
Opis začíná v pr. ƧVƆRƎVARƎVTVT
18 *mm*, 0·777 *g*, 0·800, 1 k.

11 l. Líc jako 11.
Opis začíná trochu v l. ✢VƆRƎ . HRƎTVT
Rub jako 11.
Opis začíná v pr. ✢SƎVTVTHƆƎЯCV
18 *mm*, 0·945 *g*, 0·720, 1 k.

11 m. Líc jako 11.
Opis začíná trochu v pr. ✢VƆRVVHRƎTVT
Rub jako 11.
Opis začíná dole. ✢S VTVTHVPЯIV
18 *mm*, 0·775 *g*, 0·400, 1 k.

12. Líc s opisem z téhož razidla jako rub 11 c.
Rub. Stejnoramenný kříž, v jehož 1. koutě tři hřeby z téhož bodu vycházející, ve 2. a 4. kroužek, ve 3. kulička; rub tedy jako líc 9, ozdoby v koutech kříže však v jiném pořadí.
Opis. MIƆ⊐ΛVIIIΛC
18·5 *mm*, 0·8 *g*, 0·300, 5 k., ražených týmž párem kolků.

13. Líc. Stejnoramenný kříž, v jehož prvních třech koutech po kroužku, ve 4. tři kuličky do trojúhelníku položené; líc tedy jako rub 1, 7 a 8, ozdoby v koutech kříže však v jiném pořadí.
Opis začíná trochu v l. MIϘIΛVNIΛC
Rub. Stejnoramenný kříž, v jehož 1. a 3. koutě kroužek, ve 2. tři hřeby z téhož bodu vycházející, ve 4. kulička; rub tedy jako líc 9 a rub 12, ozdoby v koutech kříže však v jiném pořadí.
Opis. MIƆIΛVNIΛC
19·5 *mm*, 0·908 *g*, 0·600, 1 k.

14. Líc. Stejnoramenný kříž, v jehož 1. koutě tři hřeby z téhož bodu vycházející, ve 2. a 4. kulička, ve 3. kroužek.
Opis. ✕PPVIVTIHΛCVD

R u b. Stejnoramenný kříž, v jehož 1. koutě kroužek, ve třech ostatních po kuličce; rub tedy jako líc 10. Stejný jinak rub 9 má kroužek v 3. koutě kříže.
Opis, začínající trochu v pr., týž jako na líci, jen křížek na počátku je postavený rovně ✢.
18·5 *mm*, 0·687 *g*, 0·400, 1 k.

Veliký význam chodovlického nálezu spočívá v tom, že jest nálezem mincí a sekaného stříbra zároveň a to nálezem domácím bez jakéhokoliv příměsku cizích ražeb a že jest nálezem velmi skrovného časového rozpětí, zabírajícím nejvýše čtyři leta, pravděpodobně jen dobu od konce první vlády Boleslava III. (999— asi do pol. 1002) až asi do března 1003, kdy ujal v Čechách vládu polský panovník Boleslav Chrabrý,[14]) tedy snad přibližně jen jeden rok.

Kromě pozdějšího nálezu v Kanálské zahradě na Král. Vinohradech, zakopaného kolem r. 1050, obsahujícího vedle nepatrného počtu denárů Oldřichových ražby Břetislava I. většího střížku, několik feniků t. zv. saských a jiných německých a 10 denárů uherského Štěpána Sv.,[15]) bylo sekané stříbro současně s mincemi v Čechách objeveno toliko v pokladu čistěvesském, zakopaném kol. r. 995, v němž byly z největší části české denáry Boleslava I., Boleslava II. a Slavníkovce Soběslava a pak vedle několika feniků saských a Oty a Adlety[16]) a jedné mince vlašské řada denárů bavorských.[17]) Poněvadž potkáváme v nálezu, učiněném v Kanálské zahradě, ve velikém množství ražby typů, které v domácích nálezech přicházejí zřídka (Fiala, tab. VII., č. 25 a 26), a 5 kusů denárů s rukou a nitkovým křížem (l. c., tab. VIII., č. 7), dlouho za polské považované,[18]) protože se vyskytly hojně v polských nálezech, v nichž jsou vždy i feniky saské, Oty a Adlety a v té době často i denárky uherské,[19]) u nás jen zřídka se objevující, lze souditi, že tento poklad byl přinesen z Polska do Čech, kde byly k němu ovšem připojeny mladší mince české. O nálezu čistěvesském pak jsem vyslovil mínění,[20]) že byl majetnictvím obchodníka anebo obchodní výpravy, ubíravší se k nám ze severu, kde nasbírala mince a sekané stříbro, jimiž se tam platilo. Nález chodovlický jest však pokladem čistě domácím, jehož majetník byl nepochybně příslušníkem českého

[14]) Srv. *Novotný*, České dějiny I. 1., str. 670 n.

[15]) *Fiala*, České denáry, Praha 1895, str. 171 n.

[16]) K povaze a k datování těchto ražeb srv. můj spis Denár knížete Václava Svatého a počátky českého mincovnictví. V Praze, Nákladem České akademie, 1929, str. 8 a 16.

[17]) *Fiala*, Nález čistěvesský, P. A. XVII., str. 255 n. a 337 n. Srv. k tomu můj článek O denárech vyšehradských, NČČ III., str. 177 n.

[18]) *Stronczyński*, Dawne monety polskie, Piotrków 1883—1885, tab. III., a—e, je má za mince Břetislava I., bité v Polsku.

[19]) *Hóman*, Magyar penztörténet 1000—1325, Budapest 1916, str. 185.

[20]) l. c., str. 76.

státu. Několik, byť málo stříbrných šperků a dvě tyčinky nezpracovaného stříbra k 160 asi denárům přidaných ukazuje tedy, že v prvních letech 11. stol. bylo také pro obyvatelstvo naší vlasti vedle mincí i sekané stříbro cenným zbožím, jímž se snad tu a tam ještě platilo, zvyk, který však u nás nebyl nikdy ani zdaleka tak rozšířený a neměl toho významu jako u Slovanů polabských a u Poláků, jak svědčí zejména nálezy ostroměřský, sítnický, chráštanský a jiné poklady mladší, srovnáme-li je s nálezy severními.

Druhým důležitým příznakem našeho nálezu jest okolnost, že máme, nehledíme-li k záhadnému dosud nálezu mančickému,[21]) před sebou nejstarší větší český poklad, v němž byly jen mince české. Jako nález chráštanský, svěřený zemi o něco později, asi v l. 1010—1012,[22]) dokazuje tedy nález chodovlický znovu, že v té době užívalo i domácí obyvatelstvo v obchodních stycích peněz, řídíc se zvyklostmi pokročilé civilisace západní.[23]) Důkaz ten jen zesílen strukturou nálezu, zabírajícího, jak již podotknuto, čas velmi krátký, snad jen asi jeden rok. Po této stránce jest poklad chodovlický mezi hromadnými nálezy staršími, současnými i mladšími dosud zjevem zcela ojedinělým, předčíc daleko nález novodvorský, ostroměřský, i mančický. Vděčíme za to nepochybně vnitřním zmatkům a obecné nejistotě, zavládnuvší v Čechách po smrti Vladivojově před nastoupením Boleslava Chrabrého na trůn.

Okolnost, že jde o nález tak neobyčejně úzkého časového rozpětí, přináší numismatickému badání hojný zisk, staví je však též před problémy nové anebo před otázky znovu a důrazněji než dosud se hlásící. K ziskům jest především počítati, že nás chodovlický poklad seznamuje s řadou nových typů. Dokonce většina, 9 ze 14 hlavních, se tu vyskytla, pokud vím, poprvé (č. 1, 2, 4, 5, 7, 10, 12, 13 a 14) buď lícem či rubem, novými ozdobami a jejich seskupením v koutech kříže anebo novým spojením lícního a rubního obrazu, známého již dříve. Značný bez tak počet téměř 20 dosud popsaných vůdčích typů Boleslava III. se tak rozmnožuje o 2 (č. 1 a 2), asi 10 Vladivojových o 3 nové (č. 5, 7 a 10), k nimž přistupuje jeden nový typ (č. 4), náležející buď Boleslavovi III. anebo Vladivojovi, a 3 dosud neznámé typy (č. 12, 13 a 14), které nejmenují knížete vůbec a kterých dnes přesně zařaditi nelze. Vzhledem k tomuto velikému počtu různých druhů denárů, vydaných za krátkého panování obou jmenovaných knížat, třeba opakovati otázku,[24]) nebylo-li raženo v několika mincovnách a nebylo-li dáno více typů do oběhu současně. Musíme však jako při nálezu chráštanském i zde hned vytknouti nápadnou okolnost, že téměř všechny typy jsou téhož rázu, nesouce na obou stranách stejnoramenný kříž. Typy č. 4 s mečem mezi kříži na líci a č. 10 a 11 s třemi smyčkami mezi třemi břevny na rubu anebo na líci se druhou stranou přimykají těsně k ostatním

[21]) O něm viz *Fiala*, České denáry, str. 156, můj článek O denárech vyšehradských, l. c., str. 176 n. a mé Poznámky k nálezu mančickému v tomto čísle NČČ.

[22]) Srv. můj spis Denár knížete Václava Sv., str. 45.

[23]) l. c., str. 76.

ražbám nálezu, které tvoří fabrikou nesporně jednu souvislou skupinu. Z denárů Boleslava III., zastoupených ovšem jen třemi typy, nejsou tu významné skupiny rázu ruka-kaplice a kříž-kaplice, z mincí Vladivojových denáry nápadně velikého střížku a naprosto odlišné fabriky s křížem na obou stranách, dále ražby s obyčejnou kaplicí a křížem a s kaplicí podle vzoru feniků Oty a Adlety a s křížem, hlásící se opisem z části do mincovny pražské jako veliká většina typů našeho nálezu.

Chodovlický nález potvrzuje dále názor mnou nedávno vyslovený, že totiž „domácí nálezy nevelkého časového rozpětí předvedou nám v rámci téhož celkového typu často větší počet mincí, vyšlých z týchž razidel.“[25]) Všechny kusy č. 2 (7 k.), 2 a, 3, 3 j, 6, 6 a, 6 b, c, 9 a, 9 b (7 k.), 10, 11 (8 k.), 11 a (27 k.!), 11 b (7 k.), 11 c (7 k.), 11 d (18 k.!), 11 e (5), 12 (5), mimo to všechny ruby č. 3 a (7 k.) jsou raženy týmž párem kolků. Při tom navazuje dále stejným kolkem rub č. 1 a na rub č. 1, rub č. 2 a na rub č. 2, rub 3 f na rub č. 3 d, líc č. 6 a, b, c, d na líc č. 6, líc č. 11 na rub č. 10, líc č. 11 b, c na líc č. 11 a, rub č. 11 b na rub č. 11, rub č. 11 e na rub č. 11 d, rub č. 11 g na rub č. 11 f, takže počet kolků, z nichž vyšly mince našeho nálezu, není vzhledem k značnému počtu typů a jejich obměn tak veliký. Z jednoho nálezu po této stránce důkladněji prozkoumaného nelze ovšem činiti dalekosáhlé závěry. Přece však možno vysloviti domněnku, že bylo třeba v proměnlivých prvních letech 11. stol. často měniti typy, pro něž zhotovovány obyčejně razidla nová, někdy však i užito kolků starších, a že z jednoho páru razidel nebylo proto bito mnoho kusů. Tím se vysvětluje dále velmi ostrá ražba právě typů, zastoupených malým počtem denárů, a množství různých druhů mincí v té době vůbec. Jako předlohy k novým kolkům sloužily ovšem často obrazy na denárech starších (srv. č. 1, 4, 7, 8, 9, 12, 13 a 14), ba užito i vzorů denárů z vlády Boleslava II. (srv. na př. č. 4 s mečem mezi kříži na líci).

Z našeho nálezu lze čerpati i poučení o t. zv. mincích následních (Nachmünzen). Vyslovil jsem námitky proti názoru, vyslovovanému někdy i ve vážné numismatické literatuře naší i cizí, podle něhož se klade vznik ražeb s všelijak zkomolenými opisy a někdy i porušenými obrazy typů anglosaských, některých německých i našich do území slovanských kmenů východně od Labe a na jižním pobřeží Baltu.[26]) Tak nazývá Fiala denár, velmi podobný našemu č. 11 f, a náš 8. typ přímo denáry „následními“, Smolík pak klade posléze jmenované č. 8. mezi mince, které byly po smrti Vladivojově raženy „kdesi za hranicemi“.[27]) Chodovlický nález však dokazuje nezvratně, že jde o ražby domácí. Vznik pak mincí s opisy, jaké čteme na č. 5, 11 a—d, a zvláště 11 e, by byli oba badatelé hledali jistě „kdesi za hranicemi“, kdyby je byly znali, nevědouce kde byly nalezeny. Proto netřeba klásti původ takových ražeb do neznámých nám mincoven zahraničních. Lépe jest přidržeti se přirozenějšího výkladu, že řezáči kolků, neznalí písma, nedovedli správně zhotoviti původní matrice ani podle nákresu, natož podle razidel již opotřebovaných anebo dokonce podle mincí s opisy již porušenými.

[24]) l. c., str. 43.
[25]) l. c., str. 38.
[26]) l. c., str. 18 n.
[27]) Fiala, České denáry, č. 362 a 364, Smolík, l. c., str. 117, č. 535.

Pokud se týče váhy, jest na základě chodovlického nálezu opraviti mé starší údaje, získané tenkrát průměrem jen z několika málo kusů.[28]) Průměrná stříž mincí tohoto pokladu jest nižší a to: posledních ovšem denárů Boleslava III. s obvyklým 5% přídavkem 0·874 *g*, Vladivojových stejná, totiž 0·877 *g*, ostatních mincí, které nenesou jména Boleslava III. anebo Vladivoje, 0·848 *g*, tedy jen nepatrně odlišná. Pro datování jednotlivých typů denárů nelze těchto vahových údajů bohužel použíti, poněvadž nález zabírá dobu příliš krátkou, cifry se až na některé výjimky (na př. č. 5 — 1·288 *g*!) příliš od sebe neliší a při známém ve středověku způsobu vážení „al marco“ třeba při jednotlivých kusech téže emise počítati s rozdíly dosti značnými. Naopak dokazuje téměř stejná průměrná váha jednotlivých skupin, že jde o mince z krátkého jen časového úseku. S jistotou lze však zaznamenati citelný pokles váhy českých denárů od doby Boleslava II., z něhož se pak opět zotavují mince Jaromírovy, Oldřichovy a Břetislava I.

Velmi nápadná jest nejen nízká, ale i kolísající jakost mincí našeho nálezu. Z 50 typů a jejich obměn má více než 30 jakost nižší 0·500 a jen 4 dosahují 0·800 a něco více, kdežto některé denáry Boleslava III. z chrášťanského nálezu, které byly zkoušeny, jsou jakosti 0·800, které se blíží i mince Boleslava Chrabrého, ražené v Praze. Mince z konce vlády Boleslava II. z ostroměřského nálezu kolísají mezi 0·800—0·920,[29]) denáry Boleslava I. mečového a bavorského rázu, které byly zkoumány, vykazují jakost kol. 0·950. Podle dat Fialových[30]) jest pak i jakost ražeb Jaromírových, Oldřichových a Břetislava I. značně vyšší, ač se i tu pohybuje mezi 0·950—0·620. Bude nepochybně třeba pozorněji a soustavněji zkoumati po této stránce naše denáry, než se dosud dělo, zejména při popisech nálezů. Smíme-li však na základě čísel, které jsou dnes po ruce, činiti závěry, přinesla doba politického úpadku na rozhraní 10. a 11. stol. veliký pokles jakosti mincí, zřejmě úmyslný. K opatrnosti však nutí značné rozdíly nejen jednotlivých typů, nýbrž i skupin v rámci jednoho typu, jejichž jakost se pohybuje u č. 3 mezi 0·600 a 0·300, u č. 4 mezi 0·750 a 0·450, u č. 6 mezi 0·850 a 0·300, u č. 9 mezi 0·800 a 0·300, u č. 11 mezi 0·800 a 0·300. Plyne z toho, že jakost závisela nejen na úmyslném znehodnocování, nýbrž i na kvalitě stříbra mincovně k zpracování dodaného, jak tomu

[28]) V článku K dějinám mincovnictví českého a moravského do poč. XIII. stol., ČMM. 1924, str. 19, tab., kde udávám průměrnou váhu denárů Boleslava III. a Vladivoje více než 1 *g*, ovšem s 5% přídavkem.
[29]) Některé však klesají též až na 0·320! Srv. můj spis o denáru václavském, str. 50, p. 181.
[30]) l. c., str. 118.

bylo zajisté i v 10. stol. a v době Václavově na počátku českého mincovnictví. Také lze, myslím, tvrditi, že v té době mezi vahou a jakostí ještě určitý poměr stanoven nebyl.

Nález chodovlický umožňuje však, jak již pověděno, nejen přesnější odpověď na otázky, které dosud byly anebo mohly býti považovány za sporné, nýbrž staví nás znovu i nově před problémy, kterých dnes bezpečně rozřešiti nelze. Platí to především o časovém postupu jednotlivých typů. Nesporné jest, že první dva typy dosud neznámé, č. 1 a 2, patří Boleslavovi III. Mám naším nálezem dále za prokázáno, že náleží první jeho vládě a to jejímu konci, poněvadž souvisí dosti nezvyklou výzdobou koutů kříže malými, poraženými křížky s mincemi Vladivojovými č. 5 a 6, které, jak uvidíme, nemohly býti raženy na konci života tohoto knížete. Není také důvodu spojovati č. 1 přímo s č. 7 a 8 (Vladivojovými), které na ně navazují obrazem rubu, protože některým ražbám byly vzorem obrazy na mincích i hodně starších, jak poznáme u č. 4.

Obtíže však vznikají hned u č. 3, které Fiala přiděluje bez jakýchkoliv důvodů Boleslavovi Chrabrému,[31]) Smolík společné vládě Boleslava II. a Boleslava III. do l. 994—995, opíraje takové vročení o skutečnost, že jméno Boleslavovo je na minci uvedeno na líci i na rubu, což ovšem nestačí, když jiné prameny o takové společné vládě nemluví.[32]) O denárech, ražených v posledních letech Boleslava II., z nichž většina, nikoliv však všechny, nesou jméno Boleslavovo na obou stranách, poučil nás pěkně nález ostroměřský.[33]) Mince, o níž mluvíme, mezi nimi není. Nález chodovlický, obsahující zřejmě jen poslední ražby Boleslava III., ukazuje s jistotou, že tento typ č. 3, svými 20 kusy po č. 11 nejpočetnější, náleží již tomuto panovníkovi. Jde jen o to, vznikl-li v době první jeho vlády anebo až po smrti Vladivojově. Neboť s mincováním za druhé, byť zcela kratičké vlády Boleslava III. třeba při množství typů jeho ražeb počítati. Poněvadž na Vladivojovy mince č. 10 navazuje typologicky i fabrikou typ 11., ze všech nejpočetnější o 79 z celkového počtu 155 k. a proto jistě z posledních typů nálezu, jehož některé skupiny nesou ještě zbytky jména Vladivojova (č. 11—11 c), který nás však jinak opisy na líci i na rubu vede do doby, kdy knížecí stolec osiřel, bylo by lze typ č. 3 skutečně zcela dobře přiděliti druhé vládě Boleslava III. a pokládati jej za časově poslední typ nálezu. Vnější stránka tuto otázku bezpečně rozhodnouti nemůže, protože jsou si všechny mince nálezu, jak již podotknuto, až na zmíněný obraz meče mezi kříži a tří smyček mezi třemi břevny velmi blízké. Proto jsem č. 3 přiřadil prozatím k ostatním dvěma typům Boleslava III., vyčkávaje poučení jinými nálezy.

[31]) O ražbách tohoto panovníka, vzniklých v Praze, viz uvedený můj spis, str. 45 n.

[32]) *Novotný*, l. c., str. 646 pozn.

[33]) Popsaný *Smolíkem* v P. A. XX., str. 509 n. Srv. k tomu můj článek O denárech vyšehradských, str. 180 n.

Oba denáry typu 4. lze podle opisu na líci BIIIADIVDoV a BIIIAoDVDoV přiděliti buď Boleslavovi III. anebo Vladivojovi.[34]) Náleží zajisté někam na rozhraní vlád obou knížat. Kladu jej před mince Vladivojovy, poněvadž má stejný rub jako č. 1, který zase lícem souvisí s č. 5, první mincí tohoto panovníka našeho nálezu. Meč mezi dvěma kříži je přijat z některých z posledních mincí Boleslava II. (srv. nález ostroměřský, č. 22 a 23). Také proto byly denáry č. 4 bity spíše před r. 1003. Opisem na rubu ukládají nám tyto dvě mince rovněž hádanku. Z jeho písmen MIꟾIAVHATC, MATCHVAId lze totiž sestaviti jak jméno Mizletovo tak Nacubovo, jak přicházívají na našich mincích, při čemž pak ovšem nezbývá místa pro jméno mincovny, Praga, které bývá připojováno ke jménům uvedených mincmistrů či nájemců mincí. Kdežto denáry č. 5 a 6 nesou pak zřejmě jméno Mizletovo, a to formou někdy ovšem všelijak zkomolenou Mizleta Praga, objevuje se jméno Nacubovo teprve na č. 9 obvyklým u něho způsobem PRAGIVITNACVB.

O příslušnosti č. 5—7 s jasným jménem Vladivojovým nemůže býti pochybnosti. Na rubu uvádějí Mizletu. Typem i fabrikou patří sem přes divoké opisy, pro které bylo prohlášeno za minci „následní", v nichž však na líci vidíme zbytky jména Vladivojova, na rubu pražské mincovny, i č. 8.

Mince typu 9., které zaujímají počtem třetí místo nálezu (č. 11—79, č. 3—20, č. 9—12, č. 2—10 k.), jsou jako oba denáry č. 4 zřejmě přechodního rázu. Č. 9, 9 a a 9 b mají na líci jasné jméno Vladivojovo, do opisu 9 c — BIIAoIAJDV vsunuly se však na začátek dvě či tři písmena ze jména Boleslavova. Rub č. 9 a 9 a nese v obvyklé, právě uvedené formě jméno Nacubovo, do opisu 9 b a 9 c MIdIIAVIIIIACIIa MIDIIAVHAIIC vnikly však některá písmena ze jména Mizletova, asi tak jako na mincích č. 4. Mimo to však č. 9 b a c zaměnují líc rubem a obráceně, takže jde snad o typy dva, vzniklé v různých dobách, což dnes rozhodnouti nelze. Proto jsem všechny ražby téhož celkového typu shrnul pod č. 9 a položil mezi poslední mince Vladivojovy, neboť souvisí lícem s rubem č. 12, které jest jistě z nejmladších mincí našeho nálezu.

Na konec vlády Vladivojovy kladu dva denáry č. 10, poněvadž se řadí podivným, nikde jinde se nevyskytujícím rubem, na němž vidíme tři s nyčky mezi třemi břevny, k daleko nejpočetnějšímu č. 11. Tento obraz přichází ještě na dvou typech denárů, kterých v našem nálezu nebylo, na nichž jest na druhé straně jednou stejnoramenný kříž, v jehož dvou koutech po kroužku, ve dvou ostatních po třech hřebech z téhož bodu vycházejících, se jménem Mizletovým na líci i rubu,[35]) po druhé stejnoramenný kříž, v jehož třech koutech po kuličce, ve 4. tři hřeby z téhož

[34]) To platí též o denáru z chřáštanského nálezu, jejž Smolík, č. 506, klade mezi ražby Boleslava III. Denár má na rubu jméno vyšehradské mincovny. Náleží-li již Vladivojovi, svědčil by, že se za tohoto panovníka razilo i na Vyšehradě.

[35]) *Fiala*, České denáry, tab. V., č. 11 a *Smolík*, Denáry Bol. I. atd., tab. VIII., č. 177 z nálezu rummelsburského.

bodu vycházející, s opisem VↃRƎVNRƎVTVT na líci a ~ƎVTHHƎRCV na rubu.[36]) S č. 11, na němž je na rubu stejnoramenný kříž, v jehož prvních třech koutech po třech kuličkách, ve 4. tři hřeby, vycházející z téhož bodu,[37]) máme tedy před sebou skupinu čtyř typů, z nichž jeden (naše č. 10) nese dosti zřetelně jméno Vladivojovo. Některá písmena jeho jména vidíme i na líci opisů našeho č. 11—11 c, na jejichž rubu čteme zkomolené civitas Praga, které tedy vznikly snad ještě za života Vladivojova a které proto kladu na počátek velké řady obměn tohoto typu. Č. 11 f—11 m mají na líci i na rubu opis podobný právě uvedenému opisu na denáru, jejž uvádí Fiala pod č. 364. Stopy tohoto opisu domnívám se viděti na rubu č. 11d a e, z nichž první o 18 k. souvisí opisem na líci ⋃TIϘ+ΛoHTIV nepochybně s lícem č. 11. Proto jsem přiřadil v popise mince č. 11 d a e za ražby č. 11 a, b, c, tvořící souvislou skupinu. Nelze pak ovšem dobře vysvětliti, že byly vydány mince č. 11 f—m[38]) s poměrně správnými opisy po denárech typu 11 d a e, na nichž vidíme těchto opisů jen zbytky. Buď se tedy písmena T⋃TV dostala na rub č. 11 d a e jen náhodou snad ze slova civitas, v němž Λ V a T se často opakují (srv. č. 11—11 c). Pak tyto ražby náležejí skutečně sem. Anebo vznikly až někdy po mincích č. 11 m, řezáč kolků však použil jako předlohy líc č. 11, časově ne příliš vzdáleného. Bylo by však těžko vysvětliti náhlý přechod od opisů tak pečlivých, jaké vidíme na č. 11 f—m, k ledabyle sestaveným písmenům č. 11 d a e.

Č. 12 patří jistě k č. 11, protože jeho líc vyšel z téhož razidla jako rub č. 11 c. Jeho rub pak souvisí výzdobami koutů kříže s lícem č. 9, které jest také proto spíše z konce vlády Vladivojovy. I v jeho rubním opise potkáváme písmena ze jména Mizletova a Nacubova zcela podobně, jako zejména na rubu č. 9 c.

Téměř stejný opis vidíme na rubu č. 13, které proto třeba klásti do blízkosti ražeb posléze uvedených. Jeho líc se sice opírá o některé denáry Boleslava III. (č. 1) a starší Vladivojovy (č. 7 a 8), jeho rub však o rub č. 12 a přechodního typu č. 9. Totéž platí o č. 14 s opisem PPVIVTI· HΛCVD na obou stranách asi tak, jako jej čteme na rubu č. 9. Pojí se i obrazem na rubu k rubu tohoto č. 9 a k líci č. 10, které souvisí několikrát uvedeným zvláštním obrazem na rubu s typem 11. Časový postup všech těchto mincí dnes přesně stanoviti nelze. Můžeme je shrnouti jen ve větší skupiny a hledati vzájemný jejich poměr asi tak, jak jsme se právě o to pokusili.

* * *

[36]) Fiala, l. c., č. 364.

[37]) Takový denár byl ve sbírce Donebaurově, Fiala, Beschreibung der Sammlung des M. Donebauer, tab. V., č. 188. Jiné dva jsou uloženy v numismat. sbírce Nár. musea a ve sbírce p. K. Chaury v Praze.

[38]) V rubním opise tohoto posledního čísla 11 m jsou na konci písmena PRIV, zbytky to opisu Praga civitas, jak je potkáváme na pražských mincích Nacubových (na př. na denárech typu 9 a 9a).

Zvláště upoutávají naši pozornost denáry, které nejmenují panovníka ani na líci, ani na rubu, jichž se v chodovlickém nálezu objevil veliký počet. Poněvadž všechny jeho ražby jsou z doby, kdy se někdy v létě r. 1002 chýlila ke konci první vláda Boleslava III., který musil pak před domácím povstáním prchati k nordgavskému markraběti Jindřichovi a ustoupiti na několik měsíců Vladivojovi, po jehož smrti na počátku r. 1003 povolán na trůn nejdříve, sotva na několik dní, Jaromír, pak uveden ve své dědictví Boleslavem Chrabrým opět Boleslav III., jenž byl však z něho ještě na jaře téhož roku vypuzen samým právě jmenovaným knížetem polským[39]), kdy tedy v krátké lhůtě jednoho asi roku za prudkých rozbrojů vnitřních a obecného zmatku čtyří panovníci, z nichž Boleslav III. dvakráte, dosedli na knížecí stolec český, jest nasnadě domněnka, že takové denáry vznikly ve dnech mezivládí, když nebylo jistoty, kdo jest pánem české země a české mince.[40]) Struktura našeho nálezu, o níž byla právě řeč, opravňuje nás, myslím, k tomu, abychom je všechny, tedy mince č. 11 d—m, 12, 13 a 14, kladli s velikou pravděpodobností do doby po smrti Vladivojově, t. j. do prvních měsíců r. 1003, než nastoupil na český trůn Boleslav Chrabrý. Č. 11 f—m nesou na obou stranách opis TVTVƐHVƐRCV a pod., č. 12 na líci zkomolený opis Civitas Praga, na rubu jako 13 na líci i rubu zbytky jména Mizletova a Nacubova současně, č. 14 jméno Nacubovo na obou stranách. Nacub se objevuje v Praze po Omerizovi na denárech Boleslava II. anglosaského typu (Smolík, č. 308—325), Mizleta na mincích Boleslava II. téhož rázu a jeho denárech s rukou a křížem (Smolík, č. 326—340), Nacub pak zase na ražbách Boleslava III. s rukou a kaplicí a s křížem a kaplicí (Smolík, č. 479—490), Mizleta na mincích téhož panovníka s kaplicí a křížem (Smolík, č. 491—496), Nacub a Mizleta střídavě i na mincích Vladivojových s křížem na obou stranách (Smolík, č. 524—529). Nacub přichází pak ještě na denárech Jaromírových (Smolík, Nález chráštanský, č. 24—28). V chodovlickém nálezu čteme jméno Mizletovo na denárech Boleslava III. typu 1. a 2. (Praga Mizleta), Vladivojových typu 5., 6. a 7. (Mizleta Praga a pod.), Nacubovo na Vladivojových typu 9. a 9 a (Praga civitas Nacub a pod.), písmena vzata z obou jmén na typu 4 (Boleslav III. anebo Vladivoj) a na Vladivojových mincích typu 9 b a c.

Na otázku, kdo byli a jaké postavení zaujímali tito mužové, odpovědní za vnější úpravu, stříž a zrno ražeb vyšlých z pražské mincovny,

[39]) Novotný, l. c., str. 671 n.

[40]) Známe české denáry bavorsko-švábského typu s opisem Praga civitas na obou stranách, vzniklé na rozhraní vlády Boleslava I. a Boleslava II. (Smolík, l. c., č. 147 a 148), později pak mince Přemysla I. se jménem Sv. Václava na líci i na rubu (Fiala, l. c., č. 1703, 1835 a 1840 n.), konečně s týmž jménem na obou stranách několik neurčitých ražeb olomouckého údělu z 12. stol. (Smolík, Denáry údělných knížat na Moravě, Rozpr. Č. A., I. tř., I. r., č. 5, str. 45 n.), z nichž zvláště poslední byly asi raženy za okolností podobných.

k nimž přistupují na Vyšehradě Zanta a Noc, pokusil jsem odpověděti v článku o denárech vyšehradských. Zde třeba ještě podotknouti, že nelze ani na základě mincí našeho nálezu určiti časový sled ražeb, na nichž jsou uvedeni, tak přesně, abychom mohli s jistotou říci, střídali-li se v úřadě anebo mincovali-li alespoň někdy současně. Ani skutečnost, že čteme na denárech téhož základního typu č. 9 nejprvé zřetelně jméno Nacubovo, potom opis, vyjádřující spíše jméno Mizletovo, v němž však zůstávají stopy jména Nacubova, nedává bezpečné odpovědi, poněvadž jde o typ přechodného rázu, který mění líc a rub právě tehdy, když přijímá písmena ze jména Mizletova. A tak lze na otázku odpověděti zase jen otázkami: Jsou v době, v níž vznikly mince našeho nálezu, Mizleta a Nacub představitelé svářících se stran, bojujících o moc a vládu také nad mincovnou? Anebo přijal pouze neumělý řezáč kolků nevědomky, nikoliv úmyslně ze starších denárů, podle nichž zhotovoval nová razidla, jednotlivá písmena ze jmén obou mužů? Tytéž otázky týkají se i typu 4. a snad též č. 9 c, v jejichž opisech jsou smísena některá písmena ze jména Boleslavova a Vladivojova.

Chodovlický nález však ukazuje, že ke jménům uvedeným na českých denárech z 2. pol. 10. a z počátku 11. stol. Omeriz, Nacub, Mizleta, Zanta, Noc třeba připojiti nové, jehož nositel měl podobné postavení, byl v podobném poměru k minci. Není ovšem nové. Již Fiala je znal, viděl v něm však jakýsi zkomolený opis a minci, na níž se vyskytl, považoval, jak již pověděno, za minci „následní".[41]) Denáry s takovým opisem a našeho typu objevily se již v nálezu rummelsburském, byrćském (peisterwitzském), ciechanowském, snad i v munkegaardském a v rostowském,[42]) kde byly všude považovány za mince Boleslava III. anebo dokonce za výrobek současných falsátorů. Zcela podobný denár s třemi smyčkami mezi třemi břevny na jedné a se stejnoramenným křížem, v jehož dvou koutech jsou vždy tři hřeby z téhož bodu vycházející, ve dvou po kroužku, na druhé straně, se jménem Mizletovým na líci i rubu (Praga Mizleta) kladl již Dannenberg, byť s otazníkem, a po něm Fiala správně do neklidných dob po vypuzení Boleslava III.[43]) Opisy na obou stranách těchto denárů z našeho nálezu zní: **TVTVEHVERCV, VƆREHTVTVES** a pod.

Jest však ještě jedna skupina tří mincí, které nesou podobné opisy na líci i rubu.[44])

[41]) *F i a l a*, l. c., č. 364 ze sbírky Donebaurovy.

[42]) *D a n n e n b e r g*, Der Münzfund von Rummelsburg, Berl. Bl. f. Münz-, Siegel- u. Wappenkunde I., č. 82, *B a h r f e l d t*, Funde deutscher Münzen aus dem Mittelalter, Ztschr. f. Num. XVI., str. 97, *M e n a d i e r*, Der Fund von Ciechanow, Deutsche Münzen IV., str. 169, č. 101, *T h o m s e n*, Der Munkegaard-Fund, Berl. Bl. III., str. 33.

[43]) *D a n n e n b e r g*, Unedierte Mittelaltermünzen, Berl. Bl. III., str. 186, č. 3. *F i a l a*, č. 363, udává zase nesprávně, že ten denár byl v nálezu rummelsburském.

[44]) Tyto denáry jsou ze sbírky pana Dr. V. Katze, jemuž děkuji za jejich zapůjčení. Zcela podobná mince jest také ve sbírce pana K. Chaury v Praze.

1. L í c. V hladkém obvodku pravá ruka mezi polokroužkem, z něhož vycházejí paprskovitě tři hřeby, a Λ.
Opis. **+ƧTVTVƧTH ꟼƎƧЯCA**
R u b. Kaplice, v níž **IƎAH**
Opis. **TƎATVƎЯИTVEЯЄA**
19·5 *mm*, 1·314 *g*, 0·840. *Tab. I., č. V.*

2. L í c jako 1.
Opis. **+ƧTVꟼVTHEЯЄA**
R u b jako 1.
Opis. **RTVƎЯHTƎVЄV**
20 *mm*, 1·324 *g*, 0·840. *Tab. I., č. VI.*

3. L í c jako 1.
Opis. **XƧTVUVTH ƎЯCV**
R u b jako 1.
Opis. **RTVƎЯHTƎVCV**
19 *mm*, 0·958 *g*, 0·840. *Tab. I., č. VII.*

Líc i rub těchto ražeb navazuje zřejmě na denáry Boleslava III., které mají na líci pravou ruku mezi šípem a Λ a na rubu kaplici, v níž je nápis **ƎOE** (*tab. I., č. I.* ze sbírky pana Dra V. Katze, váží 1·13 *g* a je jakosti 0·800) a **ƧΛƎO** (Smolík, tab. VII., č. 149, váží 1·10 *g*) s opisem **PPACIVITH ACVB.** Podobné mince se za Boleslava III. razily nejen v Praze, nýbrž i na Vyšehradě s nápisem **BOZE** a **CHEV** v kaplici (Smolík, tab. VII., č. 157 a 158, první z nich váží 1·16 *g*), které jsou určitě z doby první vlády Boleslava III., poněvadž Vyšehrad zůstal věren Jaromírovi od smrti Vladivojovy až do r. 1004. Za této první vlády Boleslava III. byly na Vyšehradě raženy denáry se stejnoramenným křížem na líci a na rubu s kaplicí, v níž **ƎAH** (Smolík, tab. VII., č. 159 a 160, váží 0·83, 0·98, 0·88, 1·02, 0·99, 1·04, 0·78 *g*), tedy s písmeny zcela podobnými a na témže místě, jak je vidím na mincích, vyobrazených pod č. V., VI. a VII., na tab. I., Z toho tedy třeba souditi, že tyto svrchu podrobně popsané mince, které nenesou jména knížete, patří do doby první vlády Boleslava III. anebo do jeho bezprostřední blízkosti. Tomu nasvědčuje i jejich vysoká váha, zvláště prvních dvou, a velmi dobrá jakost, jíž se druží k denáru Boleslava III., vyobrazenému na tab. I., č. I. který má v kaplici napis **ƎOE**.

Znám ještě dva denáry Boleslava III., které mají na líci pravou ruku mezi šípem a Λ, na rubu však stejnoramenný kříž, v jehož třech koutech po kroužku, v jednom tři hřeby z téhož bodu vycházející, s opisy **MIZLETIPPAGA** a **· MIZLETAI . A : PPAOI** (*tab. I., č. II. a III.* ze sbírky pana Dra V. Katze, váží 1·254 a 1·388 *g* a jsou jakosti 0·300 a 0·850), tedy s rubem jako mince Vladivojovy 6. typu našeho nálezu, vydané rovněž v Praze Mizletou. Konečně popisuji v této souvislosti ještě jeden denár Boleslava III. ze sbírky pana Dra V. Katze:

L í c. Stejnoramenný kříž, v jehož 1. a 3. koutě po kroužku, ve 2. a 4. po poraženém křížku s tečkou uprostřed.
Opis začíná trochu v I. ⁜VQ⁜ ΩVAꞀIƎꞀOB
R u b. Stejnoramenný kříž, v jehož čtyřech koutech po kroužku.
Opis. MIZLETAPPAGA
18·5 *mm*, 0·909 *g*, 0·840. *Tab. I., č. IV.*

Líc této mince je týž, jako líc denárů Boleslava III. 2. typu chodovlického nálezu, vydaných rovněž v Praze Mizletou. Pozoruhodná je výtečná její jakost. Ražby posléze uvedené, vyobrazené na I. tab., č. II.—IV., tvoří zřejmě přechod od starších mincí Boleslava III. s rukou mezi šípem a Λ a kaplicí, na něž navazují č. V., VI. a VII., k mincím (posledním) téhož panovníka a Vladivojovým našeho nálezu.

Klademe si nyní otázky, jak znělo jméno muže, odpovědného za ražbu mincí č. 11 f—m našeho nálezu a č. V.—VII., vyobrazených na tab. I., a kde a kdy tyto ražby vznikly.

Na první z nich může uspokojivě odpověděti pouze jazykozpytec. Numismatik jen upozorňuje, že opisy na obou uvedených, časově jistě spolu nesouvisejících skupinách mincí zní na podiv podobně. Váznější rozdíly vznikají téměř jen tím, že se v opisech skupiny s rukou a kaplicí klade všude ꓤ na místech, kde je na mincích našeho nálezu. Λ[45]) Dále jest důležité, že počet písmen se mění v jednotlivých opisech nepatrně. Kolísá na denárech chodovlických mezi 11—13 (13 písmen je jen v opise rubu č. 11 k). Opisy na třech mincích typu ruka-kaplice mají na líci i rubu vždy 11 písmen, jen jedna má na obou stranách písmen 14, jako rub exempláře musejního, kterýmžto číslem obě skupiny se stýkají. Z toho plyne, že opisy nejsou asi tu i tam příliš porušené a proto tuze vzdálené původního znění. Neodvažuji se rozhodovati, obsahují-li pouze jméno mincmistra anebo nájemce mince, či též jméno mincovny, které bývá spojeno se jménem Nacubovým, Mizletovým a ostatních. Jen to lze tvrditi s jistotou, že na konci rubního opisu č. 11 m jsou zbytky slov Praga civitas.

Podle toho jakož i proto, poněvadž potkáváme na minci, popsané u Fialy pod č. 363, téhož základního typu jako naše č. 11 na obou stranách opis Mizleta Praga a protože čísla, vyobrazená na naší tab. I., č. V—VII., svými obrazy navazují na denáry, vyobrazené tam pod č. I.—IV. ražené Nacubem a Mizletou v Praze, smíme souditi, že všechny mince, opatřené na obou stranách opisy TVTVEHVEROV, ƧTꓤꟼꓤTHEЯEA a pod., vznikly rovněž v mincovně pražské. Složení chodovlického nálezu poučuje nás, jak jsme viděli, také o tom, že skupina těchto denárů, vyskytnuvší se v tomto pokladě, byla ražena po smrti Vladivojově a před nastoupením Boleslava III. na trůn. Kdy však vznikly denáry s takovými opisy typu ruka-kaplice? Proti domněnce, že se tak stalo v r. 1002, když Boleslav III. musil

[45]) Opisy na exempláři tohoto typu sbírky Nár. musea v Praze zní: ✢VƆRI VHRƎVTVT a ✢Ƨ. VTV. TH. ƎƧЯCV

před povstáním v Čechách hledati spásy za hranicemi, svědčí, jak se zdá, okolnost, že poslední denáry tohoto panovníka z první jeho vlády jsou podle chodovlického nálezu jiného rázu, což také potvrzují uvedené ražby ze sbírky pana Dr. V. Katze (tab. I., č. I.—IV.). Mincmistr či nájemce mince, jehož jméno se tají v záhadných dosud opisech, mohl se ovšem i v době po prvním vypuzení Boleslava III. řiditi vzorem starších jeho denárů. Jeho ražby vykazují dosti značné rozdíly od těchto v ozdobách po obou stranách ruky, tvarem této ruky a celkovou, hodně odlišnou fabrikou. S jistotou lze říci, že jde o dvě samostatné skupiny denárů, jím v různých dobách vydaných. Při konečném řešení otázek, k těmto denárům se vyžících, které umožní jen nové, v celku zachované a pečlivě prozkoumané nálezy, třeba dbáti skutečnosti, že se dosud nevyskytly mince se jménem panovníkovým, Boleslava III. anebo Vladivoje, na jedné a s tímto nerozluštěným dosud opisem na druhé straně, jak tomu bývá na některých typech mincí, vydaných v té době Mizletou a Nacubem. *G. Skalský.*

II.

K nálezu patří také, jak již uvedeno, několik kusů stříbrných šperků a dva kusy suroviny ve tvaru tyčinek. Ze šperků jsou to především 4 stříbrné s-ovité záušnice charakteristické formy, jaká je běžná v hrobových nálezech z X. stol. Průměr záušnic je 15 *mm*, drátu, z něhož jsou zhotoveny, 3 *mm (viz vyobr. č. 1)*.

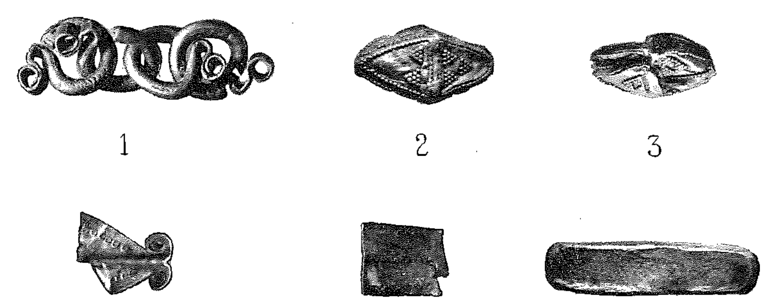

1 2 3

4 5 6

Dva vyhráněné korály, jaké bývaly navlékány mezi skleněné perly náhrdelníků, jsou zhotoveny ze stříbrného plechu a zdobeny granulací. Mají tvar dvou komolých čtyřbokých jehlanců, základnami k sobě připojených. Hrany jsou zdůrazněny granulovanými lištničkami a uvnitř hladkých polí bočných stěn jsou aplikovány pyramidovité útvary provedené granulací. Jeden z korálů je deformován *(viz vyobr. č. 2, 3)*.

Poprvé vyskytl se v českém nálezu zlomek zvláštního stříbrného závěsku, který má tvar oválného listu se středním plasticky vyzdviženým

žebrem. Na jednom konci bývá závěsný háček (zde zachována je pouze druhá polovina), na druhém se plastické žebro dělí ve dvě protilehlé závitnice. Obvod závěsku ozdoben byl obíjenými kroužky, provedenými železným kolkem. Délka zlomku je 1·8 *cm (viz vyobr. č. 4)*. Závěsky tyto jsou velmi hojné zejména v nálezech ze Slezska (mohu uvésti na př. 3 kusy z nálezu sekaného stříbra z Rutenbergu v kraji templirském,[1]) z Rudelsdorfu v kraji nimptschském.[2]) Tvar poněkud pozměněný vyskytl se z bronzu provedený na hradišti u Treskowa v kraji ruppinském.[3]) Pravděpodobně jest to záponka řetízku, které se vyskytují v zlomcích v nálezech sekaného stříbra. Kromě těchto šperků, u nichž se zachoval původní tvar nezměněn, bylo v nálezu několik kousků stříbra a sice dva zlomky stříbrného plechu, z nichž jeden je úplně hladký a druhý nese stopy granulace. Je to asi rozlámaný a do plochy rozvinutý korál *(viz vyobr. č. 5)*.

Obě masivní tyčinky hranolovité s prohnutými stěnami mají konce zaobleny. Prvá váží 16·6 *g* (délka její jest 39·5 *mm, viz vyobr. č. 6)*, druhá větší váží 30·55 *g*.

Tvarově nepřináší tento nález kromě již zmíněného zlomku oválného závěsku nic nového. Vše to, co zde bylo nalezeno jako surovina, určená k výměně na váhu, je známo z jiných nálezů hromadných i z nálezů hrobových. Korály tvaru komolých hranolů jsou běžné v hrobech (na př. v Úhercích na Lounsku) a v depotu rudelsdorfském vyskytl se korál shodný s našemi nejen formou, ale i výzdobou. Archeologicky zajímá nás spíše datování masivních drobných záušnic, jejichž velikost znovu potvrzuje, že v X. věku běžným typem byly drobné záušnice ze silného drátu. Jinak patří tyto šperky zdobené granulací k běžným typům, jež se hojně objevují v nálezech mezi Labem a Vislou na území slovanském a jež svojí proveniencí ukazují do Orientu. *J. Schránil.*

---

[1]) Museum für Völkerkunde v Berlíně, inv. č. II. 2547.

[2]) Ferdinand Friedensburg, Der Silberfund von Rudelsdorf, Schles. Vorzeit II., n. F., str. 50.

[3]) Museum für Völkerkunde v Berlíně, inv. č. I. f. 374.

LITERÁRNÍ ZÁZNAMY O KRÁLOVSKÝCH BRAKTEÁTECH Z HORNOLUŽICKÝCH NÁLEZŮ.

Sděluje W. HAUPT.

Tato práce má býti jen jakousi bibliografií; nesděluje nových vědeckých výsledků. Není to proto možno, poněvadž věda v této věci nedošla závěrečného úsudku. S jistotou můžeme pouze říci, že veliká část brakteátů pochází z polovice XIII. století z Horní Lužice, ovládané tenkráte českými králi. Neví se ani, kde tyto mince byly raženy, zda v Budišíně, Zhořelci či v Žitavě. Pro jejich hornolužický původ mluví souvislé nálezy z Lužice anebo z nejbližšího okolí a to, že se tytéž kusy objevují zároveň v různých nálezech. Touto bibliografií, která se snaží, aby, pokud možno, shrnula všechny nálezové zprávy roztroušené v numismatické i vlastivědné literatuře, má býti umožněno, aby byla správně umístěna skupina českých královských brakteátů. Mimo to doufá autor, který se zabývá zpracováním všech hornolužických brakteátových ražeb, že ten či onen badatel o této otázce a čtenář Numismatického časopisu československého bude na ně upozorněn a bude známé mu brakteátové nálezy zkoumati, nevyskytují-li se v nich typy brakteátů zde popsané, uveřejní výsledky svého pozorování anebo je oznámí autorovi. Takovéto doplňky mohly by snad osvětliti aspoň část těchto nálezů. Jistě však bude lze tento záhadný úsek mincovnictví vědecky bezvadně zpracovati teprve tenkráte, až bude znám i materiál nalezený mimo Horní Lužici.

Při popisech nálezů přidržuji se po stránce výrazové, pokud možno, pramenů. Zřekl jsem se vyobrazení, ač by velmi prospěla této práci, poněvadž většina popsaných kusů byla již dobrými reprodukcemi v numismatické literatuře zachycena (Viz Zeitschrift für Numismatik 1885, svazek XIII., nález laubanský, a Fiala, České denáry, nález heřmanický).

Jde nám o to, kolik se v nálezech vyskytlo stejných typů. Při různém způsobu vyjadřovacím, užívaným různými spisy, jest možno, že byly přehlédnuty tytéž kusy. Rovněž není vyloučeno, že kusy, popsané jako stejné, se ve skutečnosti liší, ačkoliv to z popisu není jasné, poněvadž roztroušené mince nelze již přezkoumati.

Při této příležitosti vzpomínám s díkem těch, kteří měli účast při sestavení této práce. Je to pan Karel Castelin a R. Stabenov v Praze, jenž mně přeložil několik popisů nálezů do němčiny a pan Dr. Katz v Praze, který tuto práci přeložil do češtiny.

NÁLEZ ARNSDORFSKÝ V KRAJI ZHOŘELECKÉM.

Literatura: Fr. Bardt, Archiv für Brakteatenkunde I., str. 214.

Není známo, kde se nalezené mince nyní nacházejí a za jakých okolností byly nalezeny.

Popis:

„. . lužická miskovitá forma . . . "

1. Sedící korunovaný kníže drží v pravici hvězdovitou květinu, v levici prapor. Na okraji nahoře hvězda.
   Nálezy v Königshain 1. — Niederbiela 8. — Reichenbach 4. — A. f. B. I., tab. VI., č. 2.
2. Sedící korunovaný kníže, v pravici meč, vedle něho malý oblouk, v levici žezlo okrášlené dvěma květinovými hvězdami nad sebou.
   Nález v Niederbiela 13; srovn. Niederbiela 14, srovn. Reichenbach 9. A. f. B. I., tab. VI., č. 7.

NÁLEZ HEŘMANICKÝ R. 1885.

Pozn. Naleziště a jeho obsah nás opravňují, aby nález byl uveden zde, ač byl učiněn mimo území Horní Lužice.

Literatura: Archiv für Brakteatenkunde II., tab. 19—23; Fiala, České denáry, str. 204 n. a 415 n.

Nálezové okolnosti: Při bourání základových zdí v hliněné nádobě, asi 900 kusů.

Mince se nacházejí v Národním museu v Praze, ve sbírce Moschkauově v Oybině a v jiných soukromých sbírkách.

Popis:

1. Nekorunovaný sedící panovník ze předu, v každé ruce má lilii na krátkém stonku.
   38 *mm*; 0·65 *g*, Fiala, Č. d., č. 2079, tab. XXVI., 1.
2. Podob. V každé ruce lilie na delším stonku; u pravé lilie je levý list ohnut dolů a rozšiřuje se srdcovitě.
   38 *mm*; 0·74 *g*, Fiala, č. 2080, tab. XXVI., 2.
3. Podob. V každé ruce kříž, na něm lilie.
   39 *mm*; 0·6 *g*, Fiala, č. 2081, tab. XXVI., 3.
4. Podob. V pravici lilie, jejíž pestík tvoří kříž, v levici kříž, na němž jest nasazena lilie.
   39 *mm*; 0·6 *g*, Fiala, č. 2082, tab. XXVI., 4.
5. Podob. V pravici na násadce třemi bakulkami ozdobené pětilistý květ, v levici lilii, jejíž pestík tvoří pětilistá růžička.
   38 *mm*; 0·85 *g*, Fiala, č. 2083, tab. XXVI., 5.
6. Podob. V pravici kříž, nad nímž pětipaprsková hvězda, v levici kříž, jehož vrchol končí v lilii. U nohou po každé straně po větší bakulce.
   39 *mm*; 0·75 *g*, Fiala, č. 2084, tab. XXVI., 6.
7. Podob. V pravici lilii, nad níž větší kříž, v levici na násadci kouli, v jejíž vrchol jest vetknuta pětilistá růžička.
   38 *mm*; 0·78 *g*, Fiala, č. 2085, tab. XXVI., 7.
8. Podob. V pravici kříž, jehož vrchol končí třemi lupeny, v levici lilii, jejíž pestík vyrůstá v křížek.
   40 *mm*; Fiala, č. 2086, tab. XXVI., 8.
9. Podob. V pravici rozvilinu, v levici delší křížek, po jehož stranách vyrůstají lístky.
   40 *mm*; 0·72 *g*, Fiala, č. 2087, tab. XXVI., 9.
10. Podob. V každé ruce na krátké násadce kosočtverec, jehož vrchol je opatřen křížkem.
    39 *mm*; 0·60 *g*, Fiala, č. 2088, tab. XXVI., 10.
11. Podob. V pravici zvláštní rozvilinu, v levici na krátkém násadci kosočtverec, jehož vrchol jest opatřen třemi lístky.
    39 *mm*; 0·84 *g*, Fiala, č. 2089, tab. XXVI., 11.

12. Podob. V pravici dvě nad sebe položené koule, jichž vrchol jest opatřen křížkem, v levici větší rozvilinu; stolec, na němž postava trůní, jest zde zřetelný.
    38 *mm*; 0·65 *g*, Fiala, č. 2090, tab. XXVI., 12.
13. Podob. V pravici kříž, nad nímž malá lilie, v levici kříž, jehož vrchol vybíhá v kosočtverec.
    40 *mm*; 0·66 *g*, Fiala, č. 2091, tab. XXVI., 13.
14. Podob. V pravici dvě nad sebe položené hvězdy, v levici rozvilinu.
    40 *mm*; 0·82 *g*, Fiala, č. 2092, tab. XXVI., 14.
15. Podob. V pravici lilii na delší násadce, v levici věž s makovicí ozdobenou střechou. Obvodková rýha zde ozdobena hrubými perličkami.
    40 *mm*; 0·98 *g*, Fiala, č. 2093, tab. XXVI., 15.
16. Podob. V pravici lilii, v levici paroh o pěti větvích.
    40 *mm*; 0·77 *g*, Fiala, č. 2094, tab. XXVII., 1.
17. Podob. V pravici paroh o čtyřech větvích, v levici na násadce pětilist.
    40 *mm*; 0·57 *g*, Fiala, č. 2095, tab. XXVII., 2.
18. Podob. V pravici pádný nahý meč, na jehož čepeli shora dolů OTA (??), v levici ozdobenou lilii.
    40 *mm*; 0· 64 *g*, Fiala, č. 2096, tab. XXVII., 3.
19. Podob. V pravici nahý meč, v levici velkou věž se špičatou, makovicí ozdobenou střechou.
    38 *mm*; 0·62 *g*, Fiala, č. 2097, t. XXVII., 4.
20. Podob. V pravici nahý meč, v levici křížek, nad nímž lilie.
    38 *mm*; 0·8 *g*, Fiala, č. 2098, t. XXVII., 5.
21. Podob. V pravici prapor, v levici ozdobný stejnoramenný kříž, nad nímž lilie.
    38 *mm*; 0·72 *g*, Fiala, č. 2099, t. XXVII., 6.
22. Podob. j. dř., toliko po stranách nohou panovníka po větší kuličce.
    40 *mm*; 0·64 *g*, Fiala, č. 2100.
23. Podob. V pravici prapor, v levici na násadci pětilist. U nohou postavy po velké bakulce.
    38 *mm*; 0·64 *g*, Fiala, č. 2101, XXVII., 7.
24. Podob. V pravici prapor, v levici dvojnásobný kříž.
    40 *mm*; 0·71 *g*, Fiala, č. 2102, t. XXVII., 8.
25. Podob. V pravici křížek, při němž dole dva lupeny, v levici prapor.
    39 *mm*; 0·78 *g*, Fiala, č. 2103, t. XXVII., 9.
26. Podob. V pravici ozdobné kopí, v levici prapor.
    38 *mm*; 0·7 *g*, Fiala, č. 2104, t. XXVII., 10.
27. Podob. V pravici kosočtvercovou državu, jejíž vrchol zdobí křížek, v levici rozvilinu, na níž vrchem trojlist.
    38 *mm*; 0·6 *g*, Fiala, č. 2105, t. XXVII., 11.
28. Podob. V pravici nahý meč, na jehož čepeli malý, stejnoramenný kříž, v levici krátkou berlu (nebo rozvilinu). U nohou postavy po každé straně velká šestipaprsková hvězda.
    40 *mm*; 0·62 *g*—0·75 *g*, Fiala, č. 2106, t. XXVII., 12.
29. Podob. V pravici nahý meč, v levici biskupskou hůl pod závitkem křížkem opatřenou.
    42 *mm*; 0·76 *g*, Fiala, č. 2107, t. XXVII., 13.
30. Podob. V pravici biskupskou hůl, v levici prapor.
    43 *mm*; 0·76 *g*, Fiala, č. 2108, t. XXVII., č. 14.
31. Postava zpříma trůnící, hlavu krytou nízkou biskupskou (?) čepicí, oděná v roucho poněkud jiné než dříve, v pravici prapor, v levici biskupskou hůl.
    41 *mm*; 0·78 *g*, Fiala, č. 2109, t. XXVII., 15.

32. Postava j. dř., hlavu krytou nízkou, v úzkou špičku vybíhající biskupskou čepicí, v pravici berlu, v levici državu složenou ze dvou nad sebe položených, vrchem třemi péry ozdobených kulí.
39 *mm*; 0·86 *g*, Fiala, č. 2110, t. XXVIII., 1.
33. Postava j. dř., v pravici berlu na holi třemi kuličkami ozdobenou, v levici prapor.
41 *mm*; 0·8 *g*, Fiala, č. 2111, t. XXVIII., 2.
34. Korun. panov. trůní zpříma, v každé ruce dvojnásobný, na ramenech šesti kroužky ozdobený kříž.
42 *mm*; 0·65 *g*—0·9 *g*, Fiala, č. 2112, t. XXVIII., 3.
Nález stihnovský, kozelský a pfaffenmünsterský.
35. Korunovaný panov. j. dř., na pravici cimbuřím opatřenou věž s otevřenou branou, na levici vzpřímeného českého dvouocasého lva se str. levé.
39 *mm*; 0·6—0·9 *g*, Fiala, č. 2113, t. XXVIII., 4.
36. Podob. Po stranách nohou po větší hvězdičce.
39 *mm*; 0·86 *g*, Fiala, č. 2114.
37. Podob. jako dř. V každé ruce na krátké násadce velkou pětilistou růžici.
39 *mm*; 0·85—0·92 *g*, Fiala, č. 2115, t. XXVIII., 5.
Nález pfaffenmünsterský.
38. Podob. V každé ruce žezlo sestavené z lilie, jejíž pestík tvoří křížek, jemuž jest větší kroužek podložen.
40 *mm*; 0·75 *g*, Fiala, č. 2116, t. XXVIII., 6.
39. Podob. V pravici žezlo sestavené z kosočtverce, nad nímž křížek, v levici žezlo sestavené z křížku, nad nímž lilie.
39 *mm*; 0·77 *g*, Fiala, č. 2117, t. XXVIII., 7.
40. Podob. V každé ruce kosočtvercovou državu, v jejíž hořejší roh jsou vetknuta tři péra.
40 *mm*; 0·7 *g*, Fiala, č. 2118, t. XXVIII., 8.
41. Podob. V pravici velký berlovitý kříž, jemuž podložena větší kulička, v levici dvojitou rozvilinu.
39 *mm*; 0·82 *g*, Fiala, č. 2119, t. XXVIII., 9.
42. Podob. V pravici državu, jejíž spodek vybíhá v kužel a svršek končí ve velký kříž, v levici na násadce kosočtverec, jehož vrchol ozdoben třemi péry.
40 *mm*; 0·78 *g*, Fiala, č. 2120, t. XXVIII., 10. Nález stihnovský.
43. Podob. V pravici državu j. dř., v levici prapor.
40 *mm*; 0·7 *g*, Fiala, č. 2121, t. XXVIII., 11.
44. Podob. V pravici pádný meč, v levici prapor.
40 *mm*; 0·77 *g*, Fiala, č. 2122, t. XXVIII., 12.
Srovn. nálezy v Bílém Kostelci 1, v Lauban 22, v Reutnitz 6.
45. Podob. Na širokém okrajku čtyři velké kuličky, na čepeli velká hvězda.
39 *mm*; 0·75 *g*—0·78 *g*, Fiala, č. 2123.
46. Podob. Po stranách u ramen a ve výši lýtek po velké kuličce, mezi holeněmi stejnoramenný křížek.
41 *mm*; 0·9 *g*, Fiala, č. 2124, t. XXVIII., 13.
Srovn. nález v Lauban 24, v Reutnitz 6, v Bílém Kostelci 1.
47. Podob. V pravici pádný meč, jehož jílec jest kruhem opatřen, na levici vzpřímeného dvouocasého lva se str. l., jehož korunovaná hlava hledí zpříma.
39 *mm*; 0·67—0·8 *g*, Fiala, č. 2125, t. XXVIII., 14.
Nález v Reutnitz 4, ve Wehrsdorfu 1.
48. Podob. V pravici prapor, v levici na delší násadce růžici, z jejíhož středu vyniká křížek.
40 *mm*; 0·85 *g*, Fiala, č. 2126, t. XXVIII., 15.
Nález stihnovský.

49. Podob. j. dř., na širokém okrajku čtyři kuličky.
40 *mm*; 0·82 *g*, Fiala, č. 2127.
Nález stihnovský a pfaffenmünsterský.
50. Podob. (koruna užší), v pravici pádný meč, na jehož široké čepeli zvláštní, poraženému křížku podobné znaménko, v levici na ozdobné násadce pětilistou růžici.
40 *mm*; 0·75 *g*, Fiala, č. 2128, t. XXIX., 1.
51. Podob. V pravici dvojnásobný ozdobný kříž, v levici prapor.
41 *mm*; 0·7 *g*, Fiala, č. 2129, t. XXIX., 2.
52. Podob. V každé ruce mohutný meč; po stranách nohou postavy ve výši lýtek po kroužku.
40 *mm*; 0·7 *g*, Fiala, č. 2130, t. XXIX., 3.
53. Podob. Po stranách nohou postavy po větší růžici.
40 *mm*; 0·82 *g*, Fiala, č. 2131.
54. Podob. V každé ruce pádný meč, na jehož čepeli po velké šestipaprskové hvězdě; nad p. ramenem velká bakulka. Pás opatřen čtyřmi nad sebe položenými obručemi.
40 *mm*; 0·75 *g*, Fiala, č. 2132, t. XXIX., 4.
55. Podob. V pravici meč, v levici na krátké násadce državu, v jejíž vrchol jsou vetknuta tři péra. Pás opatřen třemi puklemi.
39 *mm*; 0·8 *g*, Fiala, č. 2133, t. XXIX., 5.
56. Podob., toliko na čepeli meče veliká hvězda.
40 *mm*; 0·8 *g*, Fiala, č. 2134.
57. Podob., na každé ruce vížku o dvou patrech, na vrcholi makovicí ozdobenou. Na prsou dvě pukle.
38 *mm*; 0·7 *g*, Fiala, č. 2135, t. XXIX., 6.
58. Podob. Na každé ruce věž j. d., ale poněkud jiné architektury. Po stranách nohou po velké sedmipaprskové hvězdě.
37 *mm*; 0·77 *g*, Fiala, č. 2136, t. XXIX., 7.
Nález v Reutnitz 3.
59. Podob. V pravici lilii, jejíž vaječník tvoří dvě nad sebe položené kuličky, v levici širokou věž o dvou kulatými okny opatřených patrech.
38—40 *mm*; 0·8 *g*, Fiala, č. 2137, t. XXIX., 8.
60. Podob. Na každé ruce državu, sestavenou ze dvou na sebe položených koulí, v něž jsou vrchem vetknuty tři hřeby (péra?). Po stranách nohou patrno jakés řásné roucho (plášť?).
38—40 *mm*; 0·65 *g*—0·9 *g*, Fiala, č. 2138, t. XXIX., 9.
61. Podob. Na každé ruce državu j. dř., která jest ale vrchem opatřena křížkem. Trůn jest jasně patrný a ozdoben vrchem perličkami. Pás zdobí pět puklí.
40 *mm*; 0·7—0·85 *g*, Fiala, č. 2139, t. XXIX., 10.

NÁLEZ KÖNIGSHAINSKÝ R. 1766.

Literatura: Lausitzische Monatsschrift 1796, str. 199. Leitzmanns Numismatische Zeitung 1844, str. 143, č. 39. Fiala, České denáry, str. 217.

Není známo, kde nyní mince jsou a za jakých okolností se našly.

Popis:

1. Sedící panovník, v pravici šestilistou květinu na stonku, v jehož polovici zevně jest šesticípá hvězda, v levici prapor. Na obrubě nahoře šesticípá hvězda. („Velmi mnoho").
Nález v Arnsdorfu 1, v Niederbiela 8, v Reichenbachu 4.

NÁLEZ LAUBANSKÝ R. 1885.

Literatura: Zeitschrift für Numismatik 1885, str. 337. Fiala, České denáry, str. 216.

Uložen v Berlíně (Museum císaře Bedřicha). Mince nalezeny ve válci ze železného plechu.

Popis:

1. Stojící korunovaný kníže drží v každé ruce ratolest se 2 listy, na zevní obrubě střídají se vždy s křížkem písmena AS.
   6 kusů = 4·82 *g*.
   Nález v Niederbiela 4.
   Srovn. Leitzmanns Num. Zeitung 1844, str. 142, č. 35.
2. Podobný s prázdným okrajem. 3 kusy.
   Nález v Niederbiela 3.
   Leitzmann, str. 142, č. 34 a jinde.
3. Stojící korunovaný kníže, v levici ratolest se 2 listy, v pravici liliový stonek. Na zevní obrubě 4 hvězdy s 8 paprsky. 2 kusy.
4. Podob., ale místo hvězd koule. 5 kusů = 4·0 *g*.
   Nález reichenbašský 6.
5. Stojící korunovaný kníže, v pravici ratolest s listem liliovitě zakončená, v levici prapor, jehož žerď je zakončena květinovým křížem. 2 kusy.
   Srov. nález v Niederbiela 7.
   Srov. Mader, Versuch über die Brakteaten, tab. 5, č. 44.
6. Stojící korunovaný kníže drží v pravici tlustou hůl zakončenou sedmipaprskovou hvězdou, v levici úponku. 1 kus.
   Srov. nález v Niederbiela 5.
   Srov. Leitzmann, str. 143, č. 36 a jinde.
7. Stojící korunovaný kníže, v pravici ratolest s listem, v levici ratolest. 2 kusy.
8. Podob. V pravici ratolest s trojlistem, v levici liliovitý stonek. 40 kusů; 30 váží 24.9 *g*.
   Nález v Niederbiela 2.
   Srovn. Leitzmann, str. 142, č. 32 a jinde.
9. Podob. V pravici hůl s liliovitým květem, v levici prapor. 25½ kusů; 20 váží 15·9 *g*.
   Srov. nález v Reichenbachu 3.
10. Podob. V pravici křížovou hůl s osmipaprskovou hvězdou pod křížem, v levici prapor, jehož žerď končí lilií. Na zevním okraji 3 koule.
    Nález v Niederbiela 9.
    Leitzmann, str. 143, č. 40 a jinde.
    Schwinkowski, Der Fund von Constappel č. 13.
11. Podob., ale s prázdným okrajem, 5 kusů.
12. Podob. V pravici hůl s osmilistou hvězdovitou květinou, pod ní dva listy, v levici podobnou hůl s křížem pod květem. 1 kus.
13. Podob. V každé ruce kříž na holi se šikmým křížem pod horním kolmým křížem. Po obou stranách nohou po hvězdě a na zevním okraji 3 koule. 2 kusy.
14. Podob. V každé ruce ratolest se čtyřlistou hvězdovitou květinou, pod níž jsou dva listy. Na zevním okraji 3 osmipaprskové hvězdy. 3 kusy.
    Srov. nález reichenbašský 5 (tam s *jednou* hvězdou).
    Mader, Versuch, tab. 4, č. 34.
15. Podob. V pravici ratolest se šestilistou hvězdovitou květinou se šikmým křížem pod ní, v levici ratolest s liliovým květem a taktéž šikmým křížem pod ní. 1 kus.
    Nález v Niederbiela 6, v Reichenbachu 7.

16. Podob. V každé ruce kříž na holi, na zevním okraji 4 osmipaprskové hvězdy. 30 kusů (váží 23·4 *g*) a 2 polovice.
17. Podob. s koulemi na okraji místo hvězd. 9 kusů.
18. Podob. V každé ruce dvojité říšské jablko. 4 kusy.
    Srov. Heřmanice 54, srovn. Reutnitz 2.
19. Podob. V pravici hůl s křížem zakončenou čtyřlistým květem, v levici prapor. 1 kus.
20. Podob. V každé ruce meč, v poli u levice růžice. 2 kusy.
21. Podob. V pravici meč, v levici půl orlice s roztaženým levým křídlem a hlavou obrácenou ven. 66 kusů. 50 váží 40·5 *g*.
    Srov. nález v Niederbiela 15 (tam se třemi koulemi).
    Srov. Leitzmann, str. 145, č. 46 a jinde.
22. Podob. V pravici meč, v levici prapor, 8 kusů = 6·4 *g*.
    Nález v Niederbiela 10, v Reutnitz 6, v Heřmanicích 44, v Bílém Kostelci 1.
23. Podob. V každé ruce klíč se zubem obráceným ven. 2 kusy.
24. Korunovaný panovník sedí na oblouku, má na rameni v pravo prapor, v levo liliovité žezlo, na zevním okraji 4 koule. 8 kusů váží 6·6 *g*.
    Nález reichenbašský 1.
25. Podob., s osmicípou hvězdou nahoře na obrubě a bez koulí. 15 kusů váží 11·55 *g*.
26. Dvojhlavý orel s rozšířenými křídly, na zevním okraji čtyři šestipaprskové hvězdy. 12 kusů. 10 váží 7·55 *g*.
27. Na okraji dva vzpřímení lvi s hlavami obrácenými k sobě, kteří svírají ocasy kouli na palmě. 1 kus.
    Srov. Franck, Nummophylac. Vinar., tab., II., č. 21.
    Leitzmann, str. 140, č. 3 a j.
    Blätter für Münzkunde 1872, t. 38.

NÁLEZ V NIEDERBIELA R. 1741.

Literatura: Lausitzische Monatsschrift 1796, str. 191. Schumann, Lexikon von Sachsen; tam pod Wendischbiela také udána váha = 18 kusů na 1 lot. Preusker, Neues Laus. Mag. 1827, str. 544. Engelhardts Erdbeschreibung I., str. 181. Leitzmanns Numismat. Zeitung 1844, str. 142. Fiala, České denáry, str. 217.

Uloženy v museu zhořeleckém.

Nálezové okolnosti: „Množství" brakteátů o 17 rozličných druzích se střepinami světlé hliněné nádoby.

Popis:

„. . . které se podobají mincím nalezeným u Unwürde". (Schumann).

1. Sedící korunovaný kníže drží v pravici lilii, v levici ratolest.
2. Podob. V každé ruce liliový stonek.
   Nález laubanský 8.
3. Podob. V každé ruce ratolest, na níž 2 listy.
   Srov. Lauban 2.
   Srov. Leitzmann. str. 142, č. 34 a j.,
4. Jako č. 3, ale na okraji nahoře a dole malý kříž, v pravo A a v levo S.
   Srov. Lauban 1.
   Srov. Leitzmann, str. 142, č. 35 a j.
5. Podob., v pravici hůl, na níž je šesticípá hvězda, v levici ratolest.
   Srov. Lauban 6.
6. Podob. V pravici šestilistá květina na listnatém stonku, v levici lilie, na jejímž stonku kříž nebo listy. Vedle každé nohy tečka.
   Nález laubanský 15, reichenbašský 7.

7. Podob. V pravici ratolest, v levici prapor; na konci žerdě kříž. Vedle pravice list. Lauban 5.
8. Podob. V pravici šestilistou květinu na holi, na níž uprostřed zevně šesticípá hvězda; v levici prapor. Na okraji nahoře osmicípá hvězda.
   Nález arnsdorfský 1 — königshainský 1 — reichenbašský 4.
9. Podob. V pravici kříž, na jehož žerdi uprostřed hvězda, v levici prapor, na jehož žerdi lilie. Na okraji nahoře a na stranách velká tečka.
   Nález laubanský 10.
10. Podob. V pravici meč, v levici prapor.
    Nález laubanský 22, v Reutnitz 6, v Bílém Kostelci 1.
11. Jako číslo 10., ale na konci praporové žerdi lilie, vedle každé nohy tečka.
12. Podob. V pravici meč nebo kopí, v levici lilie s listnatým stonkem (nejasný).
    Srov. Reichenbach 8.
    Srov. Schwinkowski, Fund von Constappel č. 15.
13. Podob. V pravici meč a v levici hůl, která je v prostředku okrášlena šesticípou hvězdou. Mezi okrajem a zbraní půlměsíc obrácený ven; nález arnsdorfský 2.
14. Jako č. 13., nahoře na okraji je malý kříž.
    Srov. nález reichenbašský (tam lilie místo kříže).
15. Podob. V pravici meč, v levici po'ovice stojícího orla s hlavou a s křídly obrácenými ven. Na okraji 3 tečky.
    Srov. Lauban 21 (tam bez teček).
16. CDGMVE. Sedící s biskupskou čepicí, drží v pravici berlu obrácenou do vnitř, v levici kříž, na jehož rukojeti jest v prostředku okrasa.
    Posern, t. XXVII., č. 6 (= Konrád biskup míšenský, 1240—1258).
17. Sedící s biskupskou čepicí, v pravici ratolest a v levici berlu.

NÁLEZ REICHENBAŠSKÝ R. 1800.

Literatura: Lausitzische Monatsschrift 1800, 12 kusů, str. 431. Schumann, Lexikon von Sachsen IX., 26. Preusker, N. L. M. 1827, str. 554. Bautzner Geschichtshefte 1929. „Der Münzsammler", Budějovice 1929.

Mince jsou uloženy v zhořeleckém museu. Okolnosti, za nichž byl nález učiněn: Na výšině u Oberreichenbachu (pruská Horní Lužice) směrem k místu Mengelsdorf asi 400 kroků od silnice bylo nalezeno ve 2 hrncích 64 brakteátů, 13 typů · velikosti tolaru, váha 12—18 As (= 0·6 *g*—0·9 *g*).

Popis:

1. Na oblouku sedící panovník, korunovaný, 3 knoflíky okrášlenou korunou, drží v pravici prapor opřený o rameno, v levici liliové žezlo. Na okraji 4 koule. 16 As (= 0·8 *g*).
   Nález laubanský 24.
2. Sedící panovník se stejnou korunou drží v pravici prapor, jehož žerď zakončena jest kuličkou, nad níž jest šesticípá hvězda; v levici ratolest. Vedle nohou jsou dvě a na okraji čtyři kuličky. 13 As (0·65 *g*).
3. Korunovaný panovník drží v pravici liliové žezlo, v levici prapor. 12 a 14 As (= 0·6 *g* a 0·7 *g*).
   Srov. nález laubanský 9.
4. Panovník drží v pravici šestilistou květinu, na jejímž stonku zevně jest šesticípá hvězda; v levici prapor. Na okraji nahoře osmicípá hvězda. 18 As (= 0·9 *g*).
   Nález arnsdorfský 1, königshainský 1, v Niederbiela 8, Mader V., 44.
5. Panovník drží v každé ruce čtyřlistou květinu s obrostlým stonkem, na okraji nahoře osmicípá hvězda. 14, 15, 16, 17 As (= 0·70—0·85 *g*).
   Srov. Lauban 14 (tam se třemi hvězdami).

6. Panovník drží v pravici okrášlené liliové žezlo, v levici ratolest se 2 velkými listy. Na okraji 4 koule. 14, 15, 16, 17 As (= 0·70—0·85 *g*).
   Nález laubanský 4.
7. Panovník drží v pravici šestilistou květinu, v levici okrášlené liliové žezlo. 13 As (= 0·65 *g*).
   Nález v Niederbiela 6.
8. Panovník drží v pravici meč opřený o rameno, v levici liliové žezlo, na okraji 4 koule. 15 As (= 0·75 *g*).
   Srov. nález v Niederbiela 12.
   Srov. Schwinkowski, Fund von Constappel č. 15.
9. Panovník, v pravici halapartnu nebo meč, na jehož vnější straně půlměsíc; v levici pětilistou květinu, na níž jest šesticípá hvězda; na okraji nahoře jest lilie. 11, 13, 14, 15, As (= 0·55 až 0·75 *g*).
   Srov. Nález arnsdorfský 2 (tam bez okraje), v Niederbiela 13 (tam bez okraje), v Niederbiela 14 (tam kříž místo lilie).
10. Sedící muž s biskupskou čepicí, drží v pravici otevřenou knihu, na níž jest půlměsíc, v levici berlu; na okraji 4 koule. 13 a 14 As (= 0·65 a 0·7 *g*).
11. Dva stojící lvi, nad jejich dvojím ocasem je korunovaná hlava. 13, 14, 16, 17 As (= 0·65 až 0·85 *g*).
12. Dva stojící lvi obrácení k sobě zády, točí k sobě hlavy. 15, 16, 17, 18 As (= 0·75 až 0·9 *g*).
13. Utíkající jelen s levé strany s parohy položenými na hřbetě. 17 As (= 0·85 *g*).
    Vyobrazení v Bautzner Geschichtshefte 1929.

NÁLEZ V REUTNITZ 1865.

Tento málo známý nález jest třeba rozlišovati od známého nálezu u Reutnitz z r. 1793, jenž obsahoval pouze brakteáty z doby braniborské.

Literatura: Leitzmanns Numismatische Zeitung 1865, str. 189. Tobias, Münzfund bei Zittau.

Z tohoto nálezu bylo velmi mnoho mincí rozptýleno. 150 velmi dobře zachovaných kusů a několik set méně zachovaných získal nadučitel Dr. Antonín Tobias městský bibliotekář v Žitavě (1865).

Nálezové okolnosti: Při bourání domu nalezl majitel statku Pache hrnec asi o 1½ l s mincemi. Hrnec byl rozbit, vždy 5—10 kusů méně zachovaných mincí bylo na jedné nebo na 4 stranách ohnuto. Podle nejasného a nevědeckého popisu těžko stanoviti rozličné typy. Mimo to byly brakteáty z nálezu v Bílém Kostelci smíseny s těmito, ačkoliv byly až na 1 kus rozličných typů.

Pod brakteáty byly vtlačeny „různé císařské groše, které se připisují jednak císaři Fridrichu I., jednak císaři Karlu IV. (?).

Pozn. Uvedené „císařské groše" Karla IV. se podobají oněm Fridricha I. až na opis, takže přidělení jejich Karlu IV. jest velmi pravděnepodobné a asi chybné; snad tím měla býti označena pouze podobnost obrazů.

1. Korunovaný panovník s křížem, na němž je ratolest a křížovitá květina, na níž jest větvička.
   Mader, Versuch über die Brakteaten III., 25, pod.
2. Podob. s dvěma říšskými jablky, na pravém je místo kříže větvička se třemi poupaty, na levém 3 palmové listy.
   Srov. Lauban 18.
   Mader, Versuch III., 29 pod.
3. Podob. mezi dvěma věžmi, pod nimi vždy hvězda.
   Nález v Heřmanicích 58.
   Mader, Versuch III., 32 pod.

4. Podob. s mečem a lvem.
   Heřmanice 47, Wehrsdorf 1.
   Mader Versuch III., 24.
5. Podob. s mečem a větvičkou.
   Mader, Versuch IV., 35 pod.
6. Podob. s mečem a praporcem (50 dobrých kusů).
   Lauban 22, Niederbiela 10, Heřmanice 44, Bílý Kostelec 1.
   Mader, Versuch IV., 36, pod. (jiný prapor).
7. Podob. s šestilistou hvězdovitou květinou a praporem.
   Mader, Versuch V., 44.
8. Podob. s osmicípou hvězdou, nad ní jest kříž v pravici a dvojocasý lev v levici.
   („značný počet").
9. Podob., ale s berlou.
10. Podob. s berlou, která vychází z kříže.
11. Podob. s berlou, která vychází z osmicípé hvězdy.
    Znaky na okraji těchto zde popsaných druhů brakteátů uvádějí se zvláště.
    a) Osmicípá hvězda.
    Srov. Arnsdorf 1, Königshain 1, Lauban 25, Ni derbiela 3, Reichenbach 4 a 5.
    b) Nahoře a dole čtyřhranný kříž, vpravo a vlevo šesticípá hvězda.
    c) Nahoře, dole, vpravo a vlevo tečka.
    Srov. Lauban 4, 17, 24, Reichenbach 1, 2, 6.
    d) Tři tečky.
    Srov. Lauban 10 a 13, Niederbiela 9 a 15.
    e) Okrasa na okraji jako u Madra III., 25.
12. Denár Fridricha I. (1152—1190). Götz, Kaisermünzen 348/351.
13. Brakteáty Adolfa Nasovského (1292—1298), Götz, Kaisermünzen 532.
14. Denár Karla IV. (1347—1378), Götz, Kaisermünzen 562.

Jak bylo již uvedeno, třeba tyto údaje opatrně posuzovati a počítati s chybným podáním.

NÁLEZ V ROHNAU U HIRSCHFELDU.

Literatura: Fiala, České denáry, str. 205 a 420.

Není ani známo, kde se mince nacházejí, ani za jakých okolností se našly.

Popis:

Několik set českých brakteátů s nekorunovaným a korunovaným panovníkem jako v nálezu heřmanickém, mimo to biskupské typy téže fabriky. Nález obsahoval prý i brakteáty s nekorunovaným panovníkem a opisem REX jakož i německé denáry.

1. Sedící biskup s berlou a klíčem.
   Fiala, č. 2147.
2. Sedící biskup s berlou a praporem.
   Nález Wehrsdorf 2.
   Fiala, č. 2148.
3. Sedící biskup s berlou a otevřenou knihou, nad níž jest hvězda.
   Fiala, č. 2149.
4. Sedící biskup s květinovým žezlem a berlou.
   Fiala, č. 2150.
5. Sedící biskup s křížem a berlou.
   Fiala, č. 2151.

NÁLEZ V SCHÖNBERGU U ZHOŘELCE R. 1861.

Literatura: Zeitschrift für Numismatik 1885: Menadier, Nález Lauban a Archiv für Brakteatenkunde II. s. 201: Scheuner, Brakteatenkunde der Oberlausitz.

Oba autoři uvádějí mezi jiným pouze, že nález byl učiněn. Odkud čerpali své zprávy, není autoru známo. Není také známo, kde mince se nalézají a za jakých okolností byly nalezeny.

Popis:

„Obsahoval podobné kusy jako byly v nálezu laubanském".

NÁLEZ V UNWÜRDE R. 1794.

Literatura: Lausitzische Monatsschrift 1794, str. 197. Schumann, Lexikon von Sachsen XII., 186 (VII., 587). Preusker, Neues Laus. Mag. 1827, str. 556. Preusker, Blicke in die Vaterländ. Vergangenheit III., 183, tab. VI., 102 (vyobrazení č. 2). Leitzmanns Numismat. Zeitung 1844, str. 155. Fiala, České denáry, str. 217.

Podle Schumanna byly mince uloženy asi r. 1820 v Löbau v Sasku.

Nálezové okolnosti: Pod hromadou kamení, na malé výšině v hrnku bylo nalezeno mnoho brakteátů (9 typů) podle podoby Seeländer, 10. Schriften, Hannover 1743, 4, str. 17.

Popis:

1. Sedící panovník má v pravici prapor, jehož žerď stojí na zemi a je zakončena nahoře knoflíkem; v levici třílistou ratolest, na jejímž konci je šesticípá hvězda.
2. Sedící panovník má v pravici meč opřený o rameno, v levici okrášlenou ratolest nebo liliové žezlo, na pravé straně v poli písmena IDKO.
3. Sedící panovník má v pravici meč a v levici krátkou hůl, která má nahoře a dole kroužek a jest zakončena malým křížkem s kulatými rohy.
   Pod. Franck. Nummophyl. Vin. VIII., 5.
4. Sedící panovník má v pravici okrášlené žezlo a v levici cylindrovitou nádobu, opatřenou nahoře kruhem.
5. Sedící panovník na čtyřnohém křesle, má v pravici liliovité žezlo a v levici hůl se šesticípou hvězdou. Po obou stranách hole po kroužku (O).
6. Sedící panovník má v pravici říšské jablko, v levici třílistou ratolest.
7. Sedící panovník v pravici žezlo, na jehož konci je čtyřlistá květina, v levici žezlo opatřené nahoře 4 kruhy.
8. Sedící panovník má v pravici žezlo obrostlé listy, v levici kouli, na níž jest knoflík s hvězdou se šesti tupými cípy.
9. Sedící panovník má v pravici krátkou hůl, která jest nahoře okrášlená čtyřlistou květinou. V levici ratolest se 2 páry listů a nahoře malý křížek.

NÁLEZ VE WEHRSDORFU R. 1854.

Literatura: Leitzmanns Numismat. Zeitung 1854, str. 144.

Záznam o nálezu podle Oberlausitzer Journal z 5. srpna.

Mince byly většinou na místě zlomeny. Dvě z nich jsou v museu budišínském, inv. č. 16359 a 16382. Nalezeny byly pod kamenem.

Popis:

Mluví se v literatuře pouze asi o 20 brakteátech, jež byly lehce rozbitelny, takže „sotva možno sehnati 5 celých". Ražby rozličné. V budišínském museu:

1. Sedící korunovaný panovník, v pravici meč, a v levici stojícího lva s dvoj. ocasem, po něm se točícího (nejasný).
   Nález v Heřmanicích 47, v Reutnitz 4.
2. Sedící biskup s mitrou, má v pravici berlu a v levici prapor.

NÁLEZ V BÍLÉM KOSTELCI V ČECHÁCH.

Srov. pozn. při nálezu heřmanickém.

Literatura: Leitzmanns Numismat. Zeitung 1860, str. 24 a 1865, str. 189 (zde při jiném popisu oprava).

Mince byly většinou roztaveny. R. 1865 měl 40 kusů o 24 typech nadučitel Dr. Antonín Tobias, městský bibliotekář v Žitavě. Nález učiněn při stavbě železnice, spojující Žitavu s Libercem.

Popis:

„Jsou to asi české mince, poněvadž panovník na nich je korunovaný, jak se nevyskytuje na brakteátech markraběte míšeňského Jindřicha (des Erlauchten)". Nelze je jednotlivě popsati, protože byly smíseny s brakteáty nálezu v Reutnitz II. Až na jediný kus odlišovaly se od mincí tohoto nálezu. Tento kus se popisuje:

1. Sedící panovník korunovaný, v pravici meč, v levici prapor.

Srov. nález heřmanický 44 a 46, laubanský 22, v Reutnitz 6.

VIKTOR KATZ:

JEŠTĚ KONTRAMARKY NA PRAŽSKÝCH GROŠÍCH.

(Tab. III.)

Moje práce „Kontramarky na pražských groších" vydaná r. 1927 byla vedle Smolíkovy kapitoly o témže předmětu (Pražské groše a jejich díly, Praha 1894, str. 84 n.) prvý pokus o soustavné seřazení kontramarek a o jejich přidělení jednotlivým místům. Byl jsem si sám vědom neúplnosti díla, chtěl jsem v prvé řadě oživiti diskusi o kontramarkách. A práce přinesla vskutku značný zisk. Mnoho sběratelů, upozorněno mojí studií, otevřelo mi svoje sbírky, řada lidí nabídla mi kontramarkované groše ke koupi i prohlédnutí. Tak jsem získal nové poznatky a dostalo se mnoho nového materiálu do mých rukou. Při naprostém přesvědčení o dosavadní nehotovosti a snad i předčasnosti uzávěrů, plynoucích z dnešních našich vědomostí, tak málo podložených archivními výzkumy, uveřejňuji několik volně seskupených doplňků a oprav své knížky, která jest nutným předpokladem pro porozumění tomuto článku.

Přímým popudem k jejich publikování již dnes jest článek loni zesnulého stuttgartského numismatika Otty Lanze o pražských groších, který byl otištěn v 47. ročníku (1929) „Mitteilungen der Bayerischen Numismatischen Gesellschaft". Je to vlastně přednáška, již zesnulý konal 15. února 1929 ve virtemberském spolku pro mincovnictví ve Stuttgartu, a která byla upravena pro tisk profesorem H. Buchenauem z Mnichova.

Těžko lze činiti výtky práci autora, jenž se již nemůže brániti. Dopisoval jsem si o věci se zesnulým; znal i moji práci. Zmínky o ní a citace z ní však v Lanzově článku nenalezneme. Jen prof. Buchenau se jí dovolává u některých kontramarek, hlavně tam, kde sám polemisuje s Lanzovými názory. Než právě redakcí prof. Dra Buchenaua se stal Lanzův článek důležitým a je nutno se jím obšírněji zabývati.

Lanz vyslovuje i několik všeobecných názorů o kontramarkování, které jsem ale většinou uvedl již ve své práci r. 1927: mluví o obchodních cestách, jimiž pražské groše vnikaly do Německa[1]) a tvrdí, že naše groše vnikly až k Brémám, ale neuvádí již značky tohoto města. Opětně se zabývá otázkou, zda se kontramarkovaly pražské groše i na českém území[2]) a soudí jednak, že kontramarkování bylo právem mincovní policie a nemělo souvislosti s právem mincovním[3]), jednak že vzhledem k dlouhé době kontramarkování se měnila často i kontramarka téhož města.

---

[1]) Zmiňuji se o tom na str. 51 své práce.
[2]) Vypořádal jsem se s ní na str. 45.
[3]) Stejný názor vyslovil jsem na str. 10.

Uváděje Vlachy, kteří u nás zavedli pražské groše, Lanz ztotožňuje Rinieriho s Apardem, a aniž to dokládá, vyslovuje názor, že první groše byly raženy v Praze. Že naše groše nebyly značkovány již za Jana Lucemburského a Karla., nýbrž že jejich groše se dostaly pouze náhodou mezi groše Václava IV., připravené k značkování, opravuje již sám Buchenau v poznámce.

Lanzovi se dostalo nového studijního materiálu jednak z jihoněmeckého nálezu, který přišel r. 1928 do rukou firmy Sally Rosenberg ve Frankfurtě nad Mohanem[4]), jednak značkovanými groši z nálezu kappenbergského, o nichž se dověděl od Dra Peuse z Frankfurtu n. Moh. Již ve své práci z r. 1927 jsem se zmínil o značné důležitosti kappenbergského grošového nálezu, popsaného Groteem, pro určování původu kontramarek. Poněvadž Friedrich výslovně uvádí[5]), že nedostatečný Groteův popis tohoto nálezu se nedá již napraviti, poněvadž ze 174 kontramarkovaných, tam nalezených mincí 5 jich bylo získáno Spolkem pro dějiny a starožitnosti Westfálska, kdežto ostatní se rozprchly do všech dílů světa, a správnost této zprávy potvrdil mi groš, pocházející určitě z tohoto nálezu, uložený ve sbírce Národního musea v Praze, nepátral jsem dále po tom, kam zmizely mince z tohoto, přes 60 let starého nálezu. Ukázalo se však, že sdělení Friedrichovo nebylo správné. Zbytek kappenbergského nálezu leží v berlínském mincovním kabinetě a bude popsán Dr. B. Peusem z Frankfurtu n. M.[7]) Nemíním předbíhati jeho publikaci, ale používám práce Lanzovy, abych s jejím posouzením sdělil i řadu svých nových poznatků, zvláště když Lanz si nepovšiml valně důležitosti kappenbergského nálezu pro kontramarkování pražských grošů.

* * *

Podle Groteova popisu kappenbergského nálezu jsem soudil, že dvojitý štítek s příčním břevnem (*tab. III. č. 1*) je totožný s mým číslem *113*. Groše z kappenbergského nálezu dokazují však, že jde o kontramarku jinou, mnou nepublikovanou, skládající se ze dvou štítů s příčným břevnem o společné straně střední. Jednoduchý takový štítek s břevnem v kruhu (moje č. *123*), který byl v kappenbergském nálezu četně zastoupen, označil jsem podle Groteho jako značku města Herford. Lanz přijal toto určení, i Dr. Peus nejnověji označuje tento štít podle Groteho za herfordskou kontramarku.[8])

[4]) Nález tento byl rozprodán v dražbě. (Aukční seznam fmy Sally Rosenberg 1928 č. 6).

[5]) Münzstudien, svazek VIII., str. 389 a násl.

[6]) Friedrich, Ein Beitrag zur Gesch. des Kontermarkenwesens, Dresden 1913, str. 36.

[7]) Děkuji srdečně p. Dru B. Peusovi, že mně ochotně zapůjčil odlitky grošů z kappenbergského nálezu.

[8]) B. Peus, Das Geld- und Münzwesen der Stadt Münster i. W., Münster i. W. 1930, str. 23.

Podle znaku popsaného Drem Rothem[9]) má však město Herford od pradávna ve znaku kostel, v jehož vratech je klíč se zubem obráceným v levo. Předpokládáme-li kontramarkování města Herford, musíme jeho kontramarku hledati tedy mezi klíči, jichž bylo v kappenbergském nálezu asi 20 druhů. Lze-li kresbu znaku u Rotha považovati za historicky přesnou, hodil by se pro Herford klíč vyobrazený na *tab. III. č. 14*. Ale týž klíč má i malé westfálské město Schmallenberg, ač sotva lze u něho předpokládati kontramarkování.

Kappenbergský nález mne však přesvědčil, že moje kontramarka *č. 123 je značkou města Münsteru*, poněvadž úplně odpovídá znaku tohoto města, štítu dole zakulacenému s příčním břevnem. Byla-li v kappenbergském nálezu četně zastoupena, svědčí to jen o značném kontramarkování v tomto významném městě. I Grote myslil původně na Münster a teprve později opravil svůj názor ve prospěch Herfordu, když zjistil v kappenbergském nálezu (jedinou) kontramarku s hlavou podobnou hlavě sv. Pavla, jak se také vyskytuje na münsterských mincích. Kontramarku tuto (*tab. III. č. 2*) pokládá Peus i Lanz za značku města Münsteru. Ale ona nevylučuje přidělení štítu s břevnem do Münsteru. Známe více míst, jež kontramarkovala rozličnými značkami. Spíše zde nutno rozlišiti město a kapitulu. Tak vidíme to na př. i v Augsburgu. Hlava sv. Pavla je tedy patrně značkou münsterské kapituly, štít s břevnem značkou města[10]). Peus[11]) sice dokazuje, že dohled nad cizími penězi příslušel jen radě města, leč prameny jsou tak kusé, že nemůžeme vyloučiti kontramarkování kapituly.

Pro westfálský původ mé značky *č. 123* mluví i kruh kolem štítu, který shledáváme i na jiných westfálských kontramarkách (čís. *105, 112* a *119*). Kruh (ať perličkovitý nebo hladký) není jistě na kontramarce bezvýznamný a značí snad určité období kontramarkování nebo mincovní úmluvu súčastněných měst a to tím spíše, že najdeme na témže groši sdruženo na př. i moje číslo *110* a *112*. Je-li tedy moje značka *123*, která v kappenbergském nálezu je v perličkovitém kruhu, značkou města Münsteru (*tab. III. č. 11*), je značkou téhož města i výše uvedený dvojštít (*tab. III. č. 1*).

V kappenbergském nálezu se vyskytly i dva druhy dvojkol, moje č. *81* (*tab. III. č. 5*) a dvojkolo sestavájící ze dvou kol čís. *79* (*tab. III. č. 6 a 7*). Konečně nacházíme tam i dvojrůži (*tab. III. č. 4*) a pak hlavně četné klíče, i takové s dvojzubem (*tab. III. č. 2, 9, 10, 11, 12*), které lze také považovati za jakousi dvojí značku, ježto není westfálského města, které by mělo ve znaku klíč se zubem na obě strany.[12])

[9]) Dr. August Roth, Die Städtewappen der Provinz Westfalen, Wattenscheid 1924, str. 76.

[10]) Rentzmann, W. L., 5 (51) a 26 (174—176).

[11]) Peus, l. c., str. 17 a násl.

[12]) Město Soest má klíč s dvojzubem jen na velmi vzácné měděné minci z r. 1559 (Pieper, Soester Gegenstempelungen, Bl. f. Mf. 1920, str. 58).

Pětilistá růže (moje značka *60*), jejíž původ hledal jsem v hrabství Lippe, pochází z westfálského města Lippstadt. Toto je známo již r. 1168 a bylo v mincovní konvenci s většími westfálskými městy. Mluví proto i vyslovená zásada, že kontramarkovala asi jen města. Z téhož města pochází pak i dvojznačka — dvojrůže (*tab. III. č. 4*).[13])

Tyto dvojznačky jsou jistě kontramarkami vyplývajícími z nějaké nám dosud neznámé mincovní úmluvy a to mezi městy Münsterem (*tab. III. č. 1*), městem Lippstadt (*tab. III. č. 4*), Osnabrück (?) (*tab. III. č. 5, 6, 7*) a městem značkujícím č. *113* (*tab. III. č. 3*).

Nemohu určitě říci, zda dvojkolo (*tab. III. č.5*) je značkou téhož města jako dvojkolo (*tab. III. č. 6 a 7*). Je zajímavo, že ze všech dvojznaček známe i značky jednoduché, kdežto z dvojkola moje č. *81* (*tab. III. č. 5*), neznáme dosud jednoduché značky. Dokud jí nepoznáme, můžeme souditi na týž původ obou dvojkol a tedy, že dvojkolo z mého č. *79* se změnilo časem v dvojkolo č. *81*. Byla by pak obě dvojkola značkami téhož města. Proti tomu ale mluví, že v kappenbergském nálezu se vyskytují obě dvojkola na témže groši. Mohlo by však také jedno dvojkolo pocházeti z Osnabrücku a druhé z Wiedenbrücku. Ale rozděliti tyto dvě značky mezi obě tato místa bez bližších dokladů, je těžké.

Srovnáváme-li sdružené kontramarky na groších z kappenbergského nálezu, shledáme, že dvojkolo mého čís. *79* (*tab. III. č. 6*) nikdy nenalezneme pohromadě na groši s dvojkolem č. *81*, ale zato nacházíme sdruženo jednoduché kolo č. *79* s číslem *81* nebo s dvojkolem č. *79*. Sdružené kontramarky neudávají nám přesný směr cesty, kterou putoval takový kontramarkový groš, dokud nedovedeme řadu kontramarek westfálských měst přesně přiděliti. Poněvadž dnes známe již četné kontramarky i jiných malých westfálských míst, nejen pěti, která uzavřela r. 1489 mincovní smlouvu (Dortmund, Münster, Osnabrück, Werl, a Soest)[14]), můžeme spíše počítati s kontramarkou města Wiedenbrück. Polohou se Wiedenbrück dokonce hodí pro tyto kontramarky lépe.

Umístění kola o 8 špicích do Erfurtu je pravděpodobné. Zvláštním kolem je značen groš vyobrazený na *tab. III. č. 8*. Kolo je o pěti rovných tlustých špicích a liší se valně od kola obvyklého v Erfurtu.

Kam ale máme přiděliti klíče s dvojzubem? Je dnes sice jisto, že kontramarka „klíč" na pražských groších jest westfálského původu a nepatří ani do Brém, ani do Stade nebo Wormsu, kam ji kladl Smolík. Ale je možno původ všech klíčů i dvojklíčů hledati v Soestu, když víme, že asi 13 westfálských měst mělo klíč ve znaku a dokládalo tím svoji příslušnost ke kolínskému arcibiskupství, které mělo za patrona sv. Petra, a kontramarka „klíč" tak často mění podobu oka a má někdy zub v levo, jindy v pravo obrácený, ba i zub oboustranný?

[13]) I Peus dochází téhož názoru, viz Peus, l. c., str. 19 a násl.

[14]) Dr. Kennepohl, Wiedenbrück oder Osnabrück, Bl. f. Mf. 1920, str. 65.

Pieper[15]) klade všecky klíče do Soestu a vysvětluje množství pražských grošů tam kontramarkovaných tak, že čeští žoldnéři procházejíce kolem r. 1444 městem a zemí, zaplavili je českými groši. Nemohu si dobře představiti, že by čeští žoldnéři byli přinesli tolik českých peněz do země, spíše snad žádali svůj žold v české minci a proto české groše byly tam staženy. Patří-li všecky klíče do Soestu, pak značí různé klíče rozličná období kontramarkování. Poněvadž známe i „klíč" na vladislavském groši, kontramarkovalo se tam ještě koncem XV. století. Dlouhá tato doba připouštěla by ovšem i četné změny ve tvaru kontramarky. Tyto změny jeví se jednak v podobě klíčového oka, které jest jednou o 3, po druhé o 4 lalocích, jindy v podobě kosočtverce, jednak v postavení zubu, jednou v levo, po druhé v pravo, jindy se zubem oboustranným. I kdybychom předpokládali, že klíče, jak je vypodobnil Roth, jsou kresleny historicky správně, nemůžeme ani s určitostí říci, že by čtyřlaločný klíč (moje č. *73* a *74*, *tab. III. č. 7*) patřil Soestu a klíč s trojlaločným okem (moje č. *72*, *tab. III. č. 1*) městu Werlu, poněvadž známe zase klíč s okem o 4 lalocích se zubem obráceným v levo (*tab. III. č. 7*) i v pravo (*tab. III. č. 13*). Pro „klíč" přicházejí v úvahu i města Brilon, Dorsten, Hallenberg, Lüdge, Medebach, Recklingen a Warstein a příslušnost klíče mohl by zjistiti pouze místní nález. Pro Soest ovšem svědčí i okolnost, že toto město na pozdějších svých mincích a značkách nerozpakovalo se vypodobniti svůj městský znak, klíč, někdy se zubem v levo, jindy v pravo obráceným, ba i s oboustranným zubem, ani klíční oko není jednotné. Dvojklíče se vyskytují s trojlaločným i s čtyřlaločným okem, ba i s kosočtvercovým, jak jsem kontramarku „klíč" výše právě reklamoval pro město Herford. Jsou-li klíče se zubem na obě strany dvojkontramarkami podle vzoru výše uvedených dvojštítů, dvojrůžic a dvojkol, pak by je bylo nutno rozděliti stejně jako jednoduché klíče mezi různá právě jmenovaná města. Konečně mohl by býti klíč s dvojzubem i zjednodušenou značkou pro ta westfálská města, jež měla ve znaku dva skřížené klíče. Ale to jsou vše jen nedoložené domněnky a kombinace.

Velmi těžkým problémem je správné umístění značek *113*, *114*, příp. *115*, které se vyskytly četně v kappenbergském nálezu. Č. *115* přiděluje Lanz městu Neckarsulm ve Virtembersku. V drážďanském kabinetě je tato značka vyražena na témže groši dvakráte. Podle sdružených značek na groších z kappenbergského nálezu (moje č. *115—81*, *115—73—79*, *115—72—75*) možno souditi, že značka *115* patří určitě do Westfálska a pochází z města, ležícího někde na cestě mezi Osnabrückem a Soestem. Značka č. *113* je asi dvojznačkou téhož místa, které kontramarkovalo značkou č. *114*. Znám ji ze třech grošů vždy ve společnosti značky č. *110* (Paderborn). Poněvadž byla i ve společnosti č. *2* (Korbach) a klíče, jinde lva ve štítě a klíče, soudím, že jde o značku westfálského města v krajině ohraničené městy Korbach, Paderborn, Soest nebo Werl a Rheda. V těchto končinách

[15]) Bl. f. Mf. 1920, str. 59.

má štít dělený křížem několik měst, z nichž lze uvažovati o místech Geseke. Nieheim a Werl. Ani znaková kniha Rothova nevysvětluje této záhadné značky. Nelze ji klásti ani do Paderbornu, protože se vyskytuje společně s paderbornskou značkou, ani do Fuldy[16]), která nevyhovuje polohou města.

V kappenbergském nálezu byla i zvláštní varianta paderbornského štítu, moje č. *110* vražena bez obruby (*tab. III. č. 15*). Ve sbírce pana Viléma Ohma v Hagenu[17]) jest taková kontramarka dvakráte na groši s obrubou. I Paderborn, jak se zdá, kontramarkoval velmi dlouho a měnil svoji značku, aby tím označoval rozličná kontramarkovací období. Leč zjištění časového postupu těchto značek vyžaduje více mincovního materiálu a může býti provedeno pouze ve zvláštní studii. Ve sbírce pana Ohma je i utrechtský groš z r. 1477, kontramarkovaný paderbornskou značkou, který může značně přispěti k datování značek tohoto místa, které asi několikrát změnily svoji podobu.

Mezi pevně a přibližně zjištěnými značkami uvádí Lanz i značku města Braunschweig, „kráčejícího lva". Město Braunschweig kontramarkovalo duryňské, míšenské a hessenské groše a značkovalo snad jako sousední města i pražské groše, ač písemné zprávy o tom nemáme. Přidělení kontramarek se lvem je právě tak těžké, jako oněch s orlicemi. Lev na brunšvických kontramarkách je znázorněn kráčející v pravo, kdežto na mém č. *30*, podobném Lanzově značce, stojí lev na zadních nohách. I štít se liší od brunšvického[18]). Lev podobný brunšvickému je na pražském groši mnichovského kabinetu, kde je vražen po ulmské značce (*tab. III. č. 20*), ale Lanz, soudím že právem, přiděluje ho městu Ingolstadtu. Mé kontramarce č. *30* se podobají nejvíce falckoheidelberské feniky, které razil kurfirst Ludvík III. Falcký na základě aschaffenburské mincovní konvence ze dne 22. listopadu 1424[19]). Možno tedy mou kontramarku č. *30*, pokud se vyskytla v jihoněmeckých nálezech, považovati spíše za heidelberskou značku. V mnichovském kabinetu je groš kontramarkovaný štítem se stojícím, v levo obráceným lvem, jenž má rozeklaný ocas jako český lev (*tab. III. č. 18*). I zde jde patrně o falckého lva a o heidelberskou kontramarku. Ale lví kontramarka, již Lanz klade do Braunschweigu (*tab. III. č. 19*), byla zastoupena několikráte v kappenbergském nálezu vždy sdružena se značkami westfálských měst. Sdružené značky nutí nás, abychom hledali i její původ v některém westfálském městě. V úvahu přichází hlavně město Rheda, na něž myslel již Grote[20]).

[16]) Lanz, str. 51 (viz Korbach).

[17]) Děkuji p. W. Ohmovi za laskavé zaslání odlitků kontramarek z vlastní sbírky.

[18]) K. Friedrich, Ein Beitrag, tab. I., č. 14, 15, 18, 20, 29.

[19]) Fikentscher, Der Münzfund von Dillenberg und die Silbermünzen des Münzfundes von Rembingen, M. d. B. N. G. 1886, str. 51, tab. III., 34—36, a Buchenau, Untersuchungen zu den spätmittelalterlichen Münzreihen von Pfalz etc., Bl. f. Mf. 1916, str. 131 a násl. a tab. 226, č. 39—42 a tamže str. 144.

[20]) Grote, Die Münzen von Herford, Mzst. VIII. str. 90.

Novou je kontramarka „orlice" (*tab. III. č. 17*) z kappenbergského nálezu. Peus prohlásil ji za značku města Dortmundu. Ale ani zde není vyloučeno jiné westfálské město, ležící blíže Soestu. Orlici takovou má ve znaku město Arnsberg. Lanz tvrdí sice, že i Frankfurt nad Mohanem určitě kontramarkoval orlicemi, jak je uvádí Joseph a Fellner, ale právě nález daitingský, na nějž se odvolává, polohou mínění to nepotvrzuje. Nelze správně roztříditi a přiděliti „orlice" podle dosavadních kusých zpráv o nálezech. Snaha po jejich přidělení vede pak jen k tomu, že jest považována v Lanzově práci orlice (moje č. *45*) za značku Tyrol[21]), ač krátce před tím byla označena za značku města Frankfurtu nad Mohanem[22]). Ostatně nelze ani souhlasiti s tím, že by pro Tyroly bezpodmínečně určovaly značku společné kontramarky „Mnichov, Rottenberg, Schaffhausen, Švábský spolek, Ulm a Wangen". S tyrolskou kontramarkou „orlicí" bude tomu asi stejně jako s orlicí dolnorakouskou (Smolík l. c., str. 94) a polskou (Engel-Serrure a Gumovski).[23]) Prozatím se, pokud je mi známo, nikdy nenašla tato kontramarka v Tyrolích, zato však často ve Švábsku.

I kontramarku, rovnoramenný kříž s růžicí uprostřed a s tečkami na ramenech kříže, sdruženou na groši Karla I. s klíčem (*tab. III. č. 13*) ze sbírky Dra Turnwalda nutno považovati za severoněmeckou. Zatím nemohl jsem ji rozluštiti.

Kontramarku W (moje č. *20*) považuje Lanz za značku města Donauwörth. Minuskuli W (*tab. III. č. 30*) z nálezu prodaného firmou Sally Rosenberg přiděluje městu Wangen. Ve své práci jmenoval jsem sedm blízských měst, jejichž jména začínají písmenem W. Město Wangen bylo mimo to členem hornošvábského svazu, jehož všecka města asi později kontramarkovala.

Kontramarka s půlměsícem, před nímž je křížek se zakulacenými rohy (*tab. III. č. 27*), má vztah k mému číslu *99*. Městečko Oelde ve Westfalsku mělo ve znaku půlměsíc, nad ním pěticípou hvězdu[24]), není však myslitelno, že by bylo kontramarkovalo.

V drážďanském kabinetu je groš s dvakráte vyraženou kontramarkou, jež připomíná písmeno Ⱥ (*tab. III. č. 24*), kteroužto kontramarku Schwinkowski klade do města Anilamu. Poněvadž značka je dvakráte vražena, což bývalo zvykem zvláště ve Westfálsku, soudím, že jde spíše o kontramarku města Marsberg, které bylo již počátkem 13. století městem a má nejstarší křesťanský kostel na saské půdě (zal. 799). Byl proto označován zlatou písmenou Ⱥ. Již na denáru arcibiskupa Dietricha (1208—14) drží sv. Petr v pravici toto písmeno Ⱥ. Dělo se tak i později. Užívané tam Ⱥ má podobu této kontramarky.[25])

[21]) str. 54.

[22]) str. 50.

[23]) Viz moje kontramarky str. 23, pozn. 73.

[24]) Roth, l. c., str. 109.

[25]) L. c., str. 84 a 85. Podobnou kontramarku Ⱥ na míšenském groši Frie-

Že moje kontramarka č. *53* patří městu Freystadt v Horní Falci, řekl jsem ve své práci poprvé. Kontramarka tato není uložena ve sbírce Národního musea, jak chybně cituje Lanz, nýbrž byla mezi kontramarkami Hofmeistrovými a je reprodukována podle obrázku Smolíkova.

Značku čís. *36.* považuje Lanz za kontramarku města Gmünd ve Virtembersku. S určitostí nelze to tvrditi.

Novou a správně umístěnou je značka města Göttingen G bez koruny (*tab. III. č. 11 a 16*), jak se vyskytla v nálezu kappenbergském ve dvou tvarech.

ɧ ve štíte dole špičatém (moje č. *6*) z nálezu prodaného firmou Rosenberg, považoval bych dnes vzhledem k nalezišti spíše za značku jihoněmeckou než halberstadtskou. Přicházejí v úvahu asi města Heidelberg, Heilbron a Hildesheim. Nepatří také do Halberstadtu již proto, že je umístěna na štítě a halberstadtská gotická minuskule ɧ je na míšenských groších vyražena vždy volně bez štítu.[26]) Z jihočeského nálezu znám ještě minuskuli ɧ v dole zakulaceném štítě, úplně odlišnou od mého č. *6*, jejíž původ jest hledati také v některém ze jmenovaných zde jihoněmeckých míst (*tab. III. č. 23*).

Značka Jihlavy (moje č. *50*) je zjištěna nyní již dvěma nálezy a to nálezem r. 1914 v Koberovicích u Humpolce,[27]) který obsahoval mezi 9 kusy pražských grošů čtyři kontramarkované číslem *50*, a nálezem u Ledče, v němž tato kontramarka se vyskytla jednou.

Minuskulní ƙ ve štítě na kříži (moje č. *8*) považuje Lanz za značku města Kempten stejně, jako moje č. *7*. Proti přidělení tomuto nemám námitek. Pak ale patří i č. *17*, které Lanz klade do Špýru, témuž místu, kam patří č. *18*.

Pro město Lindavu zjištěna byla nová kontramarka v nálezu firmy Rosenberg na Vladislavském groši (*tab. III. č. 21*). Je to košatý strom, který dobře znázorňuje lindavskou lípu. Je vyražena společně s podkovou města Isny. Za lindavskou kontramarku považuje Lanz i moje č. *63*, které jsem zjistil nyní také na groši Vladislava II. Ale právě to odporuje tomuto přidělení, poněvadž v době Vladislava II. se kontramarkovalo asi již jen krátce a nelze předpokládati pro jedno město tak rozličné dvě značky v téže době. Ostatně je podobný list v kruhovité ploše (*tab. III. č. 26*) v drážďanském kabinetu na groši Václava IV. s orlicí „svazu". Jde patrně o samostatné kontramarkování dosud nezjištěného místa, které si zjednodušilo svou značku pro časté její užívání. Moje značka č. *56*, která jest připsána městu Lindavě, nemá lípové listy, nýbrž dubové. Dub s kořeny

dricha III. (1349—1381) vyobrazuje Pieper sdruženou s klíčem (Bl. f. Mf. 1920, tab. 239, 3). Svědčí to o tom, že původ její jest hledati ve Westfálsku.

[26]) Friedrich, l. c., str. 47 a násl.

[27]) Za zprávu děkuji p. řediteli Josefu Kopáčovi, konservátoru v Humpolci. Viz N. Č. Č. III., str. 212. — Upozorňuji tu i na znak jihlavské šmitny v kutnohorské mincovně. Viz Leminger, Král. mincovna v Kut. Hoře, 212.

mají ve znaku westfálská města Hagen a Herdecke. Město Hagen mělo prý tento znak již v r. 1439. Herdecke je městem od r. 1355. Dub je oblíbeným westfálským stromem a nutno asi i původ této značky, již ostatně zatím neznám z jihoněmeckých nálezů, hledati ve Westfálsku.

Gotické M ve čtverci, které se vyskytlo v nálezu fy Rosenberg, patří asi městu Memingen, stejně jako moje č. *9*, kdežto č. *10* (*tab. III. č. 7*), zastoupené několikrát v kappenbergském nálezu, patří asi městu Minden ve Westfálsku. Rozděliti značky gotické M mezi města Memingen a Miltenberg v Dolních Francích, bude velmi těžko. Je sice pravděpodobno, že i Miltenberg kontramarkoval, ale pro Memingen mluví nálezy i sdružené kontramarky.

Přidělením mé kontramarky č. *108* městu Rottenburgu n. N. skončeny jsou četné úvahy o této značce, vyslovené v literatuře o kontramarkách.[28])

Kontramarka hvězda ve štítu, vyobrazená Lanzem jako č. 30 a přidělená Waldecku, není v numismatické sbírce Národního musea v Praze, nýbrž v Mnichově a dělá dojem spíše kontramarky soudobě padělané.

„I" nad kontramarkou würzburskou (moje č. *128*) považuje Lanz za počáteční písmeno Jana II. z Brunu (1411—1440), za něhož prý bylo nejvíce kontramarkováno.

V druhém oddílu — značek pravděpodobných — uvádí Lanz na prvém místě značku města Aalen, která je na groši ve sbírce Národního musea v Praze sloučena s kontramarkou ulmskou. Je zajímavo, že tento groš a i jiné dva kontramarkované groše patrně z téhož nálezu jsou úplně měděné,[29]) ač jsou kontramarkovány. Zvláštní je kontramarka na Vladislavském groši Národního musea, úhoř v kulatém malém štítku (*tab. III. č. 28*). Na pražských groších jsem neviděl jinde tak malé značky. Nedovedu ji zatím vysvětliti.

Ačkoli jsem poukázal na to, že moje kontramarka č. 14 je N ve velkém španělském štítu a nikoliv písmeno D, jak je mylně četl Buchenau v nálezu westenhausenském, setrvává Lanz a Buchenau na přidělení městu Dillingen. Zároveň však přidělují před tím v I. oddílu touž značku městu Northeim, poukazujíce na to, že jde zde o charakteristické N, jak bývá vyraženo na northeimských mincích. I z Lanzova č. 34., kde tento groš je vyobrazen, je patrno, že nejde o písmeno D, nýbrž o písmeno N. Myslil jsem při této značce původně na Nördlingen, ale mám za to, že i původ tohoto N lze hledati v městě Norimberce, které má podobné N na fenicích po roce 1470.

O jižním původu tohoto N ve štítě svědčí i okolnost, že na groši pražského Národního musea předchází časově značka č. *62*. Ostatně lze písmeno N datovati v Norimberce podle soudobých mincí. Moje N č. *12* a *13* se vyskytuje na haléřích s orlicí z let 1424—1457. Má jako na kontramarce i na haléřích rozličně postavenou příční čáru. Č. *12* a *13* jest asi N,

[28]) Viz moje Kontramarky, str. 16 a 17.

[29]) Děkuji za upozornění slečně Dr. Nohejlové.

o němž se mluví při kontramarkování z let 1433—1437. Na norimberských haléřích se mění pak N v minuskulní n, podobné jako u Fridrichova č. 205. Buchenau klade tyto haléře do r. 1457, haléře s N shodným formou s kontramarkou č. *14* pak do let 1470—1496.

Na groši uvedeném v seznamu Riechmannově č. XXIX. č. 1965 je korunovaná orlice č. *44* vyražena přes minuskulní n v osmicípém štítě (sestaveném ze dvou křížem na sobě položených čtverců). Na groši ve sbírce p. Kulhánka je minuskulní n jako u č. *11* v trojhranném štítku, ve vídeňském kabinetě ve štítku dole zakulaceném. I groš s kontramarkou minuskulního n (Friedrich tab. IV. č. 205) svědčí o velkém rozsahu kontramarkování města Norimberka.

Moje č. *136* považuje Lanz za kontramarku města Fürth; opatství Fuldě přiděluje korunované F (moje kontramarka č. *4*). Oboje je málo pravděpodobné. Naprosto nelze však souhlasiti s přidělením mého č. *51* městu Leobenu ve Štýrsku, jak jsem již ukázal ve své původní práci. Nevím, proč jest třeba se brániti přidělení této značky městu Rheinau.

Že se v pohraničí Švýcar kontramarkovalo, o tom svědčí i kontramarka „beránek" se září a praporcem, kráčející z leva (*tab. III. č. 22*), který patří asi městu Sv. Havel (St. Gallen), poněvadž souhlasí s obrazem na feniku sv. havelském, raženém podle mincovního řádu z r. 1240.[30]) Podobný znak má ovšem i město Brixen.[31]) Ale i zde nutno dáti přednost St. Gallen.

Buchenau dnes soudí, že moje č. *24*, které jsem reklamoval pro toto město, možno považovati i za značku města Mnichova. Dříve se domníval, že mnichovský „mnich" měl vždy hlavu pokrytou kapucí. Poněvadž pro švýcarské město Sv. Havel (St. Gallen) jsem zjistil nyní právě uvedenou kontramarku „beránka", bude nutno pro č. *24* zatím spokojiti se s Mnichovem.

Č. *120* považuje Lanz za značku města Neustadt a. Aisch. Pro značku, moje č. *39*, již považuje za skákajícího vlka, béře v úvahu i pasovské biskupství. Obé jsou šťastné domněnky.

Kontramarku moje č. *16* klade Lanz do města Röttingen v Dolních Francích. Korunované R vyskytuje se i na čtyřrázových fenicích města Röttingen na řece Tauber. Buchenau klade tyto feniky do posledních let XIV. století. Město Röttingen dostalo již r. 1336 městské právo a leží na obchodní cestě vedoucí z Augsburgu ke Korbachu. Polohou by tedy vyhovovalo sdruženým značkám těchto míst. Viděl jsem č. *16* i na groši společně s číslem *85*, na němž bylo vyraženo dříve.

Městu Rottenburg na řece Tauber přiděluje Lanz moje č. *90*. Na náměstí v Rottenburgu je dům, na němž je starý znak tohoto města, velmi

[30]) Jesse, Quellenbuch, tab. VI-4 (č. 1. 299).
[31]) Rentzmann, 21, 38, 48 a 39, 40.

podobný mé značce č. *91*. Pochybuji, že bude kdy možno přiděliti značku „věže" bez místního nálezu.

Ani Lanz ani Buchenau nemohou, jak se zdá, spřáteliti se s tím, že město Strassburg nekontramarkovalo a že obě lilie (č. *92* a *93*) patří do Sulzbachu. A přece sdružené značky mluví spíše pro Sulzbach. Mezi kontramarkovanými groši, vydraženými u firmy Rosenbergovy, byla moje značka č. *93* sdružena se značkou města Ulmu a Korbachu.

Za kontramarku města Wimpfen považuje Lanz asi moje č. *89*, které Smolík (č. *26*) měl za hnát s drápem, které však při bedlivějším pozorování nezdá se býti ničím jiným, než obměnou starší značky města Ravensburgu.

Zmínil jsem se ve své práci,[32]) že nutno počítati s kontramarkou města Radolfszell, které mělo tehdá dosti význačné obchodní postavení. Poněvadž toto město používalo reichenauského znaku na mincích, mohl by snad býti hledán původ mého č. *125*, jež se dosud kladlo do Kostnice, spíše v městě Radolfszell.

Z nepublikovaných kontramarek je zvláště zajímavá koruna a orlice (*tab. III. č. 29*), obě dosud neznámé na groši ve sbírce pana setníka Holschka ve Vídni, které nedovedu umístiti. Koruna patrně souvisí s mojí značkou č. *70*.

Město Augspurg kontramarkovalo i „pyrem" mezi dvěma kroužky v oválním štítku. Značka je vyobrazena v katalogu Rosenbergově pod č. 3137.

Zda korunovaná hlava černocha ve štítku s leva (*tab. III. č. 25*) patří městu Koburgu či městu Freisingu, rozhodne jednou místní nález.

Ve sbírce Bergerově je pod č. 474 uvedena kontramarka města Freiburgu v Breisgau. Týž groš se objevil opět v dražbě u firmy Helbing v Mnichově r. 1927 jako pořadové č. 414. Je kontramarkován značkou č. *135* mé práce, v hořejší části kontramarky utvořily však zbytky grošové ražby kresbu podobnou ptačímu zobáku, která svedla k chybnému určení této značky.

Kontramarku č. *134* a *135* mé práce označil Smolík za kontramarku hrabství hennebergského. Považuje ji za hřeben. Zřetelnost této značky trpí obyčejně značně zbytkem grošového rázu a jenom v Národním museu shledal jsem tuto kontramarku na úplně otřeném groši, takže je lépe patrno, co představuje. Je to hlava zvířete, obrácená v pravo s okem a vyplazeným jazykem na krátkém krku, který je zakončen několika prameny hřívy. Soudím tedy, že jde o hlavu lva, jak ji mělo na svých mincích a ve znaku město Laufenburg na horním Rýnu. Kontramarkování tohoto města bylo by pravděpodobnější, uznáme-li kontramarku blízkého města Rheinau (moje č. *51*.).

[32]) str. 26.

Přál bych si upřímně, aby bylo poznamenáno při popisech nálezů kontramarkovaných grošů tam, kde je na groši více značek, jak byly vraženy po sobě jednotlivé z nich, pokud tak lze ovšem zjistiti. Nejjednodušší způsob by uvedl čísla značek po sobě, na př.: 12 + 32 + 23 a pod. Je to nesmírně důležité pro zjištění pohybu mince a značek. Budou-li takto popisovány nálezy, učiníme v přidělení dosud neurčených kontramarek větší pokroky, zvláště když na poznání archivního materiálu, nutný základ definitivního výkladu, budeme ještě dlouho čekati.

C. O. CASTELIN:

KE CHRONOLOGII BÍLÝCH PENĚZ VLADISLAVA II.

(Tab. II.)

V roce 1923 byl v Neustupově (okres Votice) zdvižen poklad, který obsahoval podle udání asi 10 kg stříbrných mincí. Bohužel se dostal jen malý zlomek nálezu ve váze as 25—35 dkg, tedy 600—800 mincí do rukou pražského sběratele pana Dra Turnwalda, který mně jej přátelsky postoupil k prozkoumání a popisu. Bližší údaje o nálezu ani jeho zbytek nebylo však možno vypátrati. Označením „nález", používaným mnou v tomto článku, rozumím tedy vždy jen onu část, která mně byla svěřena k prozkoumání a obsahovala převážně tak zv. „bílou minci", jednostranné a dvoustranné bílé peníze Vladislava II., Ludvíka a 3 jednostranné bílé peníze Ferdinanda I. Z jiných mincí byly zastoupeny: 10—15 zhořeleckých haléřů na líci s českým lvem na rubu s gotickým „Gor", jeden jednostranný haléř Oldřicha z Hardeku, hraběte Kladského († 1525), s opisem: ULRICh GROF C GLOC a českého lva. Dále obsahoval nález několik jednostranných haléřů Leonharda z Keutschachu, arcibiskupa Salzburského 1495—1519, a konečně asi 40 krejcarů tyrolských Sigmunda († 1496). Nejmladšími mincemi byly české bílé peníze Ferdinanda I. Lze z toho souditi, že nález byl zakopán krátce po roce 1526, pravděpodobně (jak uvidíme) ještě v prvém roce vlády Ferdinandovy. Veškeré mince byly pokryty silnou vrstvou měděnky a mohly býti určeny teprve po důkladném čištění kyselinou.

Pokud jest mně známo, nebyly doposud nálezy jedno- a dvoustranných bílých peněz důkladně popsány. Ani v monografii Smolíkově: „Pražské groše a jejich díly", Rozpr. Akad. tř. I., v Praze 1894, není věnována variantám jejich ta pozornost, které si zasluhují, neboť oproti 13 variantám jednostranných bílých peněz, jež Smolík zaznamenává — pravděpodobně jsou to asi jen ty kusy, které se tenkráte nacházely ve sbírce Nár. musea — přinesl nám nález neustupovský již na 20 variant v obrazu lva a ještě více růzností v opisu. Poněvadž veškeré nálezy mají býti podle možnosti tak popsány, aby pozdějším odborným pracím skýtaly potřebný materiál, popisuji neustupovský nález, zajímavý i tím, že klade znovu otázky doposud nezodpověděné, týkající se domácí numismatiky. Při sestavování tohoto článku pomohl mně s nevšední ochotou p. Vladimír Patera. Zvláště musím zde poděkovati panu dru Skalskému za jeho cenné rady a důležité pokyny.

Popis počínám krátkým sestavováním všech okolností, podle nichž jsem nález pořádal, pak následuje rozdělení a popis variant. Pokusil jsem se různé formy lva přehledně kresliti a sestaviti na tabulkách, *čís. 1. a 2.**) jsa přesvědčen, že vyobrazení různých typů více poslouží než ob-

*) Na tabulce 1. a 2. omylem bylo v pojmenování těchto ražeb užito výrazu „bílé haléře" místo správného „bílé peníze".

sáhlý popis. Mezery v řadě variant nálezu nedoplňuji jinými typy uloženými v různých sbírkách, neboť to nespadá do rámce tohoto článku.

I. Styl a písmo.

Jelikož v nálezu byly zastoupeny ještě bílé peníze Ferdinanda I., můžeme míti za to, že bílé peníze Vladislava II. a Ludvíka představují jak nejstarší tak i poslední ražby těchto panovníků. Ražby jednotlivých emisí, po případě z jednotlivých let vlády obou panovníků nejsou však úplně shodné, neboť byly raženy ve velkém množství a kresba jejich doznala během let jak úmyslných tak i bezděčných změn. Také jejich jakosť byla měněna. V daném případě slouží nám tedy k určení relativní doby ražební:

1. *obraz lva,*
2. *opis,*
3. *jakost.*

Dále třeba uvážiti, zda nám může pomoci ke chronologickému určení porovnání nejen jedněch bílých peněz s druhými, nýbrž i s jinou současnou mincí, s ‚černými' penězi, groši a dukáty. Zkoumal jsem po té stránce tyto ražby a shledal jsem, že černé peníze sotva mohou pro svoji jednoduchou ražbu přijíti v úvahu. I pražské groše nemohou nám mnoho pomoci, poněvadž při nich pravděpodobně zúmyslně dbáno toho, aby obraz jejich nedoznal změn. Jediné změny, které při nich mohly býti učiněny, byly jednak v různosti písma, jednak v rozdělovacích znaménkách, v tečkách, kroužcích, hvězdičkách, křížcích, růžičkách atd., které snad byly měněny, aby označily jednotlivé emise. Obraz lva zůstal za Vladislava na groších skoro nezměněným a teprve za Ludvíka objevuje se jiný jeho obraz. Nezřídka vidíme na groších Vladislava II. podobně jako na jeho bílých penězích tečky v poli mezi předními nebo zadními tlapami lva. Znamenají snad, že groše a bílé peníze nesoucí tytéž tečky, byly vydány současně anebo za týchž okolností. Jelikož však není možno tyto groše datovati, nepomohou nám ani při datování bílých peněz. Jsem přesvědčen, že chronologické uspořádání grošů bude jednou daleko obtížnějším nežli podobné sestavení bílých peněz. Ze současných mincí zbývají konečně vzácné dukáty, při nichž možno pozorovati podobný vývoj obrazu mince, který, jak doufám, podařilo se mně stanoviti při bílých penězích a k němuž se při příležitosti vrátím.

Nejdůležitějším jest porovnávání bílých peněz mezi sebou a přibrání těchto mincí jak předcházejícího, tak i následujícího panovníka. Ve středověku bylo zvykem, že panovník nastoupivší na trůn v případě, že neprovedl mincovní reformy a razil vlastní minci, přizpůsobil se úplně, a to hlavně při minci drobné, ražbám svého předchůdce. Nejbližšími ovšem byly tu ražby z poslední doby vlády předchůdcovy, jak v četných případech možno konstatovati. Jelikož na trůně českém vystřídali se za sebou Vladislav II., Ludvík a Ferdinand I. a všichni razili bílé peníze, aniž by některý z nich měnil drobnou minci, můžeme míti s určitostí za to, že první (nejstarší) bílé peníze Ferdinanda I. svým stylem budou zcela odpovídati posledním (nejmladším) bílým penězům Ludvíka tak, jako první (nejstarší) tohoto krále budou zcela podobnými nejmladším (posledním) bílým penězům Vladislava II. K drobným mincím předchůdce Vladislava II. Jiříka z Poděbrad nemůžeme přihlížeti, poněvadž nemáme s naprostou jistotou přiděleny všechny české ražby XV. století.

Podobnost techniky a stylu bílých peněz můžeme sledovati na obrazu lva. Nález neustupovský přinesl nám množství kusů s různými typy tohoto. Byli tu lvi se hřívou z půlměsíčků, jako při pražských groších, se hřívou z čárek a kroužků a konečně ražby, na nichž hříva byla zobrazena jednotnou souvislou plochou. Lev má brzy rovné, brzy zahnuté zadní tlapy, často nahoře otevřený neb zavřený dvojitý ocas. Povšechně ale lze tvrditi, že bílé peníze, jejichž lev jest podobným lvu na tak zv. husitských haléřích, byly pravděpodobně raženy na počátku vlády Vladislava II. a analogicky mince, na nichž nalezneme úplně shodné vyobrazení lva se lvem na haléřích Ludvíka, na konci vlády Vladislava. Mezi bílými penězi Ludvíkovými můžeme však nalézti takové, jejichž lev se podobá lvu na četných bílých penězích Vladislavových a opět jiné, kde jest shodným se lvem na oněch Ferdinanda I. V nejhrubších rysech můžeme tedy přidělení učiniti již na podkladě typu lva.

Jako druhé kriterium přichází v úvahu písmo bílých peněz. Přihlédneme-li k těmto Vladislava II., shledáme na nich písmo dvojí, gotické a latinské. Nejvýrazněji můžeme obě písma rozeznati na písmenech W a U. Latinské W jest dole špičaté a složeno ze dvou jednoduchých V, často jsou obě vnitřní ramena zkřížena a někdy zase zkrácena, takže jejich hořejší bod leží níže než hořejší linie písmena. Latinské U jest dole vždy špičaté a vypadá jako V. Gotické 𝔚 sestává ze tří kolmých čárek spojených zpravidla dole mezi sebou dvěma nahoře otevřenými trojúhelníky, tedy 𝔚, řidčeji dole nacházíme spojení zakulacené. Často jest třetí kolmá čára na své vnější straně nahoře, dole a uprostřed sesílena 𝔚 ; tytéž formy nalezneme i při gotickém U tedy: 𝔲, a 𝔳.

Bílé peníze Ludvíka z nálezu neustupovského mají pouze latinské písmo, tedy vždy špičaté V. Písmeno D ve slově LVDOVICVS jest zhusta do leva otevřeno 𝔇. Tuto formu vidíme také na třech bílých penězích Ferdinanda I. v nálezu zastoupených.

Při pořádání bílých peněz podle formy písma postupuji podle téže zásady, jako při pořádání podle typu lva a kladu do téže časové skupiny ražby s týmž písmem, k nim se pak připojují bílé peníze s písmem podobným. Pravděpodobně budou zcela obdobně jako vyobrazení lva shodná i písmena na posledních mincích jednoho panovníka s těmi na prvních ražbách jeho nástupce. K časovému určení formy písma vedle podoby

lva, lze v jednom případě přibrati i groše, neboť setkáváme se na nich vedle jména Vladislavova i se jménem Ludvíka. Smolík ve svém díle nebral sice zřetele na různé typy lva, ale zaznamenal formy písma a z jednostranných bílých peněz Vladislava II. uvádí nejprve peníze s písmem latinským, pak gotickým a poznamenává, že tyto ražby Ludvíka s otevřeným D (Ɗ) jsou starší ostatních bílých peněz tohoto panovníka, neboť podobné D přichází i na prvních tolarech šlikovských z let 1518—1520.

O ryzosti bílých peněz, příp. o výsledku chemického rozboru, pojednám níže.

II. Popis bílých peněz.

Při popisu českého lva, který na všech bílých penězích přichází vždy se strany levé, tedy od pozorovatele vyobrazen jest na levo, označuji:

kolmo zdviženou pravou přední tlapu jako „pravou přední tlapu", do leva napřímenou levou přední tlapu jako „levou přední tlapu", dolejší do leva skloněnou vykračující zadní tlapu jako „pravou zadní tlapu", dolejší do zadu do prava od pozorovatele napřímenou zadní tlapu, sahající až pod dvojitý ocas, jako „levou zadní tlapu".

Vladislav II., 1471—1516.

Známé jsou jak dvou- tak i jednostranné peníze tohoto panovníka, které nazýváme na rozdíl od jiných „bílými" a které byly raženy v Kutné Hoře. Oba druhy byly zastoupeny v našem nálezu a u obou byly tytéž tři typy opisu:

Typ A opis: WLADISLAVS SECVNDVS R(ex) B(ohemiae)
„ B „ WLADISLAVS SECVNDVS R(ex)
„ C „ WLADISLAVS SECVNDVS

Bílé peníze dvoustranné:

Líc: V perlovém kroužku dvojocasý lev se str. levé. Na četných exemplářích jest zcela jasně patrno, že nemá koruny, na jiných se zdá, že jest korunován, leč není možno tvrditi to bezpečně. Dvojitý ocas tvoří osmu (8), jejíž hořejší polovina nahoru jest vždy otevřená a jest vedle písma neklamným znakem k rozeznání dvoustranných haléřů od jednostranných, když druhá strana není více patrnou. Tlama jest vždy bez jazyka. Hřívu tvoří dvě řady půlměsíčků (v hořejší řadě tři otevřené do prava, v dolejší čtyři otevřené do leva) podobně jak je vidíme u lva na tak zv. husitských haléřích. Opis počíná nad hlavou lva.

VLADISLAV II. 1471—1516

Dvoustranné bílé halíře.

	Opis A	Opis B	Opis C
a	VVLADISLAVS SECVNDVS RB	VVLADISLAVS SECVNDVS R	WLADISLAVS SECVNDVS
b	——— ——— RB·	——— ——— R·	——— ——— ·
c	——— ——— RB:	——— ——— R:	——— ——— :
d	——— ——— R·B·	——— ——— ·R·	
e	——— ——— R·B:	——— ——— ·R:	

Jednostranné bílé halíře. Kutná Hora

	Lev	Opis A	Opis B	Opis C
I.	1	WLADISLAVS SECVNDVS RB		
	2	WLADISLAVS SECVNDVS RB	WLADISLAVS SECVNDVS R	
	3	WLADISLAVS SECVNDVS RB		
	4	WLADISLAVS SECVNDVS R B·		
	5	WLADISLAUS SECUNDUS R B	WLADISLAUS SECUNDUS R	
	6	WLADISLAUS SECUNDUS RB	WLADISLAUS SECUNDUS R	
	7	WLADISLAUS SECUNDUS R B	WLADISLAUS SECUNDUS R	
II.	8	WLADISLAUS SECUNDUS RB	WLADISLAUS SECUNDUS R	WLADISLAUS SECUNDUS
	9			WLADISLAUS SECUNDUS
	10			WLADISLAUS SECUNDUS
	11		WLADISLAUS SECUNDUS R	WLADISLAUS SECUNDUS
	12			WLADISLAUS SECUNDUS
	13			WLADISLAUS SECUNDUS
III.	14			WLADISLAUS SECUNDUS·
	15			WLADISLAUS SECUNDUS
	16			WLADISLAUS SECUNDUS
	17			WLADISLAUS SECUNDUS
	18			WLADISLAVS SECVNDS
	19			WLADISLAVS SECVNDVS

Tab. 1.

Rub: Velké latinské W složené ze dvou V, jichž obě vnitřní ramena se křižují. Smolík[1]) míní, že korunované W skorem nikdy není uprostřed, nýbrž zcela, anebo částečně, na kraji mince. Bílé peníze našeho nálezu mají je právě tak často ve svém středu jako na kraji, což možno přičísti povrchnosti ražby.

Nález obsahoval tyto varianty v opisu dvoustranných haléřů (*tab. 1.*)

Typ A: *a*) WLADISLAVS SECVNDVS R B (Vyobrazen *tab. II., č. 1.*).
b) ——— ——— R B·
c) ——— ——— R B:
d) ——— ——— R·B·
e) ——— ——— R·B:

Typ B: *a*) ——— ——— R
b) ——— ——— R·
c) ——— ——— R:
d) ——— ——— ·R·
e) ——— ——— ·R:

Typ C: *a*) ——— ———
b) ——— ——— ·
c) ——— ——— :

Tyto dvoustranné bílé peníze mají v legendě vedle gotického ꝛ vždy latinské W a V (místo U). Písmena jsou malá a jemná, jejich konce vybíhají v hroty, což lze zvláště jasně konstatovati při W a V, při nichž každé rameno končí dvěma hroty: W a V. Že při typu C chybí varianty *d*) a *e*), jest samozřejmé, neboť poslední písmeno opisu jest rozdělovacím znaménkem odděleno od druhých písmen. Při typu A a B mohou býti oddělena písmena R (Rex) a B (Bohemiae), jelikož jsou zkratkou slova, kdežto při opisu typu C ve slově SECVNDVS bylo by odděleno poslední písmeno S a slovo tím roztrženo. Tyto varianty při typu C se asi vůbec nevyskytnou. O chemickém rozboru bude zmínka později.

Bílé peníze jednostranné:

Korunovaný český lev se str. levé, často má, často nemá jazyk v tlamě; hořejší polovina ocasu jest vždy zavřená; pravá zadní noha rovná, levá podlomená.

Také u těchto mincí nacházíme 3 různé opisy

Typ A: WLADISLAVS SECVNDVS R B
„ *B*: ——— ——— R
„ *C*: ——— ———

[1]) Pražské groše str. 42.

Leč rozdělovací znaménka (tečky) přicházejí na nich řidčeji. Některé varianty mají však tečky v poli mezi předními nebo mezi zadními tlapami lva. Kdežto na dvoustranných penězích zůstává lev více méně beze změny, doznává na jednostranných různých obměn. Maje na zřeteli, co jsem výše pravil o formě lva a písma, uspořádal jsem jednostranné bílé peníze takto: (*tab. 1.*).

č. 1. Hříva lva se skládá ze dvou řad půlměsíčků, hořejší (tři, často i čtyři) jsou otevřené do prava, dolejší (vždycky čtyři) do leva. Pravá zadní tlapa jest rovná. V opisu latinské W a V. Tato písmena mají na mnohých kusech malé hroty jako při penězích dvoustranných. Písmeno S je široké a odpovídá zcela témuž písmenu na dvoustranných penězích. Tyto mince č. 1 mám za nejstarší jednostranné bílé peníze Vladislava II. Lev na nich jest, hlavně pokud se hřívy týče, velice podoben haléřům předcházející doby, tak zv. husitským (vyobrazen *tab. II., č. 2*).
Pouze s opisem A, mnoho kusů.

2. Lev jako dříve; u hřívy však přechází hořejší řada půlměsíčků do dolejší, ale jejich konce možno rozeznati. Písmo jako dříve, latinské W a V.
S opisem A i B, více kusů.

3. Lev jako dříve, půlměsíčky jsou však hladce spojeny a tvoří **SSS**; latinské W a V (vyobrazen *tab. II., č. 3*).
S opisem A, mnoho kusů.

4. Lev jako u čís. 3., opis zakončen tečkou: WLADISLAVS SECVNDVS R B· latinské W a V.
S opisem A, jeden kus.

5. Lev jako u čís. 2., někdy také jako u čís. 3., leč v poli mezi zadními tlapami lva tečka. Latinské W ale gotické 𝔙.
S opisem A a B, více kusů.

6. Lev jako u čís. 5. s tečkou dole. Gotické, dole kulaté 𝔚 a 𝔲.
S opisem A a B, několik kusů.

7. Lev jako dříve, ale hříva se skládá z **SSS**, které jsou tenčí, slaběji zahnuté a nepravidelné. Často tvoří souvislou plochu. Latinské W a gotické 𝔙 (vyobrazen *tab. II., č. 4*).
S opisem A a B, málo kusů.

Kusy č. 1—7 pokládám za skupinu, která tvoří prvé ražby jednostranných bílých peněz Vladislava II. Počíná „husitským lvem", jehož obraz se více a více zjednodušuje, jest však také provedení ledabylejšího. Hříva se mění: půlměsíčky — čárky **SSS** — nepravidelné vlnité linie. Písmo z počátku drobné se stále zvětšuje. První kusy mají latinská písmena (W a V), pak se objevují gotická (𝔚 a 𝔲).

č. 8. Lev jako u čís. 7., ale hřívu tvoří skorq rovné čárky, pouze jednou v tupý úhel zahnuté. Čárky tyto se často navzájem splétají a tvoří jednu plochu. Gotické W a V (vyobrazen *tab. II., č. 5*).
S opisem A a B málo kusů, s opisem C velmi mnoho.

9. Lev jako u čís. 8, leč mezi zadními tlapami lva tečka. Gotické W a V.
S opisem C; několik kusů.

10. Lev jako u čís. 8, ale rovné čárky hřívy dole končí řadou kroužků (kadeřemi). Gotické W a V (vyobrazen *tab. II., č. 6*).
S opisem C; mnoho kusů.

Tyto bílé peníze tvoří střední skupinu ražeb, jejich lev se vyvinul z podoby lva skupiny první. Písmo jejich jest gotické.

č. 11. Lev má mohutnou hřívu ze spletených čárek, které skoro tvoří souvislou plochu přecházející v přední tlapy a tělo. Pravá zadní tlapa pod břichem jest zahnuta jako S. Tlama široce otevřená. Celý lev jest větší a více do předu (do leva) nakloněný než na předcházejících haléřích. Téhož lva ve zvětšeném vyobrazení vidíme na groších se jmény králů Vladislava a Ludvíka z r. 1509.[2]) Gotické W a V (vyobrazen *tab. II., č. 7*).
S opisem B jeden kus, s opisem C velmi mnoho.

12. Lev jako u čís. 11., ale s tečkou dole mezi zadními tlapami lva. Gotické W a V.
S opisem C; mnoho kusů.

13. Lev jako u čís. 11., ale s tečkou v levo mezi předními tlapami Gotické W a V.
S opisem C; jeden kus.

14. Lev jako u čís. 11. Gotické W a V. Opis končí tečkou.
S opisem C a tečkou; jeden kus.

15. Lev jako u čís. 11. a 14., velmi široká (silná) písmena. Gotické W a V.
S opisem C; mnoho kusů.

16. Lev jako u čís. 15; ale na zádech a na břiše má po jedné do úhlu odstávající zakřivené kadeři. Gotické W a V.
S opisem C; jeden kus.

17. Lev jako u čís. 14. a 15. Latinské W a gotické V.
S opisem C; mnoho kusů.

18. Lev jako u čís. 17., ale poněkud menší. Latinské W a V.
S opisem C; jeden kus.

[2]) Smolík: Pražské groše, tab. III. č. 34.

19. Lev jako u čís. 16., ale zde jen se dvěma kadeřemi na hřbetě, jinak s žádnou. Latinské W a V (vyobrazen *tab. II., č. 8*).
S opisem C; jeden kus.

Bílé peníze čís. 11—19 tvoří třetí a jak soudím nejmladší skupinu jednostranných bílých peněz Vladislava II. Jest na nich lev, který jest od lva na dvou předchozích skupinách podstatně rozdílný, jelikož je kreslen šířeji a přirozeněji. Na počátek této skupiny zařadil jsem kusy, které mají ještě gotické písmo jako jejich předchůdcové. Za poslední (nejmladší) Vladislava II. považuji bílé peníze poslední skupiny, které mají opět písmo latinské a lva s kadeřemi. Obé nalézáme na ražbách Ludvíkových Tvoří tedy tyto mince přechod k nejstarším bílým penězům Ludvíkovým.

Ludvík, 1516—1526.

Z ražeb tohoto panovníka byly v nálezu neustupovském zastoupeny také pouze bílé peníze jednostranné, které mají vždy týž opis LVDOVICVS PRIMVS. Různá rozdělovací znaménka mezi slovy tvoří četné varianty, na nichž nacházíme různé podoby lva. K vůli úplnosti rozlišuji hlavně dva typy lva. U typu „A" jest pravá zadní tlapa (od pozorovatele levá) zahnutá jako S a podobá se velmi lvu, jejž vidíme na nejmladších bílých penězích Vladislava II. Lev „B" podobá se zase tomu, který přichází ve starší a střední skupině bílých peněz Vladislavských tím, že jeho pravá zadní tlapa jest rovná neb málo prohnutá.

Za nejstarší Ludvíkovy bílé peníze považuji tyto mince nálezu *(tab. 2.)*.

Lev „A" čís. 1. Lev jako na Vladislavském bílém penízi čís. 16, ale zde na zádech dvě kadeře, na prsou, břiše a obou zadních tlapách po jedné kadeři. Opis: LVDOVICVS PRIMVS
Více kusů.

2. Lev jako dříve. Opis: LVDOVICVS PRIMVS· Několik kusů (vyobrazen *tab. II., č. 9*).

3. Lev jako u čís. 1. Opis: LVDOVICVS PRIMVS · Málo kusů.

4. Lev jako u čís. 1. Opis: LVDOVICVS PRIMVS : Málo kusů.

5. Lev jako u čís. 1. Opis: LVDOVICVS · PRIMVS : Více kusů.

6. Lev jako u čís. 1. Opis: LVDOVICVS · PRIMVS ⁘ Málo kusů.

7. Lev jako na Vladislavských haléřích čís. 17. a 18, jenže menší. Opis: LVDOVICVS PRIMVS ·
Jeden kus.

8. Lev jako dříve. Opis: LVDOVICVS ∘ PRIMVS ∘
Málo kusů (vyobrazen *tab. II., č. 10*).

LUDVÍK 1516–1526
Jednostranné bílé halíře.

FERDINAND I. 1526–1564
Jednostranné bílé halíře.

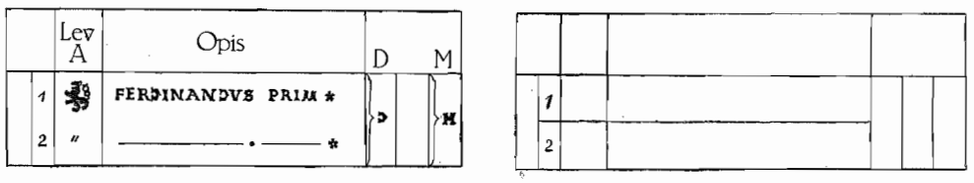

Tab. 2.

Dále přichází lev menší, pečlivějšího provedení.

Lev „A" čís. 9. Lev podobný čís. 8., ale hříva ze dvou řad kroužků: ∘∘∘∘∘∘∘∘. Opis: LVDOVICVS ❀ PRIMUS ❀
Málo kusů (vyobrazen *tab. II., č. 11*).

10. Lev podobný čís. 8, ale menší. Opis: LVDOVICVS PRIMVS
Několik kusů.
11. Lev jako u čís. 10. Opis: LVDOVICVS PRIMVS :
Málo kusů.
12. Lev jako u čís. 10. Opis: LVDOVICVS ❀ PRIMVS ❀
Mnoho kusů (vyobrazen *tab. II., č. 12*).

Písmo bílých peněz č. 1—12 jest široké, latinské bez jakékoliv ozdoby písmen.

Za nejmladší bílé peníze Ludvíkovy možno konečně považovati ty, které jsou svým stylem a provedením zcela shodné s několika málo penězi Ferdinanda I., zastoupenými v nálezu.

Lev „A" čís. 13. Lev podobný čís. 10., provedený však pečlivěji. Srst jest naznačena jemnými zoubky na kontuře lva, obzvláště v hřívě a na nohou. Opis: LVDOVICVS PRIMVS ❀ Mnoho kusů.
14. Lev jako dříve, opis: LVDOVICVS · PRIMVS ❀
Jeden kus (vyobrazen *tab. II., č. 13*).
15. Lev jako u čís. 13. Opis: LVDOVICVS · PRIMVS ❀
Jeden kus.

U těchto posledních bílých peněz jest písmo menší a jednotlivé čárky písmen vybíhají v malé hroty. Též písmena C a D mají na vnějším zaokrouhlení po malém hrotu. Písmo toto nacházíme ještě na bílých penězích Ferdinanda I. bez letopočtu.

Bílé peníze, na nichž se vyskytl lev označený „B", lze počítati podle formy lva a celého jejich stylu mezi mladší ražby Ludvíkovy.

Lev „B" čís. 10. Lev zcela jako na penězích č. 10 typu A, zde však pouze lehce zahnutá pravá zadní tlapa. Opis: LVDOVICVS PRIMVS
Více kusů (vyobrazen *tab. II., č. 14.*).
11. Lev jako dříve. Opis: LVDOVICVS PRIMVS·
Několik kusů.
12. Lev jako u čís. 10. Opis: LVDOVICVS PRIMVS :
Více kusů.
13. Lev podobný předcházejícímu. Opis: LVDOVICVS ❀ PRIMVS ❀
Málo kusů.
14. Lev jako výše. Opis: LVDOVICVS PRIMVS ❀
Mnoho kusů.
15. Lev jako u peněz čís. 15. typ „A", ale s rovnou pravou zadní tlapou. Opis: LVDOVICVS PRIMVS
Více kusů (vyobrazen *tab. II., č. 15*).

První z těchto bílých peněz mají ještě široké latinské písmo, poslední má drobné ozdobné písmo latinské jako při nejmladších penězích typu „A“. Vlevo otevřené D tedy ᗡ vyskytuje se na bílých penězích po celou dobu vlády Ludvíka a nemůže tudíž sloužiti k určení stáří, jak míní Smolík[3]).

Ferdinand I., 1526—1564.

V nálezu neustupovském nacházely se pouze 3 jednostranné bílé peníze bez letopočtu *(tab. 2.)*.

Lev „A“ čís. 1. Lev podobný lvu na Ludvíkových penězích čís. 15. Opis: FERDINANDVS PRIM
Dva kusy (vyobrazen *tab. II., č. 16*).
2. Lev jako dříve. Opis: FERDINANDVS · PRIM ❀
Jeden kus.

Tyto bílé peníze mají podobné malé, ozdobné latinské písmo jako nejmladší peníze Ludvíka (čís. 15), s nimiž, jak již svrchu připomenuto, stylově souhlasí. Jsou tedy asi z prvních, nejstarších bílých peněz Ferdinanda.

Pro úplnost poznamenávám, že bílé peníze Ludvíka jsou jakožto mince, nacházející se kratší čas v oběhu, poměrně lépe zachovány v našem nálezu než Vladislavovy a z těch opět lépe ty, které jsem označil jako mladší. Na bílých penězích Ludvíka, počínajíc čís. 10, lze částečně pozorovati ražební lesk. Jest tedy dřívější můj závěr o zakopání nálezu asi správným a to tím spíše, jelikož jsou tři uvedené mince Ferdinanda I. rovněž velmi dobře zachovány.

III. Chemický rozbor a doba ražby.

Smolík uvádí[4]) dva zápisy z „register verkových“, týkající se zrna Vladislavských bílých peněz. Dle staršího byly raženy za Vladislava II. první 10. března 1483 jakosti 7lotové, t. j. 438/1000. Avšak již roku 1485 bylo podle druhého zápisu sníženo zrno na 6 lotů, t. j. 375/1000, a zůstalo tak až do smrti Vladislava. Ludvík zrno svých bílých peněz neměnil. Smolík stanoví zrno dvou- a jednostranných těchto ražeb na základě chemického rozboru průměrem 407/1000 a k téže cifře dojdeme i teoreticky, počítáme-li průměr podle výše citovaných zápisů ($438 + 375 = 813 : 2 = 406\frac{1}{2}$). Poněvadž máme po ruce tyto dva zápisy stanovící zrno, lze se na základě chemického rozboru pokusiti o stanovení, které peníze jsou sedmilotové (starší) a které šestilotové (mladší). Pokoušel-li se o to Smolík, nepodařilo se mně zjistiti.

[3]) Pražské groše, str. 48.
[4]) V „Pražských groších“ str. 44.

Vladislav II.:

Dvoustranné bílé peníze:

	A.	B.	C.	Průměr jakosti v tisícinách
a	400, 3×408	2×420		
b	396	386, 405		
c		409		406
d				(10 anal.)
e				

Jednostranné bílé peníze:

1	384				
2	390	392			
3	400				
4					
5		396			393
6	378				
7	416				
8		384	396		
9					
10			390		391
11			384		
12			384		
13					
14					
15			390	386	
16					
17			386		
18					
19					(14 anal.)

Tab. 3.

Celkem bylo prozkoumáno zrno 31 bílých peněz nálezu neustupovského[5]), leč získané cifry lze použíti pouze s jistou opatrností, neboť jednak bylo nutno odstraniti kyselinou silnou vrstvu měděnky, kterou byl nález pokryt, jednak byly mince v zemi po staletí vystaveny silnému

[5]) Děkuji za vzorné provedené těchto analys pánům inž. Hálovi a inž. Kočímu z Puncovního úřadu v Praze.

okysličování. Tím se ztratila část mědi a zrno zkoumaných peněz jest dnes lepší, nežli bylo při jejich vydání. Není to konečně tak důležité, aspoň potud, pokud zůstává poměrná jakosť, totiž různé množství stříbra při jednotlivých bílých penězích táž. Případně zjištěné rozdíly vyskytovaly se tedy zde již při ražbě.

Ludvík:

Jednostranné bílé peníze:

	Kutná Hora	Jáchymov?		Průměr jakosti v tisícinách
1	402			
2				
3				
4				
5				
6				391
7				
8	388			
9				
10	384	386		
11				
12	400			
13	384			
14		392		(7 anal.)
15				

Tab. 4.

Rozbor Vladislavských bílých peněz dal nám výsledky sestavené *na tab. 3.*, Ludvíkových *na tab. 4.* Můžeme je nyní porovnati se zachovanými zprávami (na jakost jednotlivého kusu nebéře se při tom zřetele, nýbrž pouze na průměrná čísla). Pevným východiskem jsou nám bílé peníze Ludvíka. Tyto byly raženy podle slibu daného při korunovaci r. 1509 v téže váze a jakosti jako současné bílé peníze Vladislava.[6]) Vladislav razil tyto od r. 1485 šestilotové (375/1000). Tuto jakost musíme také předpokládati u bílých peněz Ludvíka. Průměrná jakost sedmi zkoumaných Ludvíkových bílých peněz z nálezu neustupovského činí 391/1000. Vezmeme-li zřetel na zlepšení jakosti okysličením a vlivem kyseliny sírové při čištění a odhadneme-li je při nejmenší na 15/1000, můžeme míti za to, že zrno bílých peněz Ludvíka jest skutečně nižší a sice (nejvýše) 6lotové, tedy 375/1000.

[6]) Smolík, Pražské groše, str. 49.

Rozbor 14 jednostranných bílých peněz Vladislava z našeho nálezu dal přesně týž výsledek jako u peněz Ludvíka a sice 391/1000; proto můžeme také při jednostranných bílých penězích Vladislavových míti za to, že zrno jejich je nejvýše 375/1000.[7])

Z dvoustranných bílých peněz Vladislava bylo zkoumáno 10 kusů. Průměrný výsledek byl 406/1000. Počítáme-li na případné zlepšení zrna totéž číslo jako výše, bude skutečné zrno nanejvýš asi $6^1/_4$ lotové t. j. asi 390/1000 a jest tedy o 15/1000 čili o $^1/_4$ lotu větší, nežli u bílých peněz jednostranných. Vyskytne se zde otázka, zda rozdíl ten má jakýsi význam. Odpověď na ni souvisí s datováním ražeb.

Em. Leminger poznamenává[8]) o dvoustranných bílých penězích:

> „Poněvadž r. 1498 poprvé a to opětovně se děje zmínka o svrších peněžních, jest na snadě domněnka, že denary s korunovaným W na rubu byly roku toho vybíjeny poprvé, anebo aspoň že roku toho jich bylo tepáno množství obzvláště značné. Domněnka ta dotvrzuje se i tou okolností, že na denarech těchto má lev hřívu čárkovanou, W pak podobu ostře zahrocenou."

Opírá se tu o zprávy z „verkových register" z r. 1498:

> „Kováři za 20 svršků peněžních 20 gr." „Kováři za 40 kolkův a za 40 svršků ku podvojným penězům 1 kp 3 gr" atd.

Jelikož však byly bílé peníze určitě raženy již od r. 1483[9]) a my známe pouze dva druhy, tedy byly by podle Lemingera buď raženy od r. 1483 jednostranné, kolem r. 1498 nějaký čas dvoustranné a konečně na konci vlády Vladislavovy opět jednostranné; anebo byly snad vydány dvoustranné s jednostrannými současně. Leminger se však odvolává také na lví hřívu, která prý sestává z čárek, a na špičaté W. Ale právě při dvoustranných bílých penězích jest lví hříva vždy z půlměsíčků a špičaté latinské W přichází podle hořejšího rozdělení vždy na nejstarších jednostranných penězích (poslední kusy, ražené před smrtí Vladislavovou nepřicházejí při tom v úvahu).

Smolík[10]) soudí o otázce té následovně: „Dokud se týče otázky, které z obou druhů peněz těch jsou starší, zdali dvoustranné nebo jednostranné, tož najisto říci lze, že ony (totiž

[7]) Snad možno souditi z průměrného zrna bílých peněz 1—10 a 11—19, že starší peníze Vladislava jsou ještě poněkud lepšího zrna mladších, ale není to jisté.

[8]) V článku „O českém mincovnictví za krále Vladislava II." v Památkách archeologických XII., str. 414.

[9]) Viz údaje Lemingerovy, l. c., str. 405, kde se uvádějí ražby peněz na př. pro léta 1483, 1484, 1485, 1486, 1487, 1493—1496.

[10]) Pražské groše, str. 44.

dvoustranné) starší jsou těchto. Neboť až dosud „parvi" všech předešlých králů byly dvoustranné a při tom zůstalo též několik roků za Vladislava II. Když pak je měnil na jednostranné (na nichž později se objevuje též W), následovali jej v tom králové Ludvík i Ferdinand, kteří vůbec žádných dvoustranných bílých peněz netepali."

Považuje tedy dvoustranné bílé peníze za starší a nezaujímá stanoviska ku záznamům „register verkových" z r. 1498. Smolíkem uvedený důvod: „parvi předchůdců byly dvoustranné a při tom zůstalo též několik roků za Vladislava II", považuji potud za nevhodný, poněvadž nemůžeme s určitostí přiděliti české dvoustranné peníze ani jeho bezprostřednímu předchůdci Jiříkovi z Poděbrad (1458—1471), ani předchůdci tohoto Ladislavu Pohrobkovi (1440—1457), jako vůbec určité době od panování Václava IV. do r. 1483. Ostatně byly tenkráte v oběhu převážně jednostranné haléře.[11])

Nebylo by tedy vyloučeno, že Vladislav vydal současně dvě ražbou rozdílné mince, z nichž na př. dvoustranné měly větší, jednostranné menší hodnotu, anebo že razil nejdříve jednostranné, na to dvoustranné a konečně opět jednostranné bílé peníze. Domněnce současné ražby po případě různé ceny obou druhů odporuje však, že v listinách nenalézáme o tom nijaké zmínky a že oba druhy velmi často přicházejí společně v nálezech, v nichž chybí mince jiných hodnot. Tak na př. nebyly v našem nálezu vůbec zastoupeny peníze „černé" nebo groše a několik málo cizích přimíšenin byly mince odpovídající cenou asi bílým penězům. Z toho možno souditi, že jak v nálezu neustupovském, tak i v jiných podobných jde vždy o minci téže hodnoty.

Proti Lemingerovu názoru, že se při ražbě dvoustranných mincí r. 1498 jedná právě o naše dvoustranné peníze, mluví jednak jejich styl, jednak rozbor. Tento stanovil, že dvoustranné bílé peníze mají průměrně, třeba jen asi o $^1/_4$ lotu, lepší zrno. Sestavíme-li podle Lemingera[12]) cenu stříbra za vlády Vladislava II. (v groších za 1 hřivnu), jakost grošů (v lotech, případně v $^0/_{00}$), jakož i jakost bílých peněz shledáme, že jakost stříbrných mincí stále klesá, když současně cena stříbra stoupá. (Viz *tab. 5.*).

S tohoto hlediska jsou bílé peníze třebas nepatrně lepší jakosti (v našem případě dvoustranné) starší. Jejich současné obíhání s jednostrannými se dá snadno vysvětliti tím, že zůstaly ještě po zavedení bílých peněz jednostranných užívaným platidlem. K tomu přistupuje ještě okol-

[11]) Myslím, že dvoustranný peníz, vyobrazený v Smolíkových Pražských groších, tab. II., č. 25, patří podle vzhledu lva a monogramu mezi ražby Ludvíka a nikoliv Ladislava. V díle Saurma-Jeltschově „Schlesische Münzen und Medaillen", Vratislav 1883, ostatně také jest přidělen Ludvíkovi.

[12]) Památky archeologické XII., str. 402.

	1472/73	1477/1481	1482	1483	1484	1485	1486	1487—1516
cena stříbra:	90	94 =	105	90	100, 150		120	120—120
zrno grošů	9 lotů (563$^0/_{00}$) = =			8 lotů (500$^0/_{00}$) =		7 lotů (438$^0/_{00}$) = = =		
zrno bílých peněz				7 lotů (438$^0/_{00}$) =		6 lotů (375$^0/_{00}$) = = =		

Tab. 5.

nost, že dvoustranné bílé peníze činí svou kresbou lva a formou písma dojem, že jsou starší než jednostranné. Lev má tutéž hřívu z půlměsíčků jako na tak zvaných „husitských" haléřích a nejstarších jednostranných haléřích Vladislava a k zobrazení jeho bylo použito zcela podobně sestavených punců pro hlavu, přední a zadní tlapy a pod. jako u obou předem uvedených mincí. Písmo na dvoustranných penězích jest drobná, jemná latinka a písmena W a V končí vždy nahoře malými hroty. Toto špičaté W a V nalézáme však, jak již svrchu pověděno, v prvních letech vlády Vladislava II. Konečně třeba poznamenati, že dvoustranné bílé peníze haléře Vladislava se sice v nálezech hojně vyskytují, ale vykazují skrovně variant pokud se týče lva a celého provedení. Také počet jejich nedostihuje v nálezech zdaleka počtu bílých jednostranných peněz. Tyto momenty svědčí, že byly sice hojně raženy, leč v kratším čase, což by nikterak neodporovalo době asi dvou let (1483—1485), která by tu přicházela v úvahu. Bílé jednostranné peníze tvoří největší část dotyčných nálezů a z nich opět nejčetněji se vyskytují ty, které jsem označil jako starší (čís. 1—7). Byly tedy asi raženy velmi hojně a delší dobu. Mladší jednostranné bílé peníze (čís. 11—19) nevyskytují se tak četně. V nálezu neustupovském byly dobře zastoupeny.

Po zralém uvážení všech důvodů pro a proti přicházím byť i na jiném podkladě k témuž závěru jako Smolík, že totiž dvoustranné bílé peníze Vladislavovy jsou starší a předcházely mladším, jednostranným, v jejichž ražbě pokračoval Ludvík. Nevysvětleným zůstává ovšem, na které druhy mince se vztahuje zpráva z roku 1498. Jsou sice za Vladislava II. ražby dvoustranné ve velikosti bílého peníze, leč neobvyklé síly,[13]) tyto jsou však vzácné, což by neodpovídalo množství účtovaných želez, a pak byly sotva mincí běžnou. Dále nevíme pak, proč mají dvoustranné peníze skutečnou jakost jen asi 390/1000, neboť, ztotožníme-li je s těmi, raženými v letech 1483—1485, jsou horšími o $^3/_4$ lotu, t. j. o 48/1000, než jak bylo

[13]) Smolík, Pražské groše str. 40 čís. 1—7.

předepsáno. Naproti tomu mají pak jednostranné bílé peníze přibližně předepsané zrno. Připustíme-li, že i jednostranné peníze byly raženy horší jakosti, než jak bylo předepsáno, a stanovíme-li jejich jakost z vyšetřeného průměru (391/1000) níže než 375/1000, na př. 360/1000, musíme totéž učiniti i u dvoustranných. Pak tedy byly raženy dvoustranné bílé peníze proti předpisu v jakosti horší o celý jeden lot, jednostranné pak asi o $^1/_4$ lotu.

Prozatím sestavuji tedy ražby bílých peněz za Vladislava II. a Ludvíka na základě nálezu neustupovského přibližně takto:

Vladislav II.:

1471—1483: Bílé peníze neraženy.[14])

asi 1483—1485 (případně později, neboť změna ražení mince nemusela bezpodmínečně nastati současně se snížením zrna): Dvoustranné bílé peníze, *tab. 1.*, Varianty a—e. Tvar písmen latinský, písmo drobné. Současná ražba 3 různých opisů A, B a C s různými rozdělovacími znaménky. Viz vyobrazení na *tab. II., č. 1.*

asi 1485 (neb později) až asi do r. 1500:

Jednostranné bílé peníze *tab. 1., čís. 1—7*, „starší" tvar lva, který se dále vyvíjí, latinský tvar písmen jest zatlačován gotickým. Současné ražení dvou různých opisů A a B. Rozdělovací znaménka se vyskytují zřídka. Viz vyobrazení na *tab. II., č. 2 — 4.*

asi 1500 (neb později) až asi do r. 1509:

Jednostranné bílé peníze, *tab. 1., čís. 8—10*, „střední" tvar lva s málo variantami, gotická písmena, která se zvolna stávají většími. Současné ražení určitě dvou, možná i tří různých opisů A, B i C. Přechod ke krátkému opisu C. Viz vyobrazení *tab. II., č. 5. a 6.*

asi 1509—1516:

Jednostranné *bílé peníze, tabulka 1., čís. 11—19*, „mladší" tvar lva (též na groších) s málo variantami, široké písmo gotické, které se konečně mění zase v latinské. Z počátku se razí dva různé opisy B a C, později pouze jeden C. Rozdělovací znaménka přicházejí zřídka. Viz vyobrazení *tab. II., č. 7.* a *8.*

[14]) Smolík, Pražské groše, str. 44.

Ludvík:

1516— až ? :

Jednostranné *bílé peníze, tabulka 2., čís. 1—8.* Lev typu A s kadeřemi, později opět bez nich. Velká písmena latinská bez okras. Různá rozdělovací znaménka. Viz vyobrazení *tab. II., č. 9* a *10.*

Ve střední asi době vlády:

Jednostranné *bílé peníze, tabulka 2., čís. 9—12* lev typu A; čís. 10—12 lev typu B. Latinské písmo bez ozdob, různá rozdělovací znaménka. Viz vyobrazení *tab. II., č. 11., 12., 14.*

? až 1526:

Jednostranné *bílé peníze, tabulka 2.*, čís. 13—15, lev typu A i B s jemnými zoubky na okraji kresby. Ozdobná latinská písmena, různá rozdělovací znaménka. Viz vyobrazení *tab. II., č. 13., 15.*

Na konci třeba vysvětliti současnou ražbu bílých peněz s různými opisy. Nejjednodušeji a pravděnejpodobněji lze to vysvětliti tak, že opisu nebylo přikládáno zvláštní důležitosti a že nejen lid, ale hlavně řezači železa mincovní úředníci nedbali toho, byl-li na malé minci celý opis přesně tak, jak byl předepsán kusem na vzor, anebo chybí-li písmeno. Delší opis A byl asi ve starší době normálním, což by potvrzoval poměr v nálezu se vyskytnuvších typů a kusů, kratší pak opis B přicházel na kolcích jen bezděčně anebo mylně, když na př. při vybíjení ostatních písmen punci zbylo tak málo místa, že písmeno „B" (ohemiae) nebylo již možno do opisu vtěstnati.

Můžeme ale i míti za to, že různé opisy byly úmyslně voleny, aby jednotlivé peníze se z nějakého důvodu lišily. Bylyť umísťovány na mincích XIV. století nenápadné značky za účelem kontroly. Možná, že se tedy lišily také jednostranné bílé peníze dvěma opisy, tím spíše, že na dvoustranných penězích shledáváme současně dokonce tři různé opisy. Máme tu před sebou pravděpodobně tři současné, případně souběžné emise A a-c, B a-c, C a-c, ba oba opisy A a B přicházejí paralelně na pěti emisích (a sice A a-e, B a-e). Při penězích dvoustranných nelze pochybovati, že toto pravidelné rozlišování dělo se vědomě a sloužilo jistému účelu. Ohledně jednostranných bílých peněz není možno na podkladě našeho nálezu vysloviti určitý posudek.

Poukazuji ještě na podobný dualismus při bílých penězích Ludvíkových. Při jejich popisu rozeznávám dva typy lva, které jsou skoro tytéž až na pravou (od pozorovatele levou), zadní tlapu. Lev typu „A" má ji zahnutou do podoby S, kdežto u typu „B" jest jednoduchá a rovná, často

jen slabě zakřivená. Tuto do S zakřivenou zadní tlapu shledáme již na nejmladších bílých penězích Vladislava (*tab. 1., č. 11—19*), pak přichází tento lev na starších, středních i mladších penězích Ludvíka a konečně též na týchž ražbách Ferdinanda. Jest tedy lev se zadní tlapou zahnutou do podoby S normálním typem, jak jej vytvořili v mincovně kutnohorské.

Naproti tomu shledáváme jiný typ lva „B" s rovnou, anebo slabě zahnutou zadní tlapou. Příčinu toho lze snad hledati v tom, že při zhotovování želez bylo náhodou použito jiného punce než obvykle. Proč však nebylo používáno těchto punců již za Vladislava a později opět za Ferdinanda? K rozeznání emisí jedné mincovny zajisté nesloužil typ lva, neboť tak bylo by možno rozlíšiti pouze dvoje vydání a mimo to právě za Ludvíka bylo k tomu účelu pravděnejpodobněji používáno různých rozdělovacích znamének (tečky, růžičky a pod.). K tomu ještě přistupuje, že normální zadní tlapa v podobě S se vyskytuje jak na starších tak i mladších bílých penězích Ludvíkových; naproti tomu jsou bílé peníze s typem lva „B" podle mého názoru se zřetelem na tvar lva i písma mladšími. Nejstarší peníze Ludvíka pocházejí jistě z r. 1516, kdežto mínce se lvem „B" byly raženy teprve kolem r. 1518, 1519 anebo 1520. V letech těch počíná pracovati mincovna v Jáchymově a od toho času razí se groše občas jak tam, tak v Kutné Hoře, anebo jen v jedné z obou mincoven. Groše Ludvíka, ražené v Kutné Hoře, mají lva s kadeřemi a zadní tlapou v podobě S (Smolík, Pražské groše, tab. III., 51, IV., 53; viz zde na *tab. II., č. 17.*) a téhož lva shledáváme i na kutnohorských bílých penězích (Lev „A"). Později se vyskytnuvší groše jáchymovské mají naproti tomu lva bez kadeří s rovnou zadní tlapou (Smolík, Pražské groše, tab. III., 49, 50; zde viz na *tab. II., č. 18.*) a právě tohoto lva nacházíme současně také na oněch bílých penězích teprve později ražených. Soudím, že tyto skutečně také pocházejí z mincovny jáchymovské a že byl použitím tohoto lva typu „B" zřejmě označen jejich původ. Různý typ lva rozlišoval oba druhy bílých peněz, neboť na malém střížku nebylo možno jako na groších umístiti šlikovský štítek. Tento způsob rozlišení tvarem lvíčka byl užit v Čechách v podobné formě i v dobách pozdějších.

Doufejme, že nové nálezy umožní záhy a s jistotou rozřešiti četné, dodnes nezodpovědněné otázky, týkající se českých, bílých peněz, o nichž písemné prameny dochovaly nám bohužel tak málo zpráv.

EMANUELA NOHEJLOVÁ:

POZNÁMKY O RAŽBÁCH PRAŽSKÉ MINCOVNY.

(Tab. IV.)

I. Dva dukáty s opisem S. Ladislaus.

Ve svém pokusu o sestavení dějů pražské mincovny v 16. a prvých letech 17. stol. (1537—1618)[1]) nevyřešila jsem všechny problémy, které toho žádaly. Některé ponechávám pro zvláštní kapitoly dalšího pokračování. Jiné, zejména více numismatického než historického a peněžně-historického rázu, pokusím se uvésti v malé stati doplňků.[2])

Prvým jest zodpovědění otázky, kam kladu dukáty českého rázu, mající na reversu legendu sv. Ladislava, patrona uherské země. Jsou dva známé, prvý r. 1562, druhý 1569:

1. Líc: v perlovitém obvodku stojící korunovaný panovník v brnění, opásaný mečem, v pravici žezlo, v levici jablko; opis: FERD : D : G · RO : IM - S -· AV · GE · H · B · R

Rub: v perlovitém obvodku korunovaný čtyřpolý znak česko-uherský, na středním (pátém) štítku český lev; opis: S ❀ LADISLAVL ❀ REX ❀ 1562· (Numismatický kabinet ve Vídni, *viz tab. IV., č. 1*).[3])

2. Líc: v dvojitém, perlovitém a hladkém obvodku stojící korunovaný panovník v brnění, opásaný mečem, v pravici žezlo, v levici jablko; opis: MAXI ∘ II ∘ D ∘ G ∘ E ∘ R — O — IM ∘ S ∘ AV ∘ H ∘ B ∘ R —∘

Rub: v dvojitém, perlovitém a hladkém obvodku čtyřpolý, korunovaný znak česko-uherský, na středním (pátém) štítku český lev; opis: SCT'LADISLAVS ∘ REX ∘ 1569 (majitel neznámý; *viz tab. IV., č. 3*).[4])

Považuji oba dukáty za české, neboť do Čech se hlásí, i když jsou oba bez mincovního znamení, českým znakem uprostřed štítu na reversu. Otázka se tedy súžuje na specielnější, čí prací jsou kolky obou dukátů a proč se pojednou na ojedinělých (prozatím?) dvou kusech objevuje legenda patrona cizí země. Odpověď na prvý dotaz není zvláště těžká. Pro

---

[1]) Z příběhů pražské mincovny. Nástin jejích osudů v letech 1537—1618. Praha, 1929.

[2]) Přímý podnět k těmto specielním úvahám dali pánové dr. V. Katz a Ing. St. Vávra. Jim patří můj dík nejen za jejich dotazy, ale i značnou pomoc, kterou mně svými vědomostmi poskytli. Děkuji i panu dru A. O. Loehrovi, řediteli vídeňského numismatického kabinetu za laskavé zaslání odlitků, potřebných pro tuto studii.

[3]) Srovn.: Markl, Die Münzen mit Namen Ferdinand I., č. 1016; Donebauer, č. 1218 a aukční katalog fy O. Helbing r. 1917, č. 817 (zde v uherských ražbách).

[4]) Srovn. aukční katalog fy O. Helbing r. 1904, č. 907 a katalog fy. Hess r. 1910 (sbírka J. Horského), č. 1163.

pražskou mincovnu, kde se jedině razilo od vlády Ferdinanda I. zlato v Čechách,[5]) dodával mincovní železa od r. 1558 do r. 1566 Mates Doctor, řezač želez v Linci.[6]) Do dílny tohoto se naprosto hlásí i kolky dukátu s letopočtem 1562. Nesouť jasně charakteristické značky rytí Doctorova, zejména v oddělovacích znaménkách, kde se střídají tečky s růžičkami, v kresbě číslic, hlavně dvojky, zvláště pak v kresbě koruny na reversu a zejména v jejích postranních ozdobách, které se nejjasněji uplatňují v koruně na aversu i reversu pražského šedesátníku r. 1565.[7]) Třebaže nemáme archiválně potvrzenou dodávku kolků na dukáty,[8]) přece směle můžeme za jejich původce označiti tohoto lineckého řezače.

Skrovné zprávy konce šedesátých let 16. stol. o pražské mincovně, nepatrný počet zachovaných mincí a fakt, že snad současně pracovali pro minci tři řezači želez,[9]) znesnadňuje poněkud zodpovědění otázky, čí prací jsou kolky dukátu pro rok 1569. Mates Doctor nedodává kolků po roce 1566. Alespoň nemáme o tom zpráv a zachované ražby také nenesou toho stopy. Železa pro pražskou minci pracuje kutnohorský Jiřík z Řásné. Jeho prací však není kolek dukátu r. 1569, byť i má určitou obdobu kutnohorských ražeb. Způsobem práce, zejména rozdělovacími znaménky a kresbou číslice 1 se přihlašuje dukát sám do dílny jáchymovského Nikla Milicze. Nemůžeme nikterak věci odpírati, když víme, že 8. ledna 1568 kvituje Milicz příjem peněz z pražské mince za řezání želez na dvoukrejcary a když známe z konce Reminiscere téhož roku účet zbrojíře Hanuše Schwendtera z Jáchymova, který jmenovanému řezači dělal hrubé kolky.[10]) V uvedeném účtu, patrně také hrubých kolků, počítá Schwendter i 18 krejc. 2 bílé peníze za 1 štok a 23 krejc. 1 bílý peníz za dvě svrchní železa na dukáty. Jáchymovský ráz můžeme nalézti i na jiných mincích z pražské mincovny do r. 1572. Nelze tedy nic namítati proti přidělení práce kolků dukátu r. 1569. Byly pracovány v Jáchymově, ač toho nemáme písemného dokladu. Vysvětlení změny celého rázu kolku, zejména způsobu zobrazování štítu na reversu v řadě jáchymovských ražeb roku 1565 z elipsovitého na obkyklou formu užívanou v Kutné Hoře spočívá patrně v návrhu Jiříka z Řásné r. 1565 na ráz šedesátníků Maxmiliánových, podle něhož

[5]) Srovn. Nohejlová, l. c., 7—8; tamže na str. 18 uvádím podle archivních zpráv počátek zlaté ražby po opětném obnovení činnosti pražské mincovny v Reminiscere 1563. Nahoře uvedenými vývody se posunuje o rok dříve, ač-li nebyla zahájena ještě dříve, když zlato bylo vskutku dodáváno.

[6]) L. c., 124.

[7]) Kresby ty jsou zachovány nejlépe na šedesátníku t. r. ve sbírce dra V. Katze *(viz tab. IV., č. 10)*.

[8]) Srovn. Fiala, Stempelsammlung IV., 1222 pozn. 2. Nenalezla jsem však tohoto zápisu v Archivu pražské mincovny, který autor cituje.

[9]) V letech 1566—1569; Mates Doctor, Jiřík starší z Řásné a Nikl Milicz. Srovn. Nohejlová, l. c., 126.

[10]) Zemský Arch., Minc. arch., fasc. 4.: 8. leden a uzávěr kvartálu Reminiscere. Srovn. Nohejlová, l. c., 126.

bylo nařízeno raziti i v Praze.[11]) Byl snad i pro Jáchymov vydán podobný císařský rozkaz, o němž dnes nevíme? Pravděpodobně se tak stalo.

Kolky pro dukát r. 1569 nebyly patrně první svého druhu, které dodal Milicz do pražské mince. Nemáme sice opět výslovných zpráv o dřívější dodávce, ale nutno ji předpokládati. Avers dukátu 1569 jest tentýž, kterého bylo použito k ražbě dukátu r. 1566,[12]) jehož revers jest prací Doctorovou. Ten 21. dubna t. r. potvrzuje opravdu v kvitanci i příjem 2 rýnských 30 kr. za 1 štok a 4 svrchní železa na dukáty.[13]) Byl toho roku tudíž ražen avers buď dvojím kolkem, jedním (na níže uvedeném dukátu) Miliczovým, druhým Doctorovým, nebo bylo použito pro ražbu, jistě ne nejhojnější, kolku dříve Miliczem dodaného. Naprosté vysvětlení by přinesl jen nález nových archivalií a nové dukáty, zachované z šedesátých let. Dukát, na němž se spojuje práce řezačů želez pro ony let 1562 a 1569, jest následujícího rázu:

Líc: v dvojitém, perlovitém a hladkém obvodku stojící korunovaný panovník v brnění, opásaný mečem, v pravici žezlo, v levici jablko; opis: MAXI ☾ II ∘ D ° G ∘ E ∘ R — O — IM ∘ S ∘ AV ∘ H ∘ B ∘ R —°

Rub: v perlovitém obvodku čtyřpolý znak českouherský, na středním (pátém) štítku český lev; opis: ARCH · DV · AV · DV · BV · MARM · 1566 (jeden ze dvou známých exemplářů ve sbírce stavitele ing. Vávry; *viz tab. IV., č. 2*).[14])

Vzhled dukátů r. 1562 a 1569 na prvý pohled velmi překvapí. Mají české dukáty od dob Václava IV. ve svém rázu postavu i legendu knížete Václava Svatého.[15]) Sv. Václava v celé postavě nacházíme na reversu ražeb Vladislava II.,[16]) Ludvíka,[17]) tehdy již s mincmistrovskými značkami Viléma Kostky z Postupic a Jana staršího z Vartmberka, nejvyšších mincmistrů té doby, i na dukátech Ferdinanda I.[18]) se znameními Jana st. z Vartmberka, Albrechta z Gutštejna i Sauermanna z Jelče (*viz tab. IV., č. 4*), i na dukátech téhož panovníka bez znamení mincmistra r. 1545 a 1547.[19]) Tu je vyobrazen sv. Václav naposled. Příští český dukát je právě nahoře

[11]) Nohejlová, l. c., 126. R. 1578 (viz tamže, 127) si přímo vyžádal císař Rudolf, aby návrhy Řásného na celý, půl a čtvrttolar byly po dvou kusech poslány do Jáchymova na vzor tamějšímu řezači želez.

[12]) Již r. 1564 dodal, podle Fialy, Milicz nějaké kolky do Prahy. Srovn. Fiala, Stempelsammlung IV., 1307. V mincovním archivu jsem nenašla tento záznam.

[13]) Zemský arch., Minc. arch., fasc. 3; Fiala, Stempelsammlung IV., 1223. Srovn. i Nohejlová, l. c., 18.

[14]) Viz Donebauer, č. 1245 (v ražbách jáchymovských, kam jej Fiala zařadil jistě pro jáchymovský ráz jeho aversu), aukční katalog fy Helbing 1901 (sbírka Bergerova) č. 678 a Čermák, Mince král. čes. III., č. 83.

[15]) Donebauer, č. 849.

[16]) Tamže, č. 942, 943 a 944.

[17]) Tamže, č. 987, 988, 989, 990 a 991.

[18]) Tamže, č. 1031, 1032, 1033 a 1034.

[19]) Vávra, Poznámky, N. Č. Č. I., 30.

uvedený z r. 1562. Na něm místo sv. Václava nacházíme legendu sv. Ladislava. Ta je (ovšem kol postavy světcovy) typickým znakem dukátů uherských. Na nich dal po prvé zobraziti patrona své země Ludvík I.(1342—1382).[20]) Od jeho vlády bývá pravidlem užíván na reversu. Na aversu pak zdomácněl štít, nejčastěji se čtyřmi znaky, od Matyášovy vlády uherská panna Maria (*viz tab. IV., č. 7 a 8*).

Uherské dukáty nejsou však jediné, které mají obraz i legendu sv. Ladislava. Od r. 1528 nacházíme téhož na dukátech, ražených ve Vídni až do doby vlády Rudolfa II. (*viz tab. IV., č. 5*),[21]) od r. 1538 do 1547 v Linci (*viz tab. IV., č. 6*),[22]) a r. 1534, 1536—1540 na dukátech z mincovny štýrskohradecké (*viz tab. IV., č. 9*),[23]) ač země tyto měly patronem sv. Leopolda, kterého také nalézáme na některých jejich ražbách. Neznám nařízení, které by svědčilo pro ráz se sv. Ladislavem.[24]) Jen roku 1533 se děje zmínka nejen o zrnu ale i rázu podle uherského pro Vídeň.[25]) Byly to patrně důvody hospodářské, především obchodní, které podporovaly napodobování dobrých a výtečné pověsti se těšících dukátů uherských.[26]) Odtud, a snad

[20]) Srovn. Réthy, Corpus nummorum Hungariae, Budapest 1899 a 1907 a Tauber, Goldmünze des Kaisers Ferdinand I., N. Z. XXII., 152. Tam i citace Ruppa, Species.

[21]) Srovn. Markl, l. c., č. 11—21 a Miller, Öster. Münzprägungen.

[22]) Markl, l. c., č. 309—319; Miller, l. c.

[23]) Markl, l. c., č. 1793—1796; Miller, l. c.; srovn. Tauber, l. c., N. Z. XXII., 145 sl.; J. Spöttl, Seltene Gepräge Kaiser Maximilians I. u. Ferdinands I. für Steiermark, Monatsbl. der Num. Ges. in Wien, 1891, 67—68.

[24]) Srovn. přílohy u Newalda, Das öster. Münzwesen unter Ferdinand I., 131 sl. a: Schalk, Der Wiener Münzverkehr im XVI. Jhrt., N. Z. XIII., 243 sl. a XVI., 89 sl.; Kenner, Urkundliche Beiträge, N. Z. XXXIV., 215 sl.; Geyer, Die öster. Münzordnung von 1524, N. Z. (Neue Folge) 21, 28 sl. i Dworschak, Die numismatischen Denkmale des Türkenjahres 1529, Wien 1929.

[25]) Schalk, l. c., N. Z. XIII., 284 cituje instrukci 7. května 1533: „betreffs der gulden mugen unsere gesanten anzaigen, das wir von dem slag und wert des Hungerischen guldin, deren LXXVIII auf die Wienner markh geen und halten fein XXIII graat VIIII grän ungeverlich, wie die von alter gemunzt werden und wir noch auf heutigen tag schlahen, nicht absteen mugen."

[26]) Nesouhlasím tu s míněním Tauberovým, l. c., N. Z. XXII., 156, že stavové štýrští uvedli sv. Ladislava na revers svých dukátů, aby měli odlišnou minci proti ražbám ostatních dědičných zemí. Tuto vůli dokumentovali zavedením štýrského štítu na aversu, reversem se naopak přizpůsobili i ražbám druhých zemí. Také poznámka 2. na str. 149 není správná. Autor se tu odvolává na pražskou mincovnu, kde se podle udání Fialova (N. Z. XX., 180) za mincmistrovství Sauermannova razily dukáty dvojího rázu. Upozornila jsem již ve svých Počátcích pražské mincovny za Ferdinanda I., N. Č. Č. V., pozn. 109, že oba záznamy Sauermannova účtu hovoří o „uherských zlatých" a že se tu jedná o pojem, obvyklý v prvé polovině XVI. stol. pro dobrou zlatou minci. Z těchto záznamů nelze souditi na dvojí ráz českých dukátů. Zachované kusy mají pak všechny postavu i legendu sv. Václava.— Svědectvím častého napodování uherských ražeb a snahy, získati vlastní zlaté minci hodnotu dukátu této země jsou také ražby jiných zemí, na př. gelderský dukát bez letopočtu, který má na reversu uherskou madonu a opis: MO · AV · DV · GEL · — VAL · VNGARIE (viz aukční katalog fy Helbing 1930,

i ze snahy Ferdinandovy, aby sjednotil svou pevnou rukou veškero mincovnictví jednotlivých zemí, plyne i, že r. 1547 nacházíme českého sv. Václava naposledy v XVI. stol. na českém dukátu. Šmalkaldská válka tu zřejmě spolupůsobila. Ražba grošů, typické české mince, byla po ní zastavena. A i ráz českého dukátu se změnil. Nebylo snad úmyslem vykresliti přímo sv. Ladislava na reversu mince. Roku 1562, jak jsme shora viděli, řezal kolky Mates Doctor z Lince. Byl žákem Neufarerovým, který dodával z Vídně do Lince kolky. Nelze sice tvrditi, že nová ražba dukátů v Praze byla opravdu započata až r. 1562, ale prozatím nemáme důvodu, i když bylo dodáváno zlato do mincovny podle zachovaných zpráv již r. 1558,[27]) abychom její počátek posunovali do dřívějších let. Víme-li pak, že vídeňské dukáty mají ve svém reversu sv. Ladislava právě jako linecké do 40. let 16. stol. a že kolky do Lince dělal vídeňský řezač Neufarer, z jehož školy vyšel Mates Doctor, pochopíme, že prvý jeho kolek dukátu byl snad zhotoven podle ražeb lineckých a tak i uherských. Dukát r. 1562 má v reversu po prvé na zlatých českých ražbách štít se znaky česko-uherskými s malým štítkem s českým znakem uprostřed, obdobný onomu štítu, který vidíme na uherských dukátech a je napodobujících ražbách uvedených habsburských zemí. Podobné předlohy se přidržel i jáchymovský řezač Milicz, když připravoval kolek na revers dukátu r. 1569, kde použil vedle štítu z uherských ražeb i legendy sv. Ladislava. Byly-li tyto kolky náhodné práce, nebo byl-li snahou zavésti je sledován cíl centralisační nebo pouze obchodních zisků, těžko dnes s určitostí povědět. Zůstávají ojedinělým a zvláštním zjevem české numismatiky. Zlaté ražby příštích let mají sice opět štít na reversu, v němž se místo českého lva objevuje rakousko-burgundský štítek, ale legenda sv. Ladislava mizí na dobro. Jen vlastní patron český, sv. Václav, se vrací, patrně odraz okolností, za jakých dosedl na český trůn král Matyáš, pro léta 1611 a 1612 na revers českého dukátu.

II. Šedesátník s letopočtem 1572.

V museu města Vídně jest ve sbírce mincí zařazen šedesátník s letopočtem 1572, bez mincmistrovského znamení.[1])

Líc: v perlovitém obvodku nahoře otevřeném korunované poprsí panovníkovo v l., v pravici žezlo, v levici jablko s číslicí 60; opis: MAXIMILIA ✦ II ✦ D ✦ G ✦ EL ✦ RO ✦ IM ✦ S ✦ A ✦ G ✦ H

Rub: v perlovitém obvodku nahoře otevřeném korunovaný dvouhlavý orel, na jehož prsou korunovaný čtyřpolý znak česko-uherský, ve

č. 171); Schulman 1930, č. 1280), fríský bez letopočtu s postavou a opisem S · LADISLAI-·-REG · HVNG (Schulman 1930, č. 1131) nebo dukát z Overisslu s uher. madonou a opisem PATRONA — VNGARIE (Helbing 1930, č. 1719; Schulman 1925, č. 539; Hess (Vogel), č. 4220).

[27]) Nohejlová, Z příběhů, 18.

[1]) Za popud k tomuto doplňku vděčím panu dru Katzovi, kterému děkuji i za laskavé půjčení studijního materiálu. Týž dík patří i panu ing. Vávrovi.

středu malý štítek s českým lvem; opis: BOH ✦ EC ✦ REX ✦ ARCH ✦ D ✦ AVST ✦ MA ✦ MO ✦ 1572 *(viz tab. IV., č. 11)*.

Českým lvem na středním štítku znaku na rubu hlásí se tento šedesátikrejcar mezi české ražby. Méně snadno lze jej přiděliti mezi výrobky té které mincovny, neboť nejen že nemá mincovního znamení, ale svým rázem se vymyká z uzavřených řad ražeb tří českých mincoven (Kutné Hory, Jáchymova a Čes. Budějovic), které r. 1572 podle našich dosavadních vědomostí razily hrubou minci.[2]) Nutno tedy prohlédnouti s velmi zvýšenou pozorností peníz samotný a sledovati na něm stopy jménem aneb alespoň způsobem práce známých řezačů kolků, kteří pracovali pro jednotlivé mincovny. Lze pak ihned pověděti, že je úkol ten velmi obtížný. Ráz aversu i reversu jest nejen jiný, než na ostatních současných ražbách, ale i hrubě nedbalý. Punce jsou vráženy ledabyle, takže na přední straně poprsí vyhlíží hrbaté (neboť hlava panovníkova nemá obvyklé jednotné linie s pravou paží), na rubu obě hlavy orla i koruna štítu jsou úplně sešikmeny právě jako ocas orla, který vybíhá pod štítem.[3]) Kresba šatu, pravé ruky i žezla (ač valně změněného) upomíná na práce Miliczovy v Jáchymově (případně i pro pražskou mincovnu), koruna, pracovaná zřejmě podle návrhu Řásného (podle něhož dělal kolky i Milicz) se přece hrubě liší od želez obou řezačů, říšské jablko s číslicí 60 je menšího průměru, než ražeb ostatních mincoven, jeho křížek upomíná však na ražby kutnohorské. Vnitřní obvodek je perličkovitý, bez hladkého druhého, tedy asi tak, jak jej můžeme nalézti na šedesátníku budějovském.[4]) Písmena nemají zvláštního charakteru, jen M jest podobné onomu Miliczově, číslice letopočtu postrádají vzoru, jen dvojka připomíná označení hodnoty na jáchymovských dvoukrejcarech let 1565—1572 a podle nich dělaných pražských z počátku 70. let, a rozdělovací znaménka, zvláštní křížky, nenalezneme ani mezi kutnohorskými čtverečky, jáchymovskými kroužky, neb budějovskými kroužky, tečkami nebo hvězdičkami. Podle všech těchto poznatků usuzujeme, že máme před sebou práci dosud neznámého řezače želez. Pro kterou mincovnu byl vyhotoven jeho kolek? Podtrhuji opět, že šedesátník nemá mincmistrovského znamení. Jedině kutnohorská mincovna neměla té doby žádných značek, pražská pak teprve (ale ještě s vyjímkami) od r. 1566. Rozdělení opisu pro líc a rub také odpovídá způsobu kutnohorskému, jakož i zkratka Maxmiliánova jména.[5]) Jáchymov a Čes. Budějovice

[2]) Srovn. Miller, Öster. Münzprägungen 1519—1918. Pro srovnání typů *viz tab. IV., č. 12* (Kut. Hora), *č. 13* (Jáchymov), *č. 14* (Praha) a *č. 15* (Č. Budějovice.)

[3]) Obdobné sešikmení koruny nad štítem, ale v daleko menší míře nalézám i na dvou šedesátnících pražských r. 1568 (ze sbírky Katzovy) a na jáchymovském šedesátníku r. 1569 (ze sbírky Národ. musea, *viz tab. IV., č. 16*), všechny práce Miliczovy.

[4]) Sbírka dra Katze.

[5]) Opis končí na líci zkratkou G ✦ H, a počíná na rubu Boh ✦ Ec ✦ Rex; na kutnohorském šedesátníku (sbírka dra Katze) končí Ge • Hu a počíná Bohe ✦ Ec • Rex; zkratka zní Maximilia.

rozdělují pravidlem opis tak, že ještě zkratky latinského titulu českého krále ukončují opis na líci šedesátníků, rubní opis pak začíná zkratkou: Archi ∘ Dux. Jméno císaře bývá na jáchymovských ražbách zkracováno Maximi, na budějovských pravidlem Maxim. Všechny tyto způsoby zkratek jsou zachovány i na tolarech, když tyto byly od r. 1573 znovu vydávány, prozrazují tedy jakousi ustálenou formu. Forma zkratky (ač jistě důvod velmi nedostatečný) i způsob rozdělení opisu na našem šedesátníku hovoří pro přidělení do Kutné Hory, nebo naznačuje, že kutnohorská ražba byla mu vzorem. Víme však již, že řada mincí (a jedná se nám předně o hrubou) vydaných kutnohorskou mincovnou je jednotného rázu, pracovaná podle návrhu a v dílně Jiříka staršího z Řásné. Šedesátník mezi ně nelze zařadit. Zbývá tedy, poohlédnouti se po poměrech čtvrté české mincovny, pražské. Odtud známe hrubou minci ještě r. 1569,[6]) kdy byla zřízena budějovská mincovna a odkud práce v pražské ustávala, omezujíc se na dukáty, dvou- a obyčejné krejcary.[7]) Kolky hrubé mince do r. 1569 jsou z části prací kutnohorského Jiříka z Řásné, z části jáchymovského Nikla Milicze.[8]) Srovnáme-li je s uvedeným šedesátníkem, můžeme pověděti totéž, co v předcházejícím vyplývalo ze srovnání vlastních kutnohorských a jáchymovských ražeb s ním. Pražské ražby (mimo šedesátníky r. 1565, 1566 a 1569, desetník 1569 a některé dvoukrejcary r. 1570, které nejsou označeny mincmistrovským znamením) mají mincovní značku, však opis rozdělený po způsobu našeho šedesátníku a zkratka jména císařova zní i na nich: Maximilia. Prohlížíme-li důkladně drobnou minci pražskou z let 1569—72, nemůžeme jmenovati pro některé krejcary řezače kolku. Tyto krejcary mají, byť nepatrnou, tož přece znatelnou podobu s kolkem uvedeného šedesátníku, na dvoukrejcarech z r. 1570 bez značky nalézáme pak v označení hodnoty týž typ dvojky jako na našem šedesátníku. Jsem si vědoma, že při nedostatku archivního i mincovního materiálu jen s naprostou výhradou mohu vysloviti otázku, nevyšel-li sporný peníz z pražské mincovny, snad jako zkouška hrubé ražby pro rok 1572. Nemohu odpověděti rozhodně a přesvědčivě. Vím jen, že r. 1572 se objevilo jakési zklamání nad zřízením budějovské mincovny, kde dodávky tamních dolů poklesaly a že se počala starat česká komora o pomoc pražské minci. Již toho roku ukládal císař komoře, nebylo-li by s prospěchem spojit obě mincovny opět v jednu.[9]) R. 1572 také počali dovážeti mikulovští kverkové stříbro

[6]) Miller, l. c., tamže jest však omyl Loehrův v citaci jeho Beiträge zum Münzwesen Ferdinand I., neboť peníz vyobrazený jím na tab. 12. č. 10 není šedesátník, ale tolar, který r. 1564 ani nemohl být vydán.

[7]) Nohejlová, l. c., 28. Srovnej i stránky předchozí. Archivní svědectví pro ražbu nahoře uvedených druhů mincí znám jen ze záznamů o zkouškách a jen pro prvé půlletí (kvartály Reminiscere a Trinitatis). Zemský arch., Minc. arch., fasc. 4.

[8]) Srovn. Nohejlová, l. c., 126.

[9]) L. c., 26 sl.

do Prahy, takže množství materiálu alespoň poněkud stouplo. Jest tedy možno, že pomýšleli započíti i s vydáváním hrubé mince a že pověřili neznámého nám řezače želez, aby vyrobil kolky. Předlohou měl patrně pražskou hrubou minci, raženou kolky Miliczovými, který je vyhotovil podle návrhu Řásného, takže zachytíme i stopu práce tohoto. Nebyl dovedným ani zkušeným a proto jeho kolky dopadly hrubě. I mincmistrovská značka na nich byla vynechána. Jimi mohla býti zpracována nějaká částka stříbra v druhém pololetí[10]) i na šedesátníky, ač-li není náš peníz jen nějakou zkouškou ražby. Rázem jeho nemohli býti spokojeni. Proto tím spíše žádali r. 1573 Jiříka z Řásné, aby znovu pro pražskou mincovnu řezal kolky.[11]) Zařazením šedesátníku mezi pražské ražby dostává se nám nového svědectví o snaze, povznésti ji roku 1572 dříve, než tak učinilo opětné zavedení tolarové ražby roku následujícího.

[10]) Srovn. pozn. 7, kde uvedeno, že archivní zprávy svědčí o dukátech a drobné minci jen pro prvé pololetí r. 1572.

[11]) N o h e j l o v á, l. c., 126 sl.

VIKTOR KATZ:

NĚKOLIK MÁLO ZNÁMÝCH ČESKÝCH MINCÍ.

Tab. V. a VI.

I.

Pražský groš z r. 1543 z jáchymovské mincovny.

Líc: Opis kolem koruny ve dvou řádkách: ✻ FERDINANDVS · PRI
✻ DEI ° GRATIA ° REX ° BOEMIE.
Rub: Český lev. Opis: GROSSI | ✻ PRAGENSES · A · 1543 ⌓.

(Tabulka V. č. 6). Vlastní sbírka.

V Praze byly raženy pražské groše pouze v letech 1539—1542 za správy mincmistra Konráda Sauermannaz Jelče po znovuzřízení tamní mincovny. Mají na jedné straně v opisu Sauermannův štítek, na druhé straně dvojitou lilii. Jsou známy z r. 1539 a z r. 1542.[1])

Kutná Hora vydává v té době až do r. 1547 pražské groše ve značném množství. Nemají žádné značky. Pražský groš z r. 1544 se širokou lilií byl dlouho považován také za pražskou ražbu. Loehr prokázal však, že je jáchymovského původu a to z druhého provisoria mincmistra Martina Kempfa. Nedalo se však dobře vysvětliti, proč ojediněle razil Kempf v Jáchymově až r. 1544 pražské groše. Souvislost s pražskými ražbami udržuje zde výše popsaný, dosud nepublikovaný pražský groš z r. 1543,[2]) který má na rubu nad lvem mincmistrovu značku půlměsíc a pochází tedy z jáchymovské mincovny z doby úřadování předchůdce Kempfova, mincmistra Wolfganga Rolla před jeho povoláním do kremnické mincovny. Tento nepatrný groš vypravuje o tom, co archiválně není a snad nikdy nebude zjištěno. Konrád Sauermann skončil r. 1542 svoji práci v Praze a jeho vardajn Vogelheimer odchází do Jáchymova. Tam se pokračuje tedy v ražbě pražských grošů, v níž se ustalo v Praze. Tak jest tento groš novým důkazem nejen, že groš z r. 1542 se značkou Sauermannovou je posledním grošem raženým v Praze, nýbrž i že groš s lilií z r. 1544 není ojedinělý, ale článkem jáchymovské ražby.

II.

Jáchymovský tolar b. l. Ferdinanda I. (1526—1564).

Líc: Korunované poprsí Ferdinanda I. s prava v brnění, v pravici žezlo, v levici meč.

[1]) S t. V á v r a, Poznámky, N. Č. Č. I., str. 29 n.; N o h e j l o v á, Počátky pražské mincovny za Ferdinanda I., N. Č. Č. V., str. 103 a K a t z, Grošová ražba mincmistra K. Sauermanna z Jelče N. Č. Č. III., str. 61.

[2]) N o h e j l o v á, l. c., str. 91, pozn. 44.

Opis ve dvou řádkách: ◦ FERDINANDVS ◦ DEI ◦ GRATIA ◦ BOEMIE ◦ HVNGARIE ◦ | DALMACIE ◦ CRO—ACIE ◦ & ᶻREX.
Rub: Čtyřpolý korunovaný znak s rakousko-burgundským štítkem uprostřed a ornamenty na obou stranách.
Opis ve dvou řádkách: INFANS ◦ HISPANIARVM ◦ ARCHIDVX ◦ AVSTRE ◦ DVX ◦ | BVRGVNDIE ◦ SLESIE ◦ & ᶻMARCHIO ◦ MORA.

(*Tabulka V. č. 1*). Ve sbírce Národního musea v Praze a musea města Vídně.

Je popsán u Markla[3]) čís. 1998—2000 jako medaile, ale nebyl dosud správně zařazen. Podle rytecké práce souvisí s morovým tolarem, který vyobrazil Ed. Fiala[4]) a s morovým tolarem popsaným v spise „Pestilentia in nummis"[5]), který je odražen i ve zlatě. První morové tolary byly opatřovány značkami mincmistrů, za jichž úřadování byly raženy; ty, které mají šestilistou růžici (právě jako zde popsaný tolar), vznikly tedy v Jáchymově za mincmistra Hanuše Weizelmanna, působivšího tam v letech 1535—1542, jenž označoval své mince podobnou růžicí. Podle písma, dvouřádkového opisu a vzhledu práce, řezal razidla k těmto ražbám annaberský řezač železa Hieronymus Magdeburger. Tolar nahoře popsaný pochází asi z prvních let Weizelmannova působení, poněvadž štít v rubu jest shodný se štítem, kterého se užívalo na jáchymovských mincích za mincmistrování jeho předchůdce, Klause Krause, sesazeného roku 1535 z úřadu. Byl asi ražen při nějaké zvláštní události. Weizelmann sám má na mincích v rubu již orlici.

III.

Tolary Maxmiliánovy z r. 1574 a 1576.

A) Líc: Korunované poprsí Maxmiliána II. s prava.
Opis: MAXIMILIA • II • D • G • EL (štítek s hořejší polovicí stojícího lvíčka) RO • IM • S • AV • GER • HVN ❀.
Rub: Korunovaný dvojhlavý orel.
Opis: BOHE • EC • REX • ARCHID • AVST • MAR • MO • 1574.
(Tabulka V. č. 5). Národní museum v Praze.
B) Líc i rub podobné kresby, ale r. 1576.
(Tabulka V. č. 4). Vídeňský mincovní kabinet.

Tyto mince jsou na první pohled rázu kutnohorského a není pochyby, že razidla pro ně byla dělána podle razidel Jiříka Staršího z Řásné, jenž kutnohorským mincím vtiskl svůj zvláštní ráz. Jejich rytec byl však méně dovedný, nedovedl sesaditi ani punce do razidla, takže Maxmilián vypadá přihrblý; hák na brnění pod ramenem podobá se číslici 5 a byl vražen

[3]) Markl, Die Münzen, Medaillen und Prägungen mit dem Namen und Titel Ferdinand I., Praha 1896.
[4]) Věstník Num. spol. čs., Praha 1919—1924, tab. XVI., č. 2.
[5]) Pfeifer, Pestilentia in nummis, Weimar 1880, č. 9.

puncem, zhotoveným podle zrcadlového obrazu dotyčné mince Řásného. Konec žezla je na obou mincích jiný než žezlo u Řásného. Zvláště jednotlivosti zakončení ocasu dvojhlavého orla na obou mincích stejné prozrazují jinou ruku. Pod poprsím je pouze poloviční lvíček, i lvíčkové ve štítě dvojhlavého orla nejsou celí. Nad hlavou je růžice, která se podobá růžici z rožmberského znaku. Kdybychom znali jen tolar z r. 1574, který napodobuje kutnohorský tolar z téhož roku s růžicí nad hlavou panovníkovou a se lvem ve štítku pod poprsím, mohli bychom jej považovati za výrobek některého učedníka Řásného dílny, ale okolnost, že tolar podobné práce, ale z jiného razidla je zachován ještě z r. 1576, kdy kutnohorské tolary mají značku mincmistra Šatného z Olivetu (bez lvíčka pod poprsím), nutí k úvaze, zda tolary zde popsané nejsou pracemi jiné mincovny než kutnohorské.

Uveřejňuji je proto, aby se zjistilo, z kterých let jsou takové mince, kterým se snad nevěnuje pozornost v některé sbírce jako špatně vyraženým, abychom pak mohli správněji uvažovati o jejich původu.

IV.

Několik tolarů Rudolfa II. z let 1602 a 1603.

A) Tolar Rudolfa II. z r. 1602 bez značky mincmistra.

Líc: Prostovlasé poprsí Rudolfa II. s prava v krunýři, pod ním český lev obklopen třemi ornamentálními ozdobami.
Opis: RVDOLPHVS · II · D : G : R : I · S · A · G · H · B · REX.
Rub: Korunovaný dvojhlavý orel s burgundským štítkem ověšeným toisonem na prsou.
Opis: ARCHIDVX · AVSTRI · DVX · BVR · MAR · MO · 1602.

(Tabulka VI. č. 5). Ve sbírce městského musea ve Vídni, desetidukát téže ražby v státní numismatické sbírce vídeňské.

B) Tolar Rudolfa II. z r. 1602 bez značky mincmistra.

Líc: Prostovlasé poprsí Rudolfa II. s prava v krunýři, pod ním český lev bez ozdob.
Opis: j. dř. na tolaru A)
Rub: j. dř. na tolaru A)

(Tabulka VI. č. 6). Ve sbírce Národního musea v Praze.

C) Tolar Rudolfa II. z r. 1602 se značkou mincmistra Špíse z Hartenfelsu.

Líc: Prostovlasé poprsí Rudolfa II. s prava v krunýři s toisonem, pod ním český lev.
Opis: RVDOLPHVS · II · D · G · RO · IM · S · A · G · H · B · REX.

Rub: Vzlétající korunovaný dvojhlavý orel se žezlem a mečem v drápech, na prsou državu.
Opis: ARCHIDVX · AVSTRI · DVX (kamzičí hlava v oválu) BVRG · MAR : MO : 1602.

(*Tabulka VI. č. 1*). Ve sbírce Národního musea v Praze a p. K. Chaury v Praze.

D) Tolary Rudolfa II. z r. 1602 a 1603 se značkou mincmistra Špise z Hartenfelsu.

a) Líc: Prostovlasé poprsí Rudolfa II. s prava v krunýři, pod ním lev mezi ornamentálními okrasami.
Opis: RVDOLPHVS · II · D · G · R · I · S · A · G · H · B · REX.
Rub: Korunovaný dvojhlavý orel s burgundským štítkem ověšeným toisonem na prsou.
Opis: ARCHIDVX ÆVSTRI (kamzičí hlava v oválu) DVX BVR MAR M 1602.

Ve vlastní sbírce:

b) Líc: Jako dříve, ale jiné ornamentální okrasy vedle lva.
Rub: Jako dříve, ale
ARCHIDVX · AVSTRI (kamzičí hlava v oválu) DVX · BVR · MA · M · 1603.

(*Tabulka VI. č. 8*). Ve sbírce pana Karla Chaury v Praze.

Jiřík Starší z Řásné, řezač železy v Kutné Hoře, zemřel r. 1599. Jeho žák a pomocník Václav Vodička Horský byl pohřben 18. dubna téhož roku. Za Jiříkova nástupce byl vyhlédnut zlatník Jan Klement, od něhož si komora vyžádala vzorek kolku. První kutnohorské ražby z doby mincmistra Jana Špise z Hartenfelsu, jenž se stal r. 1600 úředníkem při minci a byl z tohoto úřadu propuštěn již r. 1603[6]), jsou hrubými kopiemi prací Jiříkových a jeho pomocníků.

Císařskou resolucí, vydanou v Praze 2. listopadu 1602, se nařizuje, aby místo dosavadních tolarů a jejich dílů s královským poprsím podle vzoru, dodaného Antoniem Abondiem, na příště byl zobrazován vladař staršího vzhledu, s plnovousem, silným knírem a s položeným okružím. Vedle orla nemá více býti žezlo a meč a na jeho prsou místo državy má býti vyražen rakousko-burgundský štít. Opis na rubu má končiti zkratkou MARCHIO MORAVIAE.[7])

[6]) Leminger, Královská mincovna v Kutné Hoře, Praha 1912, str. 374 a násl.; l. c., str. 312 a násl.

[7]) Newald, Maxmilian II. atd., str. 98 a 99. (Newald otiskuje výtah dotyčné resoluce, ale neuvádí, kde se nalézá. Dle něho otiskl ji i Čermák).

Toto nařízení způsobuje v ražbách poněkud zmatek. Přechodním typem mezi starou a novou mincí jest kutnohorský tolar z r. 1602 se Špísovou značkou (*C., tabulka VI. č. 1*), který má v líci již starší Rudolfovo poprsí v brnění, jak se ho používalo na Rudolfových mincích později, na rubu má však ještě letícího dvojhlavého orla s žezlem a mečem a državou na prsou, ale již jinak kresleného, než byl na mincích starších. Zvláště patrný je rozdíl v kresbě číslic: Kdežto na starším typu kreslena je 1 = I a 2 = z, je na typu tomto 1 = 1 a 2 = 2. Koruna nad orlem je poseta perličkami a jemné písmo v opisech shoduje se s písmem na pozdějších pražských ražbách z doby mincmistra Lasanze, kde A nemá nahoře zobáku A. Slova rozděluje malá tečka místo kutnohorského kosočtverce a lvíček pod Rudolfovým poprsím je vražen uhlazeným a pěkně modelovaným *pražským* puncem. Kutnohorská mincovna, nemajíc doma zdatné řezačské síly, vypomohla si asi řezačem pražské mincovny. Kolek k tomuto tolaru pracoval Jan Konrád Greuter, cís. komorní zlatník, zaměstnaný v pražské mincovně již od r. 1601. Zmíněné železo pro tolar r. 1602 je však Greuterem pracováno ještě před vydáním resoluce z 2. listopadu t. r., poněvadž poprsí má ještě starý abondiovský ráz s postaveným okružím a v rubu je letící orel.

Velmi podobné práce, třeba více okrášlené, je kolek z roku 1603, na jehož rubu jest již neobvykle zdobený dvojhlavý orel, pod kterým nacházíme opět Špísovu značku ve zdobeném štítku; ve stejně zdobeném štítku jest na líci pod poprsím český lev. Z tohoto kolku známe třítolar a dvoutolar (*tabulka VI. č. 2*), a k lícnímu kolku byl přidělán později i nový rub bez opisu (*tabulka VI. č. 3*), jímž byly raženy desetidukáty, což podporuje zase jen mínění, že jde o Greuterovu práci, poněvadž zlato bylo raženo jen v Praze.

Prvním kolkem podle listopadové resoluce jest patrně kolek datovaný rokem 1602 (*A., tab. VI. č. 5*) bez značky mincmistrovské. Jím jest ražen tolar ve sbírce Spöttlově (nyní ve sbírce městského musea ve Vídni) a odražek ve zlatě v hodnotě desetidukátu ve vídeňském kabinetu. Kolek jest zvlášť pečlivě řezán a byl snad i vzorným kolkem, podle něhož měly býti dělány další. Pod poprsím vladařovým v brnění s neobvykle širokým ramenem je český lev (pražské punce) mezi ornamenty. Že tato mince je bez mincmistrovy značky, lze vysvětliti tím, že až do roku 1602 byla na pražských tolarech tato značka na líci (u nohou stojícího panovníka) a rub k tolaru s poprsím z r. 1602 byl zhotoven ještě pro starší typ, tedy bez značky v opisu. Tím pak, že byl spojen s novým lícem, zůstala mince bez mincmistrovy značky vůbec.

S datem 1602 a 1603 vydává kutnohorská mincovna se Špísovou značkou tolary, které jsou napodobeninou tohoto vzoru. I zde jest lvíček (kutnohorského punce) pod poprsím mezi ornamenty, široké rameno na brnění, v rubu v kroužku značka Špísova (*D., tab. VI. č. 8*). Tyto mince jsou hrubé práce, v opisu dělí slova kutnohorské kosočtverce. Česká komora nařizuje 3. června 1606, aby řezači železy Jindřichu Gernhardtovi z mincí zaplaceno

bylo 5 kop grošů za to, že před třemi lety řezal nové spodky a svršky pro kutnohorskou minci.[8]) Je velmi pravděpodobno, že jde zde o razidla, jimiž byly raženy právě tyto tolary, jichž vzhled nesvědčí o velké zdatnosti zhotovitele razidel.

V Praze mizí po uvedené resoluci tolarový typ se stojícím králem, v Budějovicích svérázný typ budějovský, připisovaný dlouho neprávem Bartoloměji Albrechtovi, a všude zavádí se typ jednotný, k němuž razidla jak pro Prahu, tak pro Kutnou Horu i Budějovice pracuje mistr Jan Konrád Greuter. Je zajímavo, že týž sám ještě r. 1602 mění svůj tolarový líc, upouští od ornamentů vedle lvíčka pod poprsím a kreslí brnění s užším ramenem (*B., tab. VI. č 6*), tedy zjednodušuje vzhled mince.

Ačkoliv razidla k těmto všem mincím vycházejí z téže dílny, nejsou úplně táž. Prohlížíme-li je blíže, pozorujeme nenápadné rozdíly v kresbě krunýře a jeho okrasách, které nerozlišují tak ražby jednotlivých let, jako spíše ražby jednotlivých mincoven. Okolnost, že kresba krunýře zůstává po několik let táž a odlišná od kresby jiné mincovny, svádí k domněnce, že razidla, ač pracována v Greuterově dílně v Praze, přece měla jemné odstíny, jimiž se rozeznávala razidla pro jednotlivé mincovny. Vidíme to i na rubu. Dvojhlavý orel pražský má ocas poněkud jinak kreslený než tolar kutnohorský z téhož roku (*tab. VI. č. 7*), na němž jsou na obou stranách stylisovaná péra ocasu zkřížena. Podobné zkřížení nacházíme i na výše popsaném tolaru bez značky z r. 1602 (*tabulka VI. č. 5*), kde jsou v ocasu ještě dvě tenká ohnutá pírka, která z tolaru z r. 1603 (*tab. VI. č. 7*) již zmizela.

Kresba krunýře podle kolku, který jsem označil vzorným, se zachovala jen na jáchymovských tolarech za mincmistra Hanuše Gipfla (*tab. VI. č. 4*) a na prvních ročnících tolaru mincmistra Centuria Lengefeldera. Není pochybnosti o tom, že jde zde o práci jáchymovských řezačů, kteří se přidržují podle výše zmíněné resoluce v prvních letech tohoto vzorného tolaru poněkud odlišného rázu.

I v jednotlivých mincovnách, kde se všude téměř od r. 1603 razilo velké množství tolarové mince a spotřebovalo se tedy mnoho kolků, možno pozorovati rozdíly v kresbách vladařova krunýře. Nemohu je vysvětliti libovůlí řezačů. Mám spíše za to, že tyto změny označovaly ražební údobí, která nezasvěceným, stojícím mimo mincovnu, zůstala utajena. Zjištění těchto vyžaduje veliké množství mincovního materiálu, zvláště není-li archivních zpráv.

V.

Kutnohorský tlustý dvoutolar o 300 kr. Ferdinanda II. z r. 1622.

Líc: Ověnčené poprsí Ferdinanda II. s prava v krunýři.
Opis: ⁝ FERDINANDVS · II · D : G. (300) RO · I · S · A · G · H · BO · REX.

[8]) Leminger, l. c. str., 375.

Rub: Korunovaný dvojhlavý orel s burgundským štítkem na prsou.
Opis: ARCHID · AVST · DVX (✻) BVRG · MAR · MO : 1622.

(*Tabulka V. č. 7*). Sbírka musea města Vídně.

Čermák-Skrbek uvádí, že dlouhá mince byla vybíjena mimo jiné i o 300 kr., neznám však české sbírky, která by chovala tento peníz. Výše popsaný dvojnásobný tolar o 300 kr. doplňuje řadu dlouhé mince o 150 kr., 75 kr. a 37 kr. případně 37 ½ kr. Je ražen v Kutné Hoře za mincmistra Höltzla.

VI.

Pražský tlustý dvoutolar Ferdinanda II. z r. 1623.

Líc: Ověnčené poprsí Ferdinanda II. s prava, pod ním český lev s leva.
Opis: FERDINANDVS · II · D · G : . lev : · RO · I · SAGHBO · REX.
Rub: Korunovaný dvojhlavý orel s burgundským štítkem na prsou.
Opis: ARCHID · AVST · DVX (noh) BVRG · MAR · MO · 1623.

(*Tabulka V. č. 2*). Sbírka musea města Vídně a sbírka K. Niklovitze v Budapešti (oba kusy z téhož kolku).

Popsaný zde dvoutolar se značkou pražského mincmistra Jana Bartol. Suttnera ze Suttenbachu je analogickou pražskou ražbou k podobným mincím z r. 1621 a 1622 z jáchymovské mincovny za činnosti mincmistra Řehoře Steinmüllera (Donebauer 2151 a Věstník Num. spol. str. 184).

Tato mince dobrého zrna tvoří asi přechod mezi dlouhou mincí a mincí dobrého zrna v pražské mincovně v době, kdy nebyl ještě vydán vzor pro minci se stojícím králem.

VII.

Pražský tolar Ferdinanda II. z r. 1624.

Líc: Stojící korunovaný král v brnění s žezlem v pravici a državou v levici.
Opis: FERDINANDVS · II · D : G R · IM · S · A · G · H · BO · REX
Rub: Korunovaný dvouhlavý orel s korunovaným rakousko-burgundským štítkem, ověšeným toisonem na prsou.
Opis: ARCHID · AVSTR · DVX (noh) BVRG · MAR · MOR · 1624.

(*Tabulka V. č. 3*). Moje sbírka.

Kdežto všechny stříbrné mince Ferdinanda II. dobrého zrna mají na prsou orla korunovaný štítek s českým lvem, má tento tolar a dvoutolar uvedený u Donebauera pod č. 2195 z r. 1623 štítek se znakem rakousko-burgundským, který měla dlouhá mince a který zůstal na zlaté minci. Kdežto Donebauerův dvoutolar má panovníka mezi českým a uherským znakem a byl tedy na obou stranách ražen razidlem pro desetidukáty, má zde popsaný tolar z r. 1624 líc obyčejného tolaru (bez znaků) a jen na rubu bylo použito razidla pro zlatou minci. Svědčí to o velkém

spěchu v mincovně v době opětného zavádění mince dobrého zrna a o nedostatku potřebných razidel.

VIII.

Dvoudukát Ferdinanda III. z r. 1651.

Líc: Ověnčené poprsí Ferdinanda III. s prava.
Opis: FERDIN · III · DG · R · IMPERA · S · A ·
Rub: Korunovaný dvouhlavý orel s českým lvem na prsou.
Opis: GER · HVN · BOHE ⊙ MIAE · REX · 1651.

(*Tabulka VI. č. 9*). Sbírka musea města Vídně.

Tento dvoudukát byl v Donebauerově sbírce (č. 2390) a přišel do sbírky Spöttlovy; je záhadný tím, že na něm místo mincmistrovské značky „ruky s hvězdou" je v kroužku veliká tečka, o níž Fiala soudil, že je značkou vardajnovou. Čím je tato záhadná tečka, vysvětlí nám snad budoucnost.

VIKTOR KATZ:

MEDAILE NA PRAŽSKÝCH ZVONECH ZVONAŘE TOMÁŠE JAROŠE.

(Tab. VII.)

V 16. stol. byly již četné sbírky mincí a medailí, ale neznáme zevrubnějších seznamů jejich obsahu. Zajímavým způsobem se nám však dochoval snad celý, snad částečný inventář menší sbírky medailí z poloviny 16. stol. na obrubě největšího zvonu v Čechách, slavného a památného Zikmunda na věži svatovítského chrámu. Jakýmsi druhým vydáním tohoto inventáře jest zvon Maria, zavěšený v Týně.[1]) Tvůrce obou, zvonař Tomáš Jaroš, měl patrně sbírku medailí, které otiskl jako ozdoby na své zvony. Tak odlil 16 kusů medailí v 26 otiscích (od některého pouze líc) na Zikmundu, 8 kusů v 10 otiscích na Marii, kde zachoval i některé znaky. Ojedinělé medaile otiskl i na svých zvonech na českém venkově, kde jeho práce nejsou vzácné.[2])

Jaroš nebyl v tomto způsobu okrašlování zvonů sám. Zvony 16. století nesou často na svém plášti anebo obrubě obraz mincí či medailí, které se prostě otiskly do formy a jejichž otisky byly pak se zvonem vylity.[3]) Vhodnější k otisku než mince byly jistě medaile, kterých tudíž užívali čeští zvonaři, především Jaroš. Tak zvonař Brikcí z Cimberka označoval své zvony medailí s vlastním portrétem a znakem, prací to Severina Brachmana.[4]) I některé zvony Jakuba Mělnického (v Březně), Václava zvonaře (v Dobrovici, Mcely) a Vondřeje zvonaře (v Krnsku) jsou okrášleny odlitky medailí. Oba pro nás nejdůležitější zvony byly již zevrubně popsány: Svatovítský Zikmund Karlem B. Mádlem,[5]) týnský Maria Zapem.[6]) J. Chytil[7]) přednášel o okrasách těchto zvonů v cyklu přednášek o českém zvonařství. Medailím na nich odlitým nebyla však věnována náležitá pozornost, třebaže pro Mádla je určil svého času E. Fiala. Toto určení neodpo-

---

[1]) Děkuji p. Fr. Zapletalovi a J. Sojkovi, že mně laskavě pomohli zhotoviti odlitky medailí na zmíněných zvonech.

[2]) Od něho pochází zvon v Čisté na Královicku, v Dolním Ročově, Velké Vsi u Prahy, v Budyni n. Ohří a v Jesenicích na Sedlčansku.

[3]) Způsob, jak se to dělo, popisuje zevrubněji A. Luschin v článku „Münzen als Glockenschmuck", Blätter für Münzfreunde 1920, str. 17 n.

[4]) Zvon Brikcího v Březových Horách z r. 1580 a v Klobukách na Slánsku z r. 1588. Že autorem medaile Brikcího je Sev. Brachmann, prokázal poprvé Dworschak, Die Renaissancemedaille in Oesterreich, Jahrbuch der kunsth. Samml. in Wien N. F. I., Wien, 1926, str. 226.

[5]) Památky archeologické a místopisné XVI., str. 689 n.

[6]) l. c. I., str. 109 n.

[7]) Ročenka Kruhu pro pěstování dějin umění za rok 1907, Praha 1918, str. 20.

vídá dnešním znalostem o tehdejším medailérství a proto je snad správné, povšimneme-li si jich znovu.[8])

Ve středu pláště svatovítského Zikmunda na jižní a severní straně jsou na obrubě dvě reliefové ozdůbky, představující dva okřídlené andělíčky, kteří drží stuhy, vycházející ze štítku, na němž je pověšen nezřetelný znak. Na obou jejich stranách jest ve stejných vzdálenostech rozseto 26 výše zmíněných otisků medailí. Pocházejí jednak od umělců domácích, jednak od cizích.

Z cizích prací je to hlavně velký medailon, znázorňující Krista a sv. Pavla od neznámého italského umělce quatro- nebo cinquecenta. Líc a rub tohoto medailonu tvoří zakončení osy zvonu na západní a východní stranu.[9]) Italského původu jest i medaile Karla V. na jeho výpravu do Tunisu v r. 1535. Na líci vidíme vavřínem ověnčené poprsí Karla V., na rubu tři zajatá knížata, předváděná v poutech před císaře. [10]) Připisuje se mistru Giovani Bernardo de Castelbolognese (1496—1553). Medaile na Filipa španělského[11]) je z dílny Leone Leoniho (1509—1590), jenž se ve čtyřicátých letech dostal k habsburskému dvoru, pro nějž vytvořil řadu překrásných prací. Mezi nimi vznikla i řečená nedatovaná medaile na Don Phillipa. Jak Habich správně soudil a jak náš zvon dokazuje, stalo se tak nejpozději koncem čtyřicátých let. Allegorií trochu přeplněný rub představuje Herkula na rozcestí.

Z německých umělců dlužno uvésti Bernharta Behama mladšího, pracujícího v Hallu, z jehož prací nacházíme tu známou medaili na Maxmiliana a Marii Burgundskou,[12]) opatřenou letopočtem 1479 a pracovanou asi kolem r. 1520 podle medaile italského medailéra Giovani de Candida.[13])

[8]) Zvonař Tomáš Jaroš, brněnský rodák, byl r. 1547 jmenován puškařem na pražském hradě a rozkázáno mu, aby ulil zvon nový, ježto velký požár v červnu r. 1541 zničil zvon Ferdinandův, který byl připraven pro svatovítskou věž, ale nebyl tam zatím umístěn pro její chatrnost a visel na zvláštní hranici, která se stala také obětí požáru. První zmínku o nařízení slití nového zvonu čteme r. 1548; ale r. 1549 byl zvon již patrně ulit, poněvadž víme o záznamu, podle něhož mistr Tomáš a jeho pomocníci dostali za ulití zvonu zvláštní zpropitné 20 tolarů. Nový zvon se dostal ovšem na věž až r. 1563. 14 let visel prozatímně na dřevěné zvonici jako jeho předchůdce. Památky XVI., str. 697. Na místě, kde dvorní slévač Tomáš Jaroš kromě mnoha velikých pušek a děl ulil „Sv. Zikmunda" a zpívající fontánu, vznikla r. 1569 hradní Slevárna (Gusshaus). Dr. Jan Morávek, Pražský hrad, Praha 1929, str. 60.

[9]) Medailon jest vyobrazen u Lanny jako č. 354 a přešel odtud do sbírky mnichovského kabinetu.

[10]) Je popsána a vyobrazena v díle Bernhart, Die Bildnismedaillen Karl V. jako č. 158.

[11]) Georg Habich, Die Medaillen der italienischen Renaissance, Stuttgart 1922, tab. XCI., 7.

[12]) K. Domanig, Älteste Medailleure in Oesterreich, Jahrb. d. Kunsthist. Sammlungen des Allerh. Kaiserhauses, Wien 1893 (sv. XIV), str. 20, č. 2.

[13]) Georg Habich, l. c., tab. LXII., 7; K. Domanig, l. c., str. 20, obr. 1.

Je zde zastoupen i Hans Daucher,[14]) medailí na Ferdinanda a Annu s dvěma poprsími, která mívá na rubu monogram obou, umístěný v toisonu; na zvonu jest odlit pouze líc.

Kremnické medailerství představují práce Kryštofa Füssla: medaile na Ludvíka a Marii a bitvu u Moháče,[15]) medaile Ferdinanda I. s obrazem panovníka v brnění na koni z r. 1541[16]), a biblická medaile, znázorňující scénu Jonáše s velrybou a Vzkříšení.[17]) Tuto nedatovanou medaili přidělil jsem ve svém článku o kremnických medailérech Lukáši Richtrovi,[18]) leč zvon Zikmund ulitý r. 1549 ji datuje a dokazuje, že byla zhotovena již Krištofem Füsslem.

Z jáchymovských prací spatřujeme na zvonu Zikmundu dvě medaile Nickla Milicze a to medaili z r. 1546 se scénou poslední večeře Páně, ovlivněnou dřevorytem Albrechta Dürera, a s posledním soudem,[19]) jenž je kopií dřevorytu Hanse Holbeina mladšího z knihy „Totentanz"[20]), a nepublikovanou snad dosud svatební medailí z r. 1545, znázorňující na líci svatbu v Káni Galilejské[21]) a na rubu Ježíše v chrámu mezi doktory *(viz tab. VII. č. 1)*. Tuto medaili datovanou r. 1552 má ve své sbírce p. Karel Niklovits v Budapešti *(viz tab. VII. č. 2)*.[22]) Medaile má v líci opis: Honorabile inter omne coniugim thorus immaculatus. Hebs XIII. Vzor rubu medaile, kde je zvláště pěkně provedeno seskupení učenců v chrámu, nemohl jsem dosud zjistiti. Opis zní: Oportet me esse in his quae sunt patri mei.

Na zvonu jest ještě zvláštní biblická medaile jáchymovská, znázorňující Davida s Betsabe a Lota s jeho dcerami *(viz tab. VII. č. 5)*.[23]) Na líci je nahoře nápis: PHC | CA | II, na rubu: GENE | 19. Medaile tato má obrubu z velkých perliček, je bez opisu a velmi dobře komponována. Blíží se nejvíce pozdějším pracím Concze Welcze.

Vedle dosud jmenovaných umělců a vlastně před nimi třeba jmenovati medailéra Joachima Deschlera, který jest svými medailemi zastoupen

[14]) Georg Habich, Die deutschen Schaumünzen des XVI. Jahrh. München 1929, tab. IX., 1.

[15]) N. Č. Č. V., tab. I., č. 1.

[16]) l. c., str. 149, č. 14.

[17]) l. c., tab. IV., č. 33.

[18]) l. c., str. 166, č. 30.

[19]) N. Č. Č. II., str. 99, č. 72 (tab. VIII. č. 45).

[20]) Riechmann, Aukční seznam XVIII., str. 20.

[21]) Svatba v Káni Galilejské je na jáchymovských medailích vyobrazena poměrně často a vždy způsobem velmi podobným. I Nickl Milicz obnovil ji ještě jednou r. 1552, N. Č. Č. II., str. 90, č. 22, a r. 1568, N. Č. Č. II., str. 91 č. 33. Za původní předlohu tohoto motivu lze pravděpodobně pokládati kresbu na dřevorytu „Aus dem Spiegel menschlicher Behaltnis", knihy vydané asi r. 1480 ve Speyeru. (Max I. Friedländer, Der Holzschnitt, Berlín 1917, obr. 12, str. 40.). Odtud byla svatba v Káni často převzata, aniž lze dnes zjistiti bezprostřední vzor pro naši medaili.

[22]) Děkuji p. Karlu Niklovitsovi za odlitek této medaile laskavě mně zaslaný a za svolení k publikaci.

[23]) Lanna č. 1375. Výjev Davida s Betsabe a Lota s dcerami byl zobrazen společně na mnoha rudohorských medailích a chtěl snad povznésti názorně morálku

nejvíce. Od něho jest medaile na Ferdinanda I. s poprsím ze předu z r. 1545 *(viz obrázek v textu)*, kterou známe v rubu s habsburským znakem ově-

Deschlerova medaile Ferdinanda I. z r. 1545.

šeným toisonem.[24]) Na zvonu Zikmundu jest odlit pouze její líc, na týnském zvonu Maria nacházíme tento líc dokonce dvakráte. Mimo to jest na zvonu Zikmundu líc Deschlerovy medaile s poprsím Maxmiliana II., datovaný rokem 1548,[25]) a konečně líc jeho medaile na Vratislava z Pernštejna a Helfnštejna, jež se datuje rokem 1549, byla ale snad zhotovena o něco dříve *(viz tab. VII. č. 3)*. Medaile Jakuba z Granova[26]) z r. 1545 *(viz tab. VII. č. 4)* jest i na zvonu Maria na kostele týnském. Je zajímavo, že táž medaile se objevuje i později na zvonu Jakuba Mělnického z r. 1598 v Březně u Ml. Boleslavě[27]). Za původce této medaile považoval jsem mistra zvaného „Meister der Eislerin“,[28]) medaili tuto možno však označiti také za dílo Deschlerovo, poněvadž souhlasí s jeho pracemi a Deschler byl, jak později vyvodím, asi hlavním dodavatelem i jiných medailérských ozdob na zvonech Jarošových.

Mimo uvedené medaile jest na zvonu Zikmundu ještě rub medaile Oldřicha Dubanského, hejtmana pražského hradu. Znak: Ve štítě skákající beránek s leva, nad helmou lilie *(viz tab. VII. č. 6)*. Nad medailí přímo na zvonu je nápis: VLRICH TVBANSKI VON DVBAN HAPT MAN ZV PRAG AUF DEM SCHLOS. Pod medailí: GOT MEIN TROST.

výjevy biblickými. Tak Nickel Miliez napodoboval rytinu Hanse Sebalda Behama; Riechmann Aukční seznam XVIII., str. 21.

[24]) Domanig, P. M., č. 75, tab. XI., 75, týž, Älteste Medailleure, tab. IV., č. 10.

[25]) Týž, P. M., tab. XII., 81, též N. Č. Č., str. 128.

[26]) Jakub z Granova byl úředníkem nad záduším Starého Města, jeden z jeho synů, Kašpar, byl důvěrníkem Ferdinanda I. a sekretářem české komory a druhý, Jakub, úředníkem Král. Ungeltu v Týnském dvoře. (Ročenka Kruhu pro pěstování dějin umění za rok 1907, str. 25.)

[27]) Památky arch. a místop., XVI., str. 214.

[28]) Viz můj článek Prvních sto let české portrétní medaile, N. Č. Č. V., str. 124.

Na zvonu Maria v Týnském chrámu jest ještě velký znak Jakuba Kočky z Kotzenštejnu,[29]) jenž měl svůj dům v Týnském dvoře, a pečeť Viléma Trčky z Lípy na Veleši[30]) a odlitek velké pečeti Jakuba z Granova[31]), který nebyl publikován. Všecky tyto znakové medaile jsou téže celkem hrubé práce a jsou zhotoveny patrně nějakým pražským rytcem.

Na zvonu Maria na Týnském chrámu jsou odlity mimo to obě medaile Miliczovy, nalézající se i na zvonu Zikmundu. Medaile na týnském zvonu nejsou tak dobře zachovány jako na svatovítském. Hlavně medaile znázorňující osoby, jsou tak otřelé, že je lze těžko poznati. Proto také Zap označuje ve svém popise tohoto zvonu tyto medaile jako medaile neznámých osob.

Mimo dvě plakety, opakující se dvakráte na zvonu Zikmundu (na jedné zápasí Herkules s Hydrou Lunejskou a na druhé rdousí Nemejského lva), zhotovené dle Moderna, jsou na zvonu Zikmundu figurální ozdoby Ferdinanda I. a jeho manželky Anny, velký korunovaný toisonem ověšený štít s habsburskou orlicí,[32]) který drží dva nohové, a konečně dva medailony, z nichž jeden znázorňuje Zvěstování Panny Marie[33]) a druhý Svatou Trojici.[34]) Mimo to jsou zde i ozdoby jiné, rozložený relief Vraždění nemluvňat a pak patroni země české, svatý Václav, svatý Zikmund, svatá Ludmila a svatý Vojtěch.[35])

Nás zajímá ještě otázka, kdo jest autorem obou pěkných medailonů Zvěstování Panny Marie a Svatá Trojice, které jsou umístěny taktéž na týnském zvonu. Mádl správně vystihl, že to jsou naprosté kopie Dürerových rytin. Mýlí se pouze potud, že Zvěstování považuje za kopii Dürerovy rytiny z cyklu „Ze života Marie“, kdežto medailon je zhotoven dle Dürerova Zvěstování z „Malé Pašije“.[36]) Všimneme-li si blíže reliefu erbového, připomíná nám štít na prsou orlice a celé sestavení erbu rub medaile na Ferdinanda I.,[37]) jejíž líc slevač Jaroš několikráte použil na svých zvonech, a která je zjištěnou prací Deschlerovou. Zdá se tedy jakoby i při velkých ozdobách zvonových byl spolupůsobil medailér Deschler a to tím spíše, poněvadž na zvonu Jarošově na věži kostela ve Velké Vsi u Prahy z r. 1550 jest umístěn medailon,[38]) který jest téměř kopií erbového znaku, tak, jak jest právě na rubu zmíněné jeho medaile Ferdinanda I., totiž v lístkovém kruhu korunovaný štít a na něm habsburská orlice *(viz obrázek v textu)*.

[29]) Miltner-Neumann, č. 196.

[30]) Miltner-Neumann, č. 577.

[31]) Ročenka, str. 25.

[32]) Památky arch. a místop. XVI., str. 703, obr. č. 4.

[33]) l. c., str. 706, obr. 5.

[34]) l. c., str. 711, obr. 9.

[35]) l. c., str. 710 a 716.

[36]) Dr. Val. Scherer, Dürer, Stuttgart 1904, str. 221.

[37]) K. Domanig, P. M., č. 75.

[38]) Soupis památek historických a uměleckých v politickém okresu Karlínském, Praha, 1901, str. 325, obr. 248.

Zde i na erbovním znaku na zvonu Zikmundu má tento štít charakter prací Deschlerových. Jeví se to zvláště v tom, že prostřední štítky vystupují z plochy, takže nejmenší střední štít jest nejvyšší. Právě v letech, kdy byl zhotoven svatovítský zvon Zikmund, nemůžeme dobře zjistiti, kde se Deschler zdržoval. Soudí se, že v Norimberce, a jest jen jisto, že r. 1553 poslal svého syna do Prahy s nějakou prací.

Neudörfer, norimberský historik umění, ve svých zprávách o soudobých umělcích říká o Deschlerovi: Nicht weniger ist auch dieser Teschler in allen Dingen, wie jetzt gemelter Flötner künstlich geübt und erfahren; seine Lust war, in Marmelstein zu schneiden; daraus machte er ganze Bildnisse von solcher lieblichen und gerechten Proportion, dass es wunderbarlich zu sehen war. In Conterfetten war er sehr fleissig und bei dem Erzherzog Maxmilian fast angenehm. Er zog auch auf die Reichstag, darauf er grosse Herren conterfettet.[39]) Z toho vysvítá, že mimo medaile (conterfetten) dělal ještě plastiky dle Flötnerova vzoru, celé obrázy pěkných proporcí. V inventáři sbírky arcivévody Leopolda Viléma z r. 1659,[40]) uvádějí se některé Deschlerovy práce, při čemž jest dvakráte zastoupen obraz Albrechta Dürera. Z toho lze souditi, že měl Deschler k tomuto umělci zvláštní vztah, a nebude tedy s podivem, že by byl právě jeho rytiny Zvěstování Panny Marie a Svatou Trojici tak věrně napodobil, jak to vidíme na medailonech na zvonu. Při tom nelze přehlédnouti, že na obou medailonech snažil se medailér ulehčiti si práci tím, že hlavy osob nakreslené Dürerem en face ztočil do profilu. Právě na obrazu Svaté Trojice je patrna medailérská ruka, ježto andělíčkové a hlavně andělíček držící se kříže nemá jako u Dürera vlasy kudrnaté, nýbrž hladce učesané a krátce přistřižené, takže hlava zde se úplně podobá hlavě na Deschlerově medaili na Maxmiliana II. z r. 1543, uvedené a vyobrazené u Domaniga ve spise „Ältesten Medailleure in Oesterreich" na stránce 20, č. 2.

Všecky tyto okolnosti odůvodňují domněnku, že Deschler jest inspirátorem, snad i zhotovitelem modelu pro medailony na zvonu Zikmundu a jiných Jarešových zvonech. Mám za to, že i ostatní ozdoby nejsou daleky jeho dílny. Soudím dokonce a to hlavně z českého nápisu na medaili Jakuba z Granova, že Deschler právě v době, kdy o něm není přímých zpráv a to po roce 1543, se zdržoval patrně, ne-li trvale, tedy aspoň přechodně v Praze a že pracoval pro vládní kruhy. Medailony na Jarošových zvonech nemohou býti považovány za výrobky Tomáše Jaroše, který byl puškařem, zvonařem a řemeslným kovolitcem. Nelze jej považovati za původce krásných zvonových ozdob. Jejich původcem byl asi tehda již u dvora velmi oblíbený umělec, medailér a plastik Joachim Deschler. Jeho ruka otiskla svou stopu i na obrubu zvonu a dala tak mistrné zvonařské práci posvěcení vzácného umění.

---

[39]) K. Domanig, Ältesten Medailleure in Oesterreich, str. 26.
[40]) l. c., str. 27, č. 269, 274.

MISCELLANEA.

ŘÍMSKÉ MINCE NALEZENÉ V TRENČÍNĚ A V JEHO OKOLÍ.

Laskavostí p. Josefa Mádla, ředitele Musea dra Karola Brančíka v Trenčíně, dostalo se mi možnosti určiti 14 římských mincí, nalezených v posledních letech v Trenčíně a jeho nejbližším okolí a získaných p. Mádlem pro tamější museum. Trenčín je u nás dobře znám svým římským nápisem, oslavujícím vítězství císařů Marka Aurelia a Commoda, pravděpodobně z roku 179 po Kr. To však byla do nedávna jediná stopa po Římanech na této strategicky tak důležité lokalitě. Loni přibyly publikací p. Jos. Mádla aspoň stopy římské keramiky.[1]) Rozumí se ovšem, že keramika nemůže být přesvědčujícím důkazem o pobytu Římanů samých na Trenčíně, poněvadž se tam mohla dostat i obchodem. Totéž platí i o mincích. Ale jistě lze jak nálezy keramiky, tak nálezy mincí na tomto místě pokládat za nový článek v řetěze jiných podobných svědectví pro faktum, že údolím Váhu běžela obchodní cesta, důležitá hlavně pro styky Germánů, obývajících na úsvitě dějin na Slovensku, s Římany.[2])

Mince, poněvadž byly nalézány po jednotlivu, nejsou uváděny podle nalezišť, nýbrž pořadem chronologickým. Údaje o době, místě a okolnostech nálezu pocházejí od p. Mádla, který za ně také přijímá odpovědnost.

1. Denár. *Av.* Hlava Romy s přílbou vpravo. Za ní písmeno (B, D nebo R).
Rev. Biga s Victorií. V úseku (exergue): D . SILANVS . L. F. ROMA
Cifra nahoře nezřetelná.

Ernest Babelon, Monnaies de la république romaine II. 108, č. 15; H. A. Grueber, Coins of the Roman republic in the British Museum I. London 1910, str. 244 nn.

Nalezen r. 1930 v Trenčíně u Pollackovy cihelny při orání na parcele č. 900, v hloubce asi 20 *cm*.

2. Denár. *Av.* Hlava Romy s přílbou vpravo. Za ní písmeno Q.
Rev. Biga s Victorií. Nahoře cifra VII. V úseku (exergue) *d.*] SILANV [*s l. f.*]

E. Babelon na uv. m. II. 108, č. 15; H. Grueber na uv. m. I. 247, č. 1822—1826 (ale s jinými čísly nad bigou).

Vyorán r. 1929 na poli u cihelny po pravé straně silnice z Turné do Hamrů, blíže k těmto, v hloubce asi 15 *cm*.

3. Denár. *Av.* IMP *caes. vesp. au*G P M COS IIII. Ověnčená hlava vpravo.
Rev. Augurské emblemy (simpulum, aspergillum, džbán a lituus). Nahoře AVGVR, dole TRI POT.

---

[1]) *Joža Mádl*, Archeologické nálezy doby římské na území dnešního Trenčína. Sborník Muzeálnej slovenskej spoločnosti XXIII (1929), str. 130 nn.

[2]) Srov. *Jos. Dobiáš*, Archaeologické nálezy jako prameny pro dějiny styků Říma s územím dnešního Slovenska. Obzor praehistorický I (1922), str. 74 nn. a 88n. a Ještě jednou k rovnici Laugaricio=Trenčín. Český časopis historický XXIX (1923), str. 457—460.

H. Cohen I.² 371, č. 45; H. Mattingly-E. Sydenham II. 19, č. 42.

Nalezen r. 1929 u obce Sedličné na pastvině „U božích muk" na kotě 218 *m* při kopání jámy pro mladý stromek, v hloubce asi 35 *cm*.

4. As. *Av.* //// *a*VG P M T P *cos*. ?? Ověnčená hlava vpravo.
Rev. S C. Spes kráčející vlevo, v pravé ruce držící květ, levou zdvíhající lem roucha.

H. Cohen I.² 402, č. 449 a další (Vespasianus) nebo I.² 447, č. 218 a další (Titus).

Nalezen r. 1929 tamtéž při vykopávání pařezu staré lípy, v hloubce asi 20 *cm* (čištěním skoro zničený).

5. Denár. *Av.* *imp*. CAES DOMIT AVG *ge*RM PM TR P *xi*. Ověnčená hlava vpravo.
Rev. IM*p xx*I COS XV CENS P *p p*. Stojící Minerva vlevo.

H. Cohen I.² 494, č. 267—269; H. Mattingly-E. A. Sydenham II. 172, č. 159.

Nalezen 1930 tamtéž po dešti na zoraném poli. [Ztráta v době antické je však pochybná, protože na rubu je viděti zcela zřetelné stopy tavení, které zničily velkou většinu jeho plochy a mohou pocházeti od přiletovaného očka nebo oček.]

6. Denár. *Av.* IMP CAES NER TRAIAN OPTIM AVG GERM D*ac*. Ověnčená hlava vpravo s aegidou.
Rev. PARTHICO PM TR *p co*S VI P P S P Q R. V poli PRO VID. Stojící Providentia vlevo, v levici držící žezlo, pravicí ukazující na kouli ležící u jejích nohou.

Cohen II.² 50, č. 314 (bez aegidy); H. Mattingly-E. A. Sydenham II. 269, č. 36[1], ale na něm se Providentia opírá levicí o sloup, který na naší minci schází.

Nalezen r. 1930 po dešti na zoraném poli v Bošáci u koty 288 *m*.

7. Denár. *Av.* ANTONINVS AVG PIVS P P T R P XVI. Ověnčená hlava vpravo.
Rev. COS IIII. Stojící Vesta vlevo, držící v pravici simpulum, v levici palladium.

Cohen II.² 292, č. 199 (ale s oltářem u nohou Vestiných).

Nalezen r. 1929 v Trenčíně, v městském háji „Brezince", nedaleko koty 322 *m*, směrem k zříceninám hradním, v hloubce asi 10 *cm*.

8. Sestertius. *Av.* M ANTONINVS AV G GERM SAR*m tr p* XXXI. Ověnčená hlava vpravo.
Rev. Stojící Liberalitas vlevo, v pravici držící tesseru, v levici roh hojnosti. Opis velmi otřený: L*iberalitas* AVG VII IMP VIII COS *iii p p* SC.

Cohen III.² 43, č. 422.

Nalezen r. 1928 tamtéž při vysazování lesních stromků, v hloubce asi 25 *cm*.

9. Denár. *Av.* L SEPT SEV PERT AVG IMP VII. Ověnčená hlava vpravo.

Rev. P M TR P III COS II P P. Stojící Pallas vlevo, držící v pravici skloněný oštěp, v levici štít.

Cohen IV.² 43, č. 391.

Nalezen r. 1917 v Trenčíně u židovského hřbitova při kopání stoky pro odtok dešťové vody, v hloubce asi 60 *cm*.

10. Sestertius. *Av.* *imp*. *c*AES M AVR SEV ALEXANDER AVG. Ověnčené poprsí vpravo.
Rev. P M TR P VI COS II PP S C. Mars kráčející vpravo, v pravici držící oštěp, v levici trofej.

Cohen IV.² 432, č. 308.

Nalezen r. 1929 u Sedličné na pastvině „U božích muk" jako č. 3 a 4, při vykopávání pařezu staré lípy, v hloubce asi 20 *cm*.

11. Malý bronz. *Av.* *im*P CLAVDIVS ///. Hlava s paprskovou korunou vpravo.
Rev. *aete*R NITA*s* A*ug*. (?) Stojící Sol vlevo s pravou rukou zdviženou.

Cohen VI.² 132, č. 18(?).

Nalezen r. 1928 v Turné poblíž nádraží při kopání kanálu, v hloubce asi 10 *cm*.

12. *Av.* zcela nezřetelný.
Rev. *i*OVI CONSERVATORI

Vyorán r. 1927 u Zemanského Podhradí na t. řeč. „Pohančeništi", v hloubce asi 20 *cm*.

13. *Av.* IMP C M A MAXIMIANVS P F AVG. Ověnčená hlava vpravo.
Rev. GENIO POP VLI ROMANI. Stojící Genius s modiem na hlavě vlevo, oděn jen pláštíkem, v pravici držící pateru, v levici roh hojnosti. Vlevo v poli R, v úseku (exergue) A.

Cohen VI.² 511, č. 184.

Nalezen r. 1928 tamtéž po dešti na zoraném poli.

14. *Av.* IMP LICI NIVS AVG. Poprsí v císařském plášti vlevo.
Rev. IOVI CONS ERVATORI AVGG. V úseku (exergue) SMK. Stojící Juppiter vlevo, držící v pravici Victorii, v levici žezlo. Vlevo v poli věnec.

Cohen VII.² 200, č. 114.

Nalezen r. 1928 v Turné poblíž velkostatku při kopání jámy pro ovocný stromek, v hloubce asi 30 *cm*. *Jos. Dobiáš.*

POZNÁMKY K NÁLEZU MANČICKÉMU.

V Mančicích byl r. 1890 učiněn nález, který obsahoval podle údajů Fialových a Smolíkových[1]) 200—300 kusů mincí, z nichž část českých denárů 10. stol., k nimž bylo přimíseno, jak praví Fiala, asi 150 záhadných, němých ražeb, jež shledány také

[1]) Fiala, České denáry, Praha 1895, str. 156, Smolík, Denáry Boleslava I., Boleslava II., Boleslava III. a Vladivoje. Rozpr. Č. ak., tř. I., r. VII., č. 2, str. 23.

vynálezu mitkovském,[2]) zakopaném někdy v prvním desetiletí 13. věku. Smolík ví jen asi o 60 těchto mincích, z nichž některé prý ukázal v kabinetě mnichovském, kde je zařadili do 13. stol. Těmito cizími, o tolik mladšími ražbami, přidruživšími se podivným způsobem k našim mincím 10. stol., byl ovšem nález takřka úplně znehodnocen a proto v numismatické literatuře přezírán.

Laskavým upozorněním pana inspektora Josefa Štolby mohl jsem zjistiti 9 z těchto „záhadných" mincí, darovaných kdysi panem Kriffem kolínskému museu přímo s označením, že pocházejí z nálezu mančického. Jsou to:

1. fenik bavorského vévody Ludvíka I. (1183—1231), ražený v Řezně, Mitteil. der Bayer. Num. Ges. XXXI., str. 141, tab. XI., č. 4;
2. bavorský fenik pravděpodobně též z řezenské mincovny asi z poloviny 13. stol., l. c., str. 145, tab. XI., č. 12;
3. friesašský vévodský fenik snad Přemysla II. z l. 1270—1276, Luschin, Steirische Münzfunde, č. 111;
4. dva vídeňské feniky, ražené před r. 1300, l. c., č. 211;
5. vídeňský fenik Albrechta I. (1282—1308), vydaný zemským písařem Jakobem Verleisem z Hoye, l. c., č. 238;
6. fenik vídeňského rázu 14. stol., l. c., č. 161;
7. vídeňský fenik Albrechta IV. z l. 1399—1400, l. c., č. 155; a
8. dvoustranný fenik bavorsko-rakouského rázu, který se nepodařilo přesněji určiti, s pěti liliovitými motivy, tvořícími pěticípou hvězdu s pěti malými křížky na jedné, a s jezdcem do prava s taseným mečem, za nímž je hvězda, na druhé straně. Jest pravděpodobně z 2. pol. 13. stol.

Těmito devíti feniky bavorskými a rakouskými, sahajícími od počátku 13. až do konce 14. stol., je prokázáno,[3]) že v mančickém nálezu byly původně jen denáry české. Neboť ostatní mince, snad všechny rázu bavorského a rakouského, nemohou tvořiti ani druhý samostatný nález, natož býti součástí pokladu obsahujícího české ražby 10. věku. Byly k nim prostě přidány až po r. 1890, kdy byl nález zdvižen. Proto je třeba znovu se k mančickému nálezu vrátiti a zkoumati jeho cenu pro dějiny nejstaršího českého mincovnictví.

Obsahoval z největší části (podle Fialy asi 80 k.) denáry Boleslava II. anglosaského rázu se jménem Omerizovým, několik téhož typu Nacubových, asi 25 k. typu ruka-kříž se jménem Boleslavovým na obou stranách, z části též z mincovny vyšehradské, 1 k. s rukou a hlavou ze předu, 3 k. s meči na líci i rubu, 1 k. s meči na jedné a s ptákem na druhé straně a konečně několik obolů s levou rukou mezi I—V na líci a s kaplicí, v níž je nápis ONO, na rubu (Smolík, l. c., č. 447n.), které se ve větším počtu vyskytly v nálezu olobockém.[4]) Původ těchto obolů hledá Smolík pro jejich ledabylé opisy někde za českými hranicemi, kde jich bylo nejvíce objeveno. Fiala je ještě v popise sbírky Donebaurovy[5]) přiděluje určitým kmenům slovanským na Baltu, sestavuje namáhavě z písmen jejich opisů smýšlená jména některých jejich náčelníků. V Českých denárech však o nich určitého soudu nevyslovuje.[6])

[2]) Fiala, l. c., str. 196.

[3]) Domněnku tu jsem vyslovil již ve spise Denár knížete Václava Svatého a počátky českého mincovnictví. Nákl. České Akad., Praha 1929, str. 59, pozn. 218.

[4]) Fiala, Nález olobocký, P. A. XV., str. 47, 114, 157 n.

[5]) týž, Beschreibung der Münzen u. Medaillen der Sammlung Donebauer, Praha 1889, str. 19 a 20.

[6]) Menadier, Funde deutscher Münzen aus dem Mittelalter, Ztschr. f. Num. XV., str. 122 n., přiřaďuje tyto mince k ražbám Slavníkovce Soběslava. Nevidím však dostatečných důvodů takového přidělení. Není radno vkládati příliš mnoho smyslu do zkažených opisů.

I když nález nebyl snad prozkoumán celý, je zřejmé, že jádrem jeho jsou ražby anglosaského typu, které vznikly, jak ukazuje zejména nález čistěveský a ostroměřský, v letech osmdesátých a devadesátých 10. stol. až do r. 995,[7]) a že uvedené denáry s rukou a křížem patří do jejich bezprostředního sousedství, a to, jak rovněž svědčí uvedené poklady, z cizích pak hlavně nálezy byrcský a olobocský, za ně.[8]) Byl tedy nález zakopán v posledních letech vlády Boleslava II. Nemůže býti pochybnosti o tom, že i ostatní typy, zastoupené několika či jen jednotlivými kusy, tedy obolky s rukou a kaplicí, v níž ONO, denáry s rukou a hlavou zpředu (Fiala, tab. V., č. 14), s meči na obou stranách a s ptákem a meči (Fiala, tab. I., č. 1., tab. IV., č. 4), jsou současné anebo jen málo starší či mladší, jak ostatně též vyplývá ze struktury pokladů právě jmenovaných. Všimněme si, že v nálezu novodvorském, končícím typy s kaplicí, v níž je nápis ONO a pod., zakopaném někdy mezi l. 975—980,[9]) byly mince s mečem a lomenicí či kaplicí, které jsou zřejmě z jeho složek nejstarších, v nálezu mančickém, který jistě začíná tam, kde novodvorský končí, zakopaném v posledních letech vlády Boleslava II., denáry s meči na obou stranách a s ptákem a meči, že tudíž jde o dvě skupiny úplně odlišné, z nichž první je mnohem starší druhé. Potvrzuje se dále znovu,[10]) že ražby s kaplicí, v níž vidíme písmena ONO a pod., náleží do blízkosti mincí typu anglosaského a to před ně. Oboly toho rázu, vyskytující se v mančickém nálezu, nevznikly někde za hranicemi, nýbrž jsou ražbami domácími právě tak, jako řada jiných mincí se zkomolenými opisy, prohlašovaných za mince „následní".

Mančický nález, obsahující pouze české ražby a to jen asi z poslední čtvrti 10. stol., vědeckým badáním dosud pomíjený, jest ve skutečnosti z nejdůležitějších domácích nálezů nejstarší doby, který nás pěkně poučuje o vročení některých typů našich denárů, srovnáme-li jej s obsahem nálezů jiných. Neboť i když i snad unikly některé mince v něm obsažené pozornosti, bylo by lze vysvětliti jen příliš velikou náhodou, že se v něm nevyskytly právě ražby, které musíme podle ostatních nálezů a podle typů považovati za starší. Používám příležitosti, které poskytly feniky objevené ve sbírkách kolínského musea, abych jej rehabilitoval.

Gustav Skalský.

NORIMBERSKÝ JETON ČESKÉHO KRÁLE.

Josef Neumann popisuje pod č. 32527 jeton českého krále takto[1]):
Líc: Korunovaný král v ornátě s pláštěm, žezlem a državou pod baldachýnem, nad nímž je nápis PEX (sic)-BOHE, po stranách dvě vavřínové ratolesti a rohy hojnosti s květinami a plody a po třech klasech.
Rub: Štít s českým lvem s korunovanou helmou a fafrnochy, na koruně křídla.
Opis: IN SIGNIA | REGIS BOEMI:
Mosaz, 28 mm. (viz vyobrazení v textu).

Neumann popisuje podobné jetony pod č. 32525, 6, 8, 9. První s nápisem INSIGNIA CIVITATIS ROM | SPQR | a CCAESAR DIVI AVGVSTVS IMPE, druhý s nápisem IN SIGNIA — REGIS ANGLI: a REGI. ANG., další REX GER: a IN-

[7]) Srv. můj článek, O denárech vyšehradských, NČČ. III., str. 185.

[8]) l. c., str. 181. Menadier, l. c., str. 100 n.

[9]) Srv. můj spis o denáru václavském, str. 61.

[10]) Srv. můj článek O denárech vyšehradských, str. 184.

[1]) Josef Neumann, Beschreibung der bekanntesten Kupfer-Münzen, Praha 1868.

SIGNI: ROM: — REGIS GERMI: a čtvrtý REX. HISP: a INSIGNIA — REGIS HISPA:

Jeton na římského krále vyobrazen je u Josepha a Fellnera (č. 2102) jako korunovační mince ve stříbře a pomáhá nám určiti i dílnu, z níž vyšla asi železa,

Norimberský jeton českého krále.

jimiž byly raženy tyto peníze. Korunovaný král sedí tam v ornátě na trůně pod baldachýnem, po stranách stojí bohyně spravedlnosti a bohyně míru, nad korunovanou helmou, krášlící znak v rubu, je říšské jablko. Tento jeton připomíná svým lícem obraz t. zv. pávího tolaru z r. 1563 (Donebauer 1223), o němž jsem se pokusil prokázati,[2]) že byl zhotoven norimberským medailérem Valentinem Malerem. Jeton na českého [krále i ostatní zde uvedené jetony nezapřou ryteckou dílnu Malerovu. Třeba jen je porovnati s jetonem samého Valentina Malera.[3]) Jsou téhož průměru, mají týž vroubkovaný okraj, jeton na českého krále má podobně formovaný štít a lev je kreslen tak, jak Valentin Maler jej vyryl na četných svých medailích. Nemyslím, že Maler razil tyto jetony ve své dílně; jsou spíše prací některého norimberského výrobce jetonů, snad z rodiny Krauwinckelů, jimž Maler dodával železa.[4])

Nedovedu říci, zda panovníkem je na těchto jetonech mínén Maxmilián či Rudolf. Ani jeton Neumannův č. 32526 na anglickou královnu nerozřeší tuto záhadu, poněvadž královna Alžběta panovala od r. 1558—1603. Podobá-li se obraz jetonu na římského krále obrazu na „pávím" tolaru Maxmiliána II., podobá se obraz stojícího panovníka na českém Malerově jetonu medaili na Rudolfa II. (Donebauer č. 1396).

Viktor Katz.

JETON PAVLA KRISTIÁNA Z KOLDÍNA A ŠIMONA PROXENA ZE SUDETU.

V soukromé pražské sbírce je stříbrný početní peníz, na němž se sešla jména dvou vynikajících pražských právníků 16. století:

Jeton Kristiána z Koldína a Proxena ze Sudetu.

[2]) Frankfurter Münzzeitung, 1930, str. 89.
[3]) J. Neumann, l. c., č. 32067.
[4]) C. F. Gebert, Geschichte der Nürnberger Rechenpfennigschlager, München 1918, S. A., str. 34, 68, 69 a n.

Líc: Štít, na němž jsou dvě kohoutí hlavy s krkem proti sobě, ozdobený helmou a fafrnochy a opět dvěma hlavami kohoutů na dlouhých krcích.
Opis: PAVLVS · CHRISTI | ANVS · A · KOLDIN.
Rub: Štít, na němž z oblak vyskakuje býk nebo kůň s rohy, na jehož boku jsou dvě hvězdy, ozdoben helmou a fafrnochy a polovicí zvířete z oblak.
Opis: SIMON · PRO · GEO | RGIVS · A · SVDETIS.
Stříbro, 23 *mm* (viz vyobrazení v textu).

Pavel Kristian z Koldína, vynikající český právník, se narodil r. 1530 v Klatovech. Pobyl v l. 1548—49 na artistické fakultě v Praze, vykonal r. 1550 bakalářskou zkoušku a stal se r. 1552 mistrem svob. umění. R. 1557 dostal erb a predikát „z Koldína". Opustil 1563 vysoké učení a přijal písařství na Novém Městě pražském. R. 1565 stal se kancelářem na Starém Městě; byl jím až do r. 1584 a účastnil se čile veřejného života. Vypracoval městská práva, která nabyla r. 1579 platnosti. Patřil k nejbohatším pražským měšťanům. Zemřel 11. ledna 1589 (viz Ottův Slovník naučný XIV., str. 542).

Ze Sudetu je příjmení starožitné rodiny erbovní, která se tak zvala po svém pradědu Matyáši, jenž byl sousedem v Budějovicích. Z tohoto rodu pocházel i Šimon Proxenus ze Sudetu, nar. 1531, vynikající právník a český humanista. Putoval po Německu, kdež byl i žákem Melanchtonovým. Do Prahy se vrátil 1556 jako mistr a byl přijat na universitu. V l. 1559—63 uveřejňoval praktiky a minuce universitní. R. 1562 vydal se opět do ciziny za důkladnějším vzděláním právnickým. Vrátil se do vlasti a stal se r. 1567 radou nad appelacemi. Zemřel r. 1575 (Ottův Slovník naučný XX., str. 823, XXIV., str. 330). Je zajímavé, že na jetonu zove se ještě Jiří.

Vyobrazený jeton je typickou prací Jiříka Staršího z Řásné, známého kutnohorského řezače želez, a byl ražen asi po r. 1567, kdy Šimon Proxenus se vrátil do Prahy. Měděných početních penízů z tohoto kolku neznám. *Viktor Katz.*

PŘÍSPĚVEK K DĚJINÁM MINCOVÁNÍ KNÍŽAT-BISKUPŮ A ARCIBISKUPŮ OLOMOUCKÝCH V KROMĚŘÍŽI.

Soupis a popis kroměřížské sbírky mincí a medailí knížat-biskupů a arcibiskupů olomouckých[1]) a připojené k němu pojednání o jejich mincovním právu[2]) neobsahují žádného vysvětlení i toho mála značek na mincích těchto se vyskytujících a údajů o osobách v kroměřížské biskupské mincovně zaměstnaných. Jedině při zmínce o pronájmu biskupské mincovny soukromníkům připojena jest v pojednání Dra G. A. Branowitzera (na str. 170) poznámka, že podle originálu nájemní smlouvy z 20. února 1664 (z údajů dalších však je zřejmo, že smlouva tato byla uzavřena 20. ledna 1664), uzavřené v Brně administrátorem biskupství olomouckého hrabětem z Kolovratu den před smrtí biskupa Karla Josefa, arcivévody rakouského (1663—

[1]) Des fürstlichen Hochstiftes Olmütz Münzen und Medaillen nach der zu Kremsier befndlichen Sammlung verzeichnet und beschrieben. Angefangen vom Grafen Robert v. Lichnowský und Werdenberg, S. P. M. Haus- und der Olmützer Metropol. Kirche ersten infulierten Prälaten und Domdechant etc,, etc., fortgesetzt und herausgegeben von Eduard Edlen v. Mayer, Olmützer fürst - erzbischöflichen Archivar und Bibliothekar. Wien 1873. Selbstverlag des Herausgebers. In Commision bei Wilhelm Braumüller.
[2]) Über das Münz-Recht der Fürstbischöfe und Erzbischöfe von Olmütz. Von Dr. G. A. Branowitzer, ehemaligen fürsterzbischöfl. Archivar in Kremsier (v II. a III. sešitu III. svazku roč. 1849 Archiv für Kunde österreichischer Geschichtsquellen, vydávaného cís. akademií věd ve Vídni).

1664), a uložené v originále v kroměřížském arcibiskupském archivu, najali mincovnu kroměřížskou *olomoucký kanovník Vavřinec F. Rudavský s biskupským radou a notářem M. Tegenlottem z Valtelinu a s tajemníkem správy G. Hausperským* na dvě leta za ročních 900 fl. rýn.

Reskriptem císaře Leopolda I., daným v Řezně 6. února 1664, bylo však biskupům olomouckým napříště zřízení mincovny v Kroměříži zakázáno a zároveň bylo správě biskupství oznámeno, že nájemné, uvedenou smlouvu ujednané, bude placeno ze soukromé pokladny císařovy. Důvodem k tomuto zákazu bylo, že nájemci knížecí-biskupské mincovny kroměřížské razili, domnívajíce se býti k tomu oprávněni, mince téže špatné jakosti, jaké byly tehdy raženy v mincovnách císařských.

Z nepřetržité řady tehdejších mincí biskupů olomouckých všech druhů je zřejmo, že biskup Karel II., hrabě z Lichtensteina (1664—1695), císařského zákazu mincování nedbal. Příčinou zákazu samého mohla pak býti jen činnost dřívějších nájemců kroměřížské biskupské mincovny. Zmínku o jejím dřívějším pronajmutí nacházíme v pojednání o zrušení mincovny biskupů olomouckých v Kroměříži[3]), dle níž biskup Leopold Vilém, arcivévoda rakouský (1637—1662), pronajal mincovnu tuto r. 1659 *rytmistru Janu Františkovi Reiterovi z Hornbergu* a dovolil mu dokonce, aby razil mince stejného zrna a stříže, jaké v tehdejších těžkých dobách císař sám ve svých mincovnách zavedl (str. 9). Pronájem mincovny z 20. ledna 1664, o němž jedná poznámka v článku Branowitzera, byl po zakročení císaře asi zrušen, neboť dle další poznámky v pojednání Dra Josefa Raudnitze (str. 11.) byla biskupská mincovna v Kroměříži od 9. února 1665 pronajata novým nájemcům, kterými byli *Giovanni Battisti Gariboldi a Pietro Buoncampagna. Mincmistrem byt signor Bourdois.* Jelikož od r. 1665 vyskytuje se na mincích biskupů olomouckých mincovní značka, dva vruby (zuby) ze znaku biskupského ve štítku různě zdobeném, lze se domnívati, že značky této počal užívati jmenovaný mincmistr, nebyla-li ovšem označením samotné mincovny.

V letech 1679—1695 nacházíme na olomouckých biskupských mincích buď společně se značkou předcházející anebo samu značku SAS, kterou Josef Ječný ve spisku „Vývoj českého mincovnictví", Plzeň 1929 (na str. 44) přiděluje chybně do Olomouce místo do Kroměříže a při níž otazníkem naznačuje, že uživatel její není znám. K vysvětlení této záhady mohla by snad přispěti následující zpráva z článku Frant. V. Peřinky „Dodatky k životopisům umělců v Kroměříži působících", uveřejněného v Časopisu moravského musea zemského r. 1916, roč. XVI., str. 128—134. Dle ní dal r. 1696 *biskupský mincovní vardín a inspektor důlní Šimon Ondřej Sinapi* poblíže nového židovského templu v Kroměříži postaviti dvě sousoší, představující navštívení Panny Marie a loučení Panny Marie s Kristem, zhotovená sochařem Jeanem Baptistou Dieussardem. Sinapimu možno — myslím — značku SAS přisouditi.

Také další zpráva z článku Fr. V. Peřinky (str. 131): *Biskupský mincovní vardín Mikuláš Indegrentz* byl ciselérem dobrého jména a pěkného umění. Ve službách biskupské mincovny kroměřížské uvádí se již r. 1701, r. 1720 dosáhl povýšení platu a r. 1725, když slavný Baltazar Fontana navrhl tabernakul pro kostel na sv. Kopečku, vytepal jej v kovu kroměřížský Mikuláš Indegrentz, kteréž dílo dokončil r. 1732" má význam pro historii mincovny knížat-biskupů olomouckých v Kroměříži.

Tyto porůznu sebrané zprávy mají býti nejen příspěvkem k rozšíření znalostí českých numismatiků o mincování knížat-biskupů a arcibiskupů olomouckých, ale zároveň i podnětem ku podrobnému archivnímu bádání o této jejich významné činnosti hospodářské. *Fr. Papoušek.*

---

[3]) Die Aufhebung der bischöflich olmützschen Münzstatt zu Kremsier. Ein Beitrag zur österreichischen Münzgeschichte von Dr. Josef Raudnitz. (Předloženo ve schůzi vídeňské akademie věd 11. října 1905 a uveřejněno v Archivu, svazek XCVI., 1. polovice).

INTRONISAČNÍ MEDAILE KNÍŽETE-BISKUPA JAKUBA ARNOŠTA HRABĚTE Z LIECHTENSTEINU.

(Tab. VIII.)

Velké výsady dostalo se biskupům olomouckým dne 5. ledna r. 1608, když jim císař Rudolf II. jako král český povolil raziti vlastní mince ve zlatě i ve stříbře; a práva toho též používali s malými přestávkami až do vlády arcivévody Jana Rudolfa (1819-1831).

Zvláštní cenu jak historickou, tak uměleckou mají t. zv. *intronisační* medaile, které razili biskupové olomučtí od doby Jakuba Arnošta hr. z Liechtensteinu až do doby přítomné, s výjimkou Marie Tadeáše kardinála z Trautmannsdorfu a arcibiskupa Dra Antonína Cyrila Stojana, jimž jejich ctitelé dali raziti pamětní medaile posmrtné.

Jakub Arnošt hr. z Liechtensteinu narodil se 14. února 1690 v Hertwigswaldě ve Slezsku. Studoval v Brně a v Olomouci; r. 1709—13 byl v Collegium germanicum v Římě, kdež dosáhl hodnosti doktorské. Již r. 1709 udělil mu papež Klement XI. nesídelní kanonikát v Olomouci a r. 1713 též v Solnohradě, kdež byl téhož roku na kněze vysvěcen. R. 1716 stal se sídelním kanovníkem v Olomouci a svěřena mu správa arcijáhenství opavského. R. 1729 jmenoval jej arcibiskup solnohradský Leopold Ant. svob. pán Firmin kn. biskupem v Sekově ve Štýrsku. Po smrti kardinála Wolfganga Schrattenbacha zvolila jej kapitula olomoucká po třídenním skrutiniu dne 11. října 1738 jednomyslně kn. biskupem olomouckým. Byv papežem Klementem XII. 26. ledna 1739 potvrzen, slavil dne 1. května 1740 svou intronisaci. Památku si zachoval v diecesi této, založiv r. 1739 v Prostějově řád Milosrdných bratří a v Bílé Vodě kolej Piaristův. R. 1745 byl zvolen arcibiskupem solnohradským, kdež žil do 12. června 1747. Tam jest i pohřben.

Intronisace biskupův olomuckých konaly se vždy s velkou okázalostí, jak o tom svědčí obraz velkých rozměrů v umělecké galerii zámku kroměřížského, znázorňující slavnostní vjezd Ferdinanda Julia hraběte z Troyerů r. 1745. O intronisaci biskupa Jakuba Arnošta vyšel r. 1740 v tiskárně Františka Ant. Hirule v Olomouci zajímavý zevrubný popis, opatřený měděrytinou Antonína Josefa Schindlera, jejíž reprodukci přikládáme *(viz tab. VIII)*. Kromě účastníků na obrázku bylo v průvodu 28 kapucínů, 40 františkánů, 22 minoritů, 32 dominikánů, 16 augustiniánů, 3 setniny měšťanského vojska a střelcův a sta kněží světských. Zvláštní pozornosti se těšil *komorní pokladník*, jménem František Enck, který rozhazoval mezi lid nově ražené stříbrné medaile intronisační.

Medailí bylo raženo tři druhy:

I. Velká, v průměru 74 *mm*, má na líci: ve středu znak biskupství olomouckého se středním štítem hraběte z Liechtensteinu, nad ním 4 znaky infulovaných prelátův, kol do kola pak 21 korunovaných erbů všech kanovníků sídelních i nesídelních, kteří biskupa volili a sice jak nápis v okraji dosvědčuje „fratrum concordia in unum".

Jak lze z volebního instrumentu v kapitulním archivě uloženého seznati, jsou nositeli 25 erbů dle udaného pořadí tito hodnostáři:

1. František Ferdinand hrabě z Oedtu, děkan, 2. Otto hrabě z Egkhu, probošt, 3. Jan Matěj hrabě z Turri, arcijáhen, 4. Jiří Jindřich Karel rytíř z Maierswaldu, 5. Vít Eusebius Trautson, hrabě na Falkensteinu, 6. Jakob hrabě z Franckenbergu, 7. František Řehoř hrabě z Giannini, 8. Kašpar Florentius svob. p. z Glandorffu, 9. Ferdinand Julius hrabě Troyer, 10. Jan Josef hrabě Wratislav z Mitrovic, biskup královéhradecký, 11. Filip kardinál Sinzendorf, biskup vratislavský, 12. Karel hrabě Martinitz, probošt vyšehradský, 13. Jan Josef hrabě Podstatzký, 14. Leopold hrabě Martinitz, probošt vyšehradský, 13. Jan Josef hrabě Podstatzký, 14. Leopold hrabě Wildenstein, 15. Jan Karel hrabě ze Scherffenbergu, 16. Rudolf hrabě Schrattenbach, 17. Jan Václav svob. p. Freyenfels, 18. František Ludvík hrabě Serenyi,

19. Leopold hrabě Egkh, 20. František Antonín hrabě Kevenhüller, biskup ve Vídeňském Novém Městě, 21. Maxmilián hrabě Hamilton, 22. Jan Sigmund hrabě Götzen, 23. Filip hrabě Schaffgotsch, 24. Josef Antonín svob. pán Quentel, 25. Jan Matěj Putz z Rolsbergu.

Rub této medaile má nápis:

Memoriale
Inthronizationis
Reverendissimi et Cel-
sissimi Principis ac
Domini, Domini
Jacobi Ernesti
Dei gratia episcopi Olomucen-
sis, Ducis, S. R. J. Principis, Regiae
Capellae Bohemiae, et de Lie-
chtenstein Comitis
In sedem episcopalem
die 1. Maii Anno
1740.

Zevrubnější popis udává Eduard šl. z Mayerů ve svém díle: Des fürstlichen Hochstiftes Olmütz Münzen und Medaillen, Wien, 1870, p. č. 491.

Kromě této intronis. medaile byly již r. 1738 raženy dvě menší medaile, které popisuje Mayer p. č. 484 a p. č. 487, první 41 *mm* a druhá 25 *mm* v průměru.

K erbu biskupství olomouckého podotýkáme, že od času biskupa Jana Očka (1351—1364) až do biskupa Stanislava Pavlovského (1578—1598) byl znakem biskupství červený štít s 6 stříbrnými špičkami ($^4/_2$); roku 1588 rozmnožil císař Rudolf II. znak ten čtvrcením se středním štítkem. V 1. a 4. poli červeném spatřuje se 6 stříbrných špiček ze starého znaku, v 2. a 3. zlatém poli pak černý orel se zlatou hvězdou (ze znaku bisk. Pavlovského) na prsou. Rodinný znak biskupův, od r. 1777 arcibiskupův klade se pak do štítku středního.[1])

K pohledu na katedrální chrám sv. Václava s přiléhající v levo kaplí sv. Anny, v níž pravidelně volby biskupů se dály, poznamenáváme, že loď a dvě boční věže jsou z doby biskupa Jindřicha Zdíka (r. 1131). Věž střední s kuželovitou střechou byla vystavena r. 1589 biskupem Stanislavem Pavlovským; vysoké presbyterium jest z doby kard. Dietrichsteina z r. 1618.

V letech 1884—1890 byl celý dóm přestavěn a zgotisován.

Jos. Vyvlečka.

PAPIEROVÉ PENIAZE.

Zaznávané odvetvie sberatelstva v kruhoch numismatických je sberanie papierových peňazí. Je pravda, že nepatria do numismatiky v užšom slova smyslu, avšak pri numismatickej sbierke, ako sbierke platidiel majú tiež svoje miesto.

Papierové peniaze mali Číňania už veľmi dávno. V Europe v sprievode sedemročnej války sa zjavia v obehu, všeobecnou náhradou kovových mincí sa staly až v roku 1790 vo francúzkej revolúcii a potom už vo všetkých europských štátoch boly vydávane v takej miere, že za krátky čas ztratily hodnotu a v obehu boly udržané len mocou zákonnou.

[1]) Když dal raziti nynější arcibiskup svou medaili intronisační, zaměněno bylo 2. a 3. pole malým státním znakem čsl. republiky; odpadly též symboly knížecí – panovnické moci, knížecí koruna a meč.

Na území terajšej republiky našej boly prvé papierové peniaze v roku 1759 vydané, vo väčšom množstve ale len od roku 1784 boly nimi zaplavené krajiny rakúsko-uhorskej monarchie. Zo začiatku bolo možno tieto papierové peníaze zamenit na striebro, v roku 1797 už sa toto nestalo, samozrejme, že papierové peniaze boly vydávane i na ďalej, čoho následkom bolo, že hodnota striebra voči týmto papierovým peniazom stále stúpala. Toto viedlo v roku 1811 ku obrovskému úpadku finančnému (devalvácia), keď v obehu bolo vyše jako jedon miliard hodnoty papierových peňazí. V tomto roku dňa 20. februára cisar František snížil hodnotu papierových peňazí na jednu pätinu, pri čom toto opatrenie i na bronzovú menu bolo rozšírené. Papierové peniaze boly vymenené na drobné noty, ktoré bolo treba onedlho, už v roku 1816 na jednu štvrtinu devalvovať, čim po oboch sníženiach hodnota papierových peňazí až na $^1/_{20}$ klesla.

V tomto čase bola založená rakúska národna banka (Österreichische National-Zettelbank, neskôr Privileg. Österr. Nationalbank), ktorej úlohou malo byť obnovenie obehu kovových mincí a zamenenie starých papierových peňazí. Táto banka bola založená na účastiny, na ktorých jednu bolo treba vplatiť 1000 zlatých v papierových a 100 zlatých v strieborných peniazoch. Takto získané strieborné peniaze v hodnote 5,061.000 zlatých tvorily bankovú základinu. Výsada banky znela na 25 rokov, po uplynutí tejže v roku 1841 bola z nova obnovená na dalších 25 rokov. V roku 1848 rakúska národná banka zastavila platenia v hotovosti a vypovedaný bol povinný obeh.

Privilegovaná rakúska národná banka v roku 1878 sa stala rakúsko-uhorskou bankou (Österreich-ungarische Bank), ktorej prvá bankovka bola 10 zlatovka s dátumom 1. mája 1880. Státne úrady až do r. 1853 vždy napred obdržaly vzorky vydať sa majúcich štátoviek, tlačené na hrubý papier (Formulare), ktoré eště dnes dosť často predchádzaju. Tiež bolo zvykom následkom nedostatku drobných mincí papierové bankovky rozrezávať.

Na území našej republiky boly v obehu nasledujúce papierové peniaze:

a) *Bankovky*:

Wiener Stadt—Bank.

Wien,	1. nov.	1759. 10 a 20 zlatých	(rýnské zlatky)
,,	1. júla	1762. 5, 10, 25, 50, 100 zlatých	(,, ,,)
,,	1. júla	1771. 5, 10, 25, 50, 100, 500, 1000 zlatých	(,, ,,)
,,	1. nov.	1784. 5, 10, 25, 50, 100, 500, 1000 zlatých	(,, ,,)
,,	1. aug.	1796. 5, 10, 25, 50, 100, 500, 1000 zlatých	(,, ,,)
,,	1. jan.	1800. 1, 2, 5, 10, 25, 50, 100, 500, 1000 zlatých	(,, ,,)
,,	1. júna	1806. 5, 10, 25, 50, 100, 500 zlatých	(,, ,,)

Priv. Einlösungs- und Tilgungsdeputation.

,,	1. marca	1811. 1, 2, 5, 10, 20, 100 zlatých	(Einlösungsschein)
,,	16. apr.	1813. 2, 5, 10, 20 zlatých	(Anticipationsschein)

Oesterreichische National-Zettelbank.

Wien,	1. júla	1816. 5, 10, 25, 50, 100, 500, 1000 zlatých	(konvenčné)

Priv. Oesterr. National-Bank.

Wien,	23. júna	1825. 5, 10, 25, 50, 100, 500, 1000 zlatých	(konvenčné)
,,	9. dec.	1833. 5 zlatých	(,,)

Wien,	8. dec.	1834. 10 zlatých	(konvenčně)
,,	1. jan.	1841. 5, 10, 50, 100, 1000 zlatých	(,,)
,,	1. mája	1848. 1, 2 zlatých	(,,)
,,	1. jan.	1847. 5, 10, 100, 1000 zlatých	(,,)
,,	1. júla	1848. 1, 2 zlatých	(,,)
,,	1. júla	1854. 10 zlatých	(,,)
,,	1. jan.	1858. 1[1]), 10 zlatých	(rakúská mena)
,,	1. marca	1858. 100, 1000 zlatých	(,, ,,)
,,	1. mája	1859. 5 zlatých	(,, ,,)
,,	15. jan.	1863. 10, 100 zlatých	(,, ,,)

Oesterreich-ungarische Bank.

Wien,	1. mája	1880. 10, 100, 1000 zlatých	(rakúská mena)
,,	31. marca	1900. 10, 20 korún	(korunová mena)
,,	2. jan.	1902. 50, 100, 1000 korún	(,, ,,)
,,	2. jan.	1904. 10 korún	(,, ,,)
,,	2. jan.	1907. 20 korún	(,, ,,)
,,	2. jan.	1910. 100 korún	(,, ,,)
,,	2. jan.	1912. 100 korún	(,, ,,)
,,	2. jan.	1913. 20 korún a 20 korún s nadtiskom ,,II. vydanie“	
,,	2. jan.	1914. 50 korún	
,,	5. aug.	1914. 2 koruny	
,,	2. jan.	1915. 10 korún	
,,	1. dec.	1916. 1 koruna	
,,	1. marca	1917. 2 koruny	
,,	27. okt.	1918. 25, 200 korún (revers hustým čiarkovaním)	
,,	2. nov.	1918. 10.000 korún	

Krátky čas i na území Slovenska boly v obehu:

Osztrák-magyar bank budapesti Föintézete.

(Hlavny závod budapeštský rak.-uh. kanky)

Budapest 3. nov. 1918. 200 kor. (z týchto, ktoré neprišly do obehu, len 20 exemplárov zostalo, perforované s nápisom ,,Muster“.

Vydania maďarský ľudovej republiky (Károlyi-ovej) so súhlasom rak.-uh. banky na pôvodnych kameňoch tlačené.

Wien 27. okt. 1918. 25, 200 kor. (zadnia strana čistá, bez tisku do serii 3000 a A 2100.

Maďarský Soviet (padelky bankoviek rak.-uh. banky).

Wien,	1. dec.	1916.	1 kor,. čislá serie vyše 7000, pri čisle serie hviezda.
,,	1. dec.	1916.	1 kor., čislá serie vyše 7000, hviezdy niet.
,,	1. marca	1917.	2 kor., čislá serie vyše 7000,
,,	27. okr.	1918.	25 kor., čislá serie vyše 3000,
,,	27. okt.	1918.	200 kor., čislá serie vyše A 2100.

[1]) Na základe zákona zo dňa 5. mája 1866 staly sa štátovkami.

b) *Štátovky.*

K. k. Zentral-Staatskasse.

Wien,	1. sept.	1848. 30, 60, 90, 300, 600, 900 zl.[2])	(konvenčné)
,,	1. jan.	1849. 500, 1000 zl. [2])	(,,)
,,	1. júla	1849. 5, 10, 25, 100 zl. [2])	(,,)
,,	1. jan.	1850. 50, 100, 500, 1000 zl. [2])	(
,,	1. jan.	1851. 5, 10, 50 zl. [3])	(konvenčné)
,,	1. jan.	1853. 100, 500, 1000 zl. [3])	(,,)
,,	8. okt.	1853. 100, 1000 zl. [3])	(,,)
,,	7. jula	1866. 1, 5 zl.	(rakúskej meny)
,,	25. aug.	1866. 50 zl.	(rakúskej meny)

K. u. k. Gemeinsame Zentral-Kasse.

Wien,	1. jan.	1881. 5 zl.	(rakúskej meny)
,,	1. jan.	1882. 1 zl.	(,, ,,)
,,	1. jan.	1884 50. zl.	(,, ,,)
,,	1. júla	1888. 1 zl.	(,, ,,)

K. K. Hauptmünzamt.

Wien,	1. júla	1849.	6, 10 grajcárov (Münzschein)
,,	1. nov.	1860.	10 grajcárov (Münzschein) vo viacorakých vydaniach.

Mimo týchto ešte boly v obehu na Slovensku tak zvané ,,Košutovky“ a bankovky ,,Almássy-“ho:

Magyarország kincstárának főfizetö hivatala.

(Hlavný platobný úrad štátnej pokladne Maďarska).

Buda, 12. júla 1848. 50 zl. úrokujúca poukázka,
Buda, 5. júna 1848. 100 zl. úrokujúca poukázka.

Kossuth Lajos pénzügyminister.

(Ludevít Kossuth minister financii)

Buda-Pest (rôzne datované), 5, 10, 100 zlatých

Kossuth Lajos, Völgyi Ferencz, Rögler János.

Buda-Pest (5. aug. 1848). 1, 2 zl. (Bankovky Maďarskej obchodnej banky, bez datovania)

Kir. Kincstári főpénztár (Almássy).

(Hlavná královska pokladňa).

Buda, 1 marca 1849. 1, 2, 5, 10, 100, 500, 1000 zl. (poukázky)

Gróf Almássy.

Ofen, 1. aug. 1849. 6, 10 grajcárov.

[2]) Úrokujúce pokladničné poukázky.
[3]) Bezúročne ríšské pokladničné bony.

Kossuth Lajos, az ország kormányzója, Szemere Bertalan miniszterelnök (Lud. Kossuth, gubernátor krajiny, Berthold Szemere, min. predseda.)

Budapest, 1. júla 1849.	2 zlatky (pokladničná poukázka). Z týchto je známe asi len 8—10 exemplárov.
Buda-Pest, 1. júla 1849.	10 zlatých (mimoriadná rarita)

Kossuth Lajos az ország kormányzója, Duschek Ferenc peuzügyminiszter (Lud. Kossuth guvernér krajiny, Frant. Duschek, min. financii).

Budapest, 1. júla 1849.	2 zlatky (pokladničná poukázka)

Z nariadenia krajinskej domobraneckej komissie Frant. Völgyi hlavný pokladnik.

Buda, 1. jan. 1849.	15, 30 grajc. (pokl. poukázka)

Cudzozemské Košutovky:

New-York, 2. febr. 1852.	1, 5, 10 dolárov,
New-York, 1. júla 1852.	50, 100 dolárov,
Bez datovania	1, 2, 5, zlatých (hotovená vo Filadelfii)
London, 1860.	1, 2, 5 zlatých (mimoriadná rarita).

Mimo týchto štátovek a bankovek boly vydávane v ròznych časoch núdzove peniaze papierové, tak na Slovensku v rokoch 1848—1849 vydávaly takéto nasledujúce obce:

Dobšina, Prešov, Rožňava, Muraň, Štítnik, Levoča, Poprad, Velká Revúca, Betliar, Komárno, Lučenec, Mád, Užhorod, Skalica, Moldava, Dolný Pial, Rimavská Sobota, Jelšava,

v rokoch 1916—1919:

Skalica, Továrnik, Žilina, Bratislava. Sem patria núdzové peniaze, vydané v zajateckých táboroch, a sice na Slovensku:

Dunajská Streda (2 vydania), Šamorín, Velký Meder.

Po 28. oktobri 1918, zákonom 84. zo dňa 25. jan. 1919 bolo zavedené okolkovanie rakúsko-uhorských bankoviek, popis kolkov obsahuje nariadenie ministerstva financii č. 86. z 25. jan. 1919.

Takto okolkované bankovky boly platné:

1	kor.	do	15. okt.	1919.
2	,,	,,	15. okt.	1919.
10	,,	,,	31. aug.	1920.
20	,,	,,	31. aug.	1920.
50	,,	,,	30. apr.	1920.
100	,,	,,	28. febr.	1920.
1000	,,	,,	28. febr.	1920.

10000 korunové bankovky, nakolko už po štátnom prevrate vydané, neboly okolkované a neboly riadným platidlom.

Zákonom zo dňa 10. apr. 1919. č. 187. sb. zák. a nar. bola zmocnená vláda československej republiky vydať vlastné štátovky, na základe ktorého zmocnenia boly vydané nasledujúce *štátovky*:

1	kor.	čslov.	s datumom 15. apr. 1919 (vl. nar. 507/1919)., pozbyly platnosť dňom 31. dec. 1926.
5	,,	,,	s datumom 15. apr. 1919 (vl. nar. 507/1919.), pozbyly platnosť dňom 31. dec. 1924.
5	,,	,,	s datumom 28. sept. 1921 (vl. nar. 268/1922), pozbývajú platnosť dňom 31. dec. 1931.
10	,,	,,	s datumom 15. apr. 1919 (vl. nar. 107/1920), platné sú do dnes.
20	,,	,,	s datumom 15. apr. 1919 (vl. nar. 47/1920), platné sú do dnes,
50	,,	,,	s datumom 15. apr. 1919 (vl. nar. 577/1919), pozbyly platnosť dňom 31. dec. 1926.
50	,,	,,	s datumom 12. VII. 1922 (vl. nar. 106/1924), platné sú do dnes,
100	,,	,,	s datumom 15. apr. 1919 (vl. nar. 363/1919), pozbyly platnosť 28. febr. 1920,
100	,,	,,	s datumom 14. jan. 1920 (vl. nar. 599/1920), platné sú do dnes,
500	,,	,,	s datumom 15. apr. 1919 (vl. nar. 544/1919), pozbyly platnosť dňom 31. aug. 1924,
500	,,	,,	s datumom 6. okt. 1923 (vl. nar. 16/1924), platné sú do dnes,
1000	,,	,,	s datumom 15. apr. 1919 (vl. nar. 640/1919), platné sú do dnes,
5000	,,	,,	s datumom 15. apr. 1919 (vl. nar. 395/1919), pozbyly platnosť 31. jan. 1923,
5000	,,	,,	s datumom 6. júla 1920 (vl. nar. 42/1921), platné sú do dnes,

Zákonom zo dňa 23. apr. 1925, č. 102 sb. zák. a nar. bola zmocnená národna banka československá vydávať *bankovky*. Doteraz vydala:

10	kor.	čslov.	s datovaním 2. jan. 1927 (vyhl. min. fin. 36/1927), platné sú do dnes,
20	,,	,,	s datovaním 1. okt. 1926 (vyhl. min. fin. 19/1927), platné sú do dnes.

A. R.

NÁLEZY.

NÁLEZ GROŠŮ V MORKOVICÍCH.

Na podzim r. 1928 byl vyorán v Morkovicích na Moravě*) v trati „Kamenná“ na pozemku p. J. Foltýna v hloubce asi 40 *cm* hliněný hrnec,

*) Městečko (od r. 1379) leží na silnici z Kroměříže do Vyškova. R. 1355 odkázal Markvart z Morkovic celé své jmění markraběti Janovi, jehož syn Jošt r. 1389 městečko Morkovice prodal Janovi z Huštěnovic. Městečko pak rozděleno mezi několik majitelů.

obsahující 13½ *kg* grošů. Byly to převážnou většinou groše Jana I., Karla I., něco málo grošů Václava II. a 4 kusy grošů míšeňských. Nádoba byla rozorána. Pokud se mně podařilo zbytky sestaviti, má podobu krajáče na mléko (moravská „látka"). Dno je 10 *cm* široké, největší šířka ve výšce 10 *cm* ode dna 20 *cm*, hloubku není možno dobře určiti. Nádoba je točena na kruhu, nepolévaná. Získal jsem z celého nálezu 800 kusů, ostatní byly rozprodány obchodníkům a něco málo zůstalo v majetku zdejších občanů, kteří mně je ochotně zapůjčili.

Celkem jsem prohlédl 1159 grošů, z nichž byly:

4 groše míšeňské,
20 „ Václava II.,
651 „ Jana I. a
484 „ Karla I.

V celém nálezu nebylo dílů pražských grošů. Nález byl řádně ohlášen Stát. pam. úřadu v Brně a prohlédnut p. konserv. Ph. Dr. J. L. Červinkou. Groše jsou celkem dobře zachované. Jmenovitě zajímavé jsou groše Jana I. množstvím druhů namnoze dosud nikde neuvedených. Groše míšeňské jsou druhu, jejž popisuje Smolík v Památkách arch. VIII., str. 619, pod **č. 1.** Ve slově Mysnensis je ypsilon.

Groše Václava II. jsou zastoupeny typy 2 a 4.[1])

Typ 2. Počet kusů 12; průměrná váha 3·712 *g*.
Typ 4. Počet kusů 8; průměrná váha 3·641 *g*.

Groše jsou vesměs dobře zachované, jeden kus typu 2. je dvakrát ražený. Oba typy jsou raženy několika kolky.

Groše Jana I. Potvrzuji při popisu těchto grošů pozorování učiněné Dr. G. Skalským,[2]) že znaménka na groších neshodují se mnohdy úplně se znaménky, vyznačenými v knize „Pražské groše a jejich díly", takže je někdy zatěžko s bezpečností říci, zda je groš, který máme v ruce, totožný s příslušným číslem popisu. Dovoluji si při této příležitosti upozorniti i na úplnou shodu popisu grošů Jana I. u čísel 8 a 9. Poněvadž v morkovském náleze je mnoho grošů, které se podobají č. 9 až na to, že na rubu místo kroužků mají lilii, a následující č. 10 má na rubu též lilii, předpokládám přehození řádku: rub u č. 10 má býti při popisu rubu č. 9. místo „jako 1" a u rubu č. 10 poznámka: jako u č. 9.

V pokladu morkovském byly tyto známé typy grošů Jana I. Luc.:

1. Typ 1. Počet kusů 45, průměrná váha 3·592 *g*. Mnoho kolků.
2. „ 8. „ „ 18, „ „ 3·628 *g*. Mezi Dei a Gratia trojlístek bez jakékoliv stopky.[3]) Mnoho různých kolků.

[1]) Typy u grošů Václava II. a Jana I. uvádím čísly dle díla Smolíkova „Pražské groše a jejich díly".
[2]) NČČ III., str. 211.
[3]) NČČ III., str. 211.

3. Typ 9. Počet kusů 119, průměrná váha 3·611 *g*. Uvádím na tomto místě v předpokladu, že můj názor, výše zmíněný, jest správný. Velmi mnoho různých kolků.

4. Typ 12. Počet kusů 59, průměrná váha 3·625 *g*. Tento typ jest vyznačen ve Smolíkovi tak, že na rubu jest pouze křížek bez hvězd. Poněvadž však Smolík píše[4]): „a na straně druhé jest nade lvem: hvězda, křížek, hvězda", jedná se zajisté o chybné označení rubu tohoto typu. Znaménko za Grossi má stopku buď přímou, buď vlevo nebo vpravo zahnutou. Mnoho kolků.

5. Typ 14. Počet kusů 355, průměrná váha 3·577. Nejvíce z celého nálezu, ale nejméně zachovaných. Znaménko na rubu má stopku vždy doprava obrácenou. Kolků jest velké množství, ražba na mnohých groších již nedbalá. Groš se zdá při povrchním prohlédnutí otřelý, ale všimneme-li si blíže „otevřeného" místa, shledáme, že na druhé straně groše odpovídá stejně veliká plocha rovněž „otřená". Nemůžeme tvrdit, že by všichni, kdož měli dotyčný groš v ruce, brali jej stejným způsobem a tak groš otřeli. Jedině vysvětlení nedbalé ražby je možné. Ostatně při větším množství grošů poznáme ihned, je-li groš otřen nebo nedoražen. I pokud se týče kresby samé, vidíme ledabylost provedení křížků a hvězd. Tyto jsou s nestejně ostrými či tupými konci, směřují někdy jedním, někdy oběma hroty k obvodku, dotýkají se či nedotýkají se křížku, jak ostatně můžeme pozorovat i u jiných typů, ovšem ne v takové míře. Mnoho těchto grošů je dvakrát raženo.

6. Typ 17. Počet kusů 2, průměrná váha 3·550 *g*. Při popisu tohoto typu jest u Smolíka vynechán u b) křížek před Dei. Hvězda za Grossi má tupé cípy. Dva kusy jsou raženy dvěma kolky.

7. Typ 18. Počet kusů 5, průměrná váha 3·560 *g*. Před Dei rovněž křížek. Čtyři kroužky za Grossi jsou téměř tak vysoké jako písmena, ne tedy jako ve Smolíkovi u č. 11. Různé kolky.

8. Typ 20. Počet kusů 17, průměrná váha 3·718 *g*. Různé kolky.

Groše typu 12. a 14. jsou někdy dvakrát raženy, takže vypadají jako rozsekány, jmenovitě na rubu, na líci vystupuje často vnitřní obvodek spirálovitě k okraji groše.

Kromě těchto známých druhů grošů Jana I. našel jsem jestě tyto dosud (až na jeden) nikde nepopsané druhy.

1. L a) ✠ Johannes ⁘ Primus
   b) ✠ Dei ⁘ Gratia ⁘ Rex ⁘ Boemie
   R ✡ ✠ ✡ Grossi ⁂ Pragenses
   Počet kusů 1; váha 3·427 *g*.

[4]) Pam. Arch. XII., str. 338.

2. L *a)* ✻ Johannes + Primus
b) ✻ Dei ⁘ Gratia ⁘ Rex ⁘ Boemie
R ✡ ✻ ✡ Grossi + Pragenses
Počet kusů 1; váha 3·717 *g*.

O tomto groši se zmiňuje Dr. Skalský.[5]) Jsem toho názoru, že Smolík pod typem 5 mínil jiný druh, kde křížek skutečně byl větší. Utvrzuje mne v tom skutečnost, že Smolík na str. 53. u typu 32. grošů Ferdinanda I. má křížek jako u typu 5. Jana I. a na stránce 54. u typu 33. má křížky, které odpovídají velikostí úplně křížkům na groši, který označuji číslem 2. Odpadá dle mého mínění domněnka, že by Smolík neměl v tomto případě znaménka skutečné velikosti a musel sáhnouti k podobnému.

3. L *a)* ✻ Johannes ⁘ Primus
b) ✻ Dei ⁘ Gratia + Rex ⁘ Boemie
R ✡ ✻ ✡ Grossi (?) Pragenses
Počet kusů 1; váha 3·672 *g*,

4. L *a)* ✻ Johannes ⁘ Primus
b) ✻ Dei ⁘ Gratia ✿ Rex ⁘ Boemie
R ✡ ✻ ✡ Grossi ✡ Pragenses
Počet kusů 1; váha 3·524 *g*,

5. L *a)* ✻ Johannes ⁘ Primus
b) ✻ Dei ⁘ Gratia ✿ Rex ⁘ Boemie
R ✡ ✻ ✡ Grossi + Pragenses
Počet kusů 1; váha 3·562 *g*.

6. L *a)* ✻ Johannes ⁘ Primus
b) ✻ Dei ⁘ Gratia ✿ Rex ⁘ Boemie
R ✡ ✻ ✡ Grossi ✿ Pragenses
Počet kusů 6; průměrná váha 3·542 *g*.

7. L *a)* ✻ Johannes ⁘ Primus
b) ✻ Dei ⁘ Gratia ✿ Rex ⁘ Boemie
R ✡ ✻ ✡ Grossi ●●● Pragenses
Počet kusů 1; váha 3·686 *g*.

8. L *a)* ✻ Johannes ⁘ Primus
b) ✻ Dei ⁘ Gratia ✿ Rex ⁘ Boemie
R ✡ ✻ ✡ Grossi ✿ Pragenses
Počet kusů 3; průměrá váha 3.619 g.

9. L *a)* ✻ Johannes : Primus
b) ✻ Dei : Gratia ▲ Rex : Boemie
R ✡ ✻ ✡ Grossi ✤ Pragenses
Počet kusů 6; průměrná váha 3·578 *g*.

[5]) NČČ III., str. 211, při typu 5.

10. L *a)* ✻ Johannes : Primus
b) ✻ Dei : Gratia ▲ Rex : Boemie
R ✡ ✻ ✡ Grossi ✿ Pragenses
Počet kusů 2 ; průměrná váha 3·414 *g*.

11. L *a)* ✻ Johannes ◦ Primus
b) ✻ Dei ▲ Gratia ◦ Rex ▲ Boemie
R ✡ ✻ ✡ Grossi ▲ Pragenses
Počet kusů 4; průměrná váha 3·578 *g*.

12. L *a)* ✻ Johannes ● Primus
b) ✻ Dei ▲ Gratia ● Rex ▲ Boemie
R ✡ ✻ ✡ Grosii ✤ Pragenses
Počet kusů 2; průměrná váha 3·448 *g*.

13. L *a)* ✻ Johannes ‡ Primus
b) ✻ Dei ⁘ Gratia ‡ Rex ⁘ Boemie
R ✡ ✻ ✡ Grossi ⁘ Pragenses
Počet kusů 1; váha 3·612 *g*.

14. L *a)* ✻ Johannes + Primus
b) ✻ Dei + Gratia ✸ Rex + Boemie
R ✡ ✻ ✡ Grossi ✤ Pragenses
Počet kusů 1; váha 3·562 *g*.

U všech těchto grošů, u nichž je více kusů než jeden, jest každý kus jiného kolku

Groše Karla I.:

1. L *a)* ✻ Karolus ✿ Primus
b) ✻ Dei ◦ Gratia (lilie) Rex ◦ Boemie
R ✡ ✻ ✡ Grossi ▮ Pragenses

Počet kusů 36; průměrná váha 3·645 *g*. Groše mnohých kolků. Kroužky za Karolus jsou často tak otřeny, že vypadá znaménko jako křížek. Znaménko na rubu jsou dva plné nepravidelné kroužky, spojené dobře znatelnou příčkou.

2. L *a)* ✻ Karolus ◦ Primus
b) ✻ Dei ◦ Gratia (lilie) Rex ◦ Boemie
R ✡ ✻ ✡ Grossi ✤ Pragenses
Počet kusů 448; průměrná váha 3·468 *g*.

U těchto grošů jest patrna ledabylost kresby i ražení. Platí to jmenovitě o hvězdách na rubu, které jsou podoby vějířovité s tupými, často nestejně dlouhými hroty. Vyskytuje se mnoho grošů nedoražených nebo ražených dvakrát. Dva groše jsou dokonce tak raženy, že na obou stranách je vyražen líc, potom ovšem přeražený rubem.

Zmiňuji se ještě o znaménkách, která jsou umístěna na rubu grošů mezi konci ocasu lva. Jest to předně u grošů Václava II. mezi uchem a ohonem lva znaménko ⚜, o němž se zmiňuje Smolík.[6])

Totéž znaménko jest u grošů Jana I. typu 1., jenomže sedí přímo na uchu lva. U typu 8. jest mezi konci ocasu buď kroužek nebo dva drobné plné kroužky. U typu 9. jest mezi konci ocasu kroužek. Tento kroužek však se nepodobá kroužkům mezi slovy, ale má zvláštní tvar, který jsem pozoroval i u kroužků v typech jinde popsaných. Jest totiž na svém horním konci na témže místě rozšířený. U typu 12. jest mezi konci ocasu kroužek jako u typu 8. nebo 9., nebo znaménko ⚲ nebo ⚲. U typu 14. znaménko počíná v perličkovém obvodku a podobá se více vlnovce, jen málo u ouška rozšířené, přečnívající perličkový obvod nahoře a směřující mezi konce ocasu, u jiných grošů kroužek začíná mezi konci ocasu a stopka směřuje do perlovitého obvodku.

U typu 17. a 18. jest mezi konci ocasu kroužek, u typu 20. kroužek se stopkou buď nahoru či dolů směřující.

U nových typů grošů našel jsem tato znaménka:

U čísla 1. jako na groších Václava II. U č. 2. jako na groších Jana I. typu 1. Kromě toho mezi uchem a ocasem měsíčkovitě protáhlý rohlíček. U čís. 3. jako u typu 12., u čís. 4. nezřetelné, u čís. 5. jako u typu 14., u čís. 6. není žádné značky, u čís. 7. a 8. nezřetelné, u čís. 9. jako u typu 20., u čís. 10. a 11. není žádné značky, u č. 12. jako u typu 14., u čís. 13. jako u typu 1., u čís. 14. nezřetelné. U grošů Karla I. jest u čís. 1. na rubu mezi konci ocasu lva křížek, který jest buď u perlovitého obvodku a dotýká nebo nedotýká se pravé části ocasu, nebo pod obvodkem přímo mezi konci ocasu. U typu (čísla) 2. jest mezi koncem ocasu znaménko ϥ s drobným ouškem.

Pokud se týče příčiny uložení pokladu, možno odkázati[7]) na dobu vladařství markrabí Jošta a Prokopa. Tak si snad vysvětlíme možnost, že poklad, skorem 60 kop grošů, pocházel z lupu.

Děkuji na konec všem, kteří mně jakýmkoli způsobem přispěli, jmenovitě p. Dr. G. Skalskému a p. Ph. Dr. J. L. Červinkovi za velmi cenné odborné rady, p. Mr. Ph. Fr. Kulendovi z Kroměříže za přesné sváření grošů a mé ženě za všechnu pomoc a trpělivost, které bylo při určování a popisu velmi třeba. *Stanislav Hlobil.*

POŠUMAVSKÝ NÁLEZ PRAŽSKÝCH GROŠŮ VLADISLAVA II.

V Pošumaví — podle přibližného udání prý někde na Kaplicku — bylo r. 1927 nalezeno větší množství Vladislavských grošů mimo jiné mince — tyrolské, bavorské, solnohradské a rakouské — jichž část se mně podařilo získati pro mou sbírku.

[6]) Pam. Arch. XII., str. 260.

[7]) Dvořák: Dějiny Moravy I., str. 245.

Mince v nálezu obsažené jsou z let 1500 až 1523, jen dva krejcary mají letopočet 1471. Podávám zde popis Vladislavských grošů, v nálezu velkou převahou zastoupených. Z počtu asi 250 kusů, nejlépe zachovaných, snažil jsem se rozpoznati různé ražby a pak sestaviti nalezené varianty pokud možno přehledně. Jak dalece se mně to podařilo lze posouditi podle připojených 3 tabulek. Pro roztřídění variant volil jsem tyto směrnice:

1. Kresba koruny liší se v 17 případech (viz tab. 1.).

2. Také kresba lva jest velmi různá. Není však snadno rozlišovati ji podle celkové kresby. Karakteristické rozdíly lze však poznati na kresbě ohonu a tečkových ozdob. Ohon má 4 různé tvary, jest buď jednoduchý, zdobený dvěma nebo třemi tečkami anebo trojlístkem. Mnoho grošů má tečku také pod lvem a jeden kus má tečku v záhlaví hřívy.

3. Velmi složitá jest kresba a kombinace znamének rozdělovacích. Jsou tu hvězdy, křížky, kroužky, tečky atd. různých velikostí i tvarů, jednotlivě zastoupené, ale i seskupené až i do 16 na jednom místě.

4. Druh písma jest asi čtverý.

5. Okraje na obou stranách groše jsou ponejvíce jemně čárkované, řídčeji perličkované, velmi zřídka hladké.

Celkem rozpoznal jsem v nálezu čtyřicet variant. Seřadil jsem je pak podle pořádku na tabulce 2. a 3., označeného v kolmých sloupcích 1 až 11. Tyto sloupce odpovídají pořadí rozdělovacích znamének nápisů takto:

(1) WLADISLAUS SECUNDUS (1)
(2) DEI (3) GRATIA (4) REX (5) BOEMIE (2)
(7) GROSSI (8) PRAGENSES (7)

V kolmém sloupci 6. jest pro každou jednotlivou variantu označen typ dotyčné kresby koruny podle tab. 1. V sloupci 9. a 10. vidíme různosti tvaru ohonu a jeho ozdob. Tečku pod lvem má 13 variant, tečku v záhlaví hřívy jen varianta č. 19. U varianty č. 2. nezačíná nápis WLADISLAUS jako u všech ostatních nad prostředkem koruny, nýbrž je posunut na levo tak, že nad prostředkem leží první „A“ tohoto nápisu. Rozdělující tečka v nápisu WLADISLAUS.SECUNDUS vyskytuje se jen na variantě č. 15. Na variantě 5. jest pozoruhodné písmo, v líci groše jest okraj prostřední hladký, ostatní okraje jsou čárkované. Dva kusy varianty 9. nalezl jsem s okraji čárkovanými, jeden kus s hladkými.

Zajímavá zkomolenina jest varianta 40. Vznikla snad dvojím rázem a posunutím kolku při ražbě. Těžko vysvětlitelno jest však, že jsou zdvojnásobeny jen části kresby, na př. ohon lva je prodloužen tak, že má 4 kličky místo 2. Lev celý jest ale jasně jen jednoduše vyražen. Taktéž koruna jest jednoduchá, kdežto písmo kolem ní jest zdvojnásobeno, a sice jen částečně: WLADIS WLADIS .... GRATIA GRATIA.

Jindřich Teisinger.

Tab. 1.

17 Variant kresby královské koruny české

✲GROSSI PRAGENSES✲✲

VLADISLAVA II.

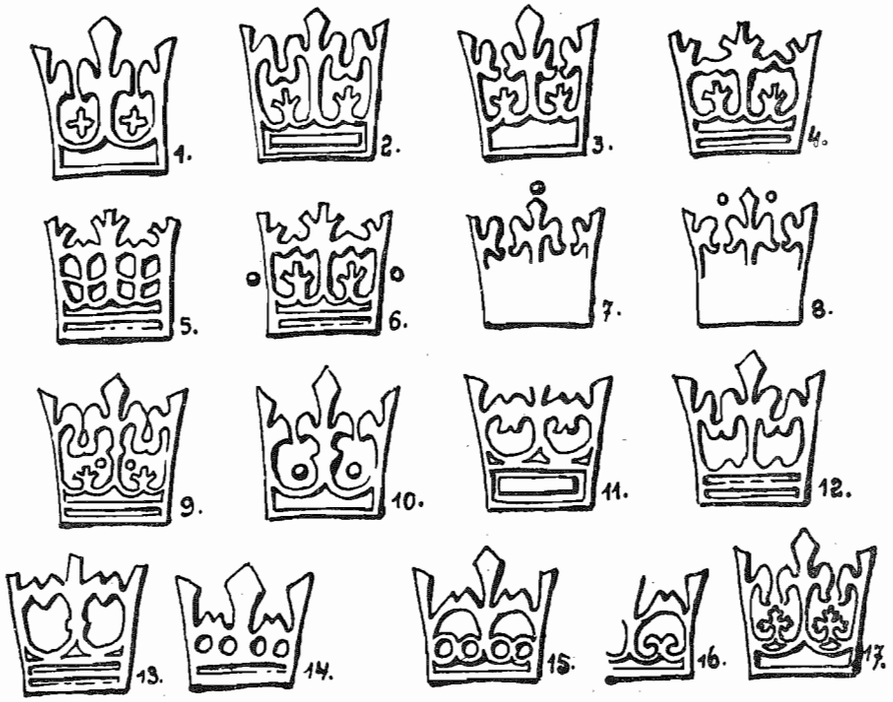

K porovnání :

✲GROSSI: PRAGENSES✲✝

VÁCLAV II. KAREL I. JIŘÍ I.
JAN I. VÁCLAV III.

Tabulka 2.

40 VARIANT

① WLADISLAVS SECVNDVS ①
② DEI ③ GRATIA ④ REX ⑤ BOEMIE ⑥
⑦ GROSSI ⑧ PRAGENSES ⑨

11 značek rozlišovacích ① až 11 :

0	①	②	③	④	⑤	6	⑦	⑧	9	10	11
№	Líc – Koruna						Rub – lev				zvláštní
1	-					2					
2	jako č. 1., ale písmo „WLADISLAVS" nezačíná v prostředku										
3	jako č. 1., ale kresba koruny typ 8.										
4	-			8		11					SECVNDVS DEI:
5	-			?		12		"	"		WLADISL..... SECVNDVS
6	-					13		"	"		
7	-	?				6					
8	-			"		10	?	"			Tečka pod lvem
9				?		4		"			
10			"	"		"	"	"			WLADISLAVS ↑
11						11	"				SECVNDVS
12						5					
13	"		"	"	"	2		"			
14	"		"	?	"	7	"	?			hladké okraje
15	"	2	"	"	•	7	?	?			" tečka WLADISLAVS·SEC...
16			"	"	"	4		"			
17			"	•	•	4	•	"			
18	"		"	"	"	4	"	"			
19	Pokračování na tabulce 3.										

40 Variant Tab. 3.

Pražských grošů WLADISLAVA II.

0	①	②	③	④	⑤	6	⑦	⑧	9	10	11
č.	Líc – Koruna						Rub – lev				Zvláštní
19	✕	?	✕	?	✕	12	?				
20	"		"		"	1.		"			tečka v záhlaví lva
21	"	?	"	?	"	9.	"	?			
22			"	"	"	1.	"	"			tečka pod lvem x
23	"		"	"	"	1.	"	"			
24	jako 23, ale písmo PRAGENSES (PRAGENSES).										
25						17.					
26	"	"	"	"	"	15	?	?	"		x
27	"	?	"	"	"	16	?		"		
28	"	"	"	"	"	1		?	"		x
29	"	"	"	"	"	12		"	"		x
30	"	"	"	"	"	17	?		"		x
31	"		"	"	"	?			"	?	
32	?	?		"	?	10	"	?	"	?	
33	✕					1.			"		x
34	–			"		2			"		x
35	–	"	"	"	"	14		"	"		x
36	–	"	"	"	"	14		"	"		x
37	–	"	"	"	"	?		"	"		x
38	–	"	"	?	"	15		"	"		x
39	–	"	"	"	"	14		"	"		a tečka nad korunou x
40	–		"		"	14	"	?	"	?	

NÁLEZ GROŠŮ V JESENICI.

V únoru 1929 byl učiněn nález pražských grošů Václava IV. v Jesenicích, okres Podbořany. Kromě nich vyskytly se v nálezu také groše Karla IV., které byly pro porovnání s Václavovými zváženy, dále groš Jana Lucemb. a groše míšeňské. Při roztřídění grošů Václavových, jejichž zachovalost byla velmi různá, brán zřetel opět na tvar písmena N ve jméně králově, jehož různost jest proto nápadnou, že jeho tvar v opise na rubu „GROSSI PRAGENSES" jest vždy týž a správný. Rozdělovací znaménka mezi těmito slovy jsou rozličná. Při prvých dvou druzích grošů jsou značky v popisu udány, při dalších vidíme obvyklé čtyřlisté hvězdice. Při četných groších méně zachovalých lze ovšem tato znaménka při podrobném prohlížení jen tušiti. Nález obsahoval:

České:

Jana Lucemb.:	1 k
Karla I., průměrná váha 2·73 g	5 k
Václava IV.,	
N, menší písmena, značka ⁂, 2·69 g	20 k
N, menší písmena, značka ✱, 2·65 g	27 k
Π, 2·63 g	110 k
И, 2·63 g	134 k
N, 2·58 g	6 k
dále otřelých a neznatelných grošů	199 k

Míšeňské: Bedřicha I. Bojovného, Viléma II. a Bedřicha Prostého (1406—25) groše se znakem ..... 7 k
Bedřicha I. Bojovného (razí do r. 1428) groše s přilbou.. 2 k
celkem.... 511 k

Zdá se, že poklad byl zakopán na konci vlády Václavovy.

K. Turnwald.

NÁLEZ V ČESKÉ LIPĚ.

V České Lípě byl 30. března 1929 při bourání domu náležejícího Městské spořitelně nalezen poklad, obsahující vedle uherských dukátů Ludvíka I. (1342—82, Réthy II., tab. II., č. 64 A) a Zikmunda I. (1386—1437, l. c., II., tab. VII., č. 119 B) 2.885 pražských grošů, tedy něco přes 48 kop. Zastoupeni byli: Jan I. 1, Karel I. 104, Václav IV. 2.779 kusy; kromě toho byl tu 1 střížek bez ražby. Mince byly úplně pokryty měděnkou a na některých lpěly zbytky plátěného a koženého sáčku. Po vyčištění byly Karlovy a Václavovy groše roztříděny podle různosti rozdělovacích znamének resp. způsobu psaní N, což se podařilo jen u malé jich části, neboť někdy ani polovina líce nebo rubu nebyla vyražena, takže význačné odchylky se nedaly sledovati.

Průměrná váha zjištěna takto:

groš Jana I. ..... 3·40 g
groše Karla I.: KAROLVS +, PRIMUS ..... 3·39 g
KAROLVS ∘ PRIMVS ..... 2·77 g
KAROLVS ×× PRIMUS ..... 2·74 g
groše Václava IV.: GROSSI ♥ PRAGENSES, WEΠCEZLAVS 2·78 g

GROSSI ✿ PRAGENSES, WEИCEZLAVS 2·72 g
GROSSI ✸ PRAGENSES, WEИCEZLAVS 2·67 g
GROSSI ✤ PRAGENSES, WEПCEZLAVS 2·66 g
nezřetelná značka WEИCEZLAVS 2·88 g
střížek bez ražby ..... 2·78 g

Jest zajímavo, že groš s WEИCEZLAVS, vyznačující se většími písmenami, je z Václavových nejtěžší, a že se v nálezu objevil v jediném výrazně raženém kuse, ač bývá v jiných nálezech lehčí a vyskytuje se velmi často. Poklad byl zakopán nejspíše v prvé polovině vlády Václavovy. *K. Turnwald.*

NÁLEZ GROŠŮ V KARDAŠOVĚ ŘEČICI.

Dne 27. července 1929 byla při opravě kolny v domě č. p. 100 v Kardašově Řečici nalezena asi 10 *cm* pod zemí hliněná nádoba 12 *cm* vysoká tmavohnědé barvy, baňatá, jednouchá s úzkým hrdlem. Obsahovala 368 pražských grošů, z nichž 3 Karlovy, ostatní Václava IV. Václavovy groše jsem roztřídil jako obvykle podle způsobu psaní písmena N ve jméně na líci mince a podle rozdělovacího znaménka na rubu v opise. Podle zjištění hlavního puncovního úřadu v Praze měly jednotlivé typy grošů tuto průměrnou váhu v *gr* a průměrnou ryzost v ‰:

znaménko	❖	písmeno	И	*gr* 2·70,	ryz. 627,
,,	❖	,,	N	2·34,	666.
,,	❖	,,	П	2·66,	666.
,,	✿	,,	Ν	2·36,	685,
,,	✸	,,	Ν	2·40,	685.

Naproti tomu byla průměrná váha grošů Karlových *gr* 3·20 a průměrná ryzost 800.

Vzhledem k naprostému nedostatku mincí jiných nelze ani přibližně udati, zda poklad byl uložen ještě za vlády Václava IV. či v době pozdější. Mince byly většinou velmi otřelé a mělce raženy, takže z celého nálezu bylo možno na typy roztříditi jen asi 50 kusů. *K. Turnwald.*

NÁLEZ MILIČÍNSKÝ.

V r. 1929 byl v Miličíně na Táborsku za okolností blíže neznámých učiněn nález mincí, které se nalézaly v jednoduché baňaté nádobě, nepolévané, s širokým a vysokým hrdlem, a byly pokryty měděnkou. Nález obsahoval:

27 grošů Václava IV. (mělce ražených, ale nepotřebovaných),
1 čtyřrázový haléř se lvíčkem,
2165 haléřů se lvíčkem bez čtyřrázu,
59 haléřů jihlavských bez čtyřrázu,
1 haléř jihlavský se čtyřrázem,
55 haléřů znojemských bez čtyřrázu,
30 haléřů brněnských bez čtyřrázu,
1 moravský haléř Albrechta V. 1438/39,
15 haléřů zhořeleckých s korunou (od r. 1450),

10 míšeňských grošů Bedřicha II. a Viléma III. 1442/45 s různými mincovními znaménky.
11 míšeňských grošů Bedřicha II. (do r. 1464) s různými mincov. znaménky.
39 solnohradských jednostranných haléřů se znakem (z poč. XV. stol.).
1 solnohradský podobný haléř s berlou na rubu,
2 mnichovské feniky Štěpána II. 1349-75 (hlava mnicha — znak),
70 mnichovských feniků Arnošta I. a Viléma III. (do r. 1435, ЄW — hlava mnicha),
23 mnichovských feniků Arnošta I. a Adolfa (do r. 1438, ЄA — hlava mnicha),
19 mnichovských feniků Alberta III. 1441—60), po obou stranách po kroužku nebo po růžici — hlava mnicha),
86 landshutských feniků Jindřicha IV. 1429/50, (h mezi růžicemi, kroužky nebo hvězdami — lancknechtská přilba),
19 oettingských feniků téhož (h — pes vedle stromu),
8 feniků Krištofa falc-neuberského (do r. 1448, chri—falcký a vitelsbašský znak, nad nimi ch),
7 augsburských feniků z počátku XV. stol. (hlava biskupa s mitrou — B),
1 augsburský fenik z poč. XV. stol. (hlava bisk. — h),
1 šmalkaldský groš hessenského lantkraběte Ludvíka V. 1413—58,
1 purkrabský norimberský haléř Albrechta Achilla a Jana IV. 1440—64,
1 městský norimberský haléř z poč. XV. stol.,
1 štýrskohradecký fenik Arnošta 1409/24,
8 vídeňských feniků Viléma z počátku XV. stol.,
46 vídeňských feniků Viléma z poč. XV. stol.,
2 vídeňské feniky Ladislava Pohrobka, 1440/57,
1 vídeňský fenik Bedřicha III. z doby před r. 1458,
1 střížek haléře bez ražby velikosti haléřů českomoravských anebo norimberských. *K. Turnwald.*

NÁLEZ VE ŠTIČÍ U KAMENICE N./L.

V září 1927 byl objeven poklad haléřů a feniků, jenž obsahoval tyto druhy mincí:

Čechy: otřelý groš Václava IV. a zlomek stejného groše, 2 jednostranné haléře se čtyřrázem, 478 jednostr. haléřů bez čtyřrázu, 1 haléř s korunou.

Kladsko: 1 jednostranný haléř se lvem, za jehož hřbetem gotické *g*.

Morava: 1 jednostranný haléř s orlicí s břevnovým štítkem, 8 jednostr. haléřů s orlicí šachovanou, 13 haléřů znojemských, 4 haléře jihlavské.

Zhořelecko: 2 haléře s korunou a „gor".

Dolní Rakousy: 1 fenik Viléma, 11 feniků Albrechta V., 1 fenik Ladislava Pohrobka, 2 zlomky krejcarů Bedřicha V., 3 jednostranné feniky vídeňských hausgenosů s „W H T".

Horní Rakousy: 1 fenik Albrechta V.

Norimberk: 2 jednostranné feniky se dvěma znaky pod předkem rozpjatého orla.

Augsburk: 5 biskupských feniků se čtyrrázem, na líci hlava biskupa mezi berlou a šiškou, na rubu různé značky.

Salcburk: 15 jednostranných čtyřrázem opatřených feniků se znakem v kroužku.

Hals: 17 jednostranných feniků Jana a Bedřicha.

Bavory: 1 mnichovský fenik Štěpána II., 2 feniky Štěpána III. a Ludvíka VII., 9 landshutských feniků Jindřicha IV., 15 öttingských feniků téhož, 8 mnichovských feniků Arnošta I. a Viléma III., 6 mnichovských feniků Alberta III.

Neuburk: 5 feniků Krištofa s 2 znaky na líci a zkratkou „chri" na rubu.

20 zlomků a k nerozeznání otřelých haléřů.

Poklad byl uložen do země kolem r. 1460. *K. Turnwald.*

DVA NÁLEZY MINCÍ Z OKRESU LEDEČ n./S.

Okresní politická správa v Ledči n. Sázavou zaslala Národnímu Museu v Praze nález mincí k určení a posouzení. Prohlídka ukázala, že zaslané mince tvoří dvě skupiny, které lze jak dle vzhledu tak i časově děliti. První skupina obsahuje Pražské groše z dob Václava IV., Jiřího z Poděbrad a Vladislava jakož i několik míšeňských grošů z Duryňska a Hesenska (406 + 9 kusů). Groše tyto byly vesměs silně oxydované. Nejlépe zachované jsou groše Vladislava, též groše Jiřího jsou dobře zachované; jen groše Václavovy mají plochou ražbu a jsou opotřebované. Mezi nimi našly se také 4 groše kontramarkované a sice jeden kus se značkou henneberskou(?), dva kusy s „pyrem" města Augsburku a jeden kus s kontramarkou, Katz „Kontramarky na Pražských groších" č. 50 (ježek). Značka ta se přiděluje též městu Kamenice; Dr. Katz ji v uvedené práci připisuje — ovšem s výhradou — městu Jihlavě. Jest několik vážných důvodů proti tomuto přidělení; nutno však se zmíniti o tom, že tato kontramarka se často vyskytuje ve zdejších nálezech a že jsme se dosud neseznámili s exemplářem, který by měl „ježka" spolu s jinou značkou německou. Proto jest původ této kontramarky hledati mimo jižní a západní Německo. Okolnost, že se vyskytují německé kontramarky na mincích českých nálezů, jako zde henneberské a augsburské, svědčí o tehdejším čilém obchodním tyku Čech se západními sousedy, při němž se naše mince často vyvážely a zase zpět dovážely. Hodnoty menší — haléře — tato část nálezu neobsahovala.

Druhá skupina zaslaných mincí pozůstává z menší části z českých ražeb Maxmiliána II., Rudolfa II. a Matyáše, z větší části však z českých, moravských a slezských ražeb Ferdinanda II. Mince, které jsou slabě zeleně oxydovány, tvoří pravděpodobně poklad, který nesouvisí s grošovým nálezem a je asi o 120—130 let mladší.

Nález tento ukazuje, že bílé a malé groše uvedených panovníků obíhaly ještě v polovině třicetileté války — snad pro své dobré stříbro. Z ražeb stavovského direktoria a Fridricha Falckého našly se jen tři, případně jeden 24-ník; nalezené mince Ferdinanda II. jsou z části 3-krejcary, z části krejcary. Nápadným jest veliký počet ražeb slezských, zastoupených v tomto nálezu; zdá se, že byly v celku přimíseny k mincím českým. Vídíme zde dále několik mincí cizích, tak často v českých nálezech se objevujících, a to mince polské, bavorské atd.

Nejmladší mince z nálezu prvního jsou groše Vladislava, tyto groše byly zakopány pravděpodobně před rokem 1516; nejmladší mince druhé skupiny jsou z let 1634 a 1635, lze tudíž předpokládati, že skupina ta byla zakopána nedlouho po tomto roce.

Dále našly se mezi zaslanými mincemi měděné krejcary Marie Terezie, 3-krejcary a krejcary Františka II. a 6-krejcar a 20-krejcar Františka Josefa. Mince tyto již dle patiny, nemluvě ani o jich stáří, k oběma nálezům jistě nepatří.

Nalezené mince jsou určeny pro ledečské museum.

I. NÁLEZ GROŠŮ.

Čechy: *Václav IV. 1378—1419* 174 pražských grošů; 4 kontramarkované pražské groše a sice: Henneberg(?) (Katz, Kontramarky na Pražských groších, č. 134, 1 kus), Augsburk (Katz č. 131, 2 kusy), Jihlava(?) (Katz č. 50, 1 kus);

Jiří z Poděbrad 1458—1471 13 pražských grošů;
Vladislav 1471—1516 208 pražských grošů.

Hessensko: *Ludvík, — 1458* 2 míšeňské groše
Sasko: *Bedřich, — 1440* 4 míšeňské groše
Bedřich II. a Vilém — 1445 3 míšeňské groše
Arnošt a Albrecht — 1485 1 míšeňský groš; dále 9 zlomků.

II. NÁLEZ Z DOBY TŘICETILETÉ VÁLKY.

Vládní mince české a rakouské:

Ferdinand I. 1526—1564 Vídeň: 2-krejcar 1561 (1), Slezsko: groš 1547 (1), krejcar 1562 (1), 1563 (1).

Maxmilian II. 1564—1576 Praha: Harder, bílý groš 1574 (1), Jáchymov: Kadner, bílý groš 1576 (1), Budějovice: Gebhart, bílý groš bez letopočtu (1), neurčené (špatně zachované) bílé groše 4.

Rudolf II. 1576—1612 Praha: Gebhart, bílý groš bez letopočtu (3), Erker, malý groš 1584 (1), 1585 (1), 1586 (1), 1589 (1), 1594 (1), 1599 (1), 1600 (2), Kutná Hora: Šatný, b. groš 1584 (1), 1587 (4), 1588 (1) 1590 (1), 1592 (3), malý groš 1579 (1), 1580 (1), 1592 (2), Herolt, ½b. groš 1594 (2), 1595 (1), 1597 (1), Dominik, b. groš 1599 (1), malý groš 1594 (2), 1597 (1), 1598 (1), Špís, b. groš 1601 (1), 1602 (2), Enderle, b. groš 1604 (1), 1605 (1), 1607 (1), malý groš 1603 (1), 1605 (1), 1607 (1), 1608 (1), Jáchymov: Kádner, b. groš 1580 (1), 1582 (1), malý groš 1578 (s nápisem MALEI, 1), 1581 (1), 1582 (1), Hofmann, malý groš 1585 (1), 1586 (2), 1589 (1), 1592 (2), 1593 (1), 1594 (2), 1595 (1), 1596 (1), 1597 (3), 1599 (1), Lengefelder, m. groš 1608 (1), 1609 (1), 1610 (2), Budějovice: Schönfeld, m. groš 1579 (1), 1581 (1), 158 (1), Mattighofer, malý groš 1584 (1), b. groš 1585 (1), 1585 (4), 1586 (1), malý groš 1584 (1), 1585 (4), 1586 (1), 1591 (1), 1598 (1), Hall: krejcar 1611 (2).

Matyáš 1612—1619 Praha: Huebmer, b. groš 1618 (1), 1619 (1), malý groš 1618 (1), Kutná Hora: Šultys, malý groš 1612 (1). Hölzl, b. groš 1617 (3), 1618 (1), 1619 (2), malý groš 1617 (4), 1618 (4), neurčených a zlomených 7.

Stavovské direktorium 1619—1620 Praha: Huebmer, 24ník 1619 (1), Kutná Hora: Hölzl, 24ník 1619 (1), Jáchymov: Lengefelder, 24ník 1620 (1),

Fridrich Falcký 1629—1621 Kutná Hora: 24ník 1620 (1),

Ferdinand II. 1619—1637 Praha: Suttner, 3kr. 1624 (6), Huebmer, 3 kr. 1625 (1), 1626 (4), 1627 (4), 1628 (3), 1629 (7), 1630 (1), Schuster: 3kr. 1631 (1), 1632 (3), 1633 (5), 1634 (21), 1635 (11), Kutná Hora: Hölzl, 3kr. 1621 (1), 1625 (1), 1627 (1), 1628 (4), 1630 (1), 1 kr. 1624 (13), 1625 (2), 1 halíř 1630 (1), 1631 (1). Prunz, 3kr. 1633 (1), 1634 (3), Neobsazeno, 3kr. 1633 (1), Jáchymov: Steinmüller, 3kr. 1630 (1), 1631 (3), 1632 (1), Krumlov: du Bois, 3kr. 1631 (2), Brno: Wonsiedler, 3kr, 1624 (3), 1626 (1), 1 kr. 1624 (41), 1625 (26), 1626 (21), Olomouc: Fritsch, 3kr. 1628 (1), 1 kr. 1626 (1), 1627 (1), 1628 (2), 1629 (4), 1630 (3), 1631 (9), 1632 (2), Mikulov: (N), 3kr. 1627 (1), 1 kr. 1627 (4), 1628 (5), Vratislav: Riedel, 1 kr. 1624 (13), 1625 (14), 1626 (12), 1627 (16), 3kr. 1626 (3), 1627 (4), 1628 (2), 1629 (6), 1630 (2), 1631 (3), bez letopočtu (1), trojník 1625 (1), Hema, 3kr. 1630 (2), Ziesler, 3kr. 1633 (1), 1 kr. 1632 (1),

Ratiboř: Dyringer, 1 kr. 1625 (4), Nisa (Neisse): Zwirner, 1 kr. 1624 (16), von Bren, 1 kr. 1624 (8), 1625 (10), Huser, 1 kr. 1624 (5), Vídeň: Fellner, 3 kr. 1624 (16), 1625 (1), 1626 (3), 1627 (1), 1628 (2), 1630 (1), 1 kr. 1631 (1), 1633 (4), 1634 (1), Sv. Hypolit: Edling-Fellner, 1 kr. 1624 (2), Edling, 3kr. 1625 (1), Štýrský Hradec: 3kr. 1625 (1), 1626 (4), 1628 (3), 1631 (1), 1632 (1), St. Veit: Matz, 3kr. 1624 (1), 1 kr. 1624 (8), Sigharter, 1 kr. 1626 (2), (HG), 3kr. 1627 (1), 1 kr. 1627 (1), 1628 (1), beze značky: 3kr. 1631 (1), mincovna? : zn. kotva, 3kr. 1631 (1), beze značky, 3kr. 1626 (3), pro špatnou zachovanost neurčené 3kr. (5),

Ferdinand III. 1637—1657 Kladsko: Huser, 3kr. 1627 (1), Hema, 3kr. 1629 (1), Hema-Riedl, 1 kr. 1628 (2), 1629 (1), 1630 (1), 1631 (1), 1632 (1), Rössner, 3kr. 1633 (1), 1634 (1).

Marie Terezie 1740—1780 Praha: 1 kr. 176? (1), Kremnice: 1 kr. 1762 (1),

František I. 1792—1835 mincovna? (špatně zachované): 3 kr. 1800 (5), 1 kr. 1800 (3), 1 kr. 1812 (2).

František Josef 1848—1916 6 kr. 1849 (1), 20 kr. 18?? (1).

Tyrolsko: *Leopold 1619—1632* Hall: bez letopočtu, I. období: 3kr. (1), 1 kr. (9), II. období: 3kr. (4), 1 kr. (4).

Šlik: *Jindřich 1627—1650* Planá: Kendler, 3kr. 1628 (1), 1631 (2), 1634 (3), 1 kr. 1630 (1), 1633 (1),

Valdštejn: *Albrecht 1624—1634* Jičín: Steinmüller, 3 kr. 1631 (1), 1633 (1), Sagan: Jacob. 3 kr. 1630 (1).

Opava: *Karel Eusebius 1627—1684* značka (M W) 3kr. 1629 (1), 1 kr. 1629 (3).

Vratislav: *biskup Jan V. Turzo 1506—1520* groš 1509 (1).

Krnov: *Jan Jiří 1607—1623* 3kr. 1617 (1), 1619 (1), halíř 1623 (1).

Svídnice: Půl-groš (2).

Polsko: *Kazimír IV. 1445—1492* denár (1), *Jan I. Albert 1492—1501* denár (1), *Alexander 1501—1506* denár (1), *Zikmund III. 1587—1632* 3groš 1621 (1).

Švédsko: *Gustav II. Adolf 1611—1632* Ternar 1632 (1).

Oldenburg: *Anton Günther 1603—1667* Adlerschilling bez let (1).

Zwolle: Adlerschilling bez let. (1).

Brunšvicko: *Calenberg: Erich II. 1540—1584* Mariengroschen 1550 (1).

Höxter: Mariengroschen 15?? (1).

Göttingen: Mariengroschen 1554 (1).

Nordheim: Mariengroschen 15?? (1).

Badensko: *Bedřich V. 1622—1659* 1 krejcar 1622 (1).

Kempten: 1 krejcar 1623 (2), 1624 (1).

Augšpurk: 1 krejcar 1624 (1).

Norimberg: 1 krejcar 1623 (1).

Bavorsko: *Maxmilian 1598—1651* 1 kr. 1624 (3).

Falc-Neuburg: *Wolfgang Vilém 1614—1653* 2kr. 1627 (1), 1kr. 1626 (1).

Falc-Veldenz: *Jiří Gustav 1592—1634* Půl-pacnéř 1592 (1).

Falc-Zweibrücken: *Jan 1569—1604* 3kr. 159? (1).

Falc-Simmern: *Richard 1569—1598*: Půl-pacnéř 1577 (1), 1590 (1), 1593 (1).

Solms-Lich.: *Arnošt, Eberhard a Hermann Adolf 1562—1590* Půl-pacnéř 1587.

Arnošt, + 1619 Půl-pacnéř 1594 (1).

Hanau-Lichtenberg: *Filip V. 1590—1599* Půl-pacnéř 1595 (1).

Stollberg: *Ludvík 1538—1574* Půl-pacnéř 1566 (1).

Hrad Friedberg (Wetterau): *Jan Eberhard 1577—1617* Půl-pacnéř 1950 (1).

Worms: *biskup Jiří 1580—1595* Půl-pacnéř 1593 (2), groš 1571 (1).

Štrasburk: *biskup Jan IV. 1569—1592* groš 1575 (1), 1576 (1).

Solnohradsko: *Paris v. Lodron 1619—1653* 1 kr. 1624 (2).

Chur: *Gotteshausbund* 1 kr. 1669 (1).

Španělsko: *Filip III. 1598—1621* Antverpy: ½ tolar (2), neurčen 1.

Anglie: *Alžběta 1558—1606* šilink bez let. (1). *C. O. Castelin.*

V Oseku, obci polit. okresu Přeštického, přišlo se 7. prosince 1929 na poklad stříbrných mincí českých, v počtu 455 kusů, vesměs pražských grošů Václava IV. Byly uloženy v nádobce hliněné, nepolévané, středověkého tvaru a zakopány na zahradě usedlosti rolníka p. Tomáše Šestáka čp. 8. v Oseku ve hloubi asi 60 *cm* pod kořeny hrušky. Vlastník pozemku chtěje kořeny ze země vydobýti narazil na nádobku, která se rozbila a při tom obsah její, mince silnou vrstvou měděnky pokryté, se vysypaly. Okresní úřad v Přešticích, kterému četnictvo nález hlásilo, dal jej hned zajistiti na obecním úřadě v Oseku, odkud vyžádal si jej okres. konservátor min. školství a národní osvěty v Klatovech p. dr. Karel Hostaš do klatovského musea k určení, popsání a odbornému šetření. Nález, jak již dříve pověděno, obsahuje groše krále Václava IV., z nichž ani jediný není kontramarkován. Z toho lze usuzovati, že nenáležel obchodníku; zakopán byl asi ještě za vlády krále Václava, snad na samém počátku bouří husitských.

Podle sdělení správy Městského musea v Klatovech.

Malý poklad 69 pražských grošů nalezl r. 1925 rolník Václav Záhořík při kladení vodovodu na dvoře své usedlosti ve *Štáhlavicích u Blovic*. Jeden pražský groš náležel Karlu I. a ostatních 68 Václavu IV. Žádný nebyl kontramarkován. Jde tu patrně o mince uložené do země nejspíše v letech 1400—1410. *Jý.*

Ve *Vrčeni u Nepomuka* byl při přestavbě domku na podzim r. 1928 učiněn nález mincí z 15. stol., jehož zbytek se dostal letos na jaře do Plzně. Mezi 184 kusy zjištěny byly tyto druhy mincí: 1 uherský dukát Zikmundův (1419—1437) s uhersko-českým znakem, 6 hesenských grošů Ludvíka II. (1413—1458) a 177 grošů míšeňských, z nichž náleží: Fridrichovi II. (+ 1464) 120 kusů (1 s trojlístkem, 61 s lilií a 58 s dvouramenným křížkem vedle štítku s meči), Fridrichovi II. a Vilémovi III. (1440—1442) 21 kusů (mečové a štítové), 19 kusů Vilémovi III. samotnému (1442—1482), 7 kusů bylo tak otřelých, že nebylo lze je určiti.

Jý.

V srpnu 1929 bylo objeveno *v Červených Janovicích* při kopání strouhové jámy ve hloubce asi 1 metru 128 grošů Vladislava II. volně uložených. Mince jsou

velmi špatně zachované, takže roztřídění a určení variant provésti nelze. — Celý nález jest uložen v městském museu v Kolíně. *J. Š.*

V březnu t. r. byla nalezena *u obce Bělovse u Náchoda* v lese Montaci na pozemku rolníka Jos. Jiráska při dobývání pařezů nádobka, zhotovená kolem r. 1600, asi se 60 kusy stříbrných mincí. Podle hlášení četnické stanice v Náchodě byly z let 1593—1620. Osm kusů bylo uloženo v Městském museu v Náchodě, které je zaslalo k posouzení. Byly to groše těchto zemí:

Polsko: Zikmund III. (1587—1632), mincovna Krakov, jeden r. 1619, tři r. 1620; mincovna Bydgoscz, jeden r. 1614.
Pomořany-Barth, František I. (1618—1620), r. 1618.
Slezsko, Lehnice-Břeh, Jan Kristian a Jiří Rudolf (1620—1621), Reichenstein, r. 1619 a 1620.

O osudu ostatních kusů nejsme zpraveni. *Nohejlová.*

LITERATURA.

GEORGE F. HILL: L'ART DANS LES MONNAIES GRECQUES. Pièces choisies, reproduites en agrandissement et décrites. Paris et Bruxelles 1927, str. 65, LXIV tab.

Byla-li kniha Reglingova[1]) pozoruhodným a úspěšným pokusem o vylíčení vývoje výtvarné stránky antické mince v rámci ostatního uměleckého vývoje, je práce Hillova také pokusem, zas jinak zajímavým a ilustrujícím nově i výsledky Reglingovy. Hill poprvé publikuje početnou řadu řeckých mincí VI. až I. století př. Kr. v pečlivém a dobrém výběru ve zvětšeném měřítku. Autor sám nadhazuje v předmluvě možnou a ne bezdůvodnou námitku proti této metodě, reprodukující mince v měřítku, pro něž nebyly umělecky zamýšleny. Zároveň ji však vyvrací, poukazuje k užitečnosti takovéto metody, jež velmi usnadňuje studium formální stránky mincí. Poznamenává při tom, že umění řezáčů razidel řeckých mincí podstupuje tu přísnou zkoušku. Není však jediným kladným výsledkem této reprodukční metody, vychází-li umění tvůrců řeckých mincí z této zkoušky vítězně. I když přisvědčíme autorovi, že ve stručném úvodu (str. 7— 3) nebylo možno vyčerpati všechny otázky vížící se k tématu, a že bylo nutno omeziti se jen na některé poznámky všeobecného rázu, přece se nezbavíme dojmu, že autor opomenul vytěžiti ze svého plodného pokusu tolik, kolik bylo možno.

Vycházeje od základních otázek týkajících se povahy mince jako platidla, dotknuv se povšechně vývoje řecké mince, který se mu jeví — podobně jako Reglingovi — jako neustálý zápas o vyrovnání ideálů uměleckých s požadavky praktickými, obrací se k vnější stránce mince. Zmiňuje se o příbuznosti řezby mincovního razidla s technikou řezby do kamene, sleduje způsob anatomické práce, znázorňování oka, vlasů a vousů, umístění a posici hlavy v ploše mince, komposici mincovního obrazu i způsob jeho orámování. Přechází pak k vlastním problémům uměleckým

[1]) Die antike Münze als Kunstwerk. Berlin 1924. Viz NČČ II, 141.

vnitřně obsahovým. Pojednává o povaze řeckého naturalismu, o momentech náboženských, jež vykonávaly tak důležitý vliv na řeckou uměleckou kulturu, vyzdvihuje rozdíly v umělecké koncepci u jednotlivých řeckých kmenů a sleduje na mincovních portretech umělcův poměr k námětu. Dotýká se nakonec i důležité otázky archaismů a tradicionalismů na řecké minci, diktovaných zřetely praktickými spíše, než záměry uměleckými, a zmiňuje se také o kopírování prací starších i současných.

Mezi zajímavými, třebaže ne ve všem novými postřehy autorovými postrádáme však zvláštní úvahu o poměru mincovní glyptiky k umění monumentálnímu, nehledě ke stručné zmínce o kopírování kultovních soch. Právě zvětšená reprodukce dobře ukazuje, jak těsně souvisí umění řecké mince s velkým uměním, ukazuje také kdy vývoj mincovního reliefu předchází vývoji reliefu velkého a kdy se za ním opožďuje. V tabulkách, sestavených podle námětů (hlavy mužské, hlavy ženské, isolované postavy, skupiny, skupiny postav se zvířaty, kvadrigy, zvířata, obludné bytosti, rostliny, předměty neživé) i chronologicky, najdeme celou řadu kusů, jež svou koncepcí působí nejvýš monumentálně. V tom právě tkví snad nejcennější objev nové metody: ukazuje řeckou mincovní plastiku v novém světle a nově prokazuje její vývojovou souběžnost s plastikou monumentální v době archaické a v době rozkvětu i její poměrnou nezávislost v době helenistické (Regling). Poučuje nově o vyrovnané jednotě výtvarného projevu řeckého ducha, který dovedl vyvolati k věčnému životu i na drobných, často nepatrných ploškách mince díla, jež monumentalitou pojetí a ušlechtilou vyrovnaností formy nijak nezůstávají za produkty umění velkého. V tomto smyslu je tedy publikace Hillova vítaným doplňkem knihy Reglingovy. *Jan Květ.*

JOSEF DOBIÁŠ: EXPEDITIO GERMANICA SECUNDA ET TERTIA. Vydáno v díle „Českou minulostí", Práce věnované profesoru Karlovy university Václavu Novotnému jeho žáky k šedesátým narozeninám, Praha 1929, str. 13—36.

Profesor Dobiáš pojednává zde o druhé a třetí válce císařů Marca Aurelia a Commoda v Zadunají se Sarmaty, Kvády a Markomany v letech sedmdesátých a osmdesátých druhého století po Kristu. Literárních zpráv o těchto bojích máme málo a proto pokouší se Dobiáš o to, aby události těchto let zjistil a vylíčil pomocí materiálu epigrafického a numismatického.

Imp. IX. císaře Marca lze stanoviti podle mincí na podzim roku 177; jeho vydobytí bývá přičítáno oběma Quintiliům, stalo se však, jak líčí D., pravděpodobně zásluhou M. Bassaea Rufa, který asi krátce potom zemřel. Na jaře roku 178 mění se situace v neprospěch Římanů, takže Marcus se svým synem Commodem přichází osobně do ohrožených provincií. Poněvadž však mince z tohoto roku nehlásí nám válečné nebo podobné události vztahující se na toto území, soudí D., že Římané nedosáhli v tomto roce rozhodující změny. Teprve jaro 179 přineslo Římanům nové vítězství, jehož následek jest X., resp. III. imperatorská aklamace. Na toto vítězství vztahuje se pravděpodobně i nápis, vytesaný do skály trenčínské, který dal pořídit legat Constans legie II Adiutricis na oslavu VICTORIAE AVGVSTORV (m). Do posledních měsíců vlády Marcovy patří medaillon (Cohen III., č. 384, Gnecchi II., 29, č. 24), jehož obraz jest obyčejně vykládán jako alegorie Tiberu. — D. však s Heerem a Bernhartem vysvětluje jej jako alegorii Dunaje s mostem. Po smrti Marcově roku 180 pokračuje jeho syn Commodus ve válce se sousedními národy. Ještě pro tento rok hlásí nám mince nové vítězství, jelikož v titulatuře císařově přistupuje k dosavadním třem aklamacím nová čtvrtá imperatorská; události této doby lze též doplniti několika epigrafickými prameny. Zakončení této války podařilo se konečně i diplomatickým jednáním, při kterém neposlední úlohu hrály i peníze.

Pro pozdější dobu a III. bellum Germanicum máme z části literární, z části epigrafické a numismatické prameny. Pravděpodobně patří sem VI. imperatorská

aklamace Commodova roku 183, mincemi dokázaná, snad i V. z roku 182. D. vykládá profectio — výpravu císaře do pole k armádě pannonské, nikoliv rýnské —, vypodobenou na medaillonu s legendou P M TR P XIII IMP VIII COS V PP (Cohen III., č. 549, Gnecchi II., 63, č. 100), jako předčasnou oslavu této události, k níž však nedošlo. O protivnících Římanů v třetím tažení nemáme přesných údajů; literární zprávy vyjadřují se pouze všeobecně a sem patřící nápis africký (Cagnat, L'ánnée épigraphique 1911, č. 7 a 1914, č. 248), zpravující nás o vojenských vyznamenáních M. Rossia Vitula . . ob expeditionem felicissimam Quadoru (m) et Marcomannoru (m), nelze přesně datovati. Ke konci této války najdeme různé typy mincí z 14. roku tribunské moci Commodovy, jež svými nápisy VICT (oriae) FELI(ci), MART(i), PACAT(ori), MINER(vae) VICT(rici), PACI AETER(nae) atd. a příslušnými obrazy svědčí o ukončení bojů, Římany uspokojujícím.

Příspěvek Dobiášův k naznačeným otázkám svědčí o rozhledu, nevšední erudici a svědomité kritičnosti, kterou vyčteme z každé práce tohoto autora. Článek dokazuje nám však opět význam numismatiky pro římské dějiny a svědčí, že i tam, kde literární prameny selhou, dopomáhá nám epigrafický a numismatický materiál — tento hlavně pro svou oficiálnost — k vytvoření jasného obrazu toho onoho údobí starých dějin. *C. O. Castelin.*

F. F. KRAUS: DIE MÜNZEN ODOVACARS UND DES OSTGOTENREICHES IN ITALIEN. Halle (Saale) 1928 (A. Riechmann u. Co). Velká 8^0, XVI + 227 stran, 16 tab. + 2 vyobr.

Ve sbírce „Münzstudien", vydávané za redakce Bahrfeldtovy a Buchenauovy, vyšla obšírná práce F. F. Krause, pojednávající o ražbách východogotských králů na území Italie. Je to důkladná monografie, vyčerpávající thema po všech stránkách: historické, finanční i numismatické. Setkáváme se tu v synthese s týmž zajímavým obrazem, jaký nám předvádí studium ostatních hmotných památek: Antika ve svém dalším vývoji nebyla přerušena nárazy a kolonisací germánských kmenů, nýbrž tito ujali se starého dědictví a pokračovali v něm, vytvářejíce další svérázné tradiční stupně, jež tvoří přechod k uměleckému cítění středověkému. V mincovnictví vystupuje tato vývojová kontinuita zejména důrazně a názorně. Mincovny, jichž používali ostrogotští panovníci k ražení vlastní mince, byly v Římě, Ravenně, Miláně (Mediolanum) a v Pavii (Ticinum), v provinciích pak v Sirmiu (dnešní Mitrovici) a v Arelatu (Arles) v Provenci. Závislost mocenská na císařství východořímském projěvuje se na minci obrazem císařovým, který od případu k případu byl nahražován obrazem germánského panovníka, když bylo třeba zdůrazniti jeho politickou převahu. V první kapitole podán je důkladný přehled finančních poměrů ostrogotské říše v Italii, založený na původních pramenech, zejména pak přehledný obraz fiskální politiky a její organisace. Druhá a třetí kapitola pojednává o minci po stránce čistě numismatické, o druhu a kvalitě ražeb, váze a zrnu, o způsobu ražby, monogramech a opisech.

Ve čtvrtém oddílu své práce provedl autor rozdělení italských ražeb z doby od počátku vlády císaře Zenona (474) až do konce panování Justinianova (565) na 3 skupiny: Ostrogotsko-italskou, východo-římsko-italskou, čistě východořímskou.

Kniha Krausova překvapuje nejen množstvím původního pramenného materiálu, který autor pronikl a zvládl tak, že výsledek jeho práce je přehledný a jasný, ale také střízlivostí úsudku, který dovede se pohybovati v otázkách méně jasných (na př. v otázce ražeb královny Amalasvinty) pouze v hranicích skutečného poznání, daných dosavadními prameny. Je to práce cenná a významná. *Josef Schránil.*

JUDR. JOSEF JEČNÝ: VÝVOJ ČESKÉHO MINCOVNICTVÍ, v Plzni 1929, stran 51, 10 tabulek, 3 vyobr. v textu. — **Dr. VIKTOR KATZ: TISÍC LET ČESKÉ VLÁDNÍ MINCE** *(929—1929)*, Praha 1929, stran 22, 3 tabulky, 2 vyobr. v textu.

Rok 1929 přinesl i dva přehledy českého mincovnictví, prvý nákladem Západočes. umělecko-prům. musea města Plzně, druhý nákladem Numismat. společ. československé. Oba vyšly v nevelkém časovém rozpětí (druhý byl časově prvním) i nevelkém rozsahu. I účel obou je přibližně týž: informace veřejnosti a potřeba prvé příručky pro numismatika. Katzova práce je příležitostným, stručným přehledem vývoje vládní české mince, kterým byli podarováni hosté slavnostní schůze v Pantheonu 9. května 1929 a který byl vydán péčí Ministerstva zahraničí jako rukopis i anglicky (A thousand years of Bohemian official coinage [929—1929]), aby informoval i širokou cizinu. Příležitostnost nikterak nevadila, aby ve zhuštěném podání nevynikala znalost věci autora, stojícího plně na výši studijních výsledků dneška, která jasně vysvítá i z přehledu mincovních značek, pěkně a správně vykreslených. Při tom si všímá autor především vnější stránky mince, odkazuje jen krátce k vnitřní, k základním jednotkám váhy i měr a zhruba k jednotlivým mincovním reformám a řádům. Lze jen podotknouti, že v seznamu mincmistrů volil méně užívanou formu jména pražského mincmistra Hübner místo častější Hübner. Patří-li přehled Katzův vládní minci české a dostává-li se z jiných ražeb naší země ražbám šlechtických rodin jen krátkého odstavce, snaží se Josef Ječný zachytiti vývoj celého mincovnictví. I jeho přehled hledí si především vnější stránky peníze (odkazy na vnitřní měly býti hojnější. Jenom nedopatřením vznikl v nich patrně i poúkaz na časové zavedení hřivny po karlovské libře *do* Břetislava I., když právě tento kníže použil první hřivny, aby se tato nadále stala základní jednotkou vahovou). Autor sleduje ve své práci krátce nálezy předhistorické, české vládní ražby období denárového, brakteátového, grošového, tolarového a krejcarového, soukromé mincovnictví šlechtických rodů, církevních hodnostářů, jiných soukromých osob i ražby měst. Velmi cenné jsou literární odkazy, ve kterých postrádám jen citace Novotného Českých dějin, které by autora samy přesvědčily, že, na př., přidělovati některé moravské denáry Svatavě jest naprosto nesprávné. Ječný podal velmi dobrou příručku, zaznamenávaje bez obav mínění, o kterých lze snad ještě debatovati. Některá nedopatření lze pak snadno opraviti. Myslím tu na př. na uvedení Emmy jako manželky Boleslava I. (byla chotí Boleslava II.), na rok úmrtí Přemysla II. (uveden, snad tiskovou chybou, rok 1276 místo 1278), počátek ražby tlustých grošů (jsou známy již Jana Lucemb.), počítání na míšeňské kopy (ještě zcela běžné v 16. stol.), zřízení budějovské mincovny r. 1568 (správně 1569), odebrání mincovního práva Šlikům r. 1528 pro účast na šmalkaldské válce, ač tato byla v letech 1546—47, konec práce jáchymovské mincovny, předně však na nesrovnalosti v seznamu mincmistrů, kde by bylo vhodno zvláště vytknouti zejména jednotnost značky kutnohorských ražeb do r. 1575, nutno škrtnouti mezi pražskými mincmistry vídeňského Hartmanna, mezi jáchymovskými Selinga (jeho značka patří pražskému Margalíkovi), stanoviti provisorium mincmistra Škréty v Kutné Hoře na rok 1616. Upozorňuji tu i na chybnou kresbu značek především třetí lilie Sauermannovy (č. 6), která jest jáchymovskou, a na list (č. 62), který neexistuje. Považovala se zaň otřená velbloudí hlava. Prvá mincmistrovská znamení v Jáchymově jest třeba znovu revidovat a opravit i značky medailérů, v nichž CW je chybně přičteno Casparu Ulichovi, ač náleží Concz Welczovi. Signatura Ulichova byla CU. — Naznačené opravy budou snadno provedeny autorem, jehož práce, v detailech dotčená, zůstává přece v celku cenným příspěvkem.

Em. Nohejlová.

GUSTAV SKALSKÝ: DENÁR KNÍŽETE VÁCLAVA SVATÉHO A POČÁTKY ČESKÉHO MINCOVNICTVÍ. Nákladem České akademie věd a umění, 1929, I + 82 stran, 4 tab.

Skromný název publikace sváděl by snad toho, kdo sleduje vědeckou literaturu běžně jen podle titulů, k názoru, že je to specielní monografie úzkého okruhu, jež se vyčerpává přesunováním sporných bodů místního významu. Chápati takto význam práce Skalského bylo by křivdou, neboť jeho studie řadí se svým širokým pojetím k základním pracím monografickým, jež náležejí k oněm vyvoleným, které neomílají pouze starých názorů, dodávajíce si učenosti vysokými sloupci marginalií. Je to práce udávající směr a učící metodě. Dovede ukázati, že i t. zv. věda pomocná má prostředky, aby v určitých otázkách byla posunuta z místa discipliny pouze kooperující na místo vedoucí. Ukazuje se tu jasně, co může vykonati ruka dobře školeného historika, který si vedle odborného vzdělání historického přináší i vřelý osobní zájem o specielní disciplinu, nebojí se rozběhu i na půdu dosud badáním nekultivovanou a hledá široké vztahy místního dění v rámci celkového kulturního vývoje.

Práce, která vyšla k jubileu svatováclavskému nákladem České Akademie, ukazuje vysokou úroveň badatelskou, k níž dospělo dnešní badání v oboru numismatickém.

Otázka nejstarší české mince, kterou znovu oživil Dr. V. Katz svým známým článkem, ve kterém bystrým způsobem postavil se proti názoru Fialovu a Smolíkovu, vzbudila diskussi v denním tisku i brožůrových publikacích, jejíž různorodé názory, v nichž namnoze pronikaly kusé vědomosti historické i nedostatek erudice v mimočeské numismatice, volala po důkladném zpracování. Dr. Skalský, který z podnětu ministerstva financí ujal se zpracování otázky svatováclavského denáru, dovedl správně pochopiti svůj úkol a podal vskutku úctyhodnou práci, při které nevystačilo se pouhou analysou předmětu samotného, nýbrž bylo nutno zasaditi celý problém do dobového rámce, zkoumati předpoklady vzniku nové mince, kulturní proudy, vliv sousedství i vzdáleného západu, uvážiti i vývoj mincí v sousedním Polsku a u slovanských kmenů v Polabí.

Není nezajímavé to, co můžeme pozorovati i u jiných příbuzných diciplin, že čas od času vracíme se k názorům starších autorů, jichž názorům současnost nerozuměla, anebo z dobových důvodů nechtěla rozuměti. Dnes většina českých numismatiků kloní se k původnímu názoru Dannenbergovu, později přijatému Bahrfeldtem a Menadierem, proti němuž se svého času postavili Fiala a Smolík. Se změnou názoru na české nejstarší dějiny mění se i názory na počátky mincovnictví. Skalský v úvodu své práce ukázal tento vývoj otázky svatováclavského denáru. Mincí tohoto druhu je známo dnes celkem 7 kusů z různých zahraničních nálezů, jejichž složení a chronologie svědčí, že denár připisovaný sv. Václavu mohl vzniknouti jedině v Čechách anebo Polsku a to v době mezi vládou knížete Václava až do počátků vlády knížete Jaromíra. Studie zevní stránky mince přinesla zajímavý poznatek, že 7 kusů tohoto denáru, zjištěného v různých, od sebe místně vzdálených nálezech, bylo zhotoveno týmž párem razidel. Jméno knížete na minci, VENCIEZLIVVS, nasvědčuje podle úsudku našeho předního filologa Dr. V. Flajšhanse, původu českému aneb polskému, ne však polabskému!

Toto jméno v opisu nemůže znamenati jméno světcovo, neboť především písmeno S, jež bylo některými interprety vykládáno jako běžná zkratka sanctus, je — podle seskupení písmen — zhotoveno v kolku teprve na konci a ne na začátku.

K nejvýznamnějším partiím knihy náleží obšírná kapitola o relativní chronologii jednotlivých typů denárů Boleslava I. a II. a sestavení pražských ražeb Boleslava Chrabrého.

Srovnáním typologickým a současně také rozborem hromadných nálezů dospěl Skalský k vývojové řadě, na jejímž počátku stojí denáry mečového typu, pak následuje skupina ražeb bavorského rázu a konečně skupina poslední, bavorsko-švábská, která tvoří již přechod k ražbám Boleslava II. Nejstarší denáry Boleslava I. byly raženy už na samotném počátku jeho vlády. Výsledky zkoumání, jež se přímo dotýkají svatováclavského denáru, možno takto stručně charakterisovati: 1. Mince Václavova byla zaražena podle západoevropských vzorů, podle typů západofranských mincoven s konce 9. anebo s počátku 10. věku.

2. Jméno uvedené na denáru značí jméno panovníkovo a ne jméno světce.

3. Denár tento mohl vzniknouti jenom v Čechách anebo v Polsku. Proti polskému původu mluví zejména ta okolnost, že na konci 10. stol. významnější postavou domácího kultu v Polsku byl sv. Vojtěch a ne sv. Václav. Skalský podrobně vylíčil dobové ovzduší, v němž došlo k prvému ražení mince a ukázal přesvědčivě, že už za vlády knížete sv. Václava byly v Čechách politické předpoklady pro tento státnický akt. Mince této doby nebyla běžným platidlem v našem slova smyslu, nýbrž výrazem suverenity panovníkovy a do jisté míry také zevně vyjádřeným poměrem k německé říši. Duchovní spojení se západem, zejména pak s Bavorskem, Švábskem a Saskem projevilo se také zevně sesílením kulturních proudů z těchto zemí, jež nalézaly ohlas v nejvyšších vrstvách tehdejší společnosti. Není pak bez příčiny, že v Čechách nacházíme tak málo nálezů sekaného stříbra a že zde úplně chybí mince kufické, hojné v Polsku a v zemích nordických. Ražby Boleslava I. nasvědčují, že jsou pokračováním starší činnosti, jež byla započata na konci vlády sv. Václava, právě v té době kulturního rozmachu, kdy na pražském hradišti vyrůstá první kamenný chrám, rotunda svatovítská.

Kdyby autor nebyl přinesl ve své práci nic jiného, než přesnou methodu analytickou, opřenou o znalosti vývoje mince v zemích sousedních, jíž dal pevný základ relativní chronologii českých ražeb 10. stol., pak jeho dílo, jež si vyžádalo svízelných prací přípravných, bude počítáno v české literatuře numismatické k dílům základním.

J. Schránil.

H. BUCHENAU — B. PICK: DER BRAKTEATENNFUND VON GOTHA (1900). Kress u. Hornung, München 1928, VIII + 162 str., 29 tab.

Popis velikého nálezu, zakopaného mezi l. 1185—1189 v Gotě, obsahujícího téměř 500 *g* stříbra, z čehož ovšem jen asi 1000 zřetelných mincí, jest z nejdůležitějších v německé literatuře numismatické. Nejen pro bohatství a význam nálezu samého, nýbrž i pro způsob jeho zpracování, za nějž vděčíme podobně jako r. 1914 za popis nálezu leutenberského spolupráci prof. Buchenaua a Picka. Aby totiž výklad nálezu byl co nejzřetelnější, přijali autoři přímo do popisu i příbuzné ražby, známé z pokladů jiných, které obsah nálezu v Gotě doplňují a vysvětlují. Vznikly tak alespoň po vnější stránce dějiny brakteátové ražby středního Německa, sahající od západních mincoven hesenských přes Durynsko a kraje položené kolem Sály a severně od Harzu až na východ od Labe asi od r. 1120 někdy až hluboko do 14. stol. Hlavní místo zaujímají ovšem mince lantkrabí durynských a erfurtské ražby arcibiskupů mohučských, královských mincoven v Mühlhausenu, Altenburgu a Nordhausenu, jsou tu i důležité ražby německých královen z Erfurtu a Nordhausenu, abatyší sídlících v Nordhausenu, Eschwege a Quedlinburgu, brakteáty hesenské a severoharzské. Čteme kapitoly, které jsou přímo základem monografií, na př. o mincování v Halle, Altenburgu, Horní Lužici a falckrábí saských té doby. Při tom se přidělení a vysvětlení mincí, na němž hlavní účast měl ovšem Buchenau, neopírá toliko o často pochybné stylové hodnocení a data nálezová, nýbrž též o prameny listinné a kronikářské a o literaturu. Nález přinesl pestrý, přebohatý, z části zcela nový materiál, pomocí jehož bylo lze posavadní vědomosti vydatně doplniti a leckteré záhady rozluštiti. Uvedl bych alespoň skupinu brakteátů se jménem anebo se znakem (jeřábem) Lutegerovým, který byl dosud i některými z nejlepších odborníků považován za mincovního pána. Nález v Gotě ukázal však přesvědčivě, že jde o skvělého řezáče železa, pracovavšího pro řadu světských a duchovních knížat. Zůstává ovšem mnoho otázek nezodpovědných a mnohá „pravděpodobná" přidělení vzbudí zajisté odpor a diskusi, která se snad dotkne i nedostateěné

přehlednosti díla, zaviněné někde přílišným hromaděním a někdy ne dosti pevně založeným vypočítáváním různých možností, Buchenauovi vlastním. Pochybnosti mohou býti i o povšechném rozvrhu materiálu. Stručný přehled dosažených výsledků a upozornění na otázky dosud otevřené jeví se proto jistě naléhavou potřebou. S politováním jest zaznamenati, že kapitoly o vývoji brakteátové ražby po stránce technické a peněžně-historické, přehled literatury a asi 100 nálezů strukturou podobných musily býti odloženy na dobu pozdější. Zvláště první dvě z nich čekáme nyní s napětím.

Bylo nepochybně třeba upozorniti na tomto místě na významnou práci Buchenauovu a Pickovu, i kdyby byla neobsahovala kapitolu nás přímo se dotýkající, totiž o brakteátech Horní Lužice ve 12. stol., jichž si české badání numismatické dosud nepovšimlo vůbec. Z německých badatelů upozornil na některé z nich hlavně Menadier (Deutsche Münzen I., 123). Jest známo, že v Čechách samých byly brakteáty raženy až v druhé polovině vlády Přemysla I. Při zkoumání středoněmeckého mincovnictví 12. stol. potkává však Buchenau brakteáty, přidělované dosud různým mincovnám královským, knížat světských a duchovních, ba i Polsku, z nichž v některých poznává určitě, v jiných s větší či menší mírou pravděpodobnosti přemyslovské ražby, vzniklé v Budyšíně a v Zhořelci, v hlavních to hradech území, která za Soběslava I. znovu připadla Čechám a která pak při nich zůstala téměř nepřetržitě až do smrti krále Václava I.

O valné většině těchto ražeb, z nichž ani jedna nebyla v nálezu, učiněném v Gotě, nelze ovšem dnes vysloviti zdaleka konečného soudu, poněvadž ani složení nálezů, ani ráz mincí nepodává důkazu jednoznačného. Minci č. 333 popisu, na níž se čte nad hradbou pod dvěma věžemi, mezi nimiž vidíme poprsí krále a královny k sobě obrácená, nápis L(V)AI(Σ?)IAVS REX, a též asi některé další, jí podobné, můžeme skutečně přiděliti jedině českému Vladislavovi II. (I.), při čemž třeba upozorniti na často se opakující, jinde ne tak obvyklé znázornění knížete a kněžny na současných českých denárech. Č. 479 s knížetem, sedícím na oblouku s praporcem v pravici a se štítem v levici, v jehož opise jest zřejmě uvedeno jméno Soběslavovo, připomíná obrazem, tvarem písmen a jemnou kresbou některé české denáry Vladislava I. a Soběslava I. (srv. na př. Fiala, České denáry, tab. XV., č. 16, 28, XVI., č. 16) tak, že lze téměř s jistotou předpokládati společný jejich původ v dílně téhož řezáče železa. Také č. 489—493 a č. 495 podobají se komposicí i jednotlivými prvky obrazů některým českým mincím 12. stol. (srv. Fiala, tab. XVI., č. 26, XVII, č. 21 n. a. j.). Proto mám za prokázáno, že Přemyslovci razili v době, kdy používali doma ještě dvoustranných denárků, ve svých mincovnách hornolužických brakteáty, přizpůsobujíce se přirozeně obecné v tom směru zvyklosti středoněmecké. Toť cenný pro nás výsledek Buchenauova a Pickova popisu nálezu v Gotě, jenž znovu potvrzuje, že tehdejší české mince byly vydávány jen pro domácí potřebu, nikoliv pro obchod zahraniční. Ani v přemyslovských državách německých neměly platnosti. O tom, které z mincí v tomto popise uvedených jim lze přiděliti bezpečně, rozhodnou další nálezy. Prozatím nezbývá, než zaznamenati hojnými důvody doložený názor Buchenauův, jednoho z nejlepších znalců středověkého mincovnictví německého, že většina jich v jiných mincovnách dobře vzniknouti nemohla. *Gustav Skalský.*

WILHELM JESSE: DER WENDISCHE MÜNZVEREIN. Quellen und Darstellungen zur hansischen Geschichte, N. F., Band VI., Lübeck 1928, str. VI + 289 a 37 tab.

Nejistota a roztříštěnost mincovních poměrů ve středověké říši německé vedla k zakládání mincovních spolků, jejichž úkoly vzrostly znenáhla od opatření více policejního rázu, jakými byly zákroky proti častému obnovování a zlehčování mince, vývozu dobrých peněz a stříbra vůbec, proti tavení ušlechtilých kovů a regulace

ceny stříbra, až k závazným ustanovením o mincovní soustavě, tedy stříži a zrnu mincí, o druzích mincí, které měly býti raženy, a jejich vnějším rázu. Podněty k spolčování vycházely přirozeně z rozkvétajících měst, jejichž obchodní zájmy byly obecnou anarchií ohroženy nejcitelněji. Takové spolky se rozšířily nejvíce v jihozápadní a západní oblasti říše, kde byla v Alsasku, Švábsku, ve Francích, na Rýně a v Nizozemí sídla mincovních pánů, knížat a měst, nejhustěji pohromadě a kde hospodářský vývoj byl nejpokročilejší. Podobné útvary anebo alespoň pokusy o ně potkáváme v Německu i jinde, v Bavořích, v Dolním Sasku a ve Westfálsku, později i ve Slezsku kdežto za hranicemi říše jen ve Francii a v horní Italii, avšak již ve 12. a 13. stol., poněvadž zde jednak králové soustřeďovali právo mincování s úspěchem do svých rukou, jednak vznik městských států, brzké užívání velikých peněz stříbrných a mincí zlatých a pokročilá organisace obchodu, nahražující okamžité placení hotovými penězi poukázkami, činily taková společenství zbytečnými.

Úplně odděleně od podobných německých útvarů, za zcela jiných podmínek a dějinných předpokladů zceloval se na severu t. ř. mincovní spolek vendický, jehož všichni členové mimo město Lüneburg náleželi koloniálnímu území východně od Labe, kde nebylo té diferencované politické struktury jako na jihu a západě. Zde vzniklo ve 12. a 13. stol. jen několik málo teritorií, z nichž po pádu Jindřicha Lva nemohlo žádné trvale překážeti rozvoji měst. Proto byl vendický spolek ze všech jediný založen toliko městy, městský jeho ráz, jen nepatrně dotčený vlivy teritoriálně dynastickými, nesený zájmy čistě hospodářskými, odlišuje jej od jiných příbuzných organisací. Souvisí to úzce se vznikem Hansy, k níž náležely všichni členové spolku, při jehož růstu spolupůsobily všechny podmínky, které vedly k vytvoření Hansy, ač ovšem mezi oběma nebylo bezprostředních styků organisačních. Vendický spolek byl, jak z názvu patrno, omezen na vendická města Hamburg, Lüneburg, Vismar a Lubek, jejichž hlavou bylo jakožto obchodně politické východisko a středisko posléze jmenované mocné město Hansy. Občasně se pak k němu připojily Roztoky a některá města pomořanská. Hospodářský a politický význam těchto měst a Hansy vůbec rozšířil však působnost spolku i dále na západ a zejména na sever do Dánska. Pro lokální své zakotvení nevytvořil vendický spolek mezinárodní obchodní mince, jakou byl florentský anebo rýnský zlatý, anglický sterling či nizozemský grote. Stlačil však svým vlivem zla středověkého německého mincovnictví alespoň na snesitelnou míru zejména v době svého rozkvětu od r. 1370, kdy na místo volného, nezávazného sdružení nastoupila na podkladě lubecko-hamburské mincovní soustavy pevná organisace vendických měst, a ve stol. 14. V 16. věku omezila ovšem rostoucí moc teritoriálních knížat a zvýšená jejich činnost mincovní značně význam mince městské. Říšské reformy mince, především vznik mincovních krajů, v našem případě kraje dolno-saského, na něž přešly úkoly mincovních spolků, učinily starší organisace zbytečnými a přivodily po r. 1567 i rozpuštění vendického mincovního společenství.

Takový je asi rámec práce Jesseho. Vyplňuje jej podrobným líčením, nespokojuje se autor vypravováním vnějších dějů vendického spolku, nýbrž snaží se nejdříve zjistiti základy, z nichž spolek vyrostl. Zabývá se proto mincovními poměry na slovanském území na dolním toku Labe od 10. stol. až k vytvoření lubecké mincovní soustavy a pak ovšem touto soustavou samou, na niž spočíval vendický spolek, vycházeje při tom z mincovního materiálu, vyobrazeného na 37 tabulkách a shrnutého ve zvláštním popise, doplňuje jej však jako školený historik ostatními dostupnými prameny. Jedná tu i povšechně o slovanských ražbách, podrobně o karlovské libře a kolínské marce, kterou přijalo i městoLubek za základ své mincovní soustavy. Ve spise o denáru václavském (str. 18n.) jsem vyložil, proč nemohu souhlasiti s názorem Jesseho o t. ř. slovanských mincích následních. Považuji také jeho skeptickou opatrnost při zjišťování karlovské libry za dnes nedosti oprávněnou. Myslím naopak, že lze míti její váhu, stanovenou posledně Hilligerem, Dopschem a Hómanem na 408 *g*, k níž ostaně směřují i výpočty Jesseovy, za prokázanou. I v jednotlivostech ozvou se pochybnosti, jako

o správnosti these, že doba saských a franckých císařů neznala úmyslné přísady neušlechtilých kovů ke stříbru, z něhož byly mince raženy. V českém mincovnictví té doby na př. lze vědomé, postupné zhoršování jakosti dokázati naprosto určitě, i když se, pravda, dosud nepodařilo zjistiti, byla-li před 12. stol. váha a jakost mince uvedena v určitý poměr. Uvítati za to třeba Jesseovu snahu, aby Hilligerovu hypothesu, podle níž byla v Kolíně n. R. v 11. a 12. stol. užívána marka lehčí přibližně o 215 *g*, potom teprve těžší o 233 *g*, která pak pronikla do celé téměř Evropy, přezkoušel na území lubecké mincovní soustavy. Mohl však jen ukázati, že od 13. stol. vážila zde kolínská (lubecká) marka 233 *g*. Tím ovšem není vyvrácen názor Hilligerův, i když jej odmítli tak vynikající badatelé jako Francouz Guilhermoz a Němec Luschin. Upozorňuji, že jsem již r. 1924 v článku K dějinám mincovnictví českého a moravského do poč. 13. stol. srovnával Hilligerovu hypothesi s poměry českými, které ji plně potvrzují. Kolínská marka byla jistě původně váhy nižší 233 *g*, jak myslí Hilliger.

Jinak vyvracejí ovšem jasné výklady Jesseovy, který vyšetřením stříže a zrna mincí a pomocí ověřených nálezů a zpráv jiných pramenů určuje dobu vzniku jednolivých druhů mincí a jejich místo v mincovní soustavě a jejím vývoji, skeptické názory, vyslovované i vynikajícími badateli o smyslu a průkaznosti metrologických výpočtů. Názorným zpracováním bohatého materiálu líčí se tak vývoj mince na území vendického spolku od doby, kdy se lubecký fenik svým významem peněžně historickým čestně řadil k feniku kolínskému, řezenskému, vídeňskému a hallskému, až do časů, kdy jej vystřídaly větší druhy stříbrných mincí (Witten, Sechslinge, Dreilinge, šilinky a konečně v 16. stol. marky), jejichž vzájemný poměr se přesně zjišťuje. Pozorujeme vnikání cizí mince, též něco pražských grošů, které byly však zde kontramarkovány jen v Lüneburgu, cizích mincí zlatých a vznik vlastní zlaté mince, jako jinde v 15. a 16. stol. boj mezi měnou zlatou a stříbrnou a hledání vhodné relace mezi mincí zlatou a stříbrnou. Vidíme, že se tolar nestal nikdy oficiální mincí vendického spolku a nebyl nikdy uveden v poměr k marce jakožto raženému penízu. Kapitola o organisaci mincovního spolku přináší mnoho vědecky tříděných a hodnocených dat o technických zařízeních a osobních poměrech při minci, o mzdách, rozsahu ražby, výměně peněz a o tom, jak byl opatřován kov (v 2. pol. 14. stol. stříbro též z Čech poměrně levné, poněvadž horší jakosti). Tabulky, znázorňující přehledně vývoj mincovní soustavy, ceny stříbra, náklady a zisk ražby a ceny cizích mincí na území spolku obíhajících zakončují velmi cennou publikaci, jistě jednu z nejzajímavějších z nové literatury peněžně-historické. Na přeceňování německých složek při hodnocení celkového kulturního vývoje na úkor přínosu jiných národů jsme si již i v pracích nejlepších německých badatelů zvykli. Nepřekvapí proto ani na př., nepotkáváme-li mezi „velikými reformátory mince“, o nichž Jesse promlouvá na str. 20, jednoho z největších, českého krále Václava II. *Gustav Skalský.*

EMANUELA NOHEJLOVÁ: Z PŘÍBĚHŮ PRAŽSKÉ MINCOVNY. NÁSTIN JEJICH OSUDŮ V LETECH 1537—1618. V Praze, Nákladem České akademie věd a umění 1929, stran 148.

Jest již na čase, aby dějiny našich mincoven byly souhrně sepsány a doplněny na základě nově prostudovaných zachovaných pramenů archivních, jakož i podle nové literatury a aby tak naše dosud kusé vědomosti o nich byly postaveny na pevnou basi. Práce taková jest ovšem velmi obtížná, protože přamenný materiál jest rozptýlen, často těžko postižitelný a jeho zpracování a zvládnutí vyžaduje současně síly historicky školené a numismaticky vzdělané, nejen svědomité píle, ale i důvtipné dovednosti a methodické ukázněnosti. Těmito přednostmi vyniká kniha Nohejlové, věnovaná dějinám pražské mincovny v letech 1537—1618. Oplývá nejen četnými opravenými daty, nýbrž i bohatými vlastními, zcela novými poznatky,

vždy dobře doloženými, a kreslí jasně a pevně obraz dějů této mincovny v uvedené době na podkladě všech pramenů dnes přístupných.

V první kapitole pojednává autorka o založení pražské mincovny za Ferdinanda I., o jejím krátkém živoření za mincmistra Sauermanna v letech 1539—1542, které pro nedostatek dodávaných kovů a pro nepřízeň českých stavů končilo velkým deficitem. Poukazujíc na článek, uveřejněný J. Barvířem v „Jílovském kraji“, dle něhož byly v roce 1516 raženy dukáty Vladislava II. v Jílovém a v N. Kníně, soudí autorka, že i dukáty, ražené později mezi lety 1516—1539, kladené dosud do Prahy, mohou pocházeti z některé z těchto dvou, dosud nám neznámých českých mincoven, o jejichž existenci se zde poprvé dozvídáme. Tato plně oprávněná domněnka povede zajisté k dalšímu badání a pátrání, jež nám přinese časem dobré ovoce. Pak se líčí a odůvodňuje zastavení práce mincovny v letech 1543—1557, její vnější osudy a vypočítávají se ražby z ní vyšlé za mincmistrů Ludvíka Neufarera a Jana Hardera, pojednává se o mincovním řádu z roku 1561, který této mincovně tak znamenitě prospěl, dále o úpadku v letech 1565—1569, kdy pro panující mor v Praze bylo dokonce pomýšleno na zrušení této mincovny. Jen s údajem, že r. 1563 bylo započato v Praze s další zlatou ražbou, nemohu souhlasiti. Stalo se tak rozhodně o několik let dříve, čehož dokladem jest dukát z r. 1562 s titulem Ferdinanda I., který nejen svým rubem, ale i technickým provedením se řadí k soudobým ražbám pražským, byť i na rubu nesl jméno uherského světce Ladislava. Se jménem tohoto světce setkáváme se nejen na dukátech ražených za Ferdinanda I. pro Dolní a Horní Rakousy, Štýrsko, ale i na pozdějším českém dukátu z r. 1569 s titulem Maxmiliána II., k jehož ražbě bylo použito téhož lícního razidla, jako při dukátu Harderově bez minc. značky z r. 1566.

V druhé kapitole osvětluje autorka děje mincovny v letech 1569—1600 za mincmistrů Jana Hardera, Tobiáše Gebharta, Lazara Erkera a jeho vdovy Zuzany. Podrobně líčí její rozkvět v letech 1580—1595, způsobený bohatými dodávkami peněžního pagamentu, zejména zlatého, norimberským obchodníkem Bartolomějem Albrechtem, jehož postavení a činnost jest tu konečně vysvětlena úplně. Pro tuto dobu schází nám dosud objasnění mincovní značky „korunovaný lvíček“, přicházející na dukátech z r. 1594 a 1600, ražených nesporně také v pražské mincovně. Třetí kapitola jedná o poměrech za dalších pražských mincmistrů v letech 1600—1618 a to za Jana Lasanze, Samuela Salvarta a konečně Beneše Huebmera, čtvrtá se zabývá dějinami a popisem mincovní budovy, zřízené r. 1538 v t. zv. Králově dvoře, v domě Adama Říčanského z Říčan, v nynější Celetné ulici, která r. 1558 přišla do králova majetku. Pátá kapitola pojednává o mincmistrovském úřadu a úřednících, zaměstnaných při pražské mincovně, takže zde můžeme velmi dobře sledovati posloupnost a všechny změny v hodnostech, nejen pražských mincmistrů, ale i vardajnů, písařů, mincířů, šmitmistrů a jiné zde zaměstnané čeledi. Poslední, šestý oddíl práce seznamuje nás s mincovními řády a nařízeními a uvádí nám rok po roce řezače železa, kteří své kolky dodávali do pražské mincovny, jak k ražbě mincí zlatých a stříbrných, tak k ražbě početních peněz. Poznání jejich práce vede pak ovšem často k správnějšímu přidělení mincí, jejichž razidla zhotovili. Nelze ani dosti zdůrazniti, jak důležitou složkou tohoto díla jsou zde snesené údaje, opřené o archivní materiál, a jakou cennou službu nám mohou prokázati při dalším studiu tehdejšího našeho mincovnictví. Na základě dat, uvedených v tomto díle, celé řady mincí té doby objeví se v novém osvětlení a jsou postaveny na pevný základ, takže bude lze pro každou minci určiti nejen mincmistra, byť jeho značky na minci nebylo, ale zjistiti dle technické dovednosti a odlišnosti rytecké práce i řezače železa, kteří na kolcích pracovali.

Jest si jen přáti, aby autorka i dále tak pilně a úspěšně pracovala na tomto dosud opomíjeném a přece tak důležitém poli, a vrhla více světla do historie nejen všech mincoven českých, ale i mincoven moravských a slezských, o nichž máme vědomosti tak naprosto nedostatečné. *Stanislav Vávra.*

DR. MAX BERNHART A KARL ROLL: DIE MÜNZEN UND MEDAILLEN DES ERZSTIFTES SALZBURG, München 1929, 164 stran, 11 tabulek a 1 mapa.

Způsobilo asi radovi vrchního zemského soudu v. v. a neúnavnému pracovníku o solnohradské numismatice, Karlu Rollovi, velikou radost, když spatřil výsledky své činnosti, první část soupisu salzburských mincí od r. 1500 až do r. 1618, která, třeba v předmluvě označená jako příprava pro corpus nummorum Salisburgensium, vlastně tímto corpusem jest. Práce se ujal ovšem ještě mladší odborník, mnichovský profesor Dr. Max Bernhart, jenž vlastně dnes vydává toto dílo. Tak nás předchází malá země Solnohrady ve vydání úplného soupisu svých mincí. Autoři počínají své dílo rokem 1500, poněvadž středověká numismatika solnohradská není podle jich soudu tak zpracována, aby mohla býti souborně vydána. Máme v našem soupisu českých denárů, vydaném Eduardem Fialou důkaz o tom, že i dílo které není zdaleka konečné ve všech částech, jest dobrým podkladem dalšího studia a umožňuje hledati výsledky definitivní. Přípravou k dílu o solnohradských mincích bylo prostudování všech dostupných sbírek, v nichž takové mince bylo lze nalézti. V díle se popisují pak nejen typy, ale i varianty. Nemůže ovšem žádné takové numismatické dílo býti považováno za úplné a jistě během času budou vydány doplňky. Popisy mincí jsou přehledně sestaveny ve 4 rubrikách: běžné číslo, druh mince, líc, rub. Jednotlivé typy pak tvoří oddíly tohoto popisu a jeden z nich jest vyobrazen na připojených velmi pěkně provedených 11 světlotiskových tabulkách. U každého arcibiskupa je napřed uveden krátce jeho životopis a vše, co o jeho mincování jest známo, úředníci jeho mincovny a literatura. Díky neúnavnosti hlavního konservátora mincovního kabinetu mnichovského, prof. Dra Bernharta, byla numismatika obohacena o nové dílo, které jest nepostradatelnou pomůckou všem, kteří se z jakéhokoliv důvodu budou zabývati mincemi solnohradskými. *Viktor Katz.*

GEORG HABICH: DIE DEUTSCHEN SCHAUMÜNZEN DES XVI. JAHRHUNDERTS, I. DÍL: DIE DEUTSCHEN SCHAUMÜNZEN DES XVI. JAHRHUNDERTS GEORDNET NACH MEISTERN UND SCHULEN. I. svazek, I. polovice, folio, München 1930, 166 stran, 109 tabulek a 165 obrázků v textu.

Uvážíme-li, že v první polovici prvního svazku díla Habichova je popsána jen asi čtvrtina medailí, které bude obsahovati celé dílo, musíme vysloviti obdiv, že jedinec takový úkol vůbec zmohl. Z počátku hlásilo se sice, jak se dočítáme v úvodě, mnoho spolupracovníků, ale jich účast se ztenčila na několik málo rádců a skutečnou práci bylo vykonati jedinému autoru.

Není dobře možno posuzovati dílo podle první čtvrtiny, ale přece se domnívám, že dílo utrpělo tím, že byla vyloučena, třeba ne zcela, medaile ražená a že její zpracování bylo ponecháno jiným. Mezeru takto vzniklou lze těžko vyplniti a to již proto, že práce pojednávající o ražené medaili budou asi vydány podle jiného systému a nebude tak dosaženo potřebné jednotnosti, ba snad nebudou v dohledné době vydány systematicky vůbec. Není, myslím, správným názor, že slovem „Schaumünze" se rozuměla v 16. století jen litá medaile, vždyť na příklad v kremnických listinách z polovice 16. století mluví se o „Schaugroschen" a jde vždy o ražené medaile. Medaile zůstala v rukou lidu týmž předmětem, ať byla litá či ražená a rozdíl platí jen pro umělecké její hodnocení. Že litá medaile je výrobkem vyššího uměleckého stupně, odůvodňuje Habich způsobem výroby. Ale nelze přece rytci, který tvoří negativ z tvrdého materiálu, upírati umění jen proto, že jeho práce pak umožňuje mechanickou vyrobu více kusů, nebo, že z tvrdého materiálu vyšla na pohled tvrdší práce. Vždyť k ražbě nutila jen asi příliš drahá výroba litých medailí. Ostatně byl často, jak sám Habich upozorňuje, medailér i rytcem a ryl podle modelů dří[illegible] zhotovených,

pracoval lité i ražené medaile (Stampfer, Neufahrer, Magdeburger a jiní), tak že i Habichovi nebylo možno vyloučiti raženou medaili vůbec.

Neměla však do tak významného díla přijíti jen část, nýbrž celý materiál, což by při celkem neveliké řadě ražených medailí 16. století, zvláště portrétních, nebylo celou práci valně zatížilo. Vyloučením ražené medaile z Habichova díla uniknou i důležité vztahy medaile lité k medaili ražené. Tyto vztahy budou ještě důležitější v 2. polovici 16. století. Ale i v tomto prvém polosvazku postrádám již některé z nich. Tak vyobrazuje Habich na str. XXVI. (obr. 20) voskový medailon „Narození Páně" z bavorského národního musea v Mnichově. Jistě mu neušel vztah tohoto modelu ke kremnické velké biblické medaili z r. 1565 mistra Lukáše Richtra (N. Č. Č. V., tab. IV., 29), kde nejen scéna, klenba a sloupy, oblaka, zvláště však přispěchávající dudák svědčí o tom, že podnětem k těmto pracím byl společný vzor, jehož užil již Krištof Füssl pro svoji medaili „Narození Páně" (N. Č. Č. V., tab. I., 6), která byla napodobena i v Rakousku (Probst 15). Habich správně postřehl poměr k raženým pracím, hledá však jejich původ většinou v Rudohoří, ač nyní můžeme mnohou z nich klásti do Kremnice. Tak je medaile Ludvíka a Marie (Donebauer 984, Lanna 660) prací kremnického Kr. Füssla (Habich str. 19), jenž použil Daucherova modelu (Habich tab. IX., 4/4a). Portrét Wolfganga Jörgera dle Schwarzovy medaile (Habich XXXIV.,4 a str. 28, obr. 38) napodobil kremnický mistr Lukáš Richter. Kelsův Ferdinand I. v brnění na koni (Habich obr. 118a) má asi týž vzor, jako Füsslova medaile r. 1541. Měla tedy Kremnice určitě vztah k těmto německým medailérům. Na str. 19 Habich uvádí několik ražeb dle H. Dauchera. Z nich je jedna medaile (obr. č. 24) dnes již zjištěná práce jáchymovského mistra Wolfa Milicze. Jeho prací je i Lutherova medaile uvedená Habichem dle medaile tab. CV., 5. Jeho syn Nickel Milicz napodobuje r. 1550 (Bernart 138) medaili Karla V. a Filipa, vyobrazenou Habichem na tab. XIV., 10. Portrét Karla V. (Habich XXIV., 5) připomíná medaili mistra H (Bernhart 125). Za práci mistra H nebo C W považoval bych i medaili Ulricha vévody Wirtenberského (Habich č. 424). Svědčí o tom již nápis, počínající „Von Gottes Gnaden." Daucherův rub k medaili Ferdinanda I. (Habich IX., 2) byl asi později vzorem Deschlerovi k jeho pracím znakovým. Ražená medaile byla v prvé polovici 16. století omezena hlavně na vladařské medaile, v jejichž rukou byly mincovny, kde se prováděla jejich ražba. Teprve později se rozšířily ražené medaile i na soukromé osoby, leč období to není zpracováno v tomto svazku Habichova díla.

Třeba jest tedy, jak již z uvedených několika malých příkladů plyne, litovati, že byla ražená medaile částečně vyloučena, přece jest nutno se pokloniti před úžasným rozhledem, s nímž rozdělil Habich medaile mezi jednotlivé umělce, vystihuje nejjemnější rozdíly v technice a práci. Při tom snesl nejen všechen dnes dosažitelný medailérský materiál, ale i veliké množství srovnávacího materiálu a předloh ze soudobé grafiky, jimiž dokládá své názory a jež svědčí o důkladnosti a dobrém základu celého jeho systému. Projevuje se v něm ohromná síla a vytrvalost vůle, s níž Habich připravoval téměř po celý život své dílo, a lze mu již dnes, kdy jen první oddíl je před námi, avšak další jsou již připraveny, upřímně blahopřáti, že si svým dílem zajistil trvalou památku. Již z prvého polodílu vidíme, jak ohromný pokrok značí dnešní dílo oproti přípravné práci vydané týmž autorem r. 1916, avšak také, jak bylo důležité, že i toto dílo tenkráte vyšlo.

Povšechná část, která tvoří úvod prvního dílu, k níž ve třetím díle, v němž bude publikovati profesor M. Bernhart německé medaile nezjištěných autorů v alfabetickém pořadu, bude připojeno pojednání o sociálním a kulturně historickém významu medaile, je celkem stručná. Popisy medailí a citace v dalším textu jsou však tak úplné a obsažné, že je bude lze stěží něčím doplniti. Podle prozatímního přehledu obsahu dojde na jáchymovské medailérství asi v druhém díle. Nemůžeme ovšem souhlasiti s tím, že je zařaděno pod heslem „Sasko".

Zevní výprava díla je vzorná. Vyobrazení na světlotiskových tabulkách jsou skvělá a podávají znamenitý přehled těchto skvostů umění 16. století. Časté změny a úpravy tabulek i textů vyžádaly si nesmírných finančních obětí a nakladatelství F. Bruckmanna i při zdánlivě vysoké ceně této publikace vydává práci Habichovu asi jen s obětmi. Definitivní úsudek bude ovšem moci býti podán, až vyjde celé dílo. *Viktor Katz.*

GEORG HABICH: DER HEIMLICHE FLÖTNER, SENDSCHREIBEN AN DIREKTOR DR. J. L. SPONSEL, München (Kress & Hornung), 1929, 44 stran, 2 tab. a 30 vyobrazení v textu.

Mínění bývalého ředitele drážďanského kabinetu Dra Sponsela, že krásné lité medaile saských panovníků Jiřího a Jindřicha jsou z dílny norimberského umělce Petra Flötnera, vzbudilo odpor prof. Habicha, jenž dokazoval (Arch. f. Med. u. Plaket. V., 1925/26), že nikoliv Flötner, ale Hieronymus Magdeburger jest autorem těchto medailí. Proti názoru Habichovu, který mne vedl k poznání, že ✠ je Magdeburgerovou značkou, obrátil se Sponsel v Ztsch. f. Num. 1927 (str. 139—183). Habich hájí nyní své stanovisko ve prospěch Magdeburgerův ve zvláštní publikaci a můj článek je mu v tom značnou oporou. Jeho spis je velmi cenným příspěvkem k dějinám medailérství v prvé polovici 16. století a svědčí o velikých jeho znalostech. Vtipná kontroverse zůstává stále věcnou a vyhýbá se osobním výpadům; tříbí náhledy a je na prospěch věci. Škoda, že Sponselova smrt ukončila diskusi, v níž se vítězství klonilo podle všeobecného znaleckého soudu na stranu Habichovu. Zřídka byla podobná publikace tak pěkně a účelně vypravena jako tato knížka. *Viktor Katz.*

Ve spisku Obchodní cesty na Hradecku v době předhistorické, Hradec Králové 1929, 31 str., 8 vyobr. v textu, sleduje, *L. Domečka*, ředitel královéhradeckého musea obchodní předhistorické cesty podle časového postupu jednotlivých předhistorických dob a jejich stupňů a používá (od konce stupně tènského) k narýsování směru a důležitosti těchto cest vedle výčtu nálezů jiných předhistorických předmětů i nálezů mincí. Pro stupeň právě jmenovaný duhovek (uvésti lze především nález u Králové Hradce), dále už (pro stupeň římský mladší doby železné) mincí římských a konečně našich denárů. Počátek ražby těchto je, zajisté jen přehlédnutím chyby tisku, omylem kladen do 9. stol. Z nálezů mincí jsou z autorem uvedených nejvýznamnější hromadný římských mincí v lese Rousíně u Spytů (srovn. i Schránil, Nálezy antických mincí v Čechách, N. Č. Č. I., 24) a denárový v Čistěvsi. — Pro celou knížku čerpá autor hojně ze své veliké znalosti předhistorických poměrů na Hradecku i svých historických prací. *E. N.*

Ve sborníku Českou minulostí, Práce žáků V. Novotného, v Praze 1929, str. 65—76, vyšla práce *Gustava Skalského*: Denáry se jménem Biagoty a Emmy. Po prvé jest tu dokázáno tiskem, že Biagota byla chotí Boleslava I., Emma pak Boleslava II., že jméno prvé dal zvěčnit Boleslav I. na reversu dvou typů svých denárů, druhý kníže že pak dovolil své choti, pocházející z královského rodu, samostatnou ražbu denárů na Mělníce, a zároveň jest stanovena velmi úzce doba, kdy se tak v obou případech dálo. Skalský se vypořádal pro své tvrzení s míněními podle dnešního správnými nebo nesprávnými, tradovanými od dob Dobnerových a Voigtových a spočívajícími na poznatcích historických i numismatických. Učinil tak, pečlivě sbíraje a třídě obojí prameny a odhaduje jejich cenu. Probírá, pro důkaz o Biagotě, některé skupiny denárů Boleslava I. a stanoví nově jejich sled. Dnes jsou tyto vývody doplněny autorem samým ve studii o denáru svatováclavském, na niž

poukazoval. I nálezový materiál jest prostudován a naprosto využit, jak pro otázku Biagoty, tak i Emmy. Lze snad jen ještě doplnit, že jedním ze svědectví pro příbuzenský vztah této k bavorskému knížecímu rodu jest i její útěk tam s mladšími dvěma syny po nastoupení Boleslava III., jí nepřátelského. V citaci literatury o původu královny Emmy bylo snad možno vyzvednouti mínění Pubitschkovo (Chronologische Geschichte Böhmens, III., 153 sl.), třeba obsažené v uvedeném díle Büdingerově, poněvadž tu byl po prvé vysloven obezřelý soud o kněžnině rodu. Studie Skalského, jasná a průkazná, nejen že přesvědčivě zodpovídá vlastní thema, ale platí i dluh numismatice, jejíž prameny do našich dnů nebyly s dostatek oceněny ani v otázce, kdo byla Biagota, pro niž má peníz jedinečnou historickou cenu. *Em. Nohejlová.*

Jako zvláštní otisk z „Mitteilungen für Münzsammler" r. 1928 vyšla práce W. Haupta, Lausitzer Fundstellen antiker Münzen, v níž jsou uvedena i některá naleziště římských mincí v severních Čechách, která nemá známý soupis Schránilův (NČČ I., str. 23 n.), a to Frýdlant, Mildenava, Předlánce, Schönbüchel, Kamenický Šenov a „Petersdorf in Böhmen", podle mapky ve spisku obsažené snad Petrovice u Něm. Jablonného.

Z nalezených mincí jest několik řeckých a koloniálních, veliká většina římských císařských, nejvíce z druhé poloviny 3. stol. V souhlase s jinými archeologickými výzkumy soudí autor, že antické mince, zejména pokud nejde o mince stříbrné, náleží době předslovanské, asi germánské. Tomu nasvědčuje, že se v historické době slovanské v těchto krajích platilo sekaným stříbrem. Nápadné a proto určitými zákony podmíněné hromadění nalezišť svědčí o hospodářských stycích na linii západně-východní a severně-jižní, doložených bezpečně ve stoletích pozdějších, již v dobách před stěhováním národů. *Ský.*

Secondina L. Cesano, La Sfinge sulle monete antiche e sull' anello-sigillo di Augusto. Roma, P. Sansaini 1926, str. 26 s 1 tab.

—, Tipi monetali etruschi. Roma, P. Sansaini 1926, str. 30 s 1 tab.

—, La figura di Roma sulle monete romane. Otisk z revue „Roma" VI, seš. 9 (1928), str. 385—400 (se 4 tab.).

—, Ripostiglio di aurei imperiali rinvenuto a Roma, Otisk z Bullettino della commissione archeologica comunale di Roma LVII (1929), str. 1—120 (s 11 tab.).

Všem publikacím sl. S. L. Cesano, pilné a učené (a smím-li mluvit o vlastní zkušenosti, nesmírně ochotné) ředitelky numismatického kabinetu Národního musea v Římě (Museo delle Terme), dopisující články Numismatické společnosti československé, je společný jeden charakteristický rys, záliba v sledování pouti a vývoje určitého typu. První tři z uvedených prací naznačují tento směr badání již svým titulem. Ale i většina rozsahu práce poslední je věnována tomuto studiu, při historickém významu císařských ražeb římských dvojnásob vděčnému a poučnému.

V pojednání prvním sleduje autorka zobrazení sfingy na antických mincích od nejstaršího dokladu na kyzických statérech z VI. století př. Kr. až do dvou vzácných mincí (aureu a cistoforu nebo medaillonu) Augustova. Kdežto v M. Asii byl tento typ velmi hojný, na Chiu dokonce typ tradiční od poloviny VI. stol. až do císařské doby římské, vyskytá se v Řecku jen na pozdní tetradrachmě a malém bronzu athénském, v Etrurii, ačkoli tam byla sfinga jedním z nejoblíbenějších námětů drobného umění, také jen jedenkrát, na mincích římských před Augustem jen jednou, na denáru Carisiově v dobách Caesarových. Z rozdílnosti ve zpodobení sfingy na mincích Augustových a na gemmě t. řeč. pečetního prstenu Augustova, chovaného nyní v Král. archeol.

museu ve Florencii, uzavírá autorka, že nemůže běžeti o prsten Augustův (přesnější by byl ovšem závěr, že gemma nepochází z jeho doby).

Práce o typech mincí etruských je víc, nežli napovídá titul, obsahujíc již výsledky autorčina studia o chronologii mincí etruských z jejího souborného spisu Le monete etrusche. Zlaté mince o 12½, 25 a 50 litrách, nalezené v Etrurii, byly pro domněle archaický ráz lví hlavy na líci obecně kladeny do počátku V. stol. př. Kr. Úvaha, že řecké obce na západě začaly raziti ze zlata teprv od konce tohoto století, že jediná mincovna etruská, jejíž činnost byla nad to efemerní a málo vydatná (všeho všudy je známo jen 5 exemplářů zlatých mincí etruských), sotva předstihla v ražení ze zlata všecky obce západořecké, a konečně srovnání s řeckým způsobem zobrazení lva na archaických mincích, z něhož vyplývá, že na mincích etruských běží již o formy úpadkové, vede autorku k závěru, že zlaté ražení etruské pochází až z počátku IV. století. Jeho zavedení souvisí (podobně jako u Karthaga) s nutností platiti žold vojsku ve válkách s Gally a Římany. Typy stříbrných mincí etruských IV. stol. jsou vesměs vypůjčeny od Řeků. V chronologickém pořádku to jsou chimaera, jiné podobné monstrum vodní, kanec, okřídlená Gorgó v letu klečmo, gorgóneion a mužská hlava (Oidipus?) na líci a sfinga na rubu. Ve volbě těchto typů shledává sl. C. nový důkaz pro známý rys etruského národního charakteru, pověrčivost, doloženou hojně i z jiných uměleckých projevů tohoto národa.

Třetí studie slečny C. se zabývá vývojem typu Romy, epónymního božstva města Říma. Přes to, že běží o thema již často zpracované, dovolila spisovatelce její veliká erudice dojíti i tu k poznatkům novým, na př. k přesnému rozlišování typů Marta, Minervy a Romy, často směšovaných.

Poslední, nejrozsáhlejší práce sl. C. je všestranné zpracování vzácného pokladu 378 aureů od Nerona do Lucia Vera (60/1—165), nalezeného r. 1927 v Římě a chovaného zatím v tamějším Národním museu. Nález obsahuje několik nových variant dosud neznámých. Se stanoviska mincovní techniky zajímá aureus Neronův (č. 69) s negativním incusem líce na rubu; tato chybná ražba byla zaviněna nedbalostí dělníka, který zapomněl odstraniti minci již raženou z jednoho z obou razidel, takže hotová mince fungovala sama jako razidlo. Kdežto dokladů podobné nedbalosti pro ražení ze stříbra je hojnost, je nový aureus Neronův teprv čtvrtý známý příklad v ražení ve zlatě, jemuž se ovšem věnovala daleko větší péče. Autorka si všímá i drobounkých punců, zvláštností epigrafických atd., ale hlavně zase typů na rubech, pro jejichž historii snesla velice bohatý materiál. Při módních tendencích t. řeč. positivistické školy numismatické, přidělovati mince jedině podle známek stylistických, často velmi subtilních a velmi subjektivně posuzovaných, různým mincovnám, je zajímavé skeptické stanovisko autorčino k těmto pokusům.

Všecky práce jsou bohatě a s velikou akribií dokumentovány a mohou sloužiti opravdu za vzor všem pracím podobným. *Jos. Dobiáš.*

Dr. Dworschak, kustos vídeňského numismatického kabinetu, líčí v malé publikaci: Die numismatischen Denkmale des Türkenjahres 1529, Vídeň 1929, 15 stran, 1 tabulka, důvody, jež nutily vídeňskou mincovnu, aby za obléhání Vídně Turky v roce 1529 vydala nouzové peníze, a přehledně je popisuje. Mince vydané ve formě útesů byly jednak běžným platidlem, jednak mincemi na paměť tohoto obléhání. Útesy dukátové jsou pracovány jediným razidlem, útesů šestikrejcarových zná autor několik variant. Ještě roku 1532 byly za obležení města Günz v Uhrách vydány pamětní útesy s lícem šestikrejcarových útesů vídeňských z roku 1529 a na rubu s nápisem Günz 1532. Pamětních mincí na obležení z r. 1529 zná autor 7. Jest jeho zásluhou, že rozdělil mince běžné a mince pamětní. Práce zakončena jest několika cennými listinnými přílohami. *Viktor Katz.*

Podnikavá numismatická firma Adolpha Hesse nástupce ve Frankfurtě vydala ve velmi pěkné úpravě práci *Otty Tornaua*: Die Münzgeschichte der Grafschaft Mansfeld während der Kipperzeit und die gräflich Mansfeldischen Kippermünzen, Frankfurt a./M. 1930, 152 stran s 1 mapou, 18 tabulkami a 182 ilustracemi v textu, připsanou knížeti Josefu Coloredo-Mansfeldovi na Dobříši a hraběti Jeronýmu Mansfeldovi na Zbiroze, v níž autor shrnuje výsledky svého dlouholetého badání, listinný a mincovní materiál, vystihuje a podává úplný obraz dlouhé mince na mansfeldském území, jakož i přehled ražeb. Práce rozdělena jest na 4 díly. V prvním díle jest dějinný přehled s rodokmenem hrabat mansfeldských, v druhém dějiny mansfeldské dlouhé mince a přehled mincoven, ve třetím stříbrné a ve čtvrtém měděné kiprové mansfeldské mince, sestavené dle mincoven. Autor popisuje i veškeré známé mu varianty těchto mincí a popis stává se ještě přehlednější tím, že jednotlivé varianty znaku jsou vyobrazeny v textu. Velmi zajímavé jsou tříkrejcary větve z Eisleben, jež mají místo znaku svatého Jiří zabíjejícího draka, přirozeně, jak se u těchto malých mincích dá předpokládati, velmi primitivní kresby. Je to speciální práce, která je velkým pokrokem a bude pro každého, kdo se zajímá o mansfeldské mince, hledanou pomůckou. *Viktor Katz.*

Disertace *Busso Peue*: Das Geld- und Münzwesen der Stadt Münster i. W., Münster in Westfalen 1930, 90 stran, 9 tabulek, dokazuje, jak nesmírně pokročila numismatická věda od Groteovy doby. Pro nás je hlavně zajímavou kontramarkami, které shledáváme na pražském groši z nálezu kappenberského, o němž zmiňuji se i na jiném místě. Soudím, že hlava svatého Pavla není kontramarkou města, nýbrž kontramarkou kapituly münsterské a že kontramarkou města Münsteru je štít s břevnem (moje č. 123), po případě dvojštít. Stačí věru podívati se na tabulky mincí, které autor vyobrazuje, na nichž nevidíme nikde hlavu světce, jen vždycky štít s břevnem. Dr. Peus, rodák z Westfálska, vzal si za úkol studium mincí tohoto území, kde se tolik českých grošů kontramarkovalo. Doufáme, že tento pilný numismatik ve svých pracích vysvětlí nám ještě leckterou záhadu z tohoto oboru.

Viktor Katz.

Knihkupectví Gustava Focka v Lipsku oznamuje novotisk slavného díla Cohenova Description historique des monnaies frappées sous l'empire romain. Dílo bude vydáno přesně dle originálu fotomechanickým postupem. Subskribční cena do 1. července 1930 je ř. M. 360. — Tato třebas ještě pro naše poměry značná částka jest nepoměrně nižší, nežli jsou ceny, které se platí za toto dílo v dražbách (asi 1500 ř. m.). Pro sběratele římských mincí je příležitost, opatřiti si tuto nepostradatelnou pomůcku.

Kz.

ČASOPISY.

Arethuse. Řídí J. Babelon a P. d'Espezel, vydává J. Florange, Paříž 1929, r. VI.—*Články numismatické*: *J. B.*: *Une monnaie de Lycceios, roi des Péoniens* (str. I.). Autor připisuje tomuto králi vyobrazené tetradrachmon (unik.), typu líc: hlava Apollona, rub: Herakles bojující se lvem. — *O. Ravel*: *Contri-*

bution à l'étude de la numismatique Corinthienne (str. 1). Obšírné pojednání o mincovnictví Korinthu a jeho osad (Epirus, Illyrie, Syrakusy) s 2 tab. mincí. Přidělování ražeb s pegasem podle monogramů jednotlivým městům souhlasí s korintským původem osadníků. — *C. Langdon*: *Médailleurs étrangers. Ivo Kerdič* (str. 27). — *J. B.*: *Les monnaies recueillies par la mission archéologique en Susiane* (str. XIX). Běží o mince staro- i novoperské a mohamedánské. — *J. B.*: *Expositions* (str. XXIII.) 11. února 1929 otevřena v mincovně výstava západo- a severoevropského medailérství, také němečtí, rakouští, ruští, severoameričtí a japonští umělci byli zastoupeni. — *M. Soutzo*: *La numismatique archaïque d'Athènes et les statères anépigraphes d'argent au type de la tortue de mer* (str. 37). — *P. d'Espezel*: *La nouvelle monnaie française* (str. 39). Rozpravy o návrzích k novým zlatým penězům francouzským, které jsou na tabulce vyobrazeny, používá autor k rozboru běžných zlatých mincí francouzských. — *L. Gioppi*: *FERT* (str. 65). Výklady tohoto savojského hesla a zmínky o medailích, na nichž se vyskytuje. — *Jean Babelon*: *Le Salon International de la médaille à la Monnaie* (str. XXXVII.). Obšírná bohatě ilustrovaná zpráva o výstavě medailí v pařížské mincovně, na níž země románské podle autorova názoru byly na poli uměleckém poraženy. — *M. Maximova*: *L'oeuvre des graveurs Philippe et Salomon Abraham au musée de l'Eremitage* (str. 93). Tito vídeňští umělci XVIII. století pracovali také pro ruský dvůr. — Zprávy o dražbách, obšírné obsahy nových numismatických knih, zprávy o časopisech (Čsl. numism. časopis r. 1929), nové ražby mincí a medailí, nekrology a j. *Twd.*

Berliner Münzblätter. Vydává Tassilo Hoffmann, Berlín, 1929, roč. XLIX. — *J. Menadier*: *Ein Fulder Bonifaciuspfennig aus den Jahren des Siegfried von Eppstein* (str. 383—386). Popisuje denár opatství Fuldy patrně z doby Siegfrieda z Eppsteina, který tvoří protějšek dvěma kusům denáru opata Rudharda v Hersfeldu a byl jim vzorem.— *Kurt Regling*: *Bergwerksmünze des Pius aus dem Vermächtnis Dressel* (str. 386—387). Z pozůstalosti Dresselovy uveřejňuje autor malý bronz, ražený snad v Římě, který se druží k jiným, nesoucím jména důlních míst, t. zv. „Münzen der Metalla". Upozorňuje však sám, že nelze povědět, byly-li běžnou mincí nebo jen známkami a jaké hodnoty. — *J. Menadier*: *Wallhausen* (str. 399—402). Ukazuje hospodářskou důležitost tohoto místa v časném středověku citací některých listin a zprávami o denárech tam ražených patrně za Matyldy, abatyše v Quedlinburku. — *Fr. v. Schrötter*: *Eine Tecklenburger Nachprägung oder Fälschung?* (str. 402—403). Spíše falsum, podle groše Jáchyma II. Braniborského. *A. Suhle*: *Eine Turnose Bischof Peters III. v. Cambrai* (str. 403—404). Přesná napodobenina turského groše Filipa IV. (1285—1314). — *K. Regling*: *Bleisiegel Josephs, Patriarchen von Konstantinopel 1268—75, 1282—3* (str. 415—416). Podle kusu získaného berlínským kabinetem, druhého vůbec známého. — *Erwin Nöbbe (Flensburg)*: *Von nordischen Goldbrakteaten* (str. 416—420). Uveřejňuje několik severských brakteátů v tomto pořadí: Der Goldbrakteat von Ullerup, Kreis Sonderburg 1856. Die beiden Goldbrakteaten aus der Gegend von Eckernförde. Der Goldbrakteat von Büstorf an der Schlei, Kreis Eckernförde. — *Emil Bahrfeldt: Denarfund von Cösitz in Anhalt* (str. 431—436). Mezi 13.007 celými denáry zachovanými z nálezu, z nichž převážnou většinu činily ražby braniborské (pouze 72 kusů z jiných území), a 263 brakteáty byly i 54 české groše.— *R. Schätzler: Über Preismedaillen* (str. 436—440). Autor jmenuje nejprve jednotlivé druhy medailí na odměnu, poukazuje na pět zlatých medailonů Alexandra Vel. jako na prvé medaile ražené pro odměňování jednotlivců a vykládá, že v Německu vznikly vlastně při střeleckých slavnostech 16. stol. a jak se rozšířilo jejich používání při jiných příležitostech. — *Emil Bahrfeldt* (str. 447—450). Nekrolog, psaný redakcí, k němuž je připojen výčet samostatných děl zesnulého vědce. — *Grfl. Lehndorff-Steinort Slg.*: *Ein neuer Frankfurter Engelgroschen von 1519 (In memoriam Emil Bahrfeldt.* Str. 450—452). — *Dr. Siegfried Rühle, Danzig*: *Der Danziger Dukat von 1734* (str. 452—454, 471—473). Tento dukát, odlišující se od jiných gdanských ražeb a podle svého letopočtu vydaný v době, kdy Gdansko již nemincovalo, nebyl dostatečně osvětlen. Autor probírá podle archivních zpráv okolnosti, za jakých byl vydán a ukazuje, že kolky (práce O. H. Wissela z Královce) pro tuto ražbu byly hotové již r. 1734, aby dukáty mohly býti dány darem novému polskému králi Augustu III. Saskému. Poněvadž král do kdysi nepřátelského města nikdy nevstoupil, bylo řečenými kolky zmincováno teprve po jeho smrti několik kusů, z nichž jeden autor vyobrazuje. — *Dr. Viktor Katz*: *Die Signaturen Joachim Deschlers* (str. 454—456). Rozděluje medailérskou signaturu L. R. na dvě skupiny. Obě písmena samostatně zobrazená vedle sebe patří, jak dosud bylo hlásáno, Lorenci Rosenbaumovi, spojená v monogramy s přibráním J a D jsou značkou Jáchyma Deschlera, který tedy signoval trojím rozličným monogramem. — *Dr. J. Liegle: Der bittende Tarasknabe* (str. 466—471). Přináší nové vysvětlení výjevu na reversu zlatého stateru tarentského. Chlapec prosí o luk, ležící na klíně Poseidonově, což dosud badatelům ušlo. Autor vidí ve scéně snahu vychovávati mládež vojensky. Výjev upomíná na velký bronz modlícího se chlapce v berlínském Antiquariu. — *Dr. Hans Nussbaum, Frankfurt*: *Babenhäuser Goldgulden 1612 des Grafen Johann Reinhard I. von Hanau Lichtenberg* (str. 473—474). Mince ta představuje ihned trojí novum: je prvou datovanou zlatou mincí jmenovaného panovníka, jedinou známou ražbou mincovny v Babenhausen, dosud jen archiválně doložené, a druhou známou ražbou s portrétem Jana Reinharda. — *Dr. S. Rühle, Danzig*: *Die Danziger Medaille zur Jahrhundertfeier des Friedens von Oliva* (str. 484—486, 518—519.) Zachycuje okolnosti, za kterých byla ražena tato medaile, jedna ze čtyř, které byly v 18. stol. v městě Gdansku raženy. V následující stati: *Eine Visierung zur Danziger Medaille auf die Jahrhundertfeier des Friedens von Oliva* (str. 487—488) jest uveřejněn avers návrhu této medaile uložený v berlínském kabinetu. — *Dr. Rühle: Die öffentlichen Münzsammlungen in Danzig* (str. 488—489). — *F. v. Schrötter: Eine bisher unbekannte Goldmünze Friedrich Wilhelms des Groszen Kurfürsten* (str. 490). Desetidukát r. 1654. — *E. Unger: Eine Goldmünze von Sapor II.* (str. 490—491). Tato mince jednoho ze sasanovských králů jest v berlínském kabinetě. — *Julius Menadier zu seinem 75. Geburtstage* (str. 499—501). Na str. 502—511 jest k uvedené vzpomínce připojen soupis dlouhé řady prací jubilantových. — *J. Menadier: Hannoversche Dünnpfennige Herzog Heinrichs des Stolzen* (str. 512—514). Přičítá tenké feniky, na jejichž aversu jest lev, podle kterého dosud byly považovány za brunšvické, podle opisu do Hannovru a podle horší práce rytecké vládě Jindřicha Pyšného. — *A. Suhle: Drei neuerworbene Brakteaten des staatlichen Münzkabinetts Berlin* (str. 515—517). Jsou to: jeden kus z nálezu v Bardowicku, fenik biskupa Oty II. (Utos) v Naumburku; t. zv. hohlfenik krále Oty IV. a brakteát mincovny hannoverské. — *Ph. Lederer: Einige Seleukidenmünzen* (str. 523—530, 541—543, tab. 118). Probírá některé monogramy mincmistrů seleukovských v době Antiocha IV. Epifana a Demetria I. Sotera a pokračuje tak v pojednání uveřejněném r. 1925 v Zeitschrift f. Num. — *Jul. Cahn: Ein unbekannter Zwölfer Joachims II. von Brandenburg vom Jahre 1551* (str. 531—532). Na str. 532—534 uveden soupis odvedených mincí v Belzigu z nálezu u Saarmundu. Mezi nimi kutnohorský tolar r. 1606. — *Dr. Viktor Katz: Eine unedierte Medaille des Antonio Abondio* (str. 539—541). Revers medaile nebyl dosud publikován. Práce tak hezká byla uznána i tím, že Valentin Maler zhotovil podle ní svou kopii.— *F. v. Schrötter: Zur brandenburg-preussischen Münzkunde* (str. 551—552). Uveřejňuje tři nové mince: groš r. 1623 (Krosno), berlínský Friedrichsdor r. 1741 a početní peníz mincovny Neuenburg ve Švýcarsku. — *J. Menadier*: *Sollen Museen ihre Münzsammlungen ausstellen?* (str. 552—554). Polemika s Nossem, která ukazuje, jak nesprávný je soud tohoto, aby byly vystaveny odlitky a napodobeniny originálů mincí. — *A. Suhle*: *Nachtrag zu meinem Bericht über drei neuerworbene Brakteaten des Staatl. Münzkabinetts Berlin* (str. 554—555). — *E. Rappaport*: *Zur Reckheimer Kipperprägunng* (str. 555—557). Vysvětluje zkratky na reversu dvou mincí Reckheimských. —

V. Karger: *Zur Kenntnis von Christoph Angerer* (str. 557—558). — *J. Mitmann*: *Erinnerungen an meine Frankfurter Münztätigkeit 1875—1904* (str. 558—560). — *Dr. Viktor Katz: Eine Joachimsthaler Auszeichnung in Form einer Medaille* (mit den Buchstaben S H). Ve stati, jejíž vývody jsou nám známy z přednášky autorovy v Num. společnosti čsl., ukazuje Katz, že zmíněná medaile byla dána jako odměna patrně Stefanu Hackerovi za statečnost prokázanou r. 1552 při velké vodě v Jáchymově. — *W. Kolshorn*: *Deutung der auch auf Medaillen vorkommenden Sator-Arepo-Formel* (str. 563—564). Sděluje rozluštění této formulky podle prof. dra H. Friedenthala. — Řada nových medailí i mincí, zprávy osobní i ze společnosti, mezi nimiž zprávy o 5. sjezdu německých numismatiků, literatura a několik poznámek o nálezech.

E. N.

Blätter für Münzfreunde, Halle (Saale), r. 64 (1929). — *K. Regling*: *Die Bronzen der 2. Sammlung Imhoof im Berliner Kabinett* (str. 385—388). Přírůstek asi 2000 kusů mincí vzácných měst a vladařů, které shromáždil tento vytrvalý sběratel ve 20 letech po prodeji své první velké sbírky. — *O. Schulenburg*: *Ein Buxtehuden Kupferscherf* (str. 388—391). Půlfenig nebo šerf, jak byly četně raženy v 16. stol. v Dolním Sasku. — *V. Bornemann*: *Die Kippermünzen der Herzöge von Sachsen-Koburg und Sachsen-Eisenach* (str. 391—394, 405—411, 426—431). — *Týž*: *Die Kippermünzen der Herzöge von Sachsen-Weimar* (str. 476—479, 506—511). Archivní zprávy a přehled ražeb. — *H. Buchenau*: *Eine Flandrische Prunkmünze Philipps des Schönen von Oesterreich-Burgund* (str. 394). „Monnaie de luxe", ražená v Brügge na Filipa a Marii Burgundskou. — *J. Lückger*: *Die Siegelstempel des Frauenklosters Schönestadt bei Vallendar-Koblenz* (str. 395). Dvě pečetidla, starší z konce XII. století. — *M. v. Bahrfeldt*: *Der Mecklenburger Doppelschilling von 1567* (str. 396). Dopis, jímž se r. 1567 nařizuje, aby byla odstraněna chyba v opisu mince předložené k schválení. — *A. Rudolph*: *Der Münzfund von Wülknitz in Sachsen* (str. 397). Nález 27 tolarů, jednoho ½tolaru a 4 ortů z doby třicetileté války, zakopaný asi 1629. — *H. Buchenau*: *Das Münzrecht zu Reinagen* (str. 401—405). Archivní doklady mincovního práva tohoto rýnského města. — *J. Hagen*: *Münzfund von Bedburg-Hau (Kreis Cleve) aus dem letzten Drittel des 14. Jahrhunderts* (str. 417 — 423, 438—445). 3 zlaté a 233 stř. mincí hrabství Cleve, Jülich a j., mezi nimi mnoho neznámých typů a tourský groš Karla IV. Lucemburského. — *H. Buchenau*: *Ein Halbbrakteat der Gittelder Gruppe* (str. 424). Úvahy o minci v textu vyobrazené. — *Dr. Emil Bahrfeldt* † (str. 433). Nekrolog. — *W. Schwinkowski*: *Zur Kippermünze in Pirna* (str. 435). Dodatky k článku Dr. Rahnenführera (str. 304 a n.), v němž přiděluje do Pirny mince s CS. — *H. Buchenau*: *Hohlpfennige von Kelbra und des Nordhäuser Münzvereins von 1382* (str. 445). — *R. Kohl*: *Zwei Aktenstücke zur Herforder Geldgeschichte* (str. 449—452). V prvé listině možno stopovati boj početní marky s vahovou a se zlatým ve 14. století, v druhé stanoví se poměr mincí současně obíhajících. — *M. v. Bahrfeldt*: *Die Römisch-Sizilischen Münzen aus der Zeit der Republik* (str. 452—459, 471—475). Rozšířený otisk dodatků, uveřejněných již r. 1927 ve „*Schweizerische Numismatische Rundschau*" ke stejnojmenému článku. — *W. Haupt*: *Ein unbekannter Oberlausitzer Brakteat* (str. 459). Neznámý brakteát z polovice 12. století uložený v budyšínském museu z nálezu purschwitzského. — *Frhr. v. Schrötter*: *Bisher unbekannte Beamte der Münzstätte Bayreuth um 1700* (str. 461). Úředníci, zjištění podle zpráv bamberského státního archivu. — *E. Bahrfeldt*: *Bausteine zur Mansfeldischen Münzgeschichte* (str. 465—469, 486—495, 497—506, 515—519). Výtahy z archivu, magdeburského, drážďanského, lipského a j. *V. Katz*: *Eine Medaille Rudolfs II. von Melon* (str. 469). Autor zjišťuje podle cínového odražku, uloženého v Národním museu, že medaile Stempelsammlung 123 je značkována na úseku ramene M. E, a soudí na základě srovnávání s jinými pracemi Melonovými, že jde o medaili z ruky tohoto umělce. — *M. v. Bahrfeldt*: *Ein Brief Hermann Grote's* (str. 481). Dopis Dannenbergovi z r. 1872, osvětlující tehdejší numismatické poměry. — *R. Kohl*: *Kleine Beiträge zur Geschichte der Geldkriesen* (str. 484).

Listina ze státního archivu v Münsteru ukazující, jak tolar stoupal od r. 1600—1621, a báseň podobného obsahu z doby sedmileté války (z r. 1763). — *H. Freydank*: *Eine Nachricht über rheinische Goldwäscherei aus dem Jahre 1438* (str. 519). — *P. Bamberg*: *Zur Pirnaer und anderen Kursächsischen Kippermünzstätten* (str. 520). Dodatek k článku Dra Schvinkowského (str. 435). — *H. Buchenau*: *Zur Münzkunde von Medebach in Westfalen* (str. 529—533). Zprávy o středověké minci tohoto místa. — *H. Freydank*: *Ein Jeton des Salzwerks zu Salins in der Freigrafschaft Burgund aus dem Jahre 1540* (str. 533—541). Jeton ze sbírky Dra Vogelsanga. — *H. Buchenau*: *Pössnecker Hohlpfennige um 1400* (str. 541). — *P. J. Meier*: *Der Helmstedter Brakteatenfund von 1924* (str. 545—547). Nález 413 brakteátů, důležitý pro určení místních mincí. — *V. Voigt*: *Die Zwergpalme auf den Münzen von Camarina* (str. 553). Zajímavé úvahy o obrazech rostlin na antických mincích. — *E. Neubauer*: *Magdeburgs Münzstätten* (str. 554—557). Určení domů, v nichž byla tamní mincovna. — *V. Eckstädt*: *Historische Nachricht über die Schenken von Apolda und die Vitzthume von Apolda und von Echstädt* (str. 557—558). — *A. Voigt*: *Der Senfbaum* (str. 595). — *Týž*: *Die heraldische Lilie* (str. 559), *Die Pinienzapfen im Augsburger Wappen* (str. 560). — *K. Regling*: *Das Rhyton von Skepsis* (str. 561—563). Rhyton (roh k pití) na minci z 5. stol. př. Kr. — *E. Eisermann*: *Die Münze in Altpreussen* (str. 564). Přednáška.

Pl.

Mitteilungen für Münzsammler. Frankfurt n. M. 1929, r. VI. — *Dr. W. Brambach*: *Der römische Geldmarkt im 4. Jahrhundert n. Ch.* (str. 255/6, 266, 276, 289). Autor líčí římské mincovní poměry ve 4. stol. p. Kr., které přiměly Konstantina Velikého k zavedení zlaté měny, a podává obraz proměn, kterými prošla říšská mince a vysvětluje důvody, které zavinily odstranění staré měny sesterciové. Vykládá význam počítání na pytlíky (follis), obsahující mince v ceně 250 denárů, a promlouvá o zapovězené minci, agiu, arbitáži a kovové bilanci. — *Dr. C. Edvard*: *Heinrich Stiebel und die Frankfurter Städtische Münz- und Medaillensammlung* (str. 256, 277, 294, 302). Pokračování líčení vzniku a postupného zcelení městských sbírek frankfurtských. — *R. Ohly*: *Der Münzfund von Lauterbach* (str. 258, 274, 291). Nález 1431 mincí 16. století, v němž převládají mince španělského Nizozemí. — *W. Hävernik*: *Die Münzstätte Xanten im 13. Jahrhundert* (str. 265). Jde o mincovnu kolínských arcibiskupů, známou již v 11. století a obnovenou ve věku 13. — *Dr. Julius Cahn: Zwei germanische Goldbrakteaten* (str. 287). Autor doplňuje práci Erwina Nöbbeho „Von nordischen Goldbrakteaten" dvěma v jižním Německu nalezenými kusy těchto zlatnických prací, které byly asi nejen šperky, nýbrž i amulety. — *Dr. J. Cahn: Emil Bahrfeldt†* (str. 300). Nekrolog. — *Knitterscheid: Musik-Instrumente auf antiken Münzen* (str. 310, tab. V. a VI.). Přehled a rozbor hudebních nástrojů, vyobrazených na antických mincích: smyčcové, dechové a bubnové nástroje. — *Dr. J. Cahn: Wangionen, Mattioker oder Ubier?* (str. 321.) Úvaha o několika mincích germánského kmene Mattiaků, usazeného na jižním a východním svahu pohoří Taunu. — *Alfred Noss: Ein bisher unbekannter geldrischer Gulden* (str. 324). — *Karl Sieburg: Das auf den Otto-Adelheid-Pfennigen dargestellte Gebäude* (str. 325). Výklad stavby vyobrazené na těchto mincích, již autor srovnává s Oratoriem sv. Petra na dvoře pašijí bývalého kláštera v Helmstedtu v Brunšviku z doby Karlovců, při čemž dochází k názoru, že jde o modlitebnu dřevěnou. — *W. Haupt: Ein Oberlausitzer Hirschbrakteat* (str. 328). Autor soudí, že lze považovati veliký brakteát s jelenem pravděpodobně za ražbu hornolužickou. — *H. Buchenau: Die Siegelpetschafte des Königs Pfalzgraf Ruprecht* (str. 338). — *J. Cahn: Weitere Beiträge zur Frage einer vermutlichen Mattiakerprägung* (str. 339). Dodatek k hořejší úvaze o těchto mincích. — *Knitterscheid: Tetzels Ablasskasten* (str. 341, 354). Zprávy o sbírkách za odpustky z let 1507/1508, nazvané dle kazatele Tetzela, podávající přehled tehdejšího oběživa, zlata a stříbra. — *W. Haupt: Oberlausitzer Schaumünzen* (str. 342). 2 medaile vyobrazené na tab. VI. — *Dr. N. Hess: Holzappel* (str. 351, 363). Pojednává o mincovním právu, uděleném Ferdinandem III. r. 1647 hrabství

Holzappel; s přehledem ražeb. — *H. Buchenau: Brabanter Fehlprägung von 1482* (str. 353). — *Herbert Cahn: Ein unedierter Denar des Septimius Severus auf die Saecularfeier 204 n. Chr.* (str. 353). Popis nepublikovaného denáru z nálezu z okolí Kolína n./R. s úvahou o této slavnosti. — *Dr. Robert Diehl: Plaketten von Carl Stock* (str. 356). — *Karl Kennepohl: Der Beginn der neuzeitlichen Münzprägung der Stadt Dortmund* (str. 368, 379). 1. Patent z 26. XI. 1630 s přehlednými tabulkami ražených mincí. — *H. Buchenau: Bemerkungen zu zwei Hohlpfennigen* (str. 370). Poznámky k č. 1281 katalogu Cahnova (aukce č. 65) a k č. 102 katalogu L. Hamburgera 1929. — *Knitterscheid: Mittelalterliche Berufsbezeichnungen im Münzwesen* (str. 371). Z knihy: „Die Berufe der Stadt Frankfurt a./M. im Mittelalter". — *Julius Cahn: Ein unbekannter Welfischer Brakteat aus der Münzstätte Gittelde.* (str. 379). — *Týž: Das Gebäude auf den Otto Adelheidpfennigen* (str. 382). Odpověď a poznámky ke článku *Sieburga* (str. 325). Ročníkem 1929 se končí „Mitteilungen für Münzsammler", které přešly do majetku firmy Adolf Hess nást. 1. lednem 1930 počne tato firma vydávati opět časopis s názvem „Frankfurter Münzzeitung". *Kz.*

Der Münzensammler. Vydává Ig. Wodiczka v Čes. Budějovicích. 1. svazek, roč. 1928. — *Teisinger: Prager Groschen Wladislaus II.*, s tabulkami variant (str. 13 a 17). — *Wodiczka: Böhmische Notgeldscheine aus der Kriegszeit* (str. 23). — *Die wichtigsten Veränderungen im deutschen Münzwesen bis* 1806 (str. 31 a násl.). — *Striebe: Zur Geschichte des Glockentalers* (str. 44 a násl.). — *Striebe: Die Meissner-Groschen, ihre Abarten und seltenen Gepräge* (příloha). — *Striebe: Das Kriegsnotgeld der Stadt und des Bezirkes Brüx in Böhmen* (str. 63). — *Kunc: Böhmische Notgeldscheine aus der Kriegszeit* (str. 74). — Dále mnoho všeobecně poučných článků pro sběratele, zprávy o nových ražbách domácích i cizích, referáty o literatuře, nabídky a poptávky a j. — 2. svazek, roč. 1929. — *Striebe: Urkundliche Aufzeichnungen über verrufene Münzen in Böhmen, die sogenannten Petermännchen* (str. 6). — *Striebe: Das Münzwesen während des Hussitenkrieges* (1419—37) (příloha). — *Striebe: Die Münzsätte in Krumau* (str. 11). — *Castelin: Die Bedeutung der griechischen Papyri für die antike Numismatik* (str. 18). — *Turnwald: Vom Münzwesen der sächsischen Länder* (str. 29). — *Striebe: Medaille in Silber des Adam Myslik von Hyršov* (str. 44). Ražena r. 1573. — *Striebe: Grosse silberne Preismedaille, Ausstellung Brüx im Jahre 1868*(str. 44). Dosud nepopsaná. — *Striebe: Böhmisches Notgeld* (str. 45). — *Striebe: Münzmeister der Dresdner Münzstätte* (str. 69). — *Ječný: Die Prägungen der Prager und Budweiser Münzstätte im ersten Jahrzehnt der Regierung Rudolfs II.* (str. 69). Potvrzení dosavadních zjištění Dra. Katze a jejich doplnění. — *Stefan Kraus: Die Münzen Odovacars und des Ostgotenreiches in Italien* (str. 80). — *Person: Zwei anmerkenswerte Prägungen* (str. 98). Jedná se o měděné ražby švédské pro Německo a Rusko.—*Striebe: Alchimistische Münzen und Medaillen in Böhmen* (str. 105). — *Der Münzfund in Sabnitz (pol. Bez. Brüx)* (str. 116). Většinou 2/3 a 1/3 tolary braniborské a saské.—*Striebe: Die Münzstätten zu Jičín und Sagan* (str. 129). — *Buchenau: Sparsamkeit und Goldmünze* (str. 140). — *Haupt: Der Brakteatenfund von Reichenbach O.-L.* 1800 (str. 143). Většinou ražby lužické. — *Castelin: Zur Frage der Wenzelsdenare* (str. 157). — Dále četné návody pro sběratele a články všeobecně poučné, zprávy o literatuře, nových ražbách, o oslavách tisíciletí české mince a desetiletí Čsl. numismatické společnosti, nabídky, referáty atd. *Twd.*

Mitteilungen der Bayerischen Numismatischen Gesellschaft. München 1929, XLVII. roč.—*Georg Leidinger: Johannes Aventinus und die Münzkunde* (str. 1—11). Prokazuje, že tento velký humanista a dvorní historiograf byl vlastně prvním vědeckým numismatikem v Německu. Medaile s jeho obrazem byla vydána jako slavnostní medaile mnichovského „Münzforschertag". — *Heinrich Buchenau: Pfen-*

nige des Würzburger Bischofs Berthold von Sternberg u. deren königliche Genossen (str. 12—26). Příspěvek k francké numismatice, jemuž podkladem jsou dva nálezy, které získal mnichovský kabinet. Autor končí slovy: „Naše veřejné sbírky se nemohou lépe starati o vybudování domácí numismatické vědy, než že získají a zpracují celé nerozdělené nálezy mincí." — *Ernst Darmstaedter: Subaerate Münzen u. ihre Herstellung* (str. 27—38). Zajímavé pojednání chemika a historika chemie o možnostech způsobu výroby t. zv. subaeratů; autor soudí, že tyto mince, aby se vyplatily, raženy na čočku mědi, zahalenou do dvou misek z tenkého stříbrného plechu, které byly předem rozpáleny a vhodně upraveny k ražbě. — *Paul Grotemeyer: Franz Andreas Schega als Münzstempelschneider* (str. 59—78). Obšírný výklad o působení tohoto řezače železa, z jehož dílny vyšly hlavně mince Karla VII. bavorského, vyobrazené na dvou tabulkách. O medailích pojednává autor později. — *O. Bernhard: Leibesübungen und Körperpflege im Gymnasion auf griechischen u. römischen Münzen* (str. 79—100). Zajímavý doklad, jak numismatika přispívá k poznání sportu a tělesných cvičení a úkonů s nimi ve starověku souvisících. Autor popisuje a vyobrazuje 24 antických mincí na tyto úkony se vztahujících a vysvětluje jednotlivé obrazy. —*Friederike Gutmann a Willy Schwabacher: Die Tetradrachmen - und Didrachmenprägung von Himera* (472—409 př. Kr.) (str. 101—144). Pokus sestaviti seznam velkých stříbrných mincí severosicilského města Himery. — *Heinrich Buchenau: Spätrömerfund aus Nordbayern* (str. 145—146). — *Alfred Noss: Sollen Museen ihre Münzsammlungen ausstellen?* (str. 146—150.) Námět k diskusi o otázce, mají-li býti veřejné sbírky vystavovány vzhledem k nebezpečí krádeží v museích. — *Heinrich Buchenau: Augsburger Hellermünze zu Dillingen* (str. 151). — O článku † *Otto Lanze: Prager Groschen* (str. 39—58) jednajícím o kontramarkách na pražských groších pojednávám ve zvláštním článku. *Kz.*

Mitteilungen der Numismatischen Gesellschaft in Wien. Sv. XVI., 1928. Pátý sjezd německých numismatiků byl středem pozornosti jmenovaného roku pro vídeňskou společnost. Jemu, vedle jiných zpráv ze společnosti, věnováno hojně místa. — *Alphons Barb: Die kaiserlichen Silberprägungen der Stadt Tarsos* (str. 34—37). Podtitul (Ein Beitrag zur Metrologie der römischen Kolonialmünzen) vyjadřuje obsah. — *Dr. A. Loehr: Moderne französische Medaillen* (str. 41—43). Přednáška v uměleckohistorickém museu byla vzpomínkou na cílevědomý postup vídeňského kabinetu v získávání medailí a ukázkou, jak se vedoucí téhož snaží doplniti nedostatek francouzských moderních medailí, mezi nimiž upozorňuje v prvé řadě na práce Chaplainovy a Rotyho. *Nálezy* (str. 44—47): —*von Klein Weiszenbach* (*Habel*), rakouské feniky; — *von Wetzelsdorf* (*Loehr*), konec 16. a poč. 17. stol., z českých kutnohorský tolar 1598; — *von Stetten* (*Loehr*), druhá pol. 15. a prvá 16. stol.; — *von ungarischen „Wiener Pfennigen"* (*Dworschak*); — *von Weiden am See* (*Loehr*), druhá polovina 17. stol., z českých kutnohorský groš 1666, z olomouckých 15 kr 1661 a šesták 1673; — *von Wiener Pfennigen in Stift Rein* (*Dworschak*). — *Loehr: Der Geldumlauf spiegelt die deutsche Geschichte* (str. 50). U Raschaly bylo nalezeno na 1200 mincí, zejména grošů let 1580—1620. V různorodosti nálezu odráží se roztříštěnost německých poměrů počátku třicetileté války. Autor vidí analogii v současných našich poměrech a doufá, že společnou prací všech složek německého lidu povznese se tento opět z pohrom hospodářských. — *A. Luschin-Ebengreuth: Volkswirtschaftliche Maszregeln in Österreich zur Beseitigung der Folgen der Schinderlinge* (str. 51—52). Líčí v krátkosti počátek ražby dobré drobné mince v Rakousku po zákazu špatné, do r. 1460 vydávané a snahu zmírniti následky této. — *F. Koch: Das Wiener Hauptmünzamt* (str. 53). Devadesát let budovy. — *E. Grienauer: Der österreichische Schubert-Doppelschilling* (str. 54). — *W. Kubitschek: Ein Goldmedaillon in Berlin und der Schatzfund von Szilágy Sómlyó* (str. 55—59). Srovnání nového zisku berlínského kabinetu s exempláři vídeň-

skými a vysvětlení rázu. — *K. Pink*: *Die Goldmünzen des Carus und seiner Söhne im Wiener Münzkabinett* (str. 60—64). — Svazek XVI., r. 1929. *W. Kubitschek*: *Domitius Domitianus und Alexander Tyrannus* (str. 1—3). Ražby t. zv. tyranna Alexandra, které uzavírají řadu mincí karthaginských. — *Otto Schroth*: *Das Notgeld in Südtirol 1918/21* (str. 3—5). Ražby ty jsou z měst Bolzana a Meranu. — *E. Lacom*: *Neue Gedanken zu den Carnuntiner Limesfälschungen* (str. 5—10). Přednáška v Numismat. společ. vídeňské. — Tamže přednáška *Loehrova*: *Oesterreichische Barockprägungen* (str. 14—16). V poslední době bylo jim věnováno málo pozornosti a proto se zdálo, že jejich studium nemůže přinésti nic vědecky zajímavého. Loehr poukazuje, kolik zajímavosti a po kolikeré stránce velmi stížených dává toto studium ve skutečnosti. — *Ivo Kerdic* (str. 81—83). Článek jest z části ocenění jeho medailérské práce Loehrem, z části autobiografie. — *Mitteilungen der Direktion des Hauptmünzamtes* (str. 83—84). Zprávy o dvoušilingu Billrothově, o počtu vyražených mincí za rok 1928, nových medailích, především Oswalda Redlicha a plakety Jana Molische. — *J. Mittmann*: *Wie lassen sich die vom XIII. bis XVII. Jahrhundert in Süddeutschland üblichen lateinischen und deutschen Beiwörter zu Argentum und zu Silber deuten?* (str. 98—101). Vysvětluje jednotlivá pojmenování pro rozličné druhy stříbra. — *A. Barb*: *Zur Frage der Kursfähigkeit griechischer und kolonialer Prägungen im Imperium Romanum* (str. 101—102). Polemika s Kubitschkovým tvrzením, že římské mince císařské doby nepřekročily hranic své mateřské země. *Nálezy* (str. 85, 89—91, 102, 106—108). — *Der Münzfund von Dagose* (*Lendorf*; *Baumgartner*), prvá polovice 15. stol., jeden z Nových Čech, Václav IV., Erlangy; — *von Klein Weiszenbach* (*Habel*), mezi zejména rakouskými a bavorskými feniky dvě ražby Albrechta V. pro Moravu a poloviční fenik český; — *von Siedelhof* (*Loehr*), 17. stol., kde je i několik českých mincí rozličných mincoven; — *Ein verschollener Keltenfund aus Hamburg* (*Barb*); — *von Krempelstein* (*Pink*), ražby Diocletianovy a Maximianovy z rozličných mincoven. — Vložena zpráva o sjezdu německých numismatiků r. 1928. *E. N.*

Numismatische Zeitschrift. Vydává Numismatická společnost ve Vídni. Nové serie sv. 22, r. 1929 (str. 153, tab. IV.). — *W. Schwinkowski*: *Numismatik und Geldwissenschaft* (str. 1—12). Probírá pojem, krátce i vývoj a vybírá hlavní představitele jednotlivých věd, které jsou vlastní numismatikou, nebo z ní vyplývají nebo se s ní stýkají. Tak vedle „čisté" i „použité" numismatiky (podle Picka) nauku o papírových a nouzových penězích, o primitivním penízi, vlastní nauku o penízi, věnuje odstavec dějepiscům cen a mezd, probírá vztah numismatiky a hospodářské peněžní theorie i filosofie (či psychologie) peněz. Končí požadavkem, aby byl zřízen ústav pro nauku o penízi, prozatím alespoň aby byl vydán příruční slovník. — *Benno Hilliger: Der Ursprung der Mark* (str. 13—22). Autor sleduje jako hlavní otázku, proč byla zavedena hřivna (marka) proti starší libře jako váhová jednotka a soudí, že se tak stalo, aby proti váhové jednotce zlata byla postavena váhová jednotka stříbra. Pokouší se se zdarem povědětí i co byla tato a určuje její vztah k ostatním vahám časného středověku. — *H. Buchenau*: *Geschichte der Groschenmünze im Mittelalter* (str. 23—30). Sleduje zařazení grošů jednotlivých zemích (časovým pořádkem, počínaje Italií) a věnuje zvláštní pozornost počátku grošové ražby v Míšni (Freiberce), která navazovala na pražské groše, snad byla i organisována v několika letech po zaražení grošů mincmistrem přišlým z Kutné Hory. Autor stanoví pro vlastní začátek ražby rok 1340 nebo dobu krátce před ním. — *H. Buck*: *Übersicht über die Geschichte des Münzkabinetts des Gesamthauses Braunschweig-Lüneburg* (str. 31—37). Sbírka byla založena r. 1745 koupí Molanovy, byla přičleněna knihovně Hannoverské, řízena muži vynikajících jmen, Pertzem, Grotem, který byl jen pro své vystupování vůči představeným propuštěn, Grotefendem, Müllerem a po přenešení do Vídně, E. Fialou, jehož zásluh je vzpomenuto. — *E. Zambaur*: *Die Pflege der orientalischen Numismatik in Österreich* (str. 38—56). Autor stopuje vznik a rozvoj orientální

sbírky ve Vídeňském kabinetě, při čemž jsou mu opěrnými body jednotlivé katalogy její a věnuje pozornost dvěma soukromým pěstitelům orientální numismatiky, Hammer-Purgstallovi a Karabackovi. — *Wilhelm Kubitschek*: *Der numismatische Lehrapparat der Universität Wien* (str. 57—60). K třicetiletému jeho trvání. — *Hans Gerstmayer*: *Die Technik der Walzenprägung* (str. 61—63). Líčí zejména kolkařskou práci na válci. — *Eugen Pridik*: *Miliarense, Follis und Centenionalis. Zur Münzreform des Diokletian und Konstantins des Groszen* (str. 64—68). Podává nový výklad o poměru těchto mincí k jiným římským i o vzájemném jejich vztahu. — *Adolf Friedmann*: *Über Papiergeld und Kerbhölzer der Chinesen* (str. 69—76). Bambusové destičky, používané v Číně od paleolitické doby, byly později popisovány dvojmo textem obchodních úmluv a tvořily jejich jistotu. Po vysvětlení, že t. zv. kožené peníze čínské byly vlastně vstupenky, líčí autor vznik, který nelze přesně datovati (r. 807), a vývoj papírových peněz tohoto státu. — *N. Bauer*: *Die Silber-und Goldbarren des russischen Mittelalters* (str. 77—120) tab. I—IV.). Prvá část práce, rusky napsané již před pěti lety, ale, žel bohu, neuveřejněné, seznamuje nás s jednotlivými nálezy, které dokumentují a určují seřazení skupin rozličných forem stříbrných a zlatých prutů. Z tohoto základu vychází pak autor, aby datoval kusy v nálezech neurčených spolunalezenými mincemi, aby stanovil jejich původ a účel. Nevšímá si drobných odchylek ve vnějších formách a nemůže udati zrno podle chemických zkoušek, ke kterým nedošlo. — *Literatura* (str. 121—153), kde v Dworschakově Literatur zur älteren Prägemedaille je srdečně oceněna veliká práce Katzova v medailérství. *E. N.*

Rassegna Numismatica. Fondata e diretta da Furio Lenzi. Ročník XXVI., 1929.—*Quintino Quagliati*: *Tesoretto monetale di Taranto* (str. 355 n.). 14. srpna 1929 byl nalezen v Tarentě poklad antických mincí, z nichž se podařilo zachrániti pro sbírku musea v Tarentě 8 zlatých půlstatérů tarentských z let 344—281, 53 didrachem tarentských, 1 didrachmu z Hérakleie, 1 dvoustatér s hlavou Leukippovou z druhé pol. IV. stol., 21 stříb. staterů z Metapontu a 3 dvoudrachmy z Velie. Poklad pochází z doby bezprostředně před příchodem krále Pyrrha z Epiru do Sicilie. — *G. Carboneri: I sistemi monetari: Argentina* (str. 357n.). Pokračování přehledu vývoje měn jednotlivých států. — *Recense. Poznámka o zavedení zlaté měny v Čsl. republice* (str. 381n.). —. *La vendita dei doppioni*. O prodeji dublet veřejných sbírek; důvody pro a proti (str. 391n.). — *Maria Alberti: Illusioni e realtà monetarie* (str. 395n.). — O vnitřní ceně peněz.—*Per la numismatica in Italia*. Řeč senátora *Paola Orsiho* v italském senátě o nutnosti utvořiti místa dvou inspektorů veřejných numismatických sbírek italských. — *Mario Lanfranco: I progetti e le prove di monete del regno d'Italia* (str. 411n.). Přehled zkušebních ražeb italského království (2 tab.). — *Recense* (mezi nimi o díle: S. Ricciho: Gli Augustali di Federico II. — *Il fior di conio* (proti přeceňování mincí s původním leskem; str. 430n.). — *M. A. Mušmoff: Un trovamento di monete romane*. Jedná o nálezu v Reka Devnia (Marcianopolis) v Bulharsku (str. 441n.). 10. listopadu 1929 byl tu nalezen poklad, z něhož bylo zachráněno 289 *kg* (!); asi třetina nálezu byla rozebrána před příchodem konservatorů. 236 *kg* se dostalo do Národního musea v Sofii, zbytek (přes 50 *kg*) do musea ve Varně. Mince jsou z I. a II. století po Kristu a jsou „stagnate" (cínové — stříbrné s větší přísadou cínu a mědi). — *Per la numismatica Italiana: Ettore Gabrici* navrhuje v souvislosti s návrhem senátora Paula Orsiho, aby byl na italských universitách rozmnožen počet stolic numismatických (str. 445n.). — *G. Carboneri*: *I sistemi monetari* (str. 447n.). Pokračování, jednající o Rakousku (52 obrazů). — Založena *nová společnost v Římě* „Circolo numismatico di Roma" (č. 12, str. 463). — Ročník XXVII., 1930. — *La vendita dei doppioni* (str. 5n.). Další přípisy vynikajících numismatiků k otázce odprodeje dublet veřejných sbírek; většina přípisů vyslovuje názor, že za určitých podmínek odprodej dublet jest v zájmu jak veřejných sbírek, tak i vědeckého badání. *G. Carboneri*: „*I sistemi monetari*" (str. 7-27). Pokračování ve výkladu měnových

soustav jednotlivých států: Belgie a Belgické Kongo.— *Recense.* A. Segré, Circulazione a inflazione nel mondo antico (str. 28-31), referuje S. Cohen. — *Zprávy z numismatických společností. — Kronika a zprávy. Un millenario.* Článek jest věnován tisíciletí českých vládních mincí (str. 41). Zabývá se podrobně dějinami českého mincovnictví od roku 929 až k zavedení zlaté měny v roce 1929 a končí blahopřáním jakož i chválou finanční politiky čsl. republiky. — Bezprostředně na to oznamuje redakce, že dostala prostřednictvím československého vyslanectví v Římě publikaci, kterou nazývá „una bella pubblicazione", jíž se věnuje podrobná pozornost. Jde o anglický překlad Katzova Přehledu českého mincovnictví. Také V. ročník. Numismatického časopisu československého jest uveden podrobně. — *Luigi Rizzoli: Italianità di Terre nostre sotto il dominio straniero comprovata dalle monete* (str. 46, č. 2.). Začátek článku o mincích zemí s italským obyvatelstvem pod cizí vládou: I. „Corsica". — *Arrigo Galleotti: Il ripostiglio di Piso* (č. 2., str. 51n.). R. 1925 se našlo při bourání domu v Pise několik set zlatých mincí, a to výlučně t. zv. augustalů císaře Bedřicha II. z mincovny v Brindisi. — *Serafino Ricci: Per la numismatica in Italia* (č. 2., str. 55). Autor poukazuje na to, že je nezbytně nutno rozmnožiti počet profesur numismatiky na universitách. Kdežto v Italii se bojuje o zvýšení počtu stolic, musíme s politováním říci, že u nás by bylo třeba zříditi stolici první a jedinou. Německo jich má 6, Rakousko 1, Paříž 1, atd. *Mario Lanfranco* pokračuje (č. 2., str. 58n.) v přehledu zkušebních ražeb italských. — *Recense.* — *Nálezy.* *Cln. sen.*

Register zu Bulletin de la Société Suisse de Numismatique, Band I-XI., Revue Suisse de Numismatique (Schweizerische Numismatische Rundschau), Band 1-24. Bern 1929. — Jakožto ročník 1929 byl vydán obšírný *rejstřík* obsahu *Bulletinu*, který byl švýcarskou numismatickou společností vydáván od r. 1882 do r. 1891, a dále *Revue (Rundschau)*, která vyšla do loňského roku v 24 svazcích. Uvedeny jsou jak články hlavní, tak i důležité zprávy osobní a spolkové. Rejstřík je velmi přehledně rozdělen podle obsahu článků na různé věcné obory. V každém oddělení jest po řadě uveden článek s jménem autora, titulem článku a číslem svazku jakož i stranou. Hlavní oddíly jsou: starověk, středověk (hlavně merovejský), novověk (a to nejprve pojednání všeobecná, dále o ražbách švýcarských a mimošvýcarských), nálezy mincí všech ve Švýcarech a švýcarských v cizině, zprávy o sbírkách, výstavách, padělcích a krádežích, zprávy osobní a spolkové, články s tematem ne přímo numismatickým, jakož i obsahy a recense numismatických knih a časopisů. K rejstříku jsou přiloženy německé a francouzské stanovy společnosti. *Twd.*

Spink & Son's Numismatic Circular. Londýn, svazek XXXVII., r. 1929. — *E. Rogers: The copper coinage of Thessaly* (str. 1, 145, 241, 383, 521). Pokračování podrobného pojednání o měděných mincích thessalských měst. — *J. Bucknill: The coins ot the Dutch East Indies* (str. 6, 49, 110, 156, 329, 377, 429, 473). Další pokračování popisu mincí Nizozemské Indie. — *H. Garside: Coins of the British Empire* (str. 60, 114, 345, 528). Pokračování v soupisu mincí britských osad. — *H. Goodacre: The Byzantin coinage* (str. 97, 193, 281, 342, 395, 425, 478). Při popisu byzantských mincí přichází autor k Nikeforu II. a jeho spolucísařům Basiliu II. a Konstantinu VIII. (969). — *P. Whiteway: Some inedited Roman imperial coins* (str. 11). 29 kusů z pisatelovy sbírky. — *W. Wells: An ecclesiastical mint at Peterborough* (str. 101). Autor líčí dějiny kláštera v Peterborough v Mercii, založeného r. 655, a popisuje několik staroanglických denárů s korunovanou hlavou na líci a ozdobným křížem na rubu jakož i s opisy na obou stranách, často pokaženými. Uvádí listinné doklady se zmínkami o mincování v P. a odůvodňuje názor, že popisované denáry byly v tomto klášteře raženy ve velmi pohnutých letech 1069/70 z nouze o jiné peníze. — Zprávy spolkové, osobní, o nálezech, literární (Numismatický časopis čsl. r. 1928, 1929; Chaura: D. Wahrheit ü. d. St. Wenzel-Denar), illustrovaný ceník mincí zvláště řeckých a staro-

anglických (bohemika: tolar Ferd. II. 1623 Kč 350.—, jáchymovské výtěžkové Karel VI. 1718 Kč 500.—, Mar. Teresie 1758 Kč 250.—. *Twd.*

The Numismatic Chronicle and Journal of The Royal Numismatic Society, London 1927, part I.—IV., (Fifth Series Nos 25—28). — *Milne J. G.: The Autonomous Coinage of Smyrna, Section* II. (str. 1—107, tab. I—V.). Soupis mincí tohoto jonského města, pocházejících asi z let 190—85 před Kr. Autor rozděluje ražby těchto let na 8 údobí podle stylu a podle jmen úředníků. Na líci mincí vidíme hlavu Apollonovu anebo t. zv. „Tyche", z typů rubů jest zajímavé t. zv. Homereion, vyobrazení sedícího Homera s knihou v ruce. — *Salisbury F. S.: Richborough Coin-Problems* (str. 108—120). Otázka, byla-li Anglie začátkem V. století po Kr. ještě v moci Římanů, není ještě úplně objasněna. Spisovatel polemisuje s výwody prof. Bury-ho na základě velkého nálezu římských mincí. — *Gilbert W.: Unpublished Seventeenth-Century Tokens in the Collection of William Gilbert* (str. 121—155, 342—369, tab. VI., VII., XV.). Dosud nepopsané soukromé mince anglických obchodníků a hostinských z XVII. století. — *Allotte de la Fuye: Imitations de la Drachme de Varahran V. frappée a Merv* (str. 156—186, tab. VIII). — *Hill G. F.: Greek coins acquired by the British Museum in 1926* (str. 193—208, tab. IX—XI.). Popis antických mincí, které se dostaly během r. 1926 do Britského musea, mezi nimi exempláře z majetku Mr. Seagera na Krétě. — *Salisbury F. S.: A Find of Roman coins at Clapton-in-Gordano, Somerset* (str. 209—218). Nález 3438 římských mincí, hlavně Gallienových, Victorinových a obou Tetriků, zakopaný asi začátkem IV. století po Kr. — *Mattingly H.: Sestertius and Denarius under Aurelian* (str. 219—232). Zajímavý článek tohoto známého spisovatele o reformě Aurelianově a Diocletianově. Opíraje svůj názor o článek O. Seecka v „Numismatische Zeitschrift" 1896, podle kterého se poměr mezi denárem a sestertiem v III. století změnil, ukazuje M., že Aurelianovou reformou sestertius byl stanoven na 2 denáry a že známé ražby se značkou XXI a pod. v exergue jsou tedy dvousestertius o dvaceti libellech. Mince tyto byly pak Diocletianem redukovány na hodnotu půlsestertia. Srov. k tomu článku též pojednání E. Pridika ve „Wiener Numismatische Zeitschrift" 1929 (22. sv.), str. 64 násl.: „Miliarense, Follis und Centenionalis — Zur Münzreform des Diocletian und Konstantinus des Grossen." — *Laffranchi L.: Notes on the Coinage of Roman Britain under the First Tetrarchy* (str. 233—243, tab. XII.). Dodatky a opravy k článkům Voetterovým o římských mincovnách této doby. — *Lawrence L. A.: Leicester Hoard of „Tealby" Pennies of Henry II.* (str. 244—260). Popis nálezu anglických penny. Potřebovali bychom stejně důkladné popisy (hlavně pokud se týče variant) nálezů pražských grošů. — *Castellani G.: Articles of the Mint of Pesaro* (str. 261—276). — *Brooke G. C.: Recently Discovered English Hoards* (str. 277—286). — *Robinson E. S. G.: Coins of Thurium from the Collection of the Marchese Ginori* (str. 297—303, tab. XIII). — *Webb P. H.: The Reform of Aurelian* (str. 304—306). Námitky k článku Mattinglyho na str. 219 násl. — *Holst H.: The Obverse Legend on the Oldest Norwegian Coin* (str. 307—312, vyobrazení v textu). Autor vykládá opis + $\overline{\text{AA}}$CΠNE · IGNVNDEI: na nejstarších denárech norských a píše: „The name $\overline{\text{AA}}$CΠNE on the obverse indicates the king's name and assigns the coin to Hakon Sigurdsson Jarl"; ale o zbytku opisu pak míní: „It is (therefor) hardly too much to suppose that IG on the Hakon coin stands for REX" a pak „it is probable, that NVNDEI is a corrupt abbreviation of NORMANNORVM". Tedy písmenka IGNVNDEI čte Rex Normannorum. H. podává ale i jiné výklady tohoto opisu (SIGNVM DEI a IN NOMINE DEI) a numismatik, který zná též české a německé denáry s podobnými tvary, přikloní se při luštění opisu proto spíše k náhledům von Salleta a Friedensburga. — *Brooke G. C.: The First Coinage or „Tealby" Type of Henry II. (str. 313—341, tab. XIV.)* — *Týž: Two Finds of Ancient British Coins* (str. 370—377, tab. XVI—XVII.) *Miscellanea, literatura, etc., zprávy spolkové, seznam členů.* — Rok 1928, Parts I—IV., (Fifth

Series Nos. 29—32). — *Hill G. F.: Greek coins acquired by the British Museum in 1927* (str. 1—15, tab. I. a II.). Mince, které se dostaly během r. 1927 do sbírek Britského musea. — *Shirley — Fox J.: The Pennies and Halfpennies of 1344—51* str. 16—46, tab. III—V.). Popis ražeb krále Edvarda III. v těchto letech. — *Lawrence L. A., A Hoard of English and Foreign Sterlings found at Derby* (str. 47—60.). Nález 640 středověkých mincí, většinou anglických. — *Rogers (Kenneth): On some issues of Seventeenth-Century London Tokens* (str. 61—97). Soukromé ražby londýnských hostinských ze XVII. století. — *Seltmann C. T.: The Sculptor Hermogenes of Cythera* (str. 98 a 99), týž, *The Administration of Bithynia under Claudius and Nero* (str. 100—103). V prvním článku popisuje S. minci Julie Domny s vyobrazením sochy Apollónovy a Aroditiny; druhý obsahuje ražby římských prokonsulů v různých městech senatorské provincie Bithynie. — *Zograph A.: Pegasos staters from a Sicilian Hoard found in the Past Century* (str. 115—130, tab. VI.). Popis sicilského nálezu 140 didrachem korintských a jeho kolonií.— *Milne J. G.: The Autonomous coinage of Smyrna, Section III.* (str. 131—171, tab. VII. a VIII.) Dokončení předešlých článků tohoto autora, obsahující ražby posledních dvou period XVI. a XVII., asi z let 75—50 před Kr. — *Robinson E. S. G.: Pseudoaeginetica* (str. 172—196 s dodatkem 197—198, tab. IX. a X.). Spisovatel navrhuje pro některé ražby typu aiginského, to jest s želvou a s quadratum incusum — na základě jejich odlišné fabriky a podle nálezů — ostrov Krétu jako místo původu. Má za to, že západokrétské město Kydonia, jemuž dosud nemohly býti připsány ražby starší čtvrtého století před Kristem, razilo starší druhy těchto hemidrachem a že i většina mladších pochází z této mincovny, ostatní pak z jiného krétského města, na příkl. z Polyrrhenia. — *Farquhar Miss Helen: A lost Coinage in the Channel Islands* (str. 199—212), *Coate Miss Mary: The Royalist mints of Truro and Exeter* (str. 213—248, tab. XI—XIV.). Dva články o vzácných anglických mincích a neznámých mincovnách XVII. století. — *Vasmer R.: Unpublished Sassanian coins in the Ermitage Leningrad* (str. 249—334, tab. XV—XVI.). Popis 82 mincí Sassanovců z let 224—379 po Kr. Autor díla „Sasanian Coins" Bombay 1924, Mr. Furdoonjee Paruck, neměl možnost, studovati též materiál leningradského musea. Proto V. zde uveřejňuje část mincí v uvedeném díle nepopsaných. — *Reviews, Miscellanea, spolkové zprávy* etc. — Ve zprávě o schůzi anglické Royal Numismatic Society dne 19. ledna 1928 nacházím mezi uvedenými časopisy, které společnost dostala darem, též „Revue Numismatique Slovaque 1927", což jest pravděpodobně jen chyba tisková místo „Revue Numismatique Tchécoslovaque". *Cln.*

The Numismatist. Vydává American Numismatic Association. Svazek XLII., r. 1929. — *G. Pipes: Why we collect medals* (str. 3.). Autor odůvodňuje důležitost studia medailí se stránky dějepisné i výtvarnické, a zmiňuje se přehledně o vzniku a vývoji medailérství. Ze článku se dovídáme, že Napoleon dal zhotoviti medaili na zamýšlený vítězný vpád do Anglie, jejž ale znemožnila porážka u Waterloo. V Americe se medailérství rozšířilo od poloviny XVIII. stol. — *D. Wismer: Descriptiv list of obsolet paper money* (str. 10, 69, 134, 225, 279, 352, 413, 494, 560, 617, 733, 796). Pokračování seznamu papírových severoamerických peněz, vzatých z oběhu. — *The Society of Medalists* (str. 25) vznikla ve Washingtoně na přání 200 amerických medailérů. Účelem jejím jest mimo jiné zlevniti ražbu. — *H. Hansen: The value of a coin collection to a High School* (str. 42). V článku se odůvodňuje a doporučuje zakládání sbírek mincí na vysokých školách pro účely vyučovací, pro něž se sbírky musejní nehodí. — *D. Butler: Spectacular career of Joachim Murat* (str. 65). Pojednání o Muratově vzestupu, ilustrované vyobrazeními jeho neapolských mincí. — *H. Hansen: Numismatically speaking* (str. 75). Autor nabádá sběratele k pilnému studiu literatury, jakož i pěstování cizích jazyků za účelem prohloubení vědomostí numismatických a rozšíření obzoru. — *The Chase National Bank architrave* (str. 79). Architravy hlavního vchodu této čelné novoyorské banky jsou ozdobeny

velikými reprodukcemi rubů antických mincí (jako v Praze římsy Hypoteční banky reprodukcemi lící českých mincí). — *Numismatic address before Rotary Club* (str. 85). „Mince a jejich dějiny" bylo titulem přednášky, konané loni v Rotary Clubu v Providenci p. H. Grantem. — *C. Schmall: The revolutionary coins of Ghent, dated 1488 to 1490, and their counterpart in American numismatics* (str. 113). Podnětem článku jest okolnost, že druhá válka Anglie s Amerikou byla skončena mírem v Gentu r. 1814. Autor vypisuje dějiny města Gentu až do jeho odboje proti Maxmilianu I. r. 1488 a popisuje gentské mince, ražené v době bojů za svobodu do r. 1490, jakož i současné nizozemské ražby Maxmilianovy. Skvěle ilustrovaný článek obsahuje dále popis mincí amerických z bojů za svobodu, vykazujících různá příslušná hesla. — *O. Eklund: Copper coins of Portugal* (str. 129, 218, 288, 348, 422). Popis měděných a niklových mincí Portugalska a jeho asijských a afrických osad od počátku jejich ražby (Emanuel I. 1495—1521) až do doby moderní (republika), s vyobrazeními exemplářů sbírky pisatelovy. — *Czecho-Slovakia commemorativ issue* (str. 143). Popis jubilejních ražeb dolu Roudného s vyobrazením. — *H. Deacon: The coinage and currency of Australia* (str. 209). Ilustrovaný přehledný popis australských mincí a tokenů. Stříbro začalo se raziti r. 1689, měď r. 1775, tokeny r. 1784.—*M. Storrer: Medals of lord Nelson* (str. 232, 296, 344, 431). Soupis 145 medailí a tokenů ražených na admirálovu počest nebo s jeho portrétem. — *H. Hansen: Comparative numismatics* (str. 235). Jako vhodný předmět „srovnávací numismatiky" doporučuje pisatel sbírání mincí doby Napoleonovy (1785—1825) a dává návod, co vše nutno míti jako zajímavé na zřeteli (změnu valuty, států, úpravy ražeb atd.). — *J. Watson: The similarity of the bronz coins of China, Japan, Corea and Annam* (str. 341). Stručný návod na rozpoznání mincí uvedených států. — *Prague Numismatic Society celebrate National event* (str. 391). Zpráva o průběhu oslavy 1000letí české mince. — *O. Carlsen: The coinage of Iceland and Greenland* (str. 481). Ilustrovaný soupis soukromých a vládních mincí islandských (od r. 1859) a gronských (od r. 1863). — *F. Cajori: The origin of the dollar mark* (str. 489). V článku jsou fotografie dopisů z XVIII. stol., v nichž přicházejí prvé značky pro dollar. — *The story of the Bechtler gold coinage* (str. 549). Rodina (otec, syn a synovec) německých přistěhovalých zlatníků Bechtlerů razila na svůj účet v letech 1831—47 zlaté mince v Rutherfordtonu (U. S. A., Sev. Carolina). V dotyčném okresu, bohatém na zlaté doly, nastala totiž nouze o peníze pro velkou vzdálenost od obchodních měst. Mince mají velmi střízlivý zevnějšek, jsou opatřeny toliko nápisy. — *H. Nussbaum: Heidelberg on coins and medals* (str. 572). Uvedeny jsou též ražby krále Bedřicha Falckého. — *H. Brickert: American colonial coinage* (str. 577). Ze článku se dovídáme, že první mincovnu v Americe zřídila vláda španělská r. 1535 v Mexiku. První anglické mince byly raženy r. 1616 pro Letní ostrovy (nyní Bermudy), kdežto první anglická mincovna na pevnině americké byla zřízena r. 1651 v Bostonu. — *G. Pipes: Which are the ten best coins?* (str. 729) Autor řeší otázku 10 nejzajímavějších mincí, při čemž nechce jejich vzácnost bráti za hlavní měřítko. Mezi jinými uvádí syrakus. dekadrachmu, šekel, teston Alexandra Medici, Brutův denár s meči, sovereign král. Alžběty a j. — *H. Nussbaum: Notes on the coins of the period of the national migrations* (str. 785). Autor podává názorný přehled o mincích z doby stěhování národů, počínaje barbarskými napodobeninami mincí římských císařů, a pojednává o ražbách Vandalů, Visigotů, Ostrogotů, Lombardů, Burgundů a Franků. Článek jest pěkně ilustrován. — Kromě toho jest velká řada menších článků, zpráv o nálezích, referátů o literatuře (čsl. numism. časopis roč. 1928 a 1929), ilustrované popisy nových ražeb mincí (Irsko a j.) a medailí (amerických i evropských), spolkové i společenské zprávy amerických numismatických společností (jichž za r. 1929 přibylo 5) a výstav mincí, jakož i zajímavé reklamy, svědčící o velikosti amerických obchodů mincemi. *Twd.*

Nové sběratelské časopisy. Vzmáhající se sběratelskou činností v našem státě vznikly i nové sběratelské časopisy, které se zabývají též numismatikou. V České

Lípě vydává redakcí Františka Kunze Herma Kunzová měsíčník „*Sběratel*“ se zvláštním oddílem „Numismatika“. Předplatné činí ročně 8 Kč. V Praze pak počal r. 1930 vycházeti „*Sběratelský archiv*“ redakcí Ladislava Maťáska, Praha VIII. čp. 1015. Také tento časopis vychází měsíčně (roční předplatné činí 18 Kč) a věnuje pozornost i numismatice. *Kz.*

MUSEA. ❀ SBÍRKY. ❀ VÝSTAVY. ZPRÁVY SPOLKOVÉ A JINÉ.

Ve dnech od 1. května do 31. července 1929 byla uspořádána podporou Městské spořitelny *v Kolíně* v její dvoraně na pamět tisíciletí české mince *výstavka*. Vystaveno bylo v pěti skříních na 500 kusů českých mincí a medailí ze sbírek Městského musea kolínského. Vyloženy tu byly denáry, počínajíc Boleslavem I., pak brakteáty, pražské groše, české mince Habsburků ze všech mincoven českých a konečně československé mince z kremnické mincovny. — Výstavka byla obecenstvem hojně navštěvována a vynesla i musejním sbírkám mnoho darů. *J. Š.*

Na oslavu tisíciletého jubilea českého mincovnictví byla pořádána Kroužkem numismatiků *v Plzni* v Umělecko-průmyslovém museu v červnu 1929 *výstava mincí*, předvádějící hlavně vývoj české mince vládní až do roku 1857. Výstava byla doplněna přehledem rakouských ražeb od Ferdinanda II. až do Františka Josefa I., ukázkami českého medailérství a konečně i mincemi cizích států doby novější pro srovnávání jejich umělecké výpravy se soudobými mincemi československými. Mimo to byla uspořádána výstavka římského mincovnictví až do konce III. století. Vládní české mince a české ražby soukromé vystavil z vlastní sbírky Dr. Josef Ječný, neúnavný numismatický pracovník plzeňský. Mince rakouské až po Františka Josefa byly z majetku pana Ladislava Lábka. Mimo to vystavovali pp.: B. Beringer, K. Juliš, Rudolf Klier, Jan Kraus, Václav Lidl, inž. Josef Neubarth, R. Parvonič, Antonín Remeš, Vladimír Rosenbaum, J. F. Sturmer, vesměs v Plzni. Zvláště třeba upozorniti na krásnou výstavu plzeňských medailí a zajímavou kolekci medailí papežských. Na stěnách výstavní místnosti byly vyloženy nouzové peníze papírové starší i převratové, domácí i cizí. Numismatická literatura byla instalována ve 2 skříních u vchodu do sálu. — Tato vzorně uspořádaná výstava, která obsahovala mnoho numismatických vzácností, svědčila o rozvoji numismatického ruchu v Plzni. Těšila se obdivu obecenstva. Bylo by si přáti, aby úsilí plzeňských sběratelů mělo ohlas i v jiných městech. *Kz.*

Numismatický Kroužek v Plzni pořádal v r. 1929 tyto schůze spojené s přednáškami a ukázkami ražeb: 31. ledna: O mincích praehistorických (Dr. J. Ječný); kromě toho bylo jednáno o projektované výstavě a jiných časových otázkách. 20. března: Ražby mincovny pražské a budějovické v prvním desítiletí vlády Rudolfa II. (Dr. J. Ječný). 16. května: jednáno o posledních přípravách k výstavě a o organisaci instalace jednotlivých sbírek. 19. prosince: probírány časové věci numismatiky se dotýkající. Návštěva činila 12 až 14 osob. Ve dnech 12. května—7. července pořádána společně s uměl.-průmysl. museem v Plzni ve výstavním sále tohoto musea výstava mincí k oslavě tisíciletého jubilea českého mincovnictví; dále vydán spis Dra Ječného „Vývoj českého mincovnictví“ a katalog. Výstava těšila se značné pozornosti, zejména ve dnech zájezdu Čs. Obce Sokolské do Plzně, a byla navštěvována též hromadně školami.

Ve dnech 3. a 4. června 1929 konal se v universitní budově *v Poznani II. Sjezd polských numismatiků*. Byl zahájen 3. června dopoledne úvodními slovy pana preláta E. Majkowského o organisaci numismatické práce v Polsku a referátem pana prof. Dr. Z. Zakrzewského o rozvoji polské numismatiky v prvním desítiletí samostatného státu, načež byla po poledni v salonech pana M. Frankiewicze zahájena bohatá, účelně uspořádaná výstava středověkých a novověkých polských mincí a medailí, jejíž hlavní součástí byly středověké mince ze sbírky pana prof. Zakrzewského a novověké mince a medaile z veliké sbírky pana Frankiewicze. Odpoledne téhož dne a dopoledne a odpoledne 4. června konala se pak za předsednictví ředitele varšavské mincovny pana Jana Alexandrowicze řada zajímavých, pěkně navštívených přednášek o důležitých otázkách polského mincovnictví a medailérství, o organisaci polského numismatického ruchu a o činnosti státní mincovny, spojených s podnětnými debatami. Sjezd byl krásně doplněn společenským večerem v pohostinném domě pana prof. Zakrzewského. Za české numismatiky byl přítommen Dr. G. Skalský, který sjezd při zahájení pozdravil jménem Numismat. společnosti československé a byl zvolen do čestného předsednictva. *Ský.*

NOVÉ RAŽBY.

Československá republika. Doplňujíce naší zprávu v NČČ V., str. 216 a 217, uvádíme dnes, že jubilejní pětidukáty na památku tisíciletí české mince váží 17.45448 *gr* při obsahu čistého zlata 17.212 *gr*. Průměr mince jest 34 *mm*. Na líci vidíme obraz sv. Václava na koni s mečem v pravici a palmovou ratolestí v levici; v pozadí jest vlající korouhev, vpravo štítek s orlicí svatováclavskou, po levé straně letopočet † 929 (rok úmrtí sv. Václava), pod koněm snítka lísková a pod ní značky původců B-O-Š, dokola nápis zvláštním písmem ozdobným „Nedej zahynouti nám i budoucím“. Na rubu mince jest znázorněn malý znak československé republiky s lípovou větví vpravo a dokola nápis ozdobným písmem jako na líci „Republika československá“, mezi štítem a nápisem půda poseta body. Pod státním znakem jest vyznačen násobek „5“ a pod ním letopočet ražby „1929“. Okraj jest vroubkovaný a na líci i rubu s plochou obrubou a perlovcem k ní zevnitř přiléhajícím. — Desetidukáty váží 34.90896 *gr* a mají čistého zlata 34.424 *gr*, průměr 42 *mm*. Na líci i na rubu jest totéž vyobrazení jako na pětidukátu, arciť většího rozměru, na rubu pak násobek uveden číslem „10“. Poplatek ražební má obnášeti při pětidukátu 10 Kč, při desetidukátu 15 Kč.

Podle opatření Stálého výboru ze dne 7. listop. 1929 vydán dále zákon, určující ražení mince 100korunové, zvané „hřivna“. Uvádíme, že mince má býti ražena ze směsi, obsahující 900 dílů zlata, a 100 dílů mědi, má vážiti 4.9533 *gramy* a obsahovati ryzího zlata 4.458 *g*, při tom dovoluje se úchylka při váze hrubé (při stříži mince) $2‰$, při jakosti $^1/_{1000}$. Celková úprava této mince dosud určena není, jenom tolik jmenované opatření stanoví, že na jedné straně mince má býti znak státní, úprava druhé strany ponechána jest budoucím ustanovením vlády. Ve státní mincovně v Kremnici byly konány v březnu r. 1930 pokusy o technickém způsobu ražby, velikosti, tloušťky, váhy nové mince. Vytvoření modelů nebylo ještě zadáno. *Šc.*

Afghanistan. Zlaté mince hodnoty půl a jednoho „amaniyeh“, vydané v roce 1925 emirem Amanul-lahem, znázorňují na jedné straně obyčejnou mešitu a tograh

na kresbě (podpis sultánův). Během posledních několika let byly také raženy mince stříbrné, 1, 2 a 2½ „afghani", a měděné, 10, 5 a 2 „puls". Tento panovník stal se známým pro své úsilí zmodernisovati svou zemi a její národ; byl však pro toto své úsilí ze země vypuzen. Polorupie byla ražena jeho nástupcem odbojným Bache J. Sachoroce 1928.

Čína. Zajímavé mince tohoto státu přinášejí podobizny politických osobností. Mince byly prohlášeny za zvláštnosti a jako takové zachovaly si poměrně vysokou cenu. Nepopisujeme je podrobně, protože nevíme, byly-li vydány anebo znovu raženy jen pro sběratele. Pohnutka k emisím těchto mincí není dobře zjevnou. Zmiňujeme se jen o minci dolarové („7 mace 2 candareens") v roce 1928 pro provincii Kwei-Chow, vydané guvernérem Chou-Hsi-Ch'en, která oslavovala uskutečnění systému motorových kol a byla prý ražena v obmezeném počtu 2.000 kusů. Jest na ní znázorněn automobil.

V Ecuadoru byly v roce 1928 raženy zlaté mince v hodnotě 1 condoru = 10 sucrés = 10 stříbrných pesos: na líci poprsí Bolivara a na rubu státní znak.

Estonsko: 25ti senti = stotinky 1 krony z niklu raženy v roce 1928 téhož rázu jako mince druhé, nedávno vydané.

Finsko: V roce 1928 byly vydány pětimarky z niklového bronzu; na jedné straně jest znak, na druhé vyznačena hodnota.

Habeš: Tafari Makonen dal raziti ke své korunovaci jakožto neguš v říjnu r. 1928 první pěkné zlaté mince: dvoj-wark, znázorňující na líci jeho podobiznu v korunovačním rouše. Tento peníz, ražený v domácí mincovně v Adis-Abeba, dán hned do oběhu.

Hedžas vydal v roce 1927 stříbrné mince dolarové a půldolarové stříbrné v hodnotě jedné medžidie a půlmedžidie. Písmo jest arabské a mince vyzdobena palmovými stromy a skříženými meči. V roce 1926 byly raženy mince niklové, ¼, ½ a 1 piastr. Tyto niklové mince byly vydány od panovníka Ibn Sada, ale dřívější emise dvacetipiastrové, ražené v roce 1924, byly raženy králem Husseinem. Na nich vidíme zvláštní kresbu, nápis jest rozdělen na různé části mince, podobně jako na zlaté minci dříve již vydané.

Indočína. Tato francouzská kolonie vydala opět stříbrné mince dle starší předlohy; na líci jest alegorické zosobnění republiky, na rubu hodnota. Mince vydány v hodnotě 10 a 20 centů a 1 dolaru ve stříbře. Tyto dollary byly raženy v různých mincovnách, na př. v San Francisku bez mincovní značky, v Birminghamu se značkou H a v Paříži se značkou A.

Lotyšsko. Drobnější nová mince z r. 1926 byla doplněna stříbrnou mincí „2laty"; na líci jest státní znak, na rubu udána hodnota.

Lucemburk. V roce 1929 byly raženy stříbrné pětifranky. Na líci jest hlava velkovévodkyně Charlotty, na rubu obraz přemoženého ochránce s velmi krásnou přilbou.

V Německu bylo raženo více nových druhů mincí na paměť některých historických událostí, na př. na 200. narozeniny spisovatele a filosofa Gottholda Ephraima Lessinga (*v roce 1729) trojmarky a pětimarky: na líci podobizna Lessingova, letopočet 1729—1929 a nápis Gotth. Ephraim Lessing, pod tím mincovní znaménko A (Berlín). — Na připojení bývalého waldeckého knížectví k Prusku 1. dubna r. 1929 byly raženy třímarky. — K 1.000 výročí založení pevnosti a města Míšně byly raženy v roce 1929 troj- a pětimarky. — K 10tému výročí německé ústavy výmarské,

oslavovanému 11. srpna 1929, vydány troj- a pětimarky s obrazem presidenta Hindenburga na líci, na rubu jest vztýčená ruka na znamení věrnosti této ústavě.

Nicaragua. R. 1927 raženy 10centavos stříbrné. Na líci vidíme poprsí Balboovo, objevitele krajů v jižním oceánu, na rubu: řetěz hor, nad nimiž vychází slunce.

Nizozemsko razilo stříbrné říšské dolary (Rijksdaalder) v hodnotě 2½ zl.; mají na líci hlavu královny Vilemíny v pokročilejším věku.

Norsko razilo v roce 1928 niklové 50ti oere téhož rázu jako v roce 1926 a 1927 s monogramem krále Haakona VII., na rubu s korunou, udáním hodnoty a trojlístkem, umístěným ve středu.

Polsko učinilo krok zpět, vydavši v roce 1929 niklové zloté: jednozlatové mince mají na líci orla, na rubu udání hodnoty. Dále razilo r. 1928 minci stříbrnou pětizlatovou s alegorickou okřídlenou postavou, symbolem to Polska na líci, a s polským jednohlavým korunovaným orlem na rubu.

Portugalsko vydalo v roce 1929 stříbrný peníz 10escudos = asi 1 dolaru, na památku bitvy u Ouzigue r. 1139; na líci jest velmi zdařile znázorněn bojovník na koni.

Rakousko razilo v roce 1929 mince dvoušilinkové na oslavu památky Dra Theodora Billrotha; na líci mince jest podobizna tohoto učence, na rubu v kruhu znaky zemí rakouských.

Švédsko vydalo v roce 1928 bronzové mince po 5 a 2 oerech s monogramem jména králova, dále stříbrné mince po 25 a 50 oere, koruny, dvoukoruny a tříkoruny. Mince stříbrné mají na líci podobiznu krále a na rubu státní znak švédský. V roce 1929 vydány byly jednoduché koruny stříbrné.

Šc podle The Numismatist III., 1903.

NUMISMATICKÝ TRH.

Dražby:

Amsterodam: *J. Schulman* vydražil v červnu sbírku uměleckých medailí (*A. Löbbecke* a *L. M. Beels*, katalog o 34 tabulkách), v březnu 1930 sbírku mincí *severo- a jihoamerických a brunšvických „Löserů"*.

Berlín: *Felix Schlesinger* vydražil v červnu m. r. sbírku *starých tolarů a zlatých mincí*, v listopadu I. a v březnu t. r. II. díl sbírky severoněmeckého sběratele, obsahující *mince všech zemí*, v květnu t. r. sbírku *švýcarských* mincí, *R. Balla nástupce* 28. dubna t. r. zajímavou sbírku *mincí a medailí na Goetheho* a jeho kruh.

Frankfurt n. Moh.: *Adolf E. Cahn* dražil v říjnu t. r. mince *antické a středověké i novověké* (58 tabulek), 6. května t. r. sbírku *antických* mincí a bohatou kolekci *ruských* mincí. Konečně prodávala tato firma i numismatickou knihovnu Prof. Dra Friedensburga.

Leo Hamburger vydražil 4. listopadu 1929 sbírku *falckých* mincí, mezi nimi krásnou kolekci mincí krále Friedricha (katalog s 28 tabulkami). V červnu l. r. vydražil sbírku *řeckých* a *římských* mincí.

Adolph Hess nást. prodával v červnu m. r. sbírku *saských* mincí, v říjnu t. r. *všeobecnou sbírku*, v lednu 1930 sbírku *baltických a hamburských zlatých mincí*, v květnu t. r. pak mince a medaile ze staré rýnské sbírky *a mince a medaile na Maxmiliana I.* Posléze uvedená aukce byla 200. dražbou této známé firmy. V červnu byla tam vydražena sbírka *F. Seegera z Oehringen*, obsahující *náboženské, křestní a bimovací* medaile, zvláště řadu *jáchymovských* medailí.

Sally Rosenberg dražil v červnu 1929 zlaté a stříbrné mince a medaile, v červenci knihovnu zesnulého numismatického obchodníka *Schott-Wallersteina*, v listopadu mince *zemí na středním Rýně*.

Hannover: *Fa H. S. Rosenberg* vydražila v prosinci m. r. sbírku *Kniggeho*, obsahující mince *brunšvicko-lüneburské*, *Fa Henry Seligmann*, sbírku *Köhlerovou* (mince *saské a westfálské*).

Kodaň: *Holgen Hede* vydražil v červenci 1929 a v dubnu l. r. *dánské a norvéžské* mince.

Lugano: *Fa Rodolfo Ratto* prodávala v dražbě (červen m. r.) hlavně *italské* mince.

Milán: *Michele Baranowsky* dražil 18. června t. r. první část sbírky *Cav. Giuseppe Cavallaro di Palermo*, mince *italské*.

Mnichov: *Otto Helbing nást.* dražil v červnu 1929 mimo *římské* mince (katalog 47 tab.) ještě *mince všech zemí* (katalog o 38 tab.), v prosinci sbírku *řádů a odznaků*, v lednu 1930 sbírku *antických* mincí (28 tabulek). V červnu l. r. byla tam prodávána sbírka mincí *vircburských* a středo- i novověkých mincí, mezi nimiž zvláště nás zajímá dukát Jošta moravského a řada *zlatých českých* mincí.

Norimberk: *C. F. Gebert*: Dražba 113—117 B.

Roztoky: *Ludwig Grabow* vydražil v březnu t. r. sbírku *pomořanských, švédských, braniborských a meklenburských* mincí, v červenci l. r. pak starou sbírku *řeckých* mincí.

Ženeva: *Ars Classica* (Dr. Jacob Hirsch) dražila v *Lucernu* v červenci 1929 sbírku *řeckých* mincí a 2. července l. r. velkou sbírku *řeckých, římských a byzantských* mincí. Seznam o 74 tabulkách.

Prodejní katalogy vydali:

a) v Praze: *Antonín Kubec, Praha II., Jungmannovo nam. 22*: Seznam mincí (827 čísel), 3 tabulky vyobr. *b*) v cizině: *Robert Ball nást. v Berlíně*: Münze und Medaille č. 15, 16, 17, 18. — *Georg Binder v Hamburku*: Hamburger Münzverkehr č. 47—58. — *Adolph E. Cahn ve Frankfurtě*: Seznam prodejných mincí č. 65—67. — *Brüder Egger ve Vídni*: Skladní seznam č. 55—56. — *Ch. Florange v Paříži*: Prodejní seznam numismatické literatury a skladní seznam č. 7. — *Gustav Fock*, G. m. b. H., *Lipsko*: *Bibliotheca numismatica*. — *Leon Fuldauer v Bruselu*: Skladní seznam č. 20, 21, 22, 23. — *Ludwig Grabow v Roztokách*: Skladní seznam č. 34, 35. — *Leo Hamburger ve Frankfurtě n. M.*: Skladní seznam zlatých mincí a medailí, římských mincí. — *Otto Helbing nást. v Mnichově*: Skladní seznam římských a řeckých mincí. — *Adolph Hess nást. ve Frankfurtě n. M.*: Münzverkehr č. 62, 64. 65, Skladní seznam (4438 čísel). — *Holmberg ve Stockholmu*: Skladní seznam č. 58. — *Max Kiehn v Kolíně n. R.*: Skladní seznam č. 6. — *Dr. Fr. F. Kraus v Brunšviku*: Braunschweiger Münzverkehr č. 3. — *Dr. E. Merzbacher nást. v Mnichově*: Münzverkehr č. 30, 31. — *Hans Meuss v Hamburku*: Skladní seznam č. 19 a 20. — *Müller & Sohn v Mnichově*: Skladní seznam. — *Nova*, Handelsgesch. m. b. H. *v Mnichově*: Münzliste IX. — *Edmund Rappaport v Berlíně*: Numismatische Correspondenz, N. F., č. 17. 18, 19, 20, 21. — *Friedrich Redder v Lipsku*: Verzeichnis verkäuflicher Münzen und Medaillen č. 30—34. — *A. Riechmann & Co., Halle (Saale)*. Skladní seznam X, XI, XII. — *S. Rosenberg, Frankfurt n. M.*: Verzeichnis verkäuflicher Münzen und Medaillen (9923 čísel). — *P. & P. Santamaria v Římě*: Skladní seznam č. 2—8. — *Henry Seligmann v Hannoveru*: Hannoverscher Münzverkehr č. 2 a 3; jubilejní katalog s předmluvou, portrétem a 2 tabulkami. — *Felix Schlessinger v Berlíně*: Berliner Münzverkehr č. 4, 5. — *I. Schulman v Amsterodamě*: Skladní seznam č. 81, 82.

Kz.

ZPRÁVY OSOBNÍ

Ferdinand Friedensburg †

Dvojí představě nechť platí tato vzpomínka: velikému vědci a dobrému člověku. Jiného národa syn, byl nám Ferdinand Friedensburg (od r. 1929 náš čestný člen, zesnulý 5. února t. r. ve stáří téměř 72 let) znám po většině jen jménem, nejvýše písmem těm, se kterými si dopisoval. Přece však náplň tohoto jména tvořila v neposlední řadě blízkost. Snad byl bližší právě nám, poněvadž jeho velikou numismatickou láskou bylo Slezsko, země kdysi koruny české, jemuž pokorně a oddaně sloužil. Měl k němu ovšem i živý vztah. Narodil se v Lehnici, studoval gymnasium i práva ve Vratislavi, tam se vrátil, když se r. 1910 vzdal pro chabé zdraví místa presidenta říšského pojišťovacího úřadu v Berlíně, na vratislavské universitě získal svůj čestný doktorát, tam se habilitoval a byl r. 1917 jmenován profesorem. Tam, věnuje zvláštní pozornost kulturní historii, po prvé pověsil si numismatiky, rovnaje již r. 1876 jako student vratislavský mincovní kabinet. Ve Slezsku žil a pracoval a tam také, v Hirschbergu pod milovanými Krkonoši zemřel, pracovník neúnavný a obdivuhodný.

Jeho práce rozbíhají se dvojím směrem, který ukazují především jeho velká stěžejní díla. Slezskému mincovnictví patří: „Schlesische Münzgeschichte in Mittelalter" (1887), „Schlesiens neuere Münzgeschichte" (1889) a společně s H. Segerem pracované „Schlesiens Münzen und Medaillen der neueren Zeit". Své touze po poznání kulturní historie platil svou daň dvěma knihami: „Die Münze in der Kulturgeschichte" (1909) a „Die Symbolik der Mittelaltermünzen" (1913 a 1922). Zvláště Symbolika znamená v soustavném studiu první přímý a rovný krok ku předu. R. 1926 odvážil se zpracovati přehled veškerého mincovnictví v knize „Münzkunde und Geldgeschichte der Einzelstaaten des Mittelalters und der Neuzeit". Vedle uvedených prací bylo by možno jmenovati ještě řadu jiných, jak učinili Friedensburgovi přátelé v časopise „Altschlesien" na počest jeho sedmdesátin, i prý nepřehlednou řadu krátkých novinářských statí a přednášek. Chci však spíše místo citování několika jmen ještě vyzvednouti některé vlastnosti Friedensburgovy práce. Profesor Friedensburg nebyl

odborně školen. Řídě se jen svým taktem a svědomitostí, užíval svých velikých vědomostí, získaných pracným studiem. Měl značnou odvahu na úkoly ohromné. Ale měl i úměrnou odpovědnost, která jej, dříve než tak učinila vratislavská universita svým doktorátem honoris causa, pasovala na pracovníka hodného titulu vědce.

O Friedensburgovi-člověku vyčítáme leccos z jeho fotografie, uveřejněné ve zmíněném čísle „Altschlesien". Hledám vhodnější výraz, než je můj prostý, a používám tu slov jeho representantky domu z dopisu, kterým děkovala jménem těžce chorého za zaslání diplomu čestného členství Numismatické společnosti československé, prý poslední to a velmi upřímnou radost, kterou prof. Friedensburg měl: „Geht Herr Geheimrat nun zur ewigen Ruhe ein, so ist ein edler, vornehmer Charakter, ein mühsam-fleißiger Gelehrter, ein Mann, voll guten Willens für alles und alle, ein Helfer der Bedürftigen, ein groß und reich begabter Geist dahin gegangen".

(Předneseno na valné schůzi Numismatické společnosti československé 21. března 1930). *Em. Nohejlová.*

Josef Brunšmid †

Dopisující člen naší společnosti (od r. 1929), ředitel archeol. Národního musea v Záhřebě (od r. 1892) a profesor archeologie na tamní universitě (od r. 1896), doktor Jos. Brunšmid narodil se r. 1858 ve Vinkovci, kde vystudoval gymnasium. Universita vídeňská dala mu možnost, aby se hluboce vzdělal, hlavně pod vedením profesorů Conze a Hirschfelda. Ihned, jakmile se vrátil do svého rodiště, aby tam působil na střední škole, upozornil na sebe zprávami o nálezech v okolí, zasílanými do časopisu záhřebského musea. Proto také byl jmenován ředitelem tohoto. Vedl je s neúnavnou pílí až do r. 1924, kdy odešel na odpočinek. Sbírky nejen značně rozmnožil, ale i řádně urovnal. Numismatickou sbírku zřídil pak přímo vzorně. Při veškeré té práci profesorské i musejní hojně publikoval výsledky svých vědeckých studií, zejména ve „Vjesniku hrv. archeološkoga društva", jehož byl po 14 let redaktorem.

Bohužel, byl prof. Brunšmid již při svém odchodu do výslužby nemocen a odtud se již nepozdravil. *E. N.*

V roce 1929 zemřelo několik členů společnosti. Ze zakládajících: p. *Dr. Bedřich Deym*, Praha. Z řádných členů páni: *Eduard Běhálek* v Jindř. Hradci, *Dr. Jaroslav Krupka* v Praze, *Armin Egger* ve Vídni, *Dr. Karel Šedivý* v Jindř. Hradci, *Dr. Bohuslav Mařík* v Praze a *Šimon Schott-Wallerstein* ve Frankfurtě n. Moh.

Zvláště nutno vzpomenouti všem našim členům známého a milého vídeňského obchodníka pana *Armina Eggera*, který v poslední době dojížděl často do Prahy a svými prodejními seznamy leckterému z našich sběratelů umožnil, aby získal přírůstek pro svoje sbírky. Pan Egger byl řádné a poctivé povahy a byl všeobecně vážen. V numismatickém obchodě nastala jeho úmrtím mezera, která nebude dlouho vyplněna.

Dne 26. března 1929 zemřel v Berlíně ve věku 80 let *Dr Emil Bahrfeldt*, znamenitý numismatik a vydavatel časopisu „Berliner Münzblätter". Byl od r. 1902 předsedou berlínské numismatické společnosti. Napsal veliký počet numismatických pojednání a řadu samostatných větších prací, z nichž pro nás nejdůležitější je spis o středověkém mincovnictví Dolní Lužice a popis nálezu denárů u Leissower Mühle, který obsahoval i jeden denár sv. Václava. Svou velkou sbírku středověkých mincí prodal Bahrfeldt r. 1921 ve dražbě. Česká její část jest nyní majetkem Dra V. Katze. *Kz.*

VĚSTNÍK NUMISMATICKÉ SPOLEČNOSTI ČESKOSLOVENSKÉ V PRAZE.

1929.

Členská schůze 4. ledna 1929.

Přítomen 31 člen; předsedající pan ředitel *Pilát* vzpomíná zesnulého člena *dra Bedřicha Deyma*. Pan *dr. Katz* ve své přednášce o kutnohorském a pražském medailérství v XVI. století označuje nejstarším medailérem v Kutné Hoře Jana z Liboslavě, od něhož předkládá medaili Vlka z Vřesovic a návrh prvního kutnohorského tolaru z r. 1535. Od tohoto mistra byla vyrobena řada jetonů s českým nápisem (Lekeše z Květné, Hlavsy z Liboslavě, Špígla z Milčic a j.). Jeho nástupcem je Jiřík z Řásné, jemuž mylně byly přiděleny medaile Severina Brachmanna. Řečník uvádí nejstarší medaile Valentina Malera a cituje některé archivní zápisy, jimiž dokládá svoje názory. Přednáška byla doprovázena ukázkami z vlastní sbírky.

Ze správního výboru 11. ledna 1929.

Pan *dr. Turnwald* se stal členem zakládajícím. Panu *V. Čížkovi* zasláno blahopřání k šedesátinám. Projednáno, jak vzpomenouti desetiletí naší společnosti a stanoveno, aby valná schůze se konala jako obvykle v březnu a oslava desetiletí společnosti v květnu.

Debatní večer 18. ledna 1929.

Přítomen 21 člen; předsedá pan ředitel *Pilát*. Přednáší mistr *Šejnost* o moderních medailích, vydaných po roce 1924. Uvádí životní data jednotlivých autorů a předkládá ukázky jejich tvorby. Pan *inž. Dobrý* se přimlouvá, aby do doplňků ke spisu Medaile v zemích českých byly pojaty i medaile menší umělecké hodnoty, ražené při rozličných příležitostech.

Ze správního výboru 25. ledna 1929.

Jednáno o oslavě desetiletí společnosti, která stanovena na 8. a 9. května ve spojení s oslavou tisíciletí české mince. Slavnostní řeč přednese pan *dr. Skalský*. Pan ministr financí a primátor města Prahy budou požádáni, aby přijali protektorát slavnosti. Bude zvoleno zvláštní komité, aby vykonalo přípravné práce. Náš člen, pan *Žahour z Dedroit* zaslal sbírku drobných mincí severoamerických, které byly věnovány Národnímu museu.

Členská schůze 1. února 1929.

Přítomno 20 členů; předsedá pan ředitel *Pilát*. Přednáší pan *dr. B. Dvořák* o medailích Fridricha Falckého. Probírá práce Kristiána Malera i jiných umělců, hlavně na korunovaci jmenovaného krále i na předcházející utrakvistické hnutí. Upozorňuje zvláště na medaile Fridricha po útěku z Čech a posmrtné. Hojné ukázky těšily se pozornosti přítomných.

Ze správního výboru 8. a 12. února 1929.

Jednáno o projektované slavnosti desetiletí společnosti. Usneseno navrhnouti:
Za čestné členy:

1. J. V. italského krále Viktora Emanuela, bude-li dříve docíleno jeho svolení diplomatickou cestou,
2. p. Adriena Blancheta, čestného bibliotékaře Bibliothèque Nationale v Paříži,
3. p. Ferdinanda Friedensburga, profesora dr. h. c., v Hirschbergu,
4. p. Georga Habicha, profesora dr., taj. vlád. radu, ředitele státní sbírky v Mnichově,
5. p. Georga Hilla, ředitele sbírky mincí a medailí v British Museum v Londýně,
6. p. Arnolda Luschina z Ebengreuthu, profesora dr., ve Štýrském Hradci,
7. p. Vladimíra Přibíka, řídícího učitele v. v, v Malé Chuchli u Prahy,
8. p. Zykmunda Zakrzewského, prof. dr., konservátora státních sbírek praehistorických v Poznani.

Za členy dopisující navrženi:

1. p. Babelon Jean, konservátor, adjunkt kabinetu medailí Bibliothèque Nationale v Paříži,
2. p. Bahrfeldt Max v., prof. dr. h. c. v Halle,
3. p. Bauer Nikolaj Pavlovič, konservátor numis. kabinetu Eremitage v Petrohradě,
4. p. Bernhart Max, prof. dr. a hlav. konservátor stát. sbírek mincí v Mnichově,
5. p. Brunšmid Josef, prof. a emer. ředitel musea v Záhřebě,
6. p. Buchenau Heinrich, prof. dr. a em. hlav. konservátor stát. sbírek mincí v Mnichově,
7. pí Cesano L. S., dr., Instituto Italiano di Numismatica v Římě,
8. p. Dieudonné A., konservátor kabinetu medailí Bibliothèque Nationale v Paříži,
9. p. Dworschak Fritz, dr., kustos minc. kabinetu ve Vídni,
10. p. Fonahm A., ředitel minc. kabinetu v Oslo,
11. p. Galster Georg, ředitel minc. kabinetu v Kodani,
12. p. Loehr August Octavian, dr., ředitel minc. kabinetu ve Vídni,
13. p. Moisil Constantin, prof. a generál. ředitel státního archivu v Bukurešti,
14. p. Majkowski Edmund, kanovník a ředitel arcidiecésního archivu v Poznani,
15. p. Mušmov N. A., konservátor numis. sekce Národ. musea v Sofii,
16. p. Pick Behrend, prof. dr. a ředitel minc. kabinetu v Gothě,
17. p. Regling Kurt, prof. dr. a ředitel minc. kabinetu v Berlíně,
18. p. Schwinkowski Walter, dr., ředitel stát. minc. kabinetu v Drážďanech,
19. p. Tourneur Victor, konservátor minc. kabinetu královské bibliotéky v Bruselu,
20. p. Wormser Moriz, New York.

Do slavnostního výboru byli zvoleni pp: dr. Radlinský, inž. Dobrý, inž. Kozák a dr. Castelin; ze správního výboru pak ředitel Pilát, dr. Katz, dr. Mastný, Přibil, dr. Skalský, Šejnost a dr. Turnwald.

Debatní večer 15. února 1929.

Přítomno 15 členů; předsedá pan ředitel *Přibil*. Přednáší pan *Dr. Turnwald* o kovových nouzových mincích za světové války. Předeslav úvahy finančně hospodářské o vydání nouzových peněz, dává kolovati ukázky mincí kiprových a mincí z obležení z dob minulých. Probírá pak podrobně železné a hliníkové náhradní peníze francouzské, belgické a německé, jakož i táborové peníze rakousko-uherské.

Členská schůze 1. března 1929.

Přítomno 25 členů; předsedá pan dr. *Mastný*. Přednášející pan *dr. Katz* upozorňuje v thematu o vzácných pražských groších a o příčinách vzácnosti těch kterých, na kutnohorské groše krále Ludvíka, na pražské groše z doby činnosti mincmistra Sauermanna, zvláště pak na dosud neznámý a nepublikovaný jáchymovský groš mincmistra Rolla z r. 1543, který souvisí s jáchymovskými, raženými za doby mincmistra Kempfa hned v letech následujících. Poslední groš r. 1547, na němž jest lev

v kosočtverci, pochází podle jeho náhledu také z Jáchymova. Pan přednášející dovolává se jáchymovských ražeb Ferdinanda I. s nápisem grossus novus, napodobenin to pražského groše, které však souhlasí v opise s ražbami sousedních zemí. Ku konci se zmiňuje o tlustých českých groších. Možno je stopovati již od doby Jana Lucemburského.

Ze správního výboru 19. března 1929.

Přijat návrh pana dra Mastného, aby čestným členům se dostalo diplomu s leptem pohledu na Prahu. Pan ředitel Pilát referuje o své akci ve prospěch získání vzácných mincí pro Národní museum.

Valná schůze 22. března 1929.

Přítomni 42 členové a 3 hosté; předsedající pan ředitel *Pilát* zahajuje schůzi uvítáním přítomných a připomínkou prvého desetiletí společnosti. Vzpomíná pak zemřelých členů v minulém roce, pp.: *Horáka* v Plzni, *Šubrta* v Dobrovicích, *Rožánka* v Čes. Budějovicích, *Zounka* v Mrzkách, *Laufra* v Praze, *Schücka* v Pardubicích, *Dolanského* v Praze, *Eichlera* v Barceloně, *Nováka* v Plzni, *Dr. Manhala* v Trenčanské Teplé a *Žurka* v Lipníku. Projev ten vyslechli přítomní stojíce. Na návrh p. dra Castelina upuštěno od čtení zápisu poslední valné schůze.

První jednatel p. *dr. Viktor Katz* referuje o činnosti naší společnosti r. 1928. Praví: Po desáté sešli jsme se k valné schůzi, abychom vyslechli zprávy zvolených funkcionářů o činnosti společnosti v posledním roce. Desátého výročí naší společnosti chceme vzpomenouti teprve na zvláštní přátelské schůzi, která se bude konati v předvečer slavnosti tisíciletí české mince, stanovené na 9. květen t. r. Oddělili jsme vzpomínku na naše desetiletí od řádné valné hromady také proto, poněvadž nebylo možno do valné schůze zmoci spoustu práce, která jest spojena s vydáním letošního Numismatického časopisu. Tento vyjde opětně v jediném svazku v rozsahu a výpravě, jež předčí dosud vydané ročníky. Jelikož tato naše činnost spadá ještě do desetiletí, možno teprve pak posouditi činnost celkovou. V uplynulém roce se konala jedna valná hromada a 17 členských schůzí, které navštívilo 516 členů a 15 hostí, tedy celkem o 49 osob více, než r. 1927. Přednášející předstihovali se v propracování svých přednášek a můžeme býti hrdi na to, že jsme poskytli do roka svým členům tolik přednáškových večerů. Přednášeli pp.: ředitel Pilát, Mareš, dr. Skalský, dr. Turnwald dvakráte, pp.: ing. Dobrý, dr. Dvořák, Castelin, ředitel Přibil, Šejnost, Soška a sl. dr. Nohejlová jednou, dr. Katz třikráte. V 11 výborových schůzích projednal výbor všechny administrativní záležitosti. R. 1928 byly odeslány 223 dopisy. Ve dnech 16. a 17. června min. roku zajeli jsme společně s pražským „Rotary klubem" do Kutné Hory, kde uspořádali tamní Rotariáni večer na počest našich výletníků. Na této schůzce, po srdečném uvítání účastníků zájezdu předsedou kutnohorských Rotariánů p. notářem Frant. Hejnou, promluvil první jednatel naší společnosti o kutnohorském mincovnictví. Všichni účastníci zájezdu zajisté potvrdí, že výlet tento byl velmi zdařilý. Rádi vychom uspořádali častěji takovéto zájezdy, kdybychom si byli jisti, že naši členové nebudou tak liknaví v účasti, jako byli při výletu do Kutné Hory.

Ze sbírky provedené společností, aby byla umožněna koupě münsterberských mincí z dražby u fy Otto Helbing nást. v Mnichově, koupeno a věnováno bylo Národnímu museu v Praze 28 kusů zlatých mincí za ŘM 5.238·35. K akci této přispěli:

První Česká vzájemná pojišťovna v Praze	Kč	20.000·—
Eruptiva, velkoprodejna monopol. látek výbušných v Praze	Kč	10.000·—
Bankovní dům Petschek a spol. v Praze	M	300·—
Živnostenská banka v Praze	M	241·50
Slavia, vzájemně pojiš. banka v Praze	Kč	1.500·—
Občanská záložna na Smíchově	Kč	1.500·—

Česká eskomptní banka a kreditní ústav v Praze	Kč	1.500·—
Zemská banka v Praze	Kč	1.500·—
ČSL. akciové továrny na látky výbušné v Praze	Kč	1.500·—
Assicurazioni Generali, ředitelství pro ČSR. v Praze	M	100·—

Všem dárcům bylo společností naší zvláště poděkováno. Za zdar této akce vděčíme našemu předsedovi, p. ředitelu Rudolfu Pilátovi, jemuž vzdáváme upřímné díky. Týž získal od Pražské úvěrní banky i Kč 624·—, za které byl získán pro numismatickou sbírku Národního musea vzácný münsterberský tolar. Na výstavu soudobé kultury v Brně jsme zaslali veškeré své publikace, výstavní medaili a zajímavé diagramy o vydaných publikacích a vzrůstu členstva, které sestavil p. Josef Sojka, jemuž děkujeme srdečně za tuto práci. Dodali jsme našim členům, kteří se přihlásili, jubilejní desetikoruny.

Zvláště děkujeme všem, kdož i r. 1928 neodepřeli nám finanční podpory. Je to opětně Ministerstvo školství a národní osvěty, které nám poskytlo celkovou subvenci Kč 5.000·—, Česká akademie věd a umění Kč 1.500·—, Ministerstvo zahraničních věcí Kč 2.000·— a Městská rada Pražská Kč 1.000·—. Pan dr. Turnwald věnoval naší pokladně pokuty ze sporů per 120 Kč. Ani letos nevyužili jsme zmocnění, jež nám dala loňská valná schůze, abychom zvýšili v případě nutnosti členské příspěvky o Kč 10·—. Vypomohli jsme si zatím vydáním méně objemného časopisu r. 1928. Vynahradíme toto svému členstvu v roce letošním v přehojné míře.

Koncem r. 1927 bylo členů: a) zakládajících 25, b) řádných 442. V roce 1928 vystoupilo 18, zemřelo 11, vyloučeni pro neplacení 3 členové. Nově přistoupilo r. 1928 40 členů, takže jsme přišli do r. 1929 s počtem členů: a) zakládajících 23, b) řádných 452, tedy celkem 475 členů, z toho 96 museí a jiných korporací.

Jak jsem již v úvodě pravil, chystáme oslaviti tisíciletí české mince 9. května. Pan ministr financí dr. Bohumil Vlasák a pan primátor města Prahy dr. Karel Baxa slíbili, že přijmou protektorát této slavnosti. Na staré budově mincovny v Celetné ulici bude zasazena pamětní deska. Do Pantheonu musejního jest svolána na dopoledne slavnostní schůze, na níž zapěje pražský pěvecký sbor „Smetana" a promluví p. dr. Gustav Skalský. V předvečer bude přátelská schůze spojená se společnou večeří. Tam bude vzpomenuto desítiletí naší společnosti.

Velectěné dámy a pánové, dnešním dnem dovršili jsme desetiletí naší společnosti. Dovolte mi, abych jako jednatel poděkoval všem, kdož pracovali s námi pro její dobro. Netušili jsme, když jsme zakládali naši společnost, že se dopracujeme dnešních výsledků. Byla to svorná a obětí schopná láska k věci, která nás vedla na našich stezkách. Je jistě přáním nás všech, aby tato láska k numismatice, jež přemáhá — jak v uplynulém desetiletí jsme se přesvědčili — zdánlivě i nepřekonatelné překážky, zůstala nám i v budoucnosti. Abychom se mohli jí pochlubiti i za dalších deset let, tomu volám srdečné „zdar".

Po té předloženy byly pokladníkem p. *Eduardem Pelhřimovským* účty společnosti za r. 1928 vykazující:

Příjmy:

Pokladní hotovost z r. 1927	11.593·54
členské příspěvky	10.316·20
subvence	10.430·—
přijaté úroky	1.407·66
příjem za publikace	744·85
příjem za „Kontramarky"	380·20
dary	2.608·10
prodané cenné papíry	14.972·—
	52.452·55

Vydání:

časopis ročník IV.	19.263·45
správní výlohy	838·06
koupené cenné papíry	26.257·40
členský podíl u Všeob. zálož.	100·—
poklad. hotovost	5.992·74
	52.452·55

Účty jednotlivých fondů vykazovaly pak k 31. prosinci 1928:

fond základní zůstatek	Kč	3.389·33
fond literární „	Kč	50·—
fond tiskový „	Kč	16.649·—
účet „Kontramarky" dluh	Kč	262·71

Na členských příspěvcích bylo oproti roku předcházejícímu vybráno o Kč 1.101·— méně. Tiskový fond stoupl za uplynulý rok o Kč 1.316·85. Denních výpisů pošt. úř. šekového došlo a vyúčtováno bylo r. 1928 celkem 136.

Knihovník společnosti p. *dr. Turnwald* přednesl pak zprávu o stavu knihovny, podle níž jest 39 spisů numismatických (+ 4), 21 separátní výtisk (+ 6), z nichž jeden darem od autora p. rady ing. Dobrého, 23 numismatické časopisy o 112 ročnících (přibyly 2 časopisy, resp. 12 ročníků) a 36 spisů jiných (+ 7), katalogů 221 (+ 11). Knihy a časopisy vypůjčilo si za r. 1928 celkem 13 členů. O stavu knihovny jest veden řádný seznam na archu a bude pozměněn na lístkový katalog.

Zprávu revisorskou podal p. *dr. Dvořák*, který konstatoval, že veškeré účty společnosti byly revisory prozkoumány a shledány v úplném pořádku a navrhl absolutorium výboru. Jednomyslně schváleno. Slova se ujímá p. předseda a žádá valnou schůzi o její svolení k tomu, aby naše společnost požádala diplomatickou cestou J. V. italského krále Viktora Emanuela, aby přijal čestné členství. Jednomyslně projeven souhlas. Po té navrhuje pan předseda zvolení seniora naší společnosti p. řídícího učitele Vladimíra Přibíka za čestného člena, což spontáním potleskem schváleno. Dále navrhuje předseda jménem výboru zvolení čestných a dopisujících členů, jež byli výše uvedeni. Návrh byl jednomyslně přijat. Pak byli zvoleni do výboru: za předsedu pan ředitel Rudolf Pilát, za I. jednatele pan Dr. Viktor Katz, za pokladníka pan ředitel B. Přibil; za členy výboru: pp. MUDr. Ant. Mastný, Vladimír Patera, Ph. Dr. Gustav Skalský, Josef Sojka, Josef Šejnost, JUDr. Kristián Turnwald, za náhradníky pp. Josef Mareš, Ed. Pelhřimovský, za revisory pp. JUDr. Bohuslav Dvořák, ing. Stanislav Vávra, vesměs dosavadní funkcionáři společnosti. Členský příspěvek pro rok 1929 byl stanoven částkou Kč 30·—. Výbor zmocněn, aby zvýšil, bude-li toho zapotřebí, tento příspěvek o 10 Kč. Po vyčerpání programu vlastní schůze přednáší slečna *dr. Nohejlová o počátcích pražské mincovny za Ferdinanda I.* Přednáška seznamovala nás s některými poznatky studie téhož názvu otištěné v N. Č. Č.

Členská schůze 5. dubna 1929.

Přítomno 18 členů; předsedá pan *dr. Mastný*. Pan *prof. dr. Salač*, promluviv úvodem o studiu řeckých mincí a o jejich vzniku, přednáší o několika méně známých z nich a dokládá své vývody řadou ukázek. Tato velmi zajímavá přednáška byla otištěna v N. Č. Č.

Ze správního výboru 12. dubna 1929.

Mimo jiné stanovena cena pro publikaci dra Katze „Tisíc let české vládní mince" Kč 10·— pro členy a Kč 15·— pro nečleny.

Debatní večer 19. dubna 1929.

Přítomni 23 členové, předsedá pan ředitel *Přibil*. Přednáší pan *Bohumil Šulc* o osudech a změnách, které od poloviny XVII. století prodělala německá říšská měděná mince a sděluje některé zajímavosti z národohospodářských německých poměrů.

Ze správního výboru 3. května 1929.

Usneseno, aby byla věnována zvláštní schůze námitkám, které podal pan inž. *Augst* proti denáru knížete Václava Svatého. Do svatováclavské jubilejní výstavy byli vysláni: pan ředitel *Přibil* a mistr *Šejnost*. Slavnostní schůze bude konána v Pantheonu. Určeni pro ri i pro předchozí večer pořadatelé.

Oslava desetiletého trvání společnosti a tisiciletí české vládní mince.

Numismatická společnost československá oslavila své desetileté trvání na přátelském večírku 8. května 1929. Po společné večeři a pozdravu předsedově ujal se slova I. jednatel společnosti pan *dr. Katz*, jenž promluvil takto:

Velectěné dámy a vážení pánové!

Dnešní přátelský večer věnujeme vzpomínce na desáté výročí založení naší společnosti. Bylo mi uloženo, abych zde referoval o její činnosti v prvém desetiletí. Jak řekl již náš pan předseda není 10 let dobou tak význačnou, že by bylo nutno je zvláště oslavovati. Ale dosáhli jsme v nich pěkných výsledků a chceme si tyto připomenouti. Pan předseda se zmínil také o tom, že naše společnost není prvým numismatickým spolkem v Praze. Ten byl založen roku 1850 a trval do r. 1868. O jeho zdárném působení dozvíme se dnes z úst povolanějších. Dlouho po zániku tohoto utvořil se nový kroužek za vedení známého sběratele dra Štěpána Bergra. Dostalo se mu veliké opory v největším sběrateli českých mincí z konce 19. století Maxu Donebaurovi, v jehož restauraci na Státním nádraží se členové scházívali. Po smrti Donebaurově udržovalo styky pouze několik přátel numismatiky u Koláře v Celetné ulici, spíše, aby se navzájem pobavili, než aby luštili numismatické záhady. Před válkou organisoval společně s Karlem Chaurou nový malý kroužek pražských sběratelů Eduard Fiala. Členové jeho scházívali se ještě i za světové války. Praha byla tehdy provinciálním městem, jemuž nebylo možno konkurovati s vídeňskou společností a jejími starými tradicemi.

Dosažením naší samostatnosti se zvýšila i u nás potřeba samostatné numismatické společnosti. Dne 7. března 1919 sešli se 24 numismatikové za vedení Eduarda Fialy a založili novou společnost, Numismatickou společnost československou, jejímž prvním předsedou byl zvolen Eduard Fiala. Prvním jednatelem se stal Karel Chaura, náměstkem předsedy Karel Neumann, mně svěřena byla pokladna, knihovníkem byl dr. Antonín Mastný a zapisovatelem Václav Kolář. Prvními revisory byli Karel Kulhánek a Eduard Pelhřimovský. Vzpomínám dnes s radostí tohoto krásného večera, na němž jsme vytvořili vlastní společnost, kterou jsme záviděli tak dlouho cizině.

Prvé desetiletí její, právě uplynulé, je rozděleno na dvě pětiletá období, která lze charakterisovati našimi publikacemi. Pro prvých pět let je to „Věstník", pro druhých „Časopis". V těch dvou slovech se zračí celá práce a její výsledek. Mají vliv i na mohutnost společnosti, která čítala roku 1924 263 členy a r. 1925 ihned po vydání 1. ročníku časopisu měla již 437 členů, roku 1929 dosáhla počtu 475 členů.

Při založení společnosti cítili jsme určitou slabost oproti jejím starším družkám. Měli jsme sice řadu cílevědomých sběratelů mincí, chyběli nám však numismatičtí theoretikové, jichž Vídeň a jiná hlavní města měla značný počet. Theoreticky se zabývali numismatikou v době před založením naší společnosti vlastně jen dva lidé: Eduard Fiala a J. Smolík. Profesor Smolík neúčastnil se schůzek v předválečném kroužku a nedožil se také státního převratu a založení nové společnosti. První náš předseda a první čestný člen Dr. h. c. Eduard Fiala byl silný jedinec obdivuhodných numismatických vědomostí, jenž vše co mohl, dal do služeb numismatiky.

Jeho činnost se brala také dvěma směry. V prvé řadě za vědeckým studiem, v druhé řadě za organisací. Udržoval naši společnost nejen tím, že stál v čele Věstníku, ale i schůzemi, které se staly pravidelnými a na nichž téměř stále přednášel, poučoval a radil. Budiž dnes vděčně vzpomenuto této jeho záslužné práce pro dobro naší společnosti.

Ale numismatikové vychovávají se těžce a tak my, kteří jsme se obdivovali vždy jeho velikosti, byli jsme skutečně v začátcích, když nás r. 1924 stihla jeho smrt. V tuto dobu opustil naše řady i první náš jednatel p. Karel Chaura, bez něhož nedovedli jsme si tenkráte dobře představiti trvání numismatické společnosti. My zbylí měli jsme však silnou vůli udržeti naši společnost. Semkli jsme se k nové práci, abychom využili aspoň těch malých zkušeností, které jsme si získali v krátké době od jejího založení. Výbor byl změněn. Po celých 5 let, až na nepatrné další změny, zasedali v něm za předsednictví ředitele Rudolfa Piláta a mého jednatelství dr. Mastný a dr. Skalský jako místopředsedové, Eduard Pelhřimovský jako pokladník a páni Mareš, Patera, Přibil Sojka, Šejnost, Vávra a dr. Turnwald jako členové výboru nebo revisoři.

Na počátku druhého pětiletí byla řada naše doplněna důležitým činitelem, jenž až dosud byl vyřazen z naší spolupráce, kustodem Numismatické sbírky Národního musea, drem Gustavem Skalským. Ten dovedl dáti naší práci i nový, přísně vědecký směr a vybudoval dosavadní publikaci společnosti „Věstník" v „Numismatický časopis československý", který již při svém vyjití vzbudil pozornost, jak svou formou, tak i svým obsahem v numismatickém i historickém světě a který patří dnes k nejlepším světovým numismatickým časopisům. Jím přibylo práce i povinností, ale i radosti a cti. Kdežto za prvních 5 let společnosti, vydáno bylo 10 čísel „Věstníku" v celkovém rozsahu 264 stran a 18 tabulek, vydáno bylo v druhém pětiletí 5 ročníků „Numismatického časopisu československého" celkem o 962 stranách a 38 tabulkách vyobrazení. Není to však jen množství potištěných stránek a jejich úprava, jimiž vyniká „Časopis" oproti „Věstníku", nýbrž je to v prvé řadě přísná kritika obsahu, která našemu časopisu získala místo v pořadu časopisů vědeckých.

První pětiletí činnosti naší společnosti vyvrcholilo zevně ve výstavě medailí, konané od 15. května do 9. června 1924 v Umělecko-průmyslovém museu. K ní byl vydán za redakce zvláštního komitétu výstavní katalog pod jménem „Medaile v zemích českých", který zůstane východiskem pro budoucí badání o české medaili. Naši výstavu navštívil dne 5. června i pan president republiky a prohlédl si ji celou se zájmem. Na paměť exposice byla vydána i zvláštní medaile. Druhé desetiletí vyvrcholuje ve jmenování řady zasloužilých a světově známých numismatiků v cizině jednak čestnými, jednak dopisujícími členy naší společnosti. Dopisy, jimiž bylo kvitováno toto jmenování z ciziny, svědčí o tom, jakou posici si získala naše Numismatická společnost v druhém svém pětiletí na světovém foru numismatickém.

Nedostatku naší numismatické literatury odpomohl Eduardem Fialou sepsaný a společností vydaný „Stručný přehled českého mincovnictví". V druhém pětiletí byl vydán společností kromě zmíněných 5 ročníků časopisů ještě 1. svazek Knihovny numismatického časopisu, obsahující moji práci „Kontramarky na pražských groších" a konečně v posledních dnech nový přehled českého mincovnictví s titulem „Tisíc let české vládní mince".

S publicistickou činností šla ruku v ruce činnost přednášková. Od počátku společnosti se konaly měsíčně dvě členské schůze, na nichž byla vždy proslovena nějaká odborná přednáška. V prvých letech byl to, jak jsem pravil, zvláště Eduard Fiala, jenž přednášíval, později zasahovali i jiní členové a po smrti Fialově předháněli se jednotlivci v přednáškách, které našly vždycky vděčné posluchačstvo. Připomínám odborné přednášky inž. Dobrého, ředitele Dolanského, dra Dvořáka, Karla Castelina, Chaury, dra Ječného, ředitele Mareše, dra Mastného, dr. Nohejlové, Patery, řed. Piláta, řed. Přibíka a řed. Přibila, dra Skalského, rotm. Sošky, Šulce, dra

Turnwalda a četných jiných. Vzpomínám tu s povděkem i inž. Neumanna, jemuž bylo jen tak krátce popřáno býti mezi námi a který by jistě byl záslužně působil v naší, jemu tak milé, společnosti. Vzpomínám našeho milého čestného člena Eduarda Sirového, jenž, ač 70 letý, opustil nás předčasně, neboť byl by jistě ku zdaru společnosti uplatnil svoje veliké vědomosti a zkušenosti numismatické. Považoval bych za nevděk nevzpomenouti dnes i pana Adolfa Laufra, jemuž tak mnozí z nás vděčí za zajímavé přírůstky své sbírky. Budiž dnes vzpomenuto i všech ostatních, kdož byli našimi členy a kteří se nedožili s námi dnešního slavnostního večera. Je jich veliká řada a budeme je vždy míti v milé paměti.

Je-li nám dnes radostno přehlížeti vlastní numismatickou činnost společnosti, jest při nejmenším velmi zajímavo pozorovati její vývoj po stránce finanční. O tu si získal zásluh p. Josef Sojka svou zdatnou a ochotnou pomocí mně vždy poskytovanou. Kdežto v prvém pětiletí byl peněžní obrat společnosti ročně nejvýše asi 9.000 Kč, činil v jednotlivých letech druhého pětiletí ročně až i přes 60.000 Kč.

Nelze nevzpomenouti vděčně všech, kdož nás finančně podepřeli, zvláště Ministerstva školství a národní osvěty, Ministerstva zahraničních věcí, České akademie věd a umění, Rady hlavního města Prahy. Zvláštní zásluhy si získal náš předseda, pan ředitel Pilát tím, že sebral na sbírkách téměř 50.000 Kč. Za ně byla obohacena numismatická sbírka Národního musea koupí vzácných mincí, zvláště slezských.

Velectěné dámy a pánové! Vyúčtoval jsem zde velmi krátce a stručně 10 let, která jsou za námi. Jistě bych vás tím jen unavoval, kdybych vám byl líčil, jak kladl se kámen na kámen. Cítíme uspokojení, díváme-li se zpět na uplynulá léta i když vzpomínáme nejedné obtíže a vidíme leckterý stín, který v nich jest. Z obtíží byl hned v prvých letech po válce v poválečných poměrech nedostatek papíru, přerod společnosti v roce 1924, otázka numismatického dorostu a jiné. Z předností byla vytrvalost a přátelská družnost členů, mezi nimiž nebylo téměř nedorozumění, šlo-li o věc. Víme také, že vzrůst společnosti za prvých 10 let zavazuje do budoucnosti. Zavazuje i numismatická věda, kterou chce společnost propagovati, skutečná a nesmlouvavá. Záruka jest ve skromné práci, která byla naším dosavadním heslem a v níž jsme ctili druh druha, i když jsme se rozcházeli v názorech, nejdouce nikdy za osobní slávou, ale za pozvednutím a hlavně prohloubením české numismatiky. Těmito cestami nechť jde naše společnost se zdarem do nových desítek let.

Po četných přípitcích, mezi nimiž došel živého ohlasu onen p. inž. Dobrého, který pokáral p. dra Katze, že ve svém súčtování za prvých deset let společnosti vzpomněl zásluh všech, jen ne svých, ačkoli velmi značných, neboť byl vždy skutečný spiritus agens všeho života, ujal se slova archivář strahovského kláštera p. doc. *dr. Perlík*. Líčil v zajímavé přednášce osudy bývalé pražské numismatické společnosti z polovice XIX. století a vypravoval o vztazích kláštera Strahovského k numismatice vůbec, předeslav nástin dějin české numismatiky v posledních 100 letech. Přítomní setrvali v přátelské zábavě až do pozdních hodin večerních.

Slavnostní schůze na oslavu tisíciletí české mince

konaná v Pantheonu Národního musea 9. května 1929 o 10. hodině dopoledne pod protektorátem pana ministra financí dra Bohumila Vlasáka a pana primátora hlavního města Prahy dra Karla Baxy. Schůze zahájena byla sborem, který přednesl Pražský pěvecký sbor „Smetana". Předseda společnosti pan ředitel Pilát uvítal pak přítomné zástupce úřadů a korporací i četné hosty a odevzdal pamětní desku zasazenou nákladem Numismatické společnosti československé na budově bývalé pražské mincovny do ochrany Rady hlavního města Prahy. Za tuto přijal desku v opatrování náměstek starosty ing. Rotnágl. *Dr. Skalský* přehlédl pak ve své slavnostní přednášce v hutné formě důvody, pro které můžeme hovořiti s dobrým svědomím o tisíciletí české mince, a prameny, z nichž čerpáme zprávy o nejstarším penízi, denáru václavském. Vzpomněl politického a kulturního prostředí, ve kterém vznikl v ovzduší uvědomělého křesťanství, ukázal pak především na jeho poslání, aby spíše dokumentoval připojení se Čech ke kultuře západní Evropy a politickou neodvislost knížete Václava, než aby sloužil účelům obchodním, do jejichž služeb se dostává teprve mince Boleslava I., který razil od počátku své vlády. Zdůraznil, že není potřebí ochuzovati naši minulost o důležitou složku kulturního života upíráním denáru knížeti Václavu Svatému. Po přednášce zapěl Pražský pěvecký sbor „Smetana" národní hymny a přítomní odebrali se k prohlídce numismatického kabinetu, kde podala výklad slečna *dr. Em. Nohejlová*. Účastníkům schůze byl rozdán spisek dra V. Katze: „Tisíc let české vládní mince".

Debatní večer 17. května 1929.

Přítomen 21 člen a 2 hosté. Předsedá pan *dr. Mastný*. Pan *inž. Augst* přednesl svoje námitky proti přidělení denáru knížeti Václavu Svatému, jež shrnuje takto:

1. Na počátku X. století byla ještě v mohutné říši Východofrancké ražba a tedy i potřeba mince přímo nepatrná, tím menší zajisté byla i potřeba ražené mince v nevelkém panství Sv. Václava.

2. Že by Sv. Václav razil minci nikoliv z potřeb hospodářských, nýbrž jen na důkaz své svrchovanosti a státoprávní samostatnosti jest předpoklad ničím, ani historicky, ani numismaticky nedoložený, tím méně, jelikož právě Sv. Václav nepožíval v plném rozsahu zmíněných práv panovnických.

3. Denáry připisované Sv. Václavu typicky nesouhlasí s žádnou mincí sousedních zemí současnou jeho době.

4. Denáry ty nesouhlasí s žádnou mincí Boleslava I. a nijakou souvislost mezi mincemi obou panovníků nepodařilo se dokázati.

5. Jsou raženy ze stříbra horší jakosti než mince Boleslava I.

6. Byly nalezeny pouze v pokladech zakopaných v letech 1004—1020 v Pobaltí, při čemž všechny pocházejí z jednoho a téhož páru razidel.

7. Byly vždy nalezeny (kromě mincí cizích) současně s větším počtem českých mincí, ražených kolem r. 1000.

8. Denáry „svatováclavské" jsou nápadně podobny některým denárům Boleslava Chrabrého (992—1025), na jejichž jedné straně jest též vyobrazen v malém kroužku stejnoramenný křížek rovněž bez teček. Boleslav Chrabrý vládl na Moravě od r. 1002 až do své smrti.

9. Jméno Venceslaus (bez Scs) se vyskytuje na nejstarších denárech Jaromíra (1003—1012) jako jméno světce rovněž kolem stejnoramenného křížku (Fiala, Čes. denáry č. 2928 a 2929).

10. Tři písmeny nacházející se na druhé, nepročtené straně „václavského" denáru jsou více než podobny písemenám DUX a korrumpovaný nápis kolem obsahuje dvě písmeny R postavené proti sobě právě tak, jak musí býti ve slově Jaromír, napíšeme-li toto dokola.

11. Přiděliti tyto denáry knížeti Jaromírovi naráží numismaticky na mnohem menší překážky než přiděliti je sv. Václavu a dokud nepodaří se novými nálezy těchto mincí s určitostí pročísti zkažené nápisy na druhé straně, není ani jednoho nesporného důvodu přiděliti těchto 5 denárů sv. Václavu.

Debaty po přednášce se súčastnili dr. Katz, dr. Skalský, mistr Šejnost a dr. Nohejlová, kteří ukazovali, že na základě dosavadních poznatků jak se stanoviska numismatického, tak historického není důvodu, abychom denár Václavův nepovažovali za denár knížete Václava Svatého. Jejich vývody se z části kryly, z části byly prohloubeny a rozhojněny knihou dra Skalského, Denár knížete Václava Svatého.

Členská schůze 7. června 1929.

Přítomno 26 členů a 2 hosté, předsedá pan *dr. Mastuý*. Pan *dr. Katz* přednáší *o heidelberských ražbách Fridricha Falckého* a prokazuje, že heidelberský tolar z r. 1621 s lilií, který, kdysi ve sbírce Donebauerově, je nyní jeho majetkem, není pražskou ražbou mincmistra Škréty, nýbrž heidelberskou, na níž růžice byla přeražena, takže se podobá značce Škrétově. Opravuje tudíž mínění Fialovo, vyslovené tímto nejprve v popisu sbírky Donebauerovy a pak znovu, proti Alfrédu Nossovi (Heidelberger Münzen, N. Z. XXI., 327 sl.) v článku Die Münzungen des ständ. Directoriums, N. Z. XXIV., 141, pozn. 9. Přednáška byla doprovázena četnými ukázkami těchto ražeb.

Ze správního výboru 14. června 1929.

Pan K. Chaura daroval společnosti k oslavě jejího desetiletí 2.000 Kč na literární fond, mistr Šejnost 3 zlaté odražky své medailky tvaru denáru Václava Svatého, vydané jím na oslavu tisíciletí české mince. Tyto byly věnovány protektorům slavnosti. Projednány záležitosti oslavy a schváleny příslušné účty.

Debatní večer 21. června 1929.

Přítomni 24 členové a 2 hosté. Předsedající pan ředitel *Pilát* přednáší o mincovnictví těšínském. Po krátkém historickém úvodu probírá těšínské ražby počínaje Václavem III. Adamem. Ukazuje zejména jak hojně razil kníže Adam Václav a jak ražba upadá za nástupců tohoto, takže máme poslední těšínské mince s letopočty 1653—55. Mají jméno císaře Ferdinanda III.

Členská schůze 6. září 1929.

Přítomno 20 členů; předseda pan ředitel *Pilát* věnuje vzpomínku zemřelým členům společnosti prof. dru Krupkovi a Arminu Eggerovi. *Dr. Katz* referuje o výstavě českých mincí a medailí, uspořádané plzeňskými sběrateli na oslavu tisíciletí české mince. Přednáší pan ředitel *Pilát* o svém zájezdu do Slezska, zmiňuje se o bohatých sbírkách mincí a medailí slezských a líčí města Olešnici a Bernstadt i jejich historické památky.

Ze správního výboru 13. září 1929.

Rassegna numismatica přistupuje na výměnu publikací. Královská italská legace sděluje, že J. V. italský král přijal naše publikace a čestné členství společnosti. Usneseno, aby se konaly větší numismatické přednášky pouze na prvé schůzi v měsíci, druhá schůze členská (debatní večer) nechť je věnována kratším přednesům, ukázkám mincí, medailí a debatám. Posláno blahopřání p. prof. dru V. Novotnému k šedesátým narozeninám.

Debatní večer 20. září 1929.

Přítomen 31 člen a 2 hosté. Předsedá pan ředitel *Pilát*. Pan ministerský rada *Vaněček*, přednosta puncovního úřadu sděluje, že byly právě vyloženy české korunovační klenoty a popisuje krátce jednotlivé z nich. Přednáší pan *dr. Turnwald* o numismatické bibliofilii jakož i o numismatické literatuře v prvé polovici XVI. století a dává kolovati několik starých knih ze své sbírky. Upozorňuje zvláště na Köhlerovy Münzbelustigungen, v jejichž prvních dvou ročnících jest zařazeno několik článků o českých a slezských mincích a medailích.

Členská schůze 4. října 1929.

Přítomno 28 členů. Předseda pan ředitel *Pilát* pokračuje v líčení svého zájezdu do Slezska, popisuje hlavní město, vykládá jeho historické památky a zakončuje popisem tamější velmi bohaté numismatické sbírky.

Debatní večer 18. října 1929.

Přítomno 30 členů, předsedá pan *dr. Mastný*. Pan *dr. Katz* předkládá neznámou medaili Rudolfa II. od Antonia Abondia a líčí souvislost této práce s medailemi jiných soudobých umělců hlavně Valentina Malera. Pan Inž. *Augst* ukazuje denáry z nálezu jezdovického a podává k nim svůj výklad. Pan *dr. Turnwald* promlouvá o řeckých mincích města Sestos na Chersonesu a předkládá některé z nich. Pan *Šulc* přinesl dukát Štěpána Batoryho, 25 zlotých polských Alexandra II. a polský dukát z povstání r 1835.

Členská schůze 8. listopadu 1929.

Přítomni 32 členové, předsedá pan ředitel *Pilát*. Slečna *dr. Nohejlová* vybírá pak pro svou přednášku o Bartoloměji Albrechtovi některé poznatky ze své knihy o pražské mincovně. Doplňuje je však všeobecnějšími vývody o některých příčinách stoupnutí ceny dobré stříbrné a zlaté mince koncem XVI. stol. Po přednášce jednáno podle návrhu pana dra Mastného o novém názvu pro čsl. zlatou měnu „hřivna". Jednoty mezi hlasy pro a proti tomuto pojmenování nebylo docíleno.

Ze správního výboru 11. listopadu 1929.

Bylo zakoupeno od České akademie věd a umění 300 exemplářů spisu slečny dr. Nohejlové pro členy spolku. Jednáno o zakoupení promítacího stroje (epidiaskopu) pro přednášky společnosti.

Debatní večer 15. listopadu 1929.

Přítomno 30 členů, předsedá pan ředitel *Pilát*. Pan *dr. Skalský* promlouvá o denárech Boleslava Chrabrého ražených v Praze (jednom z nejdůležitějších zisků svých studií pro knihu o denáru Václava Sv.), pan *dr. Dvořák* o mincích republiky San Marino, *dr. Turnwald* předkládá 2 reprodukce obrazů numismatiků z bruselské a drážďanské obrazárny, *dr. Katz* vykládá značku SH na jáchymovské medaili Marca Curtia (zajímavé jeho postřehy jsou uveřejněny v Berliner Münzblätter, 1929) jako počáteční písmena Štěpána Hackra tamže. Pan inž. *Augst* pojednává o pražských tolarech Marie Terezie a kritisuje umělecký vzhled našich mileniových 5ti a 10ti dukátů.

Členská schůze 6. prosince 1929.

Přítomni 33 členové a 9 hostí. Předsedá pan ředitel *Pilát*. Přednáší pan *dr. Katz* o medailích na pražských zvonech zvonaře Jaroše (Zikmund na chrámu svatovítském a Maria na chrámu týnském). Ukázky byly promítány epidiaskopem. Tyto světelné obrázky těšily se veliké pozornosti přítomných a zvýšily značně zájem o přednáškové thema. Přednáška je otištěna v časopise.

Ze správního výboru 13. prosince 1929.

Vzato na vědomí sdělení pana ředitele Přibila, že v Olomouci utvořili naši členové numismatický kroužek. Jednáno o koupi epidiaskopu. Usneseno vyčkati po sudku zvláštní zvolené komise.

Debatní večer 20. prosince 1929.

Předsedající pan *dr. Mastný* věnuje posmrtnou vzpomínku našemu dopisujícímu členu panu dr. Josefu Brunšmidovi v Záhřebu a řádnému členu presidentu Živnostenské banky panu dr. Josefu Maříkovi. Pan *dr. Turnwald* předkládá z vlastní sbírky ražby arcivévody Ferdinanda Tyrolského, pan *dr. Katz* Abondiovu medaili Maxmiliána II. s obrazem svatého Jiří na koni v reversu a vykládá, jak tento obraz byl počátkem XVII. stol. napodoben znamenitými norimberskými cínaři.

1930.

Členská schůze 3. ledna 1930.

Přítomno 28 členů, předsedá pan ředitel *Pilát*. Přednáší pan ředitel *Přibil* o medailích na paměť narození a ke křtu. Patří mezi příležitostné a dával je kmotr při křtu „do vínku" kmotřenci vedle daru v penězích, zabaleného a zapečetěného v kmotrovském psaníčku. Těchto byla ukázána řada, provedených rozličnými grafickými technikami, počínaje r. 1776 až do nejnovější doby. Na křestní medaili dal kmotr vyrýti svoje věnování, datum narození a své i svého kmotřence jméno. Někdy čteme i místo křtu. O zvyku dávati takové dary ke křtu víme již ze 16. století. K tomu účelu se dosti často použilo i mince. Věnování pak vyryto na rámečku do kterého byl peníz vložen. Nejstarší křestní medaile u nás jsou jáchymovské (už r. 1532). Těchto bývalo hojně použito, nezřídka i o celá desetiletí, ba století po jejich vydání. Bývaly ve skvělých orámováních, často oživených vloženými perlami a drahokamy. Na křestních medailích od staletí opakují se obrazy: Narození Kristovo, Klanění 3 králů či pastýřů a Křest Páně Janem Křtitelem. Teprve později vidíme Madonu, svatou rodinu, obraz křestního aktu se svědky a rozličné alegorie a symboly vztahující se k narození nového křesťana. Vysoce zajímavá jest medaile od Reinharta r. 1555 s obrazem matky sedící na porodní stolici s nemluvnětem na ruce nebo let 1583 a 1586 s obrazem hošíka jedoucím na koníčku na hůlce a druhá s obrazem děvčátka s kuželem v ruce. Mnohé zachované křestní medaile dávají nahlédnouti svými nápisy do rodinných styků minulých dob a stávají se kulturním dokumentem. Století 18. vyznačuje se zvláště četnými ražbami na paměť narození a křtu princů a princezen. U nás máme vzácnou medaili Šporkovou na narození třetího děcka r. 1699. Začátkem 19. století vliv francouzské školy oživil zájem o medaile k biřmování, k Novému roku. Empiroví a biedermayerovští mistři zlatničtí a medailéři zasazují svoje medaile do jemného filigránu. Bohatství forem rámečků je ohromné: hvězdy, kříže, lyry, srdce atd. jemným vinutím připomínají krajku. Sběratel všímne si dobře i rozmanitých punců, jednak úředních, jednak zlatnických dílen.

U nás v popředí mezi mistry stojí Stuckhart se svými jedenácti rozličnými signovanými kusy, které vyráběl do zásoby. V té době se užívalo v Čechách medailí křestních v míře ještě větší než ve Vídni, kde proslul nejvíce Heuberger, který má 16 signovaných typů. Pozdějším naším mistrem byl Lerch (medaile hospodářského správce Hovra) a nejnovější Kavka (r. 1911).

Ze správního výboru 10. ledna 1930.

Čestným členům rozeslány diplomy. Usneseno, aby byl navržen valné hromadě pro rok 1930 příspěvek Kč 40·— a zvýšena cena dosud vyšlých časopisů našich ročně z 30 Kč na 40 Kč, pro cizinu na 50 Kč.

Členská schůze 18. ledna 1930.

Přítomni 32 členové, předsedá pan ředitel *Pilát*. *Jednatel* referuje o spisu dra Skalského „Denár knížete Václava Svatého a počátky českého mincovnictví." Pan

dr. Turnwald předložil několik mědirytin z pražské mincovny z r. 1717 s podpisem mincmistra Scharfa. Pan *dr. Katz* vysvětluje vývoj na ukázkách rázu českých tolarů roku 1603 (otištěno v časopise).

Členská schůze 7. února 1930.

Přítomno 38 členů, předsedá pan ředitel *Pilát*, který popisuje svůj zájezd do Slezska (města Budyšín, Zhořelec, Lehnici, Břeh, Opolí a kláštery Třebenice a Loebus) a upozorňuje zvláště na jejich zajímavé historické památky.

Ze správního výboru 14. února 1930.

Vzata na vědomí zpráva o úmrtí čestného člena společnosti dra Ferdinanda Friedensburga. Podány návrhy na změnu stanov a doporučena jazyková revise jejich, o níž požádána slečna dr. Nohejlová. Změny jednotlivých §§ byly projednány a schváleny. Sestavena nová kandidátní listina pro valnou schůzi a do rozšířeného výboru byli navrženi mimo dosavadní členy slečna dr. Em. Nohejlová a pan Karel Castelin.

Debatní večer 21. února 1930.

Přítomno 30 členů, předsedá pan *dr. Mastný*. Pan *Rudolf Karnet*, společník firmy Karnet a Kyselý v Praze pohovořil o řemeslné technice ražební a jako praktik v zajímavé přednášce vysvětlil postup práce při výrobě medailí a svátostek, předkládaje četné ukázky. Přednáška byla přítomnými vyslechnuta s velkým zájmem a panu přednášejícímu se dostalo hlučné pochvaly. Pan Karnet razil ve své dílně na památku této přednášky malou minci, jež byla rozdána přítomným. Usneseno příležitostně navštíviti závod firmy Karnet a Kyselý a prohlédnouti si ražební techniku.

Ze správního výboru 14. března 1930.

Projednány zprávy pro valnou schůzi a běžné záležitosti.

Valná schůze 21. března 1930.

Přítomni 43 členové, předsedá pan ředitel *Pilát*. Vítá přítomné a vzpomíná zemřelých členů společnosti: zakládajícího člena společnosti pana *dra Bedřicha Deyma* v Praze, dopisujícího člena pana *Josefa Brunšmida*, prof. v Záhřebě a řádných členů pana *Eduarda Běhálka* v Jindř. Hradci, *dra Jaroslava Krupky* v Praze, *Armina Eggera* ve Vídni, *dra Karla Šedivého* v Jindř. Hradci, *dra Bohuslava Mařika* v Praze, *Šimona Schotta-Wallersteina* ve Frankfurtě n. M. Udílí pak slovo slečně *dr. Nohejlové*, která věnuje posmrtnou vzpomínku našemu zemřelému čestnému členu *prof. dr. Ferdinandu Friedensburgovi*. Na návrh pana dra Dvořáka upuštěno od čtení zápisu minulé schůze. První jednatel pan *dr. Katz* promlouvá pak o činnosti společnosti v minulém roce:

Uplynulý rok 1929 byl jedenáctým od založení Numismatické společnosti československé v Praze. Vzpomněli jsme svého desetiletého trvání oslavou tisíciletí české mince na slavnostní schůzi, pořádané pod záštitou pana ministra financí dra Bohumila Vlasáka a pana primátora hlavního města Prahy dra Karla Baxy 9. května loňského roku v Pantheonu Národního musea v Praze. Na této schůzi, na níž slavnostní sbory předneseny pražským pěveckým sborem „Smetana", a na níž byla odevzdána do ochrany obce hlavního města Prahy předsedou společnosti pamětní deska, dílo mistra Šejnosta, zasazená na budově bývalé pražské mincovny na Ovocném trhu, proslovil slavnostní řeč pan dr. Gustav Skalský. Při prohlídce numismatické sbírky Národního musea podala výklad slečna dr. Nohejlová. Byl vydán spisek

s titulem „Tisíc let české mince," jenž byl rozdán hostům slavnosti. Tento spis byl vydán ministerstvem zahraničních věcí i v anglickém jazyce pro propagaci v cizině. Mimo to vzpomněla společnost svého desetiletého trvání přátelským večerem v Obecním domě hlavního města Prahy v předvečer slavnosti, kde po společné večeři bylo referováno o desetileté činnosti. Doc. dr. Perlík promluvil pak o bývalé pražské numismatické společnosti z polovice XIX. století. Práce spojené se slavností vykonal slavnostní výbor, zvláště pro ten účel zvolený, jemuž vzdáváme tímto srdečné díky. Jubileum společnosti bylo oslaveno i vydáním objemného V. ročníku „Numismatického časopisu československého" o 247 stranách a 10 tabulkách, za nějž vděčíme vzorné a neúnavné redakci dra Gustava Skalského. Na minulé valné hromadě pak jmenovali jsme 8 čestných a 20 dopisujících členů z vynikajících numismatiků, kteří vesměs jmenování toto s povděkem přijali. Čestným členům zaslali jsme zvláštní diplomy s pohledem na Prahu, které byly jimi radostně uvítány. Že práce spojená s těmito úkony byla mimořádná, o tom svědčí již exhibitní protokol společnosti, který v roce 1929 vykazuje 359 čísel. Naši členové v Plzni, sdružení v kroužek, pořádali jubilejní výstavu mincí a medailí v tamním umělecko-průmyslovém museu, která byla vzorně uspořádána a těšila se velikému zájmu návštěvníků. Svatováclavské výstavy činně se súčastnili za naši společnost pp. řed. Přibil a mistr Šejnost.

Jinak se konala roku 1929 jedna valná schůze, 9 členských schůzí, 8 debatních večerů a 11 výborových schůzí. Průměrná návštěva měsíčních schůzí byla 27 členů. Přednášeli: inž. Augst, dr. Dvořák, dr. Nohejlová, prof. dr. Salač, mistr Šejnost a Šulc jednou, dr. Turnwald dvakrát, řed. Pilát třikrát a dr. Katz čtyřikrát. Debatních večerů, které byly obnoveny od prázdnin, súčastnili se pánové inž. Augst, dr. Dvořák, dr. Katz, ředitel Mareš, dr. Skalský, Šulc a dr. Turnwald. Všem jmenovaným a i těm, kdož se přičinili jinak o zdar našich schůzí patří náš srdečný dík.

Zvláště nutno poděkovati těm, kteří podepřeli nás v tomto roce mimořádných výloh subvencemi. Jsou to: Ministerstvo financí, Ministerstvo školství a národní osvěty, Ministerstvo zahraničních věcí, Česká akademie věd a umění, Rada hlavního města Prahy.

V akci směřující k nákupu mincí pro Národní museum v Praze bylo dík našemu předsedovi panu řediteli Pilátovi zdárně pokračováno. Dary přispěli: Fa Petschek a spol. 8000 Kč, vzájemná pojišťovna Slavia 5000 Kč, pan ředitel Tille 3000 Kč, pojišťovna Praha 1000 Kč, Česká eskomptní banka 700 Kč, firma Eruptiva a bankovní závod Selig po 500 Kč. Mince (hlavně slezské) zakoupené za tyto peníze, byly odevzdány Národnímu museu. Všem dárcům tímto srdečně děkujeme. Děkujeme i panu Karlu Chaurovi za dar 2000 Kč ve prospěch literárního fondu a mistru Šejnostovi za dar 3 zlatých odražků penízku svatováclavského, jimiž jsme podělili protektory slavnosti.

Koncem r. 1928 bylo členů	475
během roku 1929 přistoupilo	34
	509

Během roku 1929

zemřelo	1	zakládající člen	
	7	řádných členů	
vystoupilo	14	„ „	
škrtnuto pro neplacení	16	„ „	= 38

takže koncem r. 1929 jest členů	471
z toho zakládajících	22
musei a jiných korporací	97

Ku konci uvádím ještě, že se v Olomouci utvořil zvláštní kroužek numismatiků a podobný kroužek se má utvořiti i v Brně. Zakoupili jsme od České akademie věd a umění numismatické spisy vydané dr. Nohejlovou a drem Skalským a získali tak výhody pro naše členy.

Velectěné dámy a pánové, s hrdostí referuji o naší činnosti v jedenáctém roce trvání společnosti. Můžeme s klidem a uspokojením hleděti na vykonanou práci a s důvěrou patřiti i do budoucnosti. Za těch několik let svého trvání, získala si společnost uznání doma i v cizině a stala se ne poslední složkou našeho kulturního života. Je na nás, abychom úsilovnou a poctivou prací udrželi ji na této výši.

Pokladník společnosti pan ředitel *Přibil* přednáší zprávu pokladní:

P ř í j e m:

Pokladní hotovost			Kč	5.992·74
Příspěvky členů zakládajících	Kč	400·—		
Příspěvky členů řádných	„	16.227·95	„	16.627·95
Subvence na rok 1929: řádné	„	11.407·—		
zvláštní	„	12.990·—	„	24.397·—
Příjem za publikace			„	6.137·16
Dary, výnosy a náhrady:				
Dary společnosti věnované na liter. fond	Kč	2.070·—		
Výnosy na tiskový fond	„	931·50		
Náhrady za tisk	„	1.202·75	Kč	4.204·25
Úroky z uložených peněz			„	1.726·77
Příjem za publikaci dr. Nohejlové			„	3.236·—
			Kč	62.321·90

V y d á n í:

Tisk časopisu IV. ročník:		
Uhraž. zůst. dluhu z r. 1928	Kč	13.380·50
Tisk V. ročn. Num. čas. čsl.		
Splátka na účet v r. 1929	Kč	30.476·44
Správní výlohy věcné	„	1.753·25
Jubilejní výlohy	„	11.210·90
Zvláštní publikace	„	—·—
Pokladní hotovost k 31. prosinci 1929	„	5.500·81
	Kč	62.321·90

Podle účetních záznamů jest jmění společnosti vykázáno

na účtě fondu základního 4% zúročeného		Kč	3.725·—
na účtě fondu literárního 4% zúr.		„	2.169·50
na účtě fondu tiskového po úhradě schodku za časopis	Kč 10.104·58		
a schodku na účtě správ. výloh	„ 211·65		
zůstatek		„	13.401·46
celkem		Kč	19.295·96
odečísti sluší nedoplatek za dílo dr. Nohejlové „Z příběhů pražské mincovny"		Kč	921·20
takže jmění společnosti k 31. prosinci 1929 činí		Kč	18.374·76

oproti Kč 18.671·99 v roce předcházejícím.

K informaci poznamenává p. pokladník, že náklad V. roč. našeho časopisu vyžádal si částky ..... Kč 40.899·40
kdežto na příspěvcích uhraženo bylo nám pouze ..... „ 16.427·95

Za uplynulý rok bylo přijato a vyúčtováno 225 denních výpisů pošt. úřadu šekového. Celkový účetní obrat vykazuje za rok 1929 částku .... Kč 124.542·21

V závěru své zprávy připomíná ještě, že někteří členové zapomínají platiti členský příspěvek a stále ještě jsou upomínáni. Je pochopitelno, že se tak snahy výboru značně ztěžují. V zájmu další finanční rovnováhy společnosti jest proto nutno, aby pro příště byly příspěvky včas vyrovnány.

Zpráva knihovníka společnosti pana *dra Turnwalda* byla tato:

Knihovna Numismatické společnosti československé obsahuje čistě numismatických děl a separátů a spisů obsahem na numismatiku se vztahujících celkem 147 exemplářů, z části vázaných, z části brožovaných.

Numismatických časopisů vykazuje knihovna 22, celkem o 137 ročnících resp. svazcích. Kromě toho jest zařazeno 27 spisů rozličného obsahu.

Za vzrůst knihovny v letošním správním roce děkujeme v prvé řadě dárcům z řad našich nových členů čestných a dopisujících, kteří nám zaslali separáty svých prací. Jsou to pp. Blanchet, Friedensburg, Habich, Dworschak, Galster, Mušmov, Schwinkowski a Bauer. Neméně štědrými byli také naši domácí členové a příznivci, pp. dr. Ječný, řed. Přibil, taj. Hauner, Chaura, Striebe, Matásek a pí. Laufrová. Vyslovuji jim tímto vřelý dík.

Nově zapůjčen a v zapůjčení ponechán byl celkem 31 spis, nehledě ke katalogům.

Dále má knihovna 236 různých ceníků a dražebních seznamů mincí, medailí a numismatických knih.

Po přečtení těchto zpráv navrhuje revisor pan dr. Dvořák, aby bylo výboru uděleno absolutorium, což jest jednohlasně přijato. Předseda pan ředitel Pilát děkuje všem, kdo pracovali pro společnost. I. jednatel pan dr. Katz referuje o změně stanov. Návrhy výboru na změnu stanov byly valnou hromadou jednomyslně schváleny. Dosavadní výbor zvolen a doplněn 2 novými členy: slečnou dr. Nohejlovou a panem Karlem Castelinem. Členský příspěvek pro rok 1930 stanoven sumou 40 Kč pro domácí členy a 50 Kč pro členy cizozemské. Při této příležitosti vysloveno bylo panem Chaurou přání, aby byly vydávány pro mimopražské členy čtvrtletně zprávy ze společnosti. Debaty se súčastnili pan inž. Dobrý, ředitel Přibil a dr. Skalský. Věc byla odkázána výboru. Pan dr. Dvořák navrhuje, aby byl vypracován knihovní řád. Volné návrhy, které by bylo možno projednati, žádné nedošly. Přednáší tedy pan *dr. Skalský* (titul přednášky byl „Hodnota mince v starých dobách") některé poznatky svého studia pro staf „O převodu starých cen z hlediska numismatického", uveřejněné ve sborníku prací na počest prof. dra Pekaře „Od pravěku k dnešku".

Ze správního výboru 11. dubna 1930.

Ustaven výbor. Všem starým členům svěřeny beze změny funkce, které dosud zastávali, dva noví pověřeni: sl. dr. Nohejlová redakcí „Věstníku" a sestavováním zpráv výboru, p. Castelin srovnáním archivu a expedicí tiskopisů. Usneseno zaslati blahopřejné dopisy p. prof. dru Pekařovi, Musejnímu spolku v Pardubicích a Towarzystwu numizmaticznemu v Poznani. Schválena opětná výměna časopisů s maďarskou numismatickou společností. Mimo jiné pak bylo sděleno, že byly nové stanovy

odevzdány úřadům. Živá byla debata o návrhu, aby byly vydávány zprávy ze společnosti. Výbor chce vyjíti tomuto požadavku alespoň potud vstříc, že budou předem poštou oznamovány členům přednášky. Věstník v časopise bude obsahovati referáty o schůzích až po valnou hromadu letošního roku. Časopis r. 1930 vyjde do konce června 1930. Uvažuje se o možnosti společného zájezdu do Čes. Budějovic a Krumlova.

Od 1. ledna 1929 byli přijati ve výborových schůzích tito noví členové:

Abrahamer Nathan, Moravská Ostrava 6, Mariánské Hory.
Bližénec Jan Marie, kapitán pěšího pluku čís. 7, Min. nár. obrany.
Bubeníček J., Ing., Hulín.
Císař J., MUDr., Klatovy.
Drábek A., maj. uměl. salonu, Olomouc.
Dvořák Frant., MUDr., stát. obv. lékař, Červ. Pečky u Kutné Hory.
Froňka Alois, krejčí, Zlín.
Fišer Josef, maj. uměl. záv., Praha II., Václavské nám. č. 69.
Greif Rudolf, maj. tisk. a starosta Obč. záložny malostran., Praha III.
Glos O. Boh., arch., okres. úř. techn. odd., Rožnava.
Halačka Jan, účet. adjunkt řed. p. a t., Brno, Kounicova tř.
Havel Rudolf, maj. drogerie, Koloveč.
Hrabánek Václav, bankéř, Praha II., Václavské nám. 56.
Jirmus Josef, JUDr., advokát, Jablonec nad Nisou.
Kaplánek Karel, Vinohrady, Varšavská 18.
Kidera Josef, studující, Olomouc.
Klepsch Eugen, vlád. rada zemského úř., Smíchov, Zborovská 38.
Kocourek Josef, disponent spořitelny, Bechyně.
Kohl Arnošt, Police n. Met.
Kučera Josef, listonoš, Miletín 29.
Kůna Vladimír, MUDr., Sedlčany.
Kupka Rudolf, pokladník fy V. Hrabánek a spol., Praha II., Václavské nám. 56.
Linhart R., holič, Chrudim 396-III.
Máca Josef, stavit. asist., Třebíč, Zdislavina 265.
Mainx G., Praha I., banka Union.
Maxera Ant., MUDr., odb. lékař chorob. vnitř., Praha-Nusle, Palackého n. 2.
Nebeský Ferdinand, čsl. generál. intendant, Smíchov, Nábřeží Legií 29.
Novotný František, soudní kanc. revident, Praha XII., 1135.
Novotný Jaroslav, klenotník, Praha I., Staroměstské nám. 30.
Nun Hanuš, tajemník min. obchodu, Praha I.-78.
Palivec Václav, Praha III., Mělnická ul.
Pokorný Jan, Mr. Ph., lékárník, Vlachovo Březí.
Polák Bedřich, Olomouc, Prostějovská 36.
Polák Otakar, účet. Občan. zál., Nové Benátky.
Prokopec Karel, Dobřany.
Půlpán Stanislav, zub. technik, Rozdělov u Kladna.
Rosenauer A., MUDr., odb. lékař, Vinohrady, Sázavská ul. č. 17.
Seminář doplomatiky a paleografie při fil. fakultě Masar. university, Brno.
Stabenov Rudolf, Praha II., Lützowova 57.
Stadtherr Jaroslav Václav, četnický strážmistr, Parchoviany, Slovensko.
Štěrba Cyril, učitel, Josefov nad Metují č. 38.
Schulz Eug. Jar., MUDr., stát. obv. lékař, Ždánice, Morava.
Zadražil Ludvík, místodržitelský rada v. v., Vinohrady, Fochova 99.

RÉSUMÉ.

Études.

J. Dobiáš: 2 trésors des deniers romains provenant des Balcans. I. (Pl. II, 19—31.)

C'est une description d'un petit trésor comprenant 124 deniers romains, des années 69 à 193. Déposé dans un petit pot de fer, il fut mis à jour en automne 1928 aux environs de Mezdra en Bulgarie, localité connue grâce à d'autres trouvailles archéologiques de l'époque romaine. Ce trésor ne se compose, comme c'est l'habitude quand il s'agit des trésors enterrés après la réforme de Néron, que des monnaies frappées après cette réforme. Les deniers les plus récents datent de la première année du règne de Septime-Sévère. S'il fallait rattacher l'enterrement de ce trésor aux événements politiques de cette époque, on pourrait envisager le plutôt les désordres qui eurent lieu aux Balcans après la mort de Pertinax, c'est-à-dire l'été 193, an de l'expédition de Septime-Sévère contre Pescennius Niger, qui menacait de la Thracie la Mésie (la Bulgarie actuelle). La majorité des monnaies est à l'état de fleur de coin. C'est pour cela qu'elles se prêtent très bien aux études métroloqiques. Les grandes différences existant entre le poids des pièces parfaitement conservées du même empereur nous permettent de conclure qu'on ne prenait pas un soin trop grand du même poids des pièces particulières, mais qu'on veillait surtout à ce que d'un certain poids d'argent fût frappé le nombre prescrit de pièces. On constate que le poids moyen diminue durant le règne de Commode. Le trésor en question comprend quelques variétés en plus de Cohen. Parmi les pièces rares, citons surtout le denier de Marc-Aurèle (Cohen 161) et une imitation barbare du denier de Commode (Cohen 809). (*P. 1—9*)

J. Štolba: Description des trouvailles des monnaies antiques dans les environs de Kolín et anciennes routes de commerce par Kolín.

L'auteur décrit et enregistre 251 monnaies antiques déposées au Musée municipal de Kolín et collectionnées par le docteur Dvořák pendant ses recherches systématiques archéologiques, faites dans les environs de Kolín. Le but de cette étude est de compléter la carte de J. Schránil: „Trouvailles des monnaies antiques en Bohême", publiée aux „Památky archeologické XXVIII, 1906," et d'appuyer la thèse de J. Hellich (publiée dans la même revue), affirmant que la trouvaille des monnaies antiques est en rapport avec les anciennes routes de commerce. Les endroits de

trouvailles des monnaies antiques décrites ci-dessus répondent sans exception aux habitations et aux fosses d'origine romaine, constatées par des études archéologiques. Les routes certifiées par les trouvailles se rejoignent en rayons de l' Est à Kolín et elles se dispersent de nouveau en rayons de Kolín à l' Ouest et au Nord-Ouest, ce qui semble prouver que Kolín était déjà au premier et au deuxième siècle av. J. C. un endroit de commerce important. (P. 10—28)

G. Skalský-J. Schránil: Trouvaille de deniers tchèques et d'argent coupé des premières années du XI-ième siècle. (Pl. I)

Skalský décrit une trouvaille de 160 deniers tchèques. On y trouve entre 14 types 9 jusqu' à présent inconnus. C'est la seconde fouille de la fin du X-ième et du début du XI-ième siècle faite en Bohême qui contient hors de monnaies encore pièces d'argent coupé. Toutes les frappes d'une égalité extraordinaire sont d'origine tchèques probablement de l'année 1002—1003. L'auteur touche la question de monnaies dites de seconde frappe et il s'occupe spécialement des frappes portant au lieu du nom du duc celui du maître-monnayeur qui furent probablement frappées après le mort du Vladivoi avant l'accession au trône du Boleslas le Vaillant. J. Schránil décrit les pièces d'argent coupé et les anneaux temporales de cette trouvaille qui accompagnent très souvent les fouilles de ce temps faites entre l'Elbe et la Vistule. (P. 29—50)

W. Haupt: Traité littéraire sur les trouvailles des bractéates royales faites en Lusace.

L'auteur présente une bibliographie des trouvailles des bractéates royales faites en Lusace. On ne connaît jusqu'à présent fixement ni le lieu de leur frappe, ni leur origine. L'auteur essaie de localiser un groupe des bractéates tchèques et cherche des collaborateurs pour lui aider d'éclaircir cette question difficile. (P. 51—61)

V. Katz: Supplément aux Contremarques sur les gros praguois. (Pl. III)

L'auteur complète son oeuvre du 1927 „Contremarques sur les Gros de Prague" par des suppléments resultés des trouvailles nouvelles et des matériaux, cachés jusqu' à présent dans les collections privées, dont il a reçu des nouvelles. C'est l'article „Prager Groschen" par Otto Lanz dans les communiqués de la Société Numismatique Bavaroise en 1929 (sous la redaction de M. le professeur Buchenau), qui a causé que l'auteur avait publié les déductions nouvelles déjà aujourd' hui. C'est à cet occasion qu' il touche pour la prémière fois à la trouvaille de Kappenberg (déposée au Cabinet de Berlin) laquelle va décrire Dr. Buso Peus. Il décrit spécialement

les contremarques westphaliennes en se servant de l'oeuvre de Roth. Il localise le Nro 1, resp. 11 (*Pl. III*) dans la ville de Münster et la contremarque de la tête de St. Paul au chapitre de Münster. Dans les double-contremarques Nro 1, 3, 4, 5, 6, 7, il présume une convention monétaire, inconnue jusqu' à l'heure, des villes de Münster (1), Lippstadt (4), Osnabrück resp. Wiedenbrück (5, 6, 7) et d'une ville inconnue (Werl?) qui a signé d'une enseigne double. Il considère donc comme telles contremarques doubles aussi les clefs avec panneton double (9, 10, 11, 12). On y discute les possibilités de l'origine non seulement des rouets doubles, mais aussi des contremarques de clef et on y pronnonce des présomptions que, en discutant la localisation, des contremarques avec les clefs, on pourrait penser aussi à d' autres villes de Westphalie et non seulement à Soest. L'auteur met la contremarque au lion de la trouvaille de Kappenberg (Nro 19) à Rheda, Nro 18 à Heidelberg, Nro 20 à Ingolstadt, la contremarque d'aigle Nro 17 à Dortmund. L'oeuvre présente une série de nouvelles contremarques non-publiées (Nro 8, 11, 15, 16, 21, 22, 23, 24, 25) et une série de contremarques qu' on ne peut pas classer (Nro 13. 26, 27, 28, 29, et Nro 56). (P. 63—74)

C. O. Castelin: De la chronologie des „Pfennigs" blancs de Wladislaus. (Pl. II, 1-18)

Le frappage des „Pfennigs" blancs de Bohême de la fin du XV-ième et du commencement du XVI-ième siècle ne trouvait jusqu'ici pas d'attention suffisante, ni dans la description de trouvailles, ni dans la littérature. L'auteur essaie pour ces causes de grouper les „Pfennigs" blancs frappés bilatéraux et unilatéraux, sans date, les soi-disants „Pfennigs blancs" de Wladislaus II (1471—1516) et Louis (1516—1526) sur la base d'une grande trouvaille de ces pièces de monnaie à Neustupov (arrondissement Votice en Bohême) et de fixer la date du frappage. Comme les rapports documentaires en égard de ces pièces de monnaie sont très rares et que les frappages de monnaie contemporains (Gros et Ducats) ne sont à deux exceptions près pas datables, l'auteur s'appuie sur des points comparables des „Pfennigs" mêmes: ce sont l'effigie du lion de Bohême sur la pièce de monnaie, la légende et le titre.

Le groupage chronologique se trouve étayé par le fait, que (ce qui se laisse démontrer) les derniers frappages des „Pfennigs" de Wladislaus II ressemblent aux premiers „Pfennigs" de Louis, et les derniers „Pfennigs" de Louis ressemblent aux premiers frappages de Ferdinand Ier. Les pièces avant et après les changements des deux régimes sont très rassemblantes quant au dessin du lion, à l'inscription, à la forme des lettres etc. A ajouter que le premier des régents, Wladislaus II quelques années après le commencement du frappage des „Pfennigs", a diminué le titre de ces monnaies et comme cela il y a sous son régime des pièces d'un titrage plus ou moins élevé.

En considérant toutes ces raisons, l'auteur dans sa description groupe des différents types de la trouvaille comme suit:

Wladislaus II: *Environ 1483 à 1485* (le frappage des „Pfennigs" blancs ne coincide pas avec le commencement de son régime): „Pfennig" bilatéral, reproduction planche 1, variantes a—e; *environ 1485 à 1500:* „Pfennig" unilatéral, reproduction planche 1, numéro 1—7 montrant l' „ancienne" forme du lion, dans la légende des lettres latines, remplacées plus tard par des lettres gothiques; *environ 1500 à environ 1509:* „Pfennig" unilatéral, reproduction planche 1, numéro 8—10, forme „moyenne" du lion et lettres gothiques; *environ 1509 à 1516:* „Pfennig" unilatéral, reproduction planche 1, numéro 11—19, forme „jeune" du lion, des lettres gothiques, vers la fin des lettres latines;

Louis: *1516 à ?:* „Pfennig" unilatéral, reproduction planche 2, numéro 1—8, simples lettres latines assez grosses; *vers la moitié de son régime:* „Pfennig" unilatéral, reproduction planche 2, numéro 9—12; *? à 1526:* „Pfennig" unilatéral, reproduction planche 2, numéro 13—15, lettres latines fines et ornées.

A la fin l'auteur traite des différentes variantes des légendes et conclut, que certains „Pfennigs" de Louis ont une ressemblance frappante dans le dessin du lion avec les pièces de la monnaie dite „Gros Praguois" frappées par le comte Schlick à Jáchymov (Joachimsthal; voir numéro 14, et numéro 18, de la planche II); d'autres „Pfennigs" de ce régent (p. e. planche II numéro 9, e) ressemblent aux Gros Praguois frappés à Kutná Hora. Puisque la date de ces „Pfennigs" y coincide, l' auteur émet la possibilité, que la Monnaie de Schlick à Jáchymov à son inauguration a frappé à côté des Gros Praguois aussi des „Pfennigs" (planche II, numéro 14—15, lion „B"), dont nous n'avons pas d'autres documents. (P. 75-94)

E. Nohejlová: Remarques sur quelques frappes de la Monnaie de Prague. (Pl. IV)

1. Deux ducats d'or, portant le nom de St. Ladislaus.

Les ducats d'or avec le nom de St. Ladislaus, datant de l'année 1562 *(planche IV 1)* et 1569 (p. IV 3) sont attribués par l'auteur à Praha. Le coin pour le premier fut gravé par Mathieu Doctor, pour le second par Nikl Milicz. Doctor copiait les modèles de Vienne et de Linz (ces deux ateliers monnétaires ainsi que celui de Gratz imitaient les ducats d'or hongrois si précisement, que ceux-ci portent même la figure et la légende du patron hongrois St. Ladislaus.)

On ne peut pas constater pourquoi les ducats tchèques qui jusqu' à l'année 1547 avaient la figure de St. Wenceslas, portaient, à ce temps là, la légende d'un patron étranger. Il en faut chercher la cause soit dans les

idées centralisatrices de Ferdinand Ier., soit dans les circonstances commerciales ou simplement dans le hasard.

2. Une pièce de 60 Kreutzer de l'année 1572.

Cette monnaie se trouve au Musée de Vienne. Sur la base de la comparaison avec les autres frappes de cette époque, l'auteur juge que cette pièce qui ne porte aucune signature de maître-monnayeur et qui est tout à fait différente des frappes singulières des séries fermées des trois atéliers monétaires (Kutná Hora, Jáchymov, Budějovice) lesquelles, tant nous savons, frappaient des monnaies bien lourdes en 1570—1573, est à attribuer à Praha. Peut être qu'elle était frappée dans la seconde moitié de l'année 1572 donc seulement comme essai. Les fers bien nonchalants, coupait un tailleur inconnu qui se servait d'une exemple probablement d'une frappe praguoise des années précédentes des coins de Milicz qui ont été confectionnés d'après les modèles de Řasný. (P. 95-102)

V. Katz: Quelques monnaies tchèques peu connues. (Pl. V et VI)

I. Un Gros Praguois du 1543 de l'atelier monétaire de Jáchymov (Joachimsthal.)

Le Gros portant la marque „croissant" du monétaire Wolfgang Roll est en rapport avec le dernier Gros frappé à Prague en 1542 par le monétaire Sauermann de Jelč et avec le Gros Praguois du 1544 frappé à Jáchymov par Martin Kempf. *(Pl. V No. 6)*

II. Un Thaler de Jáchymov sans date de Ferdinand Ier (1526—1564.)

Description d'un Thaler d'occassion frappé à l'atelier monétaire de Jáchymov par le maître-monnayeur Hans Weitzelmann des fers de Hieronyme Magdeburger. *(Pl. V No. 1)*

III. Thalers de Maximilien II du 1574 et 1576.

Deux Thalers d'un atelier monétaire tchèque semblables à ceux de Kutná Hora, mais portant un „demi-lion" sur un écu sous le buste. Les coins proviennent probablement d'un tailleur de fers peu habile des temps de Řasný. *(Pl. V No. 4 et 5)*

IV. Thalers tchèques de Rodolphe II du 1602 et 1603.

A. (et B.) Deux Thalers Praguois du 1602 sans marque monétaire. *(Pl. VI No. 5 et 6)*

C. Thaler de Kutná Hora du 1602. *(Pl. VI No. 1)*

D. Thaler de Kutná Hora du 1602 et 1603. *(Pl. VI No. 8)*

L'auteur motive en détail l'attribution à Prague des Thalers A. (et B.) et fixe la suite de leur frappe ainsi que l'uniforme type des Thalers tchèques du 1603 en déterminant les tailleurs de fers respectives.

V. Un Double-Thaler de Ferdinand II du 1622 valable 300 Kreutzers frappé à Kutná Hora. (Pl. V No. 7)

L'unique monnaie jusqu' à présent connue dite „Kipper Double-Thaler".

VI. Un Double-Thaler de Ferdinand II du 1623 frappé a Prague. (Pl. V No. 2)

Un Double-Thaler portant le buste du roi et la marque du monétaire Suttner de Suttenbach.

VII. Un Thaler Praguois de Ferdinand II du 1624. (Pl. V No. 3)

Un Thaler portant l'écu d'Autriche-Bourgogne sur la poitrine du „double-aigle".

VIII. Un Double-Ducat d'or de Ferdinand III du 1651. (Pl. VI No. 9)

Un Double-Ducat portant comme marque un „point encerclé". (P. 103—110)

V. Katz: Médailles sur les cloches de Prague du fondeur de cloches Thomas Jaroš. (Pl. VII)

Le fondeurs de cloches Thomas Jaroš décorait la bordure de ses cloches qui sont les plus grandes de Prague: „Sigismund" de la cathédrale de St. Guy et „Maria" de l'église de Týn, par des médailles. L'auteur les décrit et classifie selon leur provénience. La médaille de Jesus Christ (Lanna Nro 354) est de l'origine italienne, ainsi que la médaille de Charles Quint (Bernhard 158) par Giovanni Bernardo, et la médaille de Don Philipp par Leone Leoni. Les artistes allemands sont représentés par Bernard Beham jun. avec la médaille Maximilien et Marie Burgund, ensuite Hans Daucher avec sa médaille de Ferdinand et Anna. Les médailleurs de Kremnice représente Krištof Füssel avec la médaille de Louis et Marie (Bataille de Mohacs) Ferdinand Ier (1541) et la médaille biblique de Jonas et de la Résurrection sans date; on peut la dater de 1549, c'est à dire de l'an, ou la cloche „Sigismund" fut achevé. C'est le maître Nickel Milicz de Jáchymov qui a coupé la grande médaille avec la Sainte cène et le dernier Jugement de l'année 1546, la noce de Canaa et Jésus dans le temple de l'année 1545 *(Pl. VII Nro 1)*. Une médaille biblique avec David et Lot *(Pl. VII Nro 5)* est faite dans le style des travaux de Concz Welcz. Le médailleur d'alors de la cour Joachim Deschler est représenté par un nombreux groupe de médailles suivantes: celle de Ferdinand (1545), celle de Maximilien (1548) et celle de Vratislav de Pernstejn *(Pl. VII Nro 3*; 1549) et celle du Jaques de Granov *(Pl. VII Nro 4)*. L'auteur est convaincu que Deschler est aussi l'auteur de deux grands médaillons, qui représentent l'Annonciation et la Sainte Trinité et tente de prouver ce fait en les comparant avec d'autres oeuvres de ce maître. Les autres

médailles, qui se trouvent encore sur les cloches sont les suivantes: celle de Dubanský *(Pl. VII Nro. 6)*, celle de Jaques Kočka de Kotzenstein et enfin celles de Quillaume Trčka de Lípa et Jaques de Granov. (P. 111—116)

Miscellanées.

J. Dobiáš: Les monnaies romaines découvertes à Trenčín et aux environs de Trenčín. C'est une description de 14 pièces romaines trouvées au cours des dernières années à Trenčín en Slovaquie, ville célèbre grâce à une inscription romaine gravée sur un rocher sur lequel s'élève un château moyenâgeux, et commémorant une victoire de deux empereurs (probablement Marc-Aurèle et Commode, en 179). Ces monnaies témoignent une fois de plus de l'importance de la route traversant la vallée du Váh à l'époque romaine. *(P. 117—119)*

G. Skalský: Remarques sur la trouvaille de Mančice. (1890.)— Parmi les deniers tchèques du X-ième siècle on trouva dans cette fouille quelques pfennings du type bavarois-autrichien. L'auteur constate qu'on a ajouté ces monnaies à cette trouvaille après sa découverte et réhabilite ainsi cette fouille qui est très importante pour la date de quelques types de deniers tchèques du X-ième siècle. *(P. 119—121)*

V. Katz: Un jeton Nurembergeois du roi de Bohême. — L'auteur décrit le jeton „Neumann 32527" et cherche son origine dans l'atelier monétaire du Valentin Maler. *(P. 121—122)*

V. Katz: Un jeton de Paul Christian de Koldín et de Simon Proxenius de Sudetis. — Description d'un jeton d'argent de deux célèbres jurisconsultes Praguois provenant de l'atelier de médailleur de Kutná Hora George de Řasná. *(P. 122—123)*

Fr. Papoušek: Contribution à l'histoire de la Monnaie des Princes-Evêques et Princes-Archevêques d'Olomouc (Olmütz) à Kroměříž. — L'auteur cite quelques contrats de louage du XVII-ième siècle de cet atelier et lui attribue la marque SAS sur les frappes des années 1679-1695. *(P. 123—124)*

J. Vyvlečka: Médaille d'intronisation du Prince-Evêque Jacques Ernest Comte de Liechtenstein. — Description détailée de cette médaille d'un évêque d'Olomouc (Olmütz) du 1740 ainsi que d'une estampe d'Antoine Joseph Schindler *(Pl. VIII)* sur laquelle est bien démontrée la manière de la distribution au peuple des jetons semblables. *(P. 125—126)*

A. R.: Papier-Monnaie. — Enumération du Papier-Monnaie qui circulait depuis l'année 1759 au terrain de la République Tchécoslovaque d'aujourd'hui et du Papier-Monnaie de nécessité de la Slovaquie. *(P. 126—131)*

	Page
Trouvailles	131—148
Littérature	148—163
Revues	163—176
Musées - Expositions - Nouvelles différentes - Nouvelles frappes - Ventes numismatiques - Personel	176—182
Procès-verbaux de la Société numismatique tchécoslovaque	183—200

Redaction: Dr. G. Skalský, Praha II, Musée national.
Administration: Dr. V. Katz, Praha VII, Sochařská 333.
Abonnement: Kč 50·—

Artikel.

Josef Dobiáš: Zwei Funde römischer Denare auf dem Balkan. I. (Tafel II., 19—31.)

Der Autor beschreibt einen kleinen Schatz von 124 römischen Denaren aus den J. 69—193, welche im Herbste 1928 bei Feldarbeiten in einem eisernen Töpfchen bei Mezdra in Bulgarien gefunden wurden, das auch durch andere römische Funde bekannt ist. Der Schatz enthält nicht Münzen aus der Zeit vor der Reform Neros, wie es bei nach dieser Reform vergrabenen Schätzen regelmäßig der Fall ist. Die letzten Denare stammen aus dem ersten Jahre der Regierung des Septimius Severus. Wenn es notwendig ist die Vergrabung des Schatzes mit öffentlichen Ereignissen zu verknüpfen, könnte man am ehesten an die Wirren denken, welche in den Donaugegenden nach dem Tode des Pertinax herrschten, als Septimius Severus im Sommer 193 gegen Pescennius Niger zog, der von Thrakien aus Moesien, das heutige Bulgarien, bedrohte. Die Münzen sind zum größten Teile fleur de coin und deshalb zu metrologischen Studien sehr geeignet. Die großen Gewichtsunterschiede der vollkommen erhaltenen Prägungen desselben Herrschers zeigen, daß nicht das gleiche Gewicht der einzelnen Stücke streng eingehalten, sondern daß nur aus einem bestimmten Gewichte Silbers die vorgeschriebene Anzahl von Münzen herausgebracht wurde. Unter Commodus ist ein Sinken des Durchschnittgewichtes bemerkbar. Der Schatz enthält einige Varianten von Cohen, von selteneren Stücken besonders den Denar des Aurelius, Cohen 161, und eine barbarische Nachahmung des Denars von Commodus, Cohen 809. (S. 1—9)

Josef Štolba: Beschreibung der Funde antiker Münzen in der Umgebung von Kolín und uralte Handelsstrassen durch Kolín.

In diesem Artikel werden 251 antike, im Kolíner städtischen Museum aufbewahrte Münzen beschrieben und registriert, welche MUDr. F. Dvořák

bei systematisch durchgeführten archäologischen Forschungen in der Umgebung von Kolín gesammelt hat. Der Zweck der Arbeit ist: 1. Die von J. Schránil in den „Památky archeolog. XXVIII., 1906" veröffentlichte Karte „Funde der antiken Münzen in Böhmen" zu ergänzen und 2. die These J. Hellichs (veröffentlicht in demselbem Werke), dass die Funde antiker Münzen in Verbindung mit den uralten Handelsstrassen sich befinden, zu stützen. — Die Fundorte der beschriebenen antiken Münzen sind sämtlich durch archäologisch sichergestellte Siedlungen und Begräbnisstätten römischer Provenienz gedeckt und da die durch diese Funde bewiesenen Strassen strahlenmässig von Osten in Kolín zusammenlaufen und von da aus wiederum strahlenmässig nach Westen und Nordwesten auseinanderlaufen, scheint bewiesen zu sein, dass die Stadt Kolín schon im ersten und zweiten Jahrhunderte vor Christi ein wichtiger Handelsplatz war. (S. 10—28)

Gustav Skalský-Josef Schránil: Ein Fund von böhmischen Denaren und Hacksilber aus den ersten Jahren des 11. Jhts. (Tafel I.)

G. Skalský bespricht zunächst einen Fund von etwa 160 Denaren, der unter 14—9 bisher unbekannte Typen enthielt. Er ist deshalb sehr wichtig, weil er als zweiter in Böhmen aus dem Ende des 10. und dem Beginne des 11. Jhts. neben Münzen auch Hacksilber enthielt, ein reiner Heimatfund ist und Prägungen aus einer ganz kurzen Zeitspanne, höchstwahrscheinlich nur aus den J. 1002 und 1003 aufweist. Der Autor beschreibt den Fund genau, wobei die auffallende Stempelgleichheit vieler Stücke betont und erklärt und die Frage der „Nachmünzen" berührt wird, sucht die Prägungen aus der ersten und der zweiten Regierungszeit Boleslav III. und jene Vladivojs festzustellen und wendet besondere Aufmerksamkeit den Münzen zu, welche überhaupt nicht den Namen des Herzogs, sondern nur des Münzmeisters oder Münzpächters tragen, insbesondere jenen mit der Aufschrift TVTVEHVERCV u. ä. *(Taf. I., Nr. 11)*, welche alle der Zeit nach dem Tode Vladivojs vor dem Regierungsantritte Boleslav Chrobrys zugeteilt wurden.

J. Schránil beschreibt dann am Schlusse kurz die Hacksilberstücke und die Schläfenringe des Fundes, wie sie gewöhnlich in Funden zwischen Elbe und Weichsel aus derselben Zeit vorkommen, und bildet sie ab. (S. 29—50)

Die literarische Überlieferung über Oberlausitzer Funde von Königsbrakteaten. Mitgeteilt von W. Haupt.

Die vorliegende Arbeit, die lediglich eine Art Bibliographie darstellen will, erhebt nicht den Anspruch, neue wissenschaftliche Ergebnisse mitteilen zu wollen, weil über das behandelte Gebiet noch keine abschliessenden wissenschaftlichen Ergebnisse vorliegen. Mit Sicherheit kann man nur sagen, daß der überwiegende Teil um die Mitte des 13. Jahrhunderts in der damals

von den böhmischen Königen regierten Oberlausitz entstanden ist. Schon über ihren Prägeort gehen die Meinungen auseinander: Ob sie in Bautzen, Görlitz oder Zittau entstanden sind, ist trotz verschiedener Vermutungen ungewiß. Für ihre Oberlausitzer Abkunft sprechen die geschlossenen Funde innerhalb oder in nächster Nachbarschaft derselben, auch das gleichzeitige Auftreten derselben Stücke in verschiedenen Funden. Es wird durch diese Zusammenstellung, die sich bemüht hat, möglichst alle in der heimatkundlichen und numismatischen Literatur verstreuten Fundberichte zu erfassen, die Möglichkeit gegeben, eine Gruppe der böhmischen Königsbrakteaten zu lokalisieren. Darüber hinaus erhofft der Verfasser, der mit einer Bearbeitung der gesamten Oberlausitzer Brakteatenprägung beschäftigt ist, den einen oder andern Brakteatenforscher anzuregen, die böhmischen Brakteatenfunde auf das vereinzelte oder zahlreiche Vorkommen der beschriebenen Typen zu untersuchen. Eine solche Ergänzung kann unter Umständen wenigstens auf einen Teil dieser Funde ein neues Licht werfen. Jedenfalls wird eine wissenschaftlich einwandfreie Bearbeitung dieses an Rätseln reichen Gebietes erst möglich durch Kenntnis auch des ausserhalb der Oberlausitz aufgefundenen Materials gleicher Art.

Die Funde wurden auf gleiche Typen hin untersucht. Bei der verschiedenen Ausdrucksweise der herangezogenen Quellen bleibt die Möglichkeit bestehen, daß einzelne gleichartige Stücke übersehen wurden. Andererseits muß damit gerechnet werden, daß gleich beschriebene Stücke sich durch ihre Machart unterscheiden, was aus dem Wortlaut nicht hervorgeht und an den meist verlorenen Originalen nachzuprüfen nicht möglich ist. (S. 51—62)

Viktor Katz: Noch einmal Gegenstempel auf Prager Groschen. (Tafel III.)

Nach Veröffentlichung seiner Arbeit „Gegenstempel auf Prager Groschen" (Praha 1927) hat sich dem Autor neues Material erschlossen, da ihm von vielen, meistens in Privatsammlungen verborgenen Gegenstempeln Nachricht zugekommen ist. Die Veröffenflichung des Artikels von Otto Lanz „Prager Groschen" in den Mitteilungen der Bayerischen Numismatischen Gesellschaft 1929, dem durch die Redaktion Prof. Buchenaus eine besondere Wichtigkeit verliehen wurde, beschleunigte die Ausgabe dieses Nachtrages. Bei dieser Gelegenheit berührt der Autor auch teilweise das Material aus dem im Berliner Kabinett erliegenden Kappenberger Funde, der nunmehr von Dr. B. Peus beschrieben werden wird, und bespricht unter Benützung des Wappenbuches von Roth die westfälischen Gegenstempel auf Prager Groschen. Er begründet die Zuteilung von No. 1, bzw. 11 *(Tafel III.)* an die Stadt Münster und die Zuweisung des Pauluskopfes (No. 2) an das Münsterische Domkapitel. In den Doppelkontramarken 1, 3, 4, 5, 6, 7, vermutet er eine bisher unbekannte Münzkonventien der westfälischen Städte Münster (1), Lippstadt (4), Osnabrück bezw. Wiedenbrück (5, 6, 7)

und einer unbekannten Stadt (Werl?), die mit dem Doppelschild No. 3 gezeichnet hat. Er betrachtet als solche Doppelkontramarken auch die Schlüssel mit Doppelbart (9, 10, 11, 12).

Eingehend werden hier die Möglichkeiten des Ursprunges nicht nur der Doppelräder, sondern auch der Schlüsselkontramarken besprochen, wobei die Vermutung ausgesprochen wird, dass nicht alle Schlüssel von Soest herrühren und dass auch andere westfälische Orte in Betracht gezogen werden sollten. Die Löwenkontramarke aus dem Kappenberger Fund (No. 19) verlegt der Autor nach Rheda, dagegen jene No 18 nach Heidelberg, No. 20 nach Ingolstadt, die Adlerkontramarke (No. 17) nach Dortmund. Die Arbeit bringt eine Reihe neuer, bisher nicht publizierter Gegenstempel: Ein Rad (No. 8) (Erfurt?), einen Gegenstempel ohne Einfassung von Paderborn (No. 15), die Göttinger Kontramarke ohne Krone (No. 11, 16), den Lindenbaum von Lindau (No. 21), das Lamm von St. Gallen (No. 22), die Minuskel ȟ von Heidelberg (No. 23), das A von Marsberg (No. 24), den Mohrenkopf von Freising oder Koburg (No. 25) und eine Reihe uneinteilbarer Gegenstempel (No, 13, 26, 27, 28 und 29.). Der Autor bestreitet die Richtigkeit einiger Zuteilungen von Lanz, so des Gegenstempels für Tirol, St. Leoben, verlegt das gotische ȟ im Schilde aus Halberstadt nach Süddeutschland (Heidelberg, Heilbrom, Hildesheim), die Eichenblätter im Schilde (No. *56* seiner Arbeit) nach Westfalen, bestreitet die Existenz des Gegenstempels von Dillingen und stellt durch Vergleich mit den Münzen die Chronologie der Nürnberger Kontramarke (N) zusammen. Er bestreitet den Gegenstempel von Freiburg in Breisgau und glaubt in dem Stempel *134* und *135* seiner Arbeit, den Smolík für Henneberg in Anspruch genommen hat, den Löwenkopf von Laufenburg zu erblicken.

Es wird noch die Richtigkeit anderer Zuteilungen von Gegenstempeln erwogen und geprüft. Zum Schlusse wird der Wunsch geäußert, daß den lokalen Funden von Prager Groschen mit Gegenstempeln mehr Aufmerksamkeit gewidmet und bei den Fundbeschreibungen auch die Reihenfolge der Stempeleinschläge notiert werde. (S. 63—74)

C. O. Castelin: Zur Chronologie der Wladislaus-Heller. (Tafel II., 1—18).

Den böhmischen Hellerprägungen aus dem Ende des XV. und Anfang des XVI. Jahrhunderts wurde bis jetzt weder bei der Beschreibung von Funden noch in der einschlägigen Literatur grössere Aufmerksamkeit gewidmet. Der Verfasser versucht daher die zweiseitigen und einseitigen, undatierten, sogenannten „weissen Pfennige" Wladislaus des Zweiten (1471—1516) und Ludwigs (1516—1526) auf Grund eines grösseren Fundes dieser Münzen in Neustupov (Bezirk Votice, Böhmen) in Gruppen zu teilen und deren Prägezeit festzustellen. Da urkundliche Nachrichten über diese Münzen nur spärlich vorliegen und die gleichzeitigen Prägungen (Groschen und Dukaten) bis auf zwei Ausnahmen auch nicht datierbar sind, stützt sich der Verfasser

auf die durch die Pfennige selbst gebotenen Vergleichspunkte ; als solche ergeben sich die Figur des auf diesen Münzen dargestellten böhmischen Löwen, die Umschrift und der Feingehalt.

Die chronologische Einteilung wird nun durch die Tatsache unterstützt, dass, wie sich zeigen lässt, die letzten (jüngsten) Pfennigprägungen Wladislaus des Zweiten den ersten (ältesten) Prägungen Ludwigs und dessen letzte (jüngste) Pfennige den ersten Pfennigprägungen Ferdinands I. gleichen. Die Stücke vor und nach den beiden Thronwechseln ähneln einander stark hinsichtlich der Zeichnung des Löwen, der Umschrift und Buchstabenformen etc. Dazu kommt, dass der erstgenannte der drei Herrscher, Wladislaus, wenige Jahre nach Beginn seiner Pfennigprägung den Feingehalt seiner Silbermünzen herabsetzte ; es gibt daher von ihm Stücke mit höherem und mit niedrigerem Silbergehalte.

Unter Berücksichtigung aller dieser und noch anderer Momente teilt daher der Verfasser bei der Beschreibung der in dem Funde enthaltenen verschiedenen Typen dieselben in folgende Gruppen:

Wladislaus II.: *ca. 1483 bis 1485* (die Pfennigprägung beginnt nicht gleich mit seinem Regierungsantritt): Zweiseitige Pfennige, abgebildet Tafel 1, Varianten a—e ; *ca. 1485 bis ca 1500*: einseitige Pfennige, abgebildet Tafel 1, No. 1—7, mit „alter" Löwenform ; in der Umschrift lateinische Buchstabenformen, die später durch gotische verdrängt werden ; *ca. 1500 bis ca. 1509:* einseitige Pfennige, abgebildet Tafel 1, No. 8—10, mit „mittlerer" Löwenform und gotischen Buchstaben ; *ca. 1509 bis 1516*: einseitige Pfennige, abgebildet Tafel 1, No. 11—19, „junge" Löwenform und gotische Buchstaben, zu welchen gegen Schluss wieder lateinische treten.

Ludwig: *1515 bis ?*: Einseitige Pfennige, abgebildet Tafel 2, No. 1—8, grössere einfache lateinische Buchstaben ; *um die Mitte der Regierung:* einseitige Pfennige, abgebildet Tafel 2, No. 9—12 ; ? *bis 1526:* einseitige Pfennige, abgebildet Tafel 2, No. 13—15, verzierte feine lateinische Buchstaben.

Zum Schlusse bespricht der Verfasser die verschiedenen Varianten der Umschriften und weist schliesslich darauf hin, dass gewisse Ludwigspfennige in der Zeichnung des Löwen auffallende Ähnlichkeit mit den in der Münzstätte Joachimsthal von den Grafen Schlick geprägten Prager Groschen zeigen (vergl. *Tafel II., No. 14 mit No. 18)* ; andere Heller dieses Herrschers (z. B. *Tafel II., No. 9)* gleichen wieder den in Kuttenberg geprägten Prager Groschen (*Tafel II., No. 17*). Da auch die zeitliche Ansetzung der betreffenden Pfennige im Einklange damit steht, besteht nach Ansicht des Verfassers die Möglichkeit, dass die Schlicksche Münzstätte Joachimsthal nach ihrer Eröffnung neben Prager Groschen auch

Pfennige *Tafel II., No. 14—15,* Löwe „B") geprägt hat, die uns sonst nicht urkundlich belegt sind. (S. 75—94)

Em. Nohejlová: Bemerkungen zu einigen Prägungen der Prager Münzstätte. (Tafel IV.)

I. Zwei Dukaten mit der Umschrift S. Ladislaus.

Die Autorin teilt Prag die Dukaten vom J. 1562 *(Tafel IV., No. 1)* und vom J. 1569 *(Tafel VI., No. 3)* mit der Umschrift S. Ladislaus zu. Die Stempel für den ersten schnitt Mates Doctor, für den zweiten Nikl Milicz. Der Avers seiner Arbeit ist derselbe wie auf dem Dukaten vom J. 1566. Doctor arbeitete nach Wiener und Linzer Vorlagen (beide Münzstätten und auch Graz ahmen die ungarischen Dukaten so vollkommen nach, daß ihre Prägungen den ungarischen Landespatron S. Ladislaus und seine Legende tragen). Milicz benützte wahrscheinlich eine ähnliche Vorlage. Beide Dukaten sind wohl die ersten Arbeiten dieser Art der genannten Stempelschneider. Wir können heute nicht entscheiden, warum die böhmischen Dukaten, welche bis zum J. 1547 den Hl. Wenzel veranschaulichen, die Legende eines fremden Patrons tragen. Möglicherweise geschah es durch Zufall, vielleicht aber auch in Folge der Zentralisationsbestrebungen Ferdinands I., vielleicht nur aus Handelsrücksichten.

II. Ein Sechzigkreuzerstück vom J. 1572.

Die Münze *(Tafel IV., No. 11)* liegt im Museum der Stadt Wien. Auf Grund des Vergleiches mit den Prägungen der anderen Münzstätten urteilt die Autorin, daß dieses Stück, welches kein Münzmeisterzeichen trägt und sich ganz von den einzelnen Prägungen der geschlossenen Reihen der drei Münzstätten (Kuttenberg, Joachimsthal, Budweis) unterscheidet, welche, soviel wir wissen, am Anfange der 70er Jahre schwere Münzen prägten, nach Prag zu verlegen ist. Sie kann in der zweiten Hälfte des Jahres 1572, vielleicht nur als Probestück, geschlagen worden sein. Die sehr fahrlässig gearbeiteten Eisen schnitt ein uns unbekannter Stempelschneider, welchem wahrscheinlich eine Prager Prägung der 60er Jahre aus den Stempeln Miliczs, welche nach den Mustern Řásnýs verfertigt wurden, zur Vorlage diente. (S. 95—102)

Viktor Katz: Einige wenig bekannte böhmische Münzen. (Tafel V. u. VI.)

I. Ein Prager Groschen vom J. 1543 aus der Joachimsthaler Münzstätte.

Der Groschen trägt das Münzzeichen Halbmond des Münzmeisters Wolfgang Roll und bildet das Verbindungsglied zwischen dem letzten in Prag geprägten Prager Groschen des Münzmeisters Sauermann von Jelč vom J. 1542 und dem in Joachimsthal geprägten Prager Groschen des Münzmeisters Martin Kempf vom J. 1544. *(Tafel V., No. 6)*

II. Ein Joachimsthaler Taler o. J. von Ferdinand I. (1526—1564)

Die Beschreibung eines Gelegenheitstalers aus der Joachimsthaler Münzstätte des Münzmeisters Hans Weizelmann aus den Eisen Hieronymus Magdeburgers. *(Tafel V., No 1)*

III. Taler Maximilians II. vom J. 1574 und 1576.

Zwei Taler Maximilians II. aus einer böhmischen Münzstätte, ähnlich jenen aus Kuttenberg, doch mit einem halben Löwen im Schildchen unter dem Brustbild, die auf gleichzeitige Lieferungen von Prägeeisen seitens eines wenig geschulten Eisenschneiders zur Zeit Řásnýs hinweisen. *(Tafel V., No. 4 und 5)*

IV. Böhmische Taler Rudolfs II. aus den J. 1602 und 1603.

A und *B*. Zwei Prager Taler vom J. 1602 ohne Münzzeichen. *(Tafel VI., No 5 und 6)*

C. Kuttenberger Taler vom J. 1602. *(Tafel VI., No 1)*

D. Kuttenberger Taler vom J. 1602 und 1603. *(Tafel VI., No 8)*

Der Autor begründet eingehend die Zuweisung der Taler *A* und *B* nach Prag und stellt die Reihenfolge dieser Gepräge zusammen. Die Prägeeisen zu den Talern *A—C* sind Arbeiten von Johann Konrad Greuter, die Eisen zu den Talern *D* dürften vom Eisenschneider Heinrich Gernhardt herrühren. Es wird der einheitliche böhmische Talertypus vom J. 1603 besprochen, für den Greuter Eisen nach Prag, Kuttenberg und Budweis geliefert hat, wobei auf Stilunterschiede der Münzen der einzelnen Münzstätten hingewiesen wird.

V. Ein Kuttenberger Doppeltaler Ferdinand II. v. J. 1622 von 300 Kr. (Tafel V., No. 7)

Der einzig bisher bekannte Kipper - Doppeltaler.

VI. Ein Prager Doppeltaler Ferdinand II. vom J. 1623. (Tafel V., No. 2)

Ein Doppeltaler mit dem Brustbild des Herrschers und Münzzeichen des Münzmeisters Suttner von Suttenbach.

VII. Ein Prager Taler Ferdinand II. vom J. 1624. (Tafel V., No. 3)

Ein Taler mit dem österr.-burgundischen Schild auf der Brust des Doppeladlers.

VIII. Ein Doppeldukaten Ferdinand III. vom J. 1651. (Tafel VI., No. 9)

Ein Doppeldukaten mit einem Punkt im Kreis als Münzzeichen. (S. 103—110)

Viktor Katz: Medaillen auf den Prager Glocken des Glockengiessers Thomas Jaroš. (Tafel VII.)

Der Glockengiesser Thomas Jaroš hat seine grössten Prager Glocken den „Sigismund" auf dem St. Veitsdom und die Glocke „Maria" auf der Theinkirche auf dem Glockenrande mit Medaillen verziert. Der Autor beschreibt diese Medaillen und teilt sie nach den Künstlern ein. Italienischen Ursprungs ist die Christusmedaille (Lanna No. 354), die Medaille auf Karl V. (Bernhart 158) von Giovanni Bernardo, die Medaille auf Don Philipp von Leone Leoni. Von deutschen Künstlern ist Bernhart Beham der Jüngere mit der Medaille auf Maximilian und Maria von Burgund, Hans Daucher mit seiner Medaille auf Ferdinand und Anna vertreten. Die Kremnitzer Medailleure vertritt Christof Füssel mit der Medaille auf Ludwig und Maria (Schlacht von Mohacs), Ferdinand I. (1541) und der undatierten biblischen Medaille mit Jonas und der Auferstehung, die hier durch die im Jahre 1549 fertiggestellte Glocke „Sigismund" datiert wird. Von dem Joachimsthaler Meister Nickel Milicz ist die grosse Medaille mit dem letzten Abendmahl und Jüngsten Gericht vom Jahre 1546 und eine bisher unedierte Medaille mit der Szene der Hochzeit zu Kanaan und Jesus im Tempel vom Jahre 1545 *(Tafel VII., No. 1)*. Eine biblische Medaille mit David und Lot *(Tafel VII., No. 5)* nähert sich den Arbeiten Concz Welczs. Besonders zahlreich ist der damalige Hofmedailleur Joachim Deschler vertreten. Von ihm ist hier die Medaille Ferdinands vom Jahre 1545, die Medaille auf Maximilian (1548), die Medaille des Vratislav von Pernstein (1549?) *(Tafel VII., No. 3.)* und Jakob von Granov (1545) *(Tafel VII., No. 4)*. Der Autor glaubt in Deschler auch den Urheber der beiden grossen Medaillone zu erkennen, welche die Verkündigung Marias und die Heilige Dreifaltigkeit darstellen, und bemüht sich in diesen Arbeiten durch Vergleich mit anderen Deschlerischen Werken dessen Hand nachzuweisen. Ausserdem befinden sich noch auf den Glocken Medaillen des Udalrich Dubanský *(Tafel VII., No. 6)*, Jakub Kočka von Kotzenstein, Wilhelm Trčka von Lípa und Jakob von Granov. (S. 111—116)

Miscellanea.

Jos. Dobiáš: Römische Münzen aus Funden in Trenčín und seiner Umgebung. — Es werden 14 römische Münzen beschrieben, welche in Trenčín in der Slovakei gefunden wurden, welches durch eine römische, in den dortigen Burgfelsen eingehauene Inschrift berühmt ist, die den Sieg zweier Kaiser, wahrscheinlich des M. Aurelius und des Commodus im J. 179 preist. Die Münzen sind ein neuer Beweis für die Wichtigkeit der durch das Waagtal führenden Straße in der Römerzeit. (S. 117—119)

G. Skalský: Anmerkungen zu dem Funde von Mančice (1890). — Diesem Funde böhmischer Denare des 10. Jahrhunderts waren Pfennige bayrisch-

österreichischer Art beigemischt. Einige dieser im Museum von Kolín entdeckte Münzen aus dem 13. und 14. Jh. beweisen, daß diese Prägungen sich erst nach der Bergung des Fundes zu den ursprünglichen böhm. Denaren gesellten. Der Fund wird dadurch rehabilitiert und seine Bedeutung für die Datierung einiger böhmischen Denartypen des 10. Jh. gezeigt. (S. 119—121)

Viktor Katz: Ein Nürnberger Jeton auf den böhmischen König. — Es wird der Jeton Neumann 32527 beschrieben und abgebildet und der Ursprung der Prägeeisen zu demselben in der Nürnberger Werkstatt des Valentin Maler gesucht. (S. 121—122)

Viktor Katz: Ein Jeton des Paul Christian von Koldín und des Simon Proxenius de Sudetis. — Beschreibung eines silbernen Rechenpfennigs zweier berühmter Prager Juristen aus der Werkstatt des Kuttenberger Stempelschneiders Georg von Řásný. (S. 122—123)

Fr. Papoušek: Ein Beitrag zur Geschichte der Münzstätte der Olmützer Fürstbischöfe und Fürsterzbischöfe in Kroměříž. — Der Autor macht auf einige diese Münzstätte betreffenden Pachtverträge aus dem 17. Jh. aufmerksam und teilt ihr das in den J. 1679—1695 auf den Prägungen vorkommende Münzzeichen SAS zu. (S. 123—124)

Jos. Vyvlečka: Die Inthronisationsmedaille des Fürstbischofs Jakob Ernst Grafen von Liechtenstein. — Es wird ausführlich die Inthronisationsmedaille des genannten Olmützer Bischofes vom J. 1740, sowie ein interessanter, auf diese Inthronisation bezüglicher Kupferstich von Anton Josef Schindler *(Tafel VIII.)* besprochen, auf welchem dargestellt wird, wie die Inthronisationsmedaillen unter das Volk geworfen wurden. (S. 125—126)

A. R.: Papiergeld. Eine Aufzählung des auf dem Boden der heutigen čechoslovakischen Republik seit dem J. 1759 kursierenden Papiergeldes. Notpapiergeld wird nur aus der Slovakei verzeichnet. (S. 126—131)

Seite

Funde ..... 131—148
Litteratur ..... 148—163
Zeitschriften ..... 163—176
Museen - Ausstellungen - Vereinsnachrichten - Neue Prägungen - Münzmarkt-Personalnachrichten ..... 176—182
Sitzungsberichte der Tschechoslow. Numismatischen Gesellschaft in Praha 183—200

Redaktion: Dr. G. Skalský, Praha II., Nationalmuseum.
Administration: Dr. V.Katz, Praha VII., Sochařská [illegible]
Abonnement: Kč 50·—

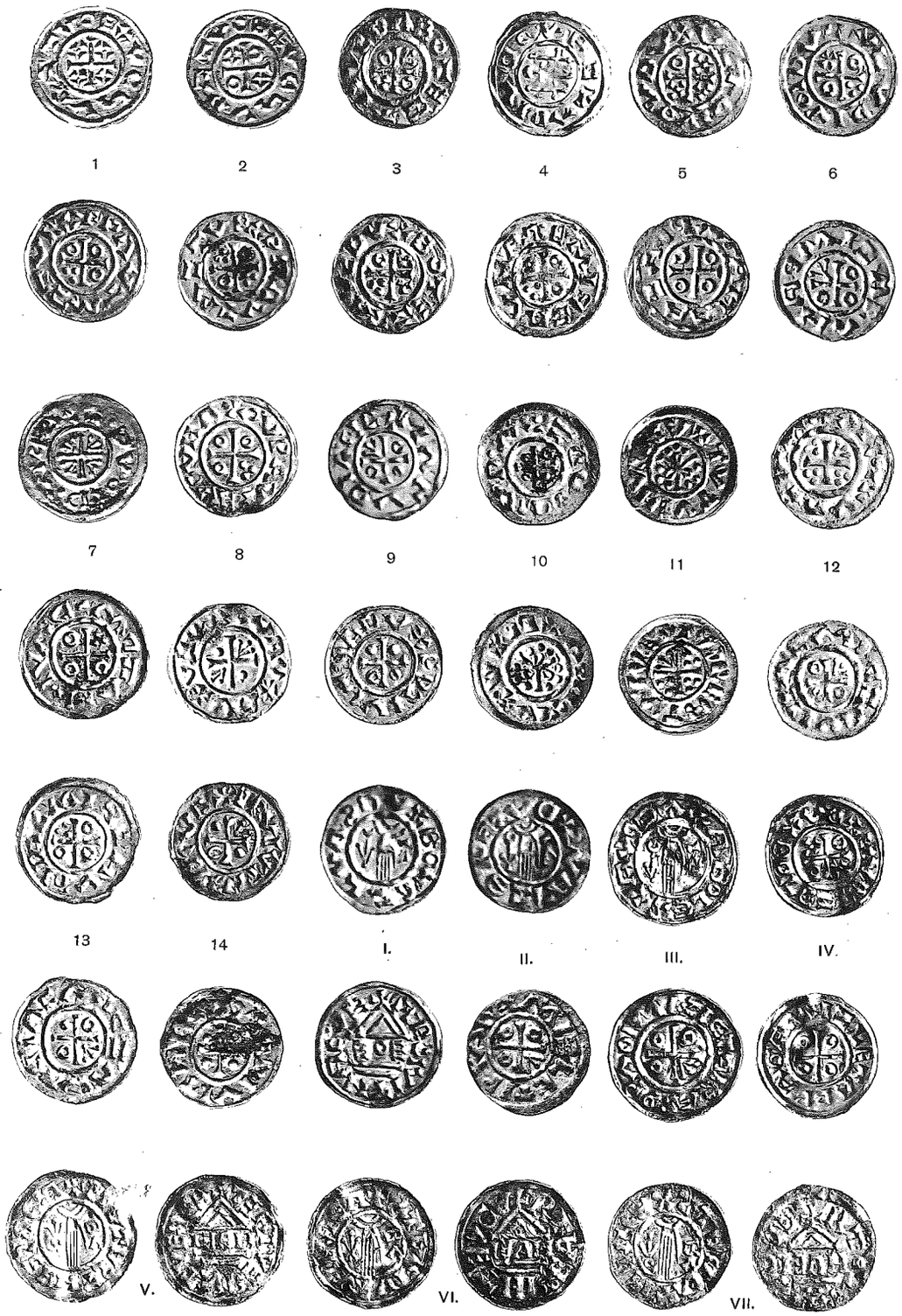

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30

1 2 3 1
4 10 7
5 8
6 9
11
12 14
13 16 15

1

2

1

3

3

7

4

7

6

6

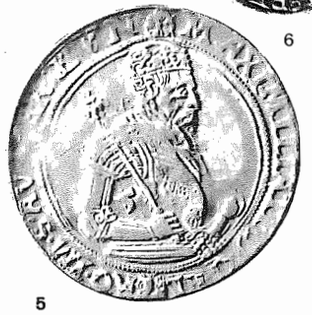
5

5

1 2 3 1

4

5 6

— 9 — 7

— 8 —

— 1 —

2

3

2

4

5

5

6

Die Grosse Denck Müntz
7
MEMORIALE
INTHRONIZATIONIS
REVERENDISSIMI, ET CEL:
SISSIMI PRINCIPIS AC
DOMINI, DOMINI
IACOBI ERNESTI
DEI GRATIÂ EPISCOPI OLOMVCEN:
SIS, DVCIS S.R.I. PRINCIPIS, REGIÆ
CAPELLÆ BOHEMIÆ, ET DE LIE:
CHTENSTEIN COMITIS
IN SEDEM EPISCOPALEM
DIE 1. MAII ANNÔ
1740.
ERATRUM CONCORDIA IN UNUM
Nach dem Solennen Pro T. Hochfürst: Geist: Einzug in die Cath: Kirchen, ist die zuruck: farth in den Hochfürst: Pallast also observiret worden. No.
Die mittere Denck Müntz
8.
OCCULTA VIRTUTE TRAHUNTUR
IACOB: ERNES: E COMITIBUS DE LICHTENST: EX EPISCOPO SECCOVIENSI, ELECTUS IN EPISCOPUM OLOMUCENSEM XI. OCTOBRIS 1738
8.
Die Klenere Denck ü auss: wurff Müntz
9.
OCCULTA VIRTUTE TRAHUNTUR
IACOB: ERN: E COMITIBUS DE LICHTENSTEIN, EX EPISCO SECCOVIENSI, ELECT: IN EPIS: OLOMUC: XI. OCTOBRIS 1738.
9.
6.
5.
4
4
3.
2.
No. 1
Antonius Ios. Schindler Suæ Celsitud: Aulic: Cale: excu: Ol:
No. 1 Etlich bespante Hochfürst: Waagen, darin die Hoff ü andere Cavalier gesessen, 2. Hochfürst: Laquei 3. Ihro Hochfürst: Gnaden, 4. Hochfürst: Edl Knaben ü Hoff Officier. 5. Hochfürst: H. Kamer Cassirer so die Müntz dem Volck auswürft. 6. die Ollmütz: Cath: Kirch.